Q. HORATII FLACCI

OPERA OMNIA.

VOL. IV.

HORACE

(QUINTI HORATII FLACCI)

OPERA OMNIA

EX EDITIONE J. C. ZEUNII

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN QUARTUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1825.

NOTÆ VARIORUM

IN

HORATII

EPISTOLARUM LIB. I.

Ad Mæcenatem. Se ludicra sua studia missa facere dicit, et ea quæ ad virtutem ducunt amplecti: sic tamen ut in nullius Magistri verba juret. Hujusmodi autem esse hæc studia, ut nemo sit, qui non illis excoli possit, si modo patientem aurem commodet. Tandem pravum hominum judicium, virtutem opibus et honoribus postponentium, et quæ corporis sunt, non quæ sunt animi, curantium, reprehendit.

Hoc Horatii opus, pars altera Sermonum ejus est. Sed, ut antea me dixisse memini, merito vel ob id tantum Epistolarum titulo publicata, quod ea, quæ partim de moribus, partim de Poësi dicere instituerat, per literas ad absentes amicos, et quidem diversis temporibus atque occasionibus datas, tractat. Nec vero ideo minus vocandæ Epistolæ, quod eas carmine scripserit: id enim ante ipsum alii quoque viri magni factitarunt. Prima est autem ad Mæcenatem, pari verborum ac sententiarum gravitate conscripta: ut facile appareat Poëtam jam tum omissis ludicris serio philosophatum fuisse. Et alioqui fateri cogimur, eum, quacumque ætate, modo Sermones, modo Odas scripsisse. Neque illud silendum in vetustissimo codice sic inscribi hanc Epistolam, *Ad Mæcenatem allocutio*. Torrent.

1 *Prima dicte mihi*] Quod plerique Græcorum de Jove ceterisque Diis, id de Mæcenate suo tamquam numine aliquo, ob tot recepta beneficia, agit Horatius: quemadmodum de Augusto etiam Virgilius Ecl. VIII. 'A te principium, tibi desinet.' Turneb. VI. 17. *Torrent.* *Prima dicte mihi*] O Mæcenas, mihi in principio carminis lyrici celebrate. *Summa dicende Camœna*] In ultimis meis scriptis.

2 *Spectatum satis*] Satis a populo cognitum. *Donatum jam rude*] Pulcerrima ab arena Metaphora ostendit, sibi quoque ab amoris palæstra quiescendum esse: daturus jam operam Philosophiæ. Et 'rudis' virga dicitur impolita ad quoscumque usus: sed præcipue scipio seu baculus ille quem lanista liberandis gladiatoribus gerit: sic enim Carisius: et post finitam gladiaturam donari rudem solere scribit; signum quippe exauctorationis, ne ultra ad ferrum ea donati cogerentur. Unde et 'rudiarii' dicti. *Torrent.* *Rude, quæris*] Quem ætas a scribendi munere liberavit. Rudis virga est, qua gladiatores donati, a gladiatura cessabant.

3 *Antiquo me includere ludo*] Persistit in Metaphora: nam 'ludum' cum dicit, gladiatorium intelligit; ut de Arte: 'Æmilium circa ludum.' Unum hoc addam, hinc 'delusisse gladiatores' dici apud Plinium extremo libro XXXVI. qui, tamquam caussaria missione milites, et ipsi fracti ac debilitati ludo abierunt. *Torrent.* *Ludo*] Ut versus lyricos atque amatorios iterum faciam.

1761.

4 *Non eadem est ætas*] Non eadem est ætas, sed alia, quæ alios mores postulat. *Veianius*] Nomen Italicum magis, quam Romanum. in uno cod. *Vehianius* legitur. *Torrent.* *Veianius*] Veianius gladiator.

5 *Herculis ad postem*] Recte Turnebus: 'Qui artem,' inquit, 'aliquam desinebant, ejus instrumenta diis suspendebant; sacrabant autem iis maxime, qui artis præsides haberentur:' citatque illud Maronis: 'Hic arguta sacra pendebit fistula pinu.' Nos eodem referemus illud Persianum omnibus notum: 'Veneri donatæ a virgine pupæ.' An vero Herculem præcipua religione coluerint gladiatores, nescio. Satis sit Herculem Deorum omnium, quos virtus in cœlum ex hominibus vexerit, fortissimum fuisse; qui toties singulari cum monstris certamine victor evaserit: illud tamen obiter repetendum, quod alibi monuimus ex Isidoro, gladiatorum factiones partim Neptuno, partim Vulcano sacras fuisse. Turneb. VI. 9. et XXVI. 26. *Torrent.* *Herculis ad postem fixis*] Armis Herculi dedicatis, et in ejus templo posti affixis. *Latet abditus agro*] Delitescit in agro.

6 *Ne populum*] Ne a pari suo victus et jam jam enecandus, a populo in theatro sedente supplex salutem petat. *Extrema toties exoret arena*] Bene *extrema*, ut decebat supplicem; qui, quantum in eo erat, pugna cederet locumque desereret, petens ne iterum produceretur: vel *extrema*, pro peracto jam certamine. Vel *extrema arena*, id est, in extremo vitæ cursu, ne peccet, ad extremum ridendus. Hæc ergo in Veianii laudem dicuntur, qui nempe spectatæ virtutis, quamquam nunc rudiarius et ætate impar, sæpius a populo postularetur; latere tamen maluit, quam quoties prodiret in arenam, toties exorare, ne iterum peteretur. Nota enim consuetudo postulandi etiam rude donatos, uti et veteranos in militiam, quod ingenti sæpe pretio factitabant. Turneb. XXVI. 26. *Torrent.* *Arena*] Ab extrema parte arenæ in qua decertabant.

7 *Est mihi purgatam, &c.*] Monitorem autem qui sonat per aurem Horatio, accipio ποιητικῶς, animæ diviniorem partem, mentem ipsam vel rationem, humanorum affectuum in capite veluti præfectum, Platone autore: vel ipsum animum, ὃς ἐν ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει, id est, *qui in auribus hominum habitare* dicitur Herodoto. *Cruq.* *Est mihi purgatam*] Est mihi monitor, ratio nimirum, vel, conscientiæ stimulus. *Personet aurem*] His verbis scilicet, quæ sequuntur, *Solve sen.* atque ita Virgilius: 'Cava dum personat æquora concha.' *Torrent.* *Personet aurem*] Qui sonet per aurem docilem et attentam.

8 *Solve senescentem*] Alia sumta a circo Metaphora. De equis autem Circensibus alibi diximus: neque dubito, quin ad hos Ennii versus respexerit Poëta: 'Sicut fortis equus spatio qui sæpe supremo Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.' Summa autem erat non agitatorum modo, sed et equorum, qui ad metas decurrebant, gloria. Hinc 'Volucer,' hinc 'Incitatus,' hinc 'Aquilon,' et 'Hirpinus,' nobilia equorum nomina; quorum etiam palmæ in vetustis marmoribus enumerantur. Bene igitur exemplo generosi equi, ut a juvenili amoris studio mature quiescat, moneatur Horatius, ne peccando tandem rideatur. *Torrent.* *Solve senescentem*] Sejunge equum a curru. *Mature*] Opportune.

9 *Ad extremum ridendus*] Ridendus sub finem curulis certaminis. *Et ilia ducat*] Et spiritus difficultate ne laboret. *Ilia ducat*] 'Ilia appellantur,' inquit Plinius, X. 37. 'inter vesicam et alvum arteriæ ad pubem tendentes:' nec aliter Celsus, cum inter coxas et pubem in imo ventre posita esse ait. Hæ vero arteriæ suspirio-

sis et anhelantibus præcipue agitantur, sive hominibus, sive jumentis; quod in longiore cursu, qualis per Circi spatia erat, maxime apparet. Hinc 'iliosi,' qui ea parte laborant, atque ægre anhelitum ducunt; iidem ferme qui et 'suspiriosi.' Lucanus: 'Nec jam integer illis Impetus, et longi suspendunt ilia flatus.' *Torrent.*

10 *Versus et cætera ludicra*] *Versus* cum dicit, universam ni fallor Poëticam intelligit. *Torrent. Versus*] Versus amatorios. *Cætera ludicra pono*] Depono jocos, nugas, convivia, et id genus alia, quæ me ludicrum faciunt et ridiculum.

11 *Verum atque decens*] *Verum* quærere ad eam Philosophiæ partem spectat, quæ in contemplatione ac rerum cognitione consistit: *decens* vero ad eam, quæ de moribus est, et de officiis tractat, ac tota in actione versatur. Turn. XXVI. 26. *Torrent. Et omnis in hoc sum*] Totus in hoc sum.

12 *Condo et compono*] 'Condere' et 'componere' dicimus versus; condere etiam et componere ea, quæ ad communis vitæ utilitatem ac rerum scientiam tradita, et in unum collecta, memoriæ commendamus. Non parva igitur in hac ambiguitate elegantia est. *Torrent. Condo et compono*] In animo recondo et in ordinem digero. *Depromere possim*] Quæ suo tempore depromam ad usum meum, tam dicto, quam facto.

13 *Quo me duce, quo Lare*] Sic I. Od. 29. 'Socraticam domum' dixit: nam ad Philosophorum, quas vocabant familias, id referendum est. M. Tullius de Orat. lib. III. 'Familiæ Philosophorum multæ, a Socrate proseminatæ.' *Torrent. Quo me duce*] Quo Philosopho auctore, et qua familia Philosophica me tutum præstem.

14 *Nullius addictus*] Philosophari se velle dicens, ac proinde rogari fingens, quem igitur secutus ducem, cui se familiæ tradiderit; aptissime respondet, neque ita se affectum esse, ut in alicujus magistri, veluti militiæ ducis, verba juret; et adeo nullam certam elegisse familiam; ut naviganti quodammodo similis videri posset, eo appellens quo animi impetu, tamquam tempestate quadam, delatus fuerit. *Addictus* igitur *jurare*, id est, addictus ut juret. Nec male Nonius 'addictum' exponit pro devotum sive obnoxium, non solum judicis sententia, sed et suapte voluntate. Cicero pro Cælio: 'Hunc addictum, deditum, obstrictum tibi habebis:' et quod huc propius spectat, II. Tusc. 'Qui certis quibusdam destinatisque sententiis quasi addicti et consecrati sunt.' Denique his verbis ostendit Horatius, ex eorum numero esse, qui, nullum certum secuti auctorem, undique quod optimum videbatur, eligerent; ἐκλεκτικοὶ dicebantur a Græcis. Turneb. XXX. 19. *Nullius addictus, &c.*] Ego obligatus nullius magistri dictatis assentiri, deferor, &c.

15 *Quo me cunque*] Pro ventorum arbitratu, id est, pro ratione temporum.

16 *Nunc agilis fio*] Practicus aliquando fio, ut Peripateticus. *Et mersor*] In Reipubl. administratione exerceor. *Mersor civilibus undis*] Atque ita IV. Od. 4. 65. 'Merses profundo.' et Epist. proxima: 'Adversis rerum immersabilis undis.' Jam vero non levis inter veteres Philosophos fuit dubitatio, an sapienti attingenda esset respublica: recte vel hoc exemplo demonstrat Horatius, veluti desultorie se philosophari, qui in quibusdam rebus otium, in aliis negotium quæreret. Nec abs re est, quod 'furtim in Aristippi præcepta relabi' se dicit, cum in aperto virtutis tamquam satelles quidam incederet: Stoicorum enim, qui omnia in virtute ponunt, disciplina lucem amat; volup-

tas quærit, quo se abscondat: consulendum autem publicæ honestati. *Torrent.*

17 *Virtutis veræ custos*] Aliquando fio Stoicus: summum bonum in virtute ponens. *Rigidusque satelles*] Æqualiter omnia peccata puniens: rigidus ergo, id est, durus et inexorabilis.

18 *Aristippi furtim*] A Cyreneo Aristippo (qui omne bonum in voluptate posuit) Cyrenaica manavit disciplina.

19 *Subjungere*] Verbum elegans, pro quo antea *summittere* legebatur: apte quidem, sed Metaphoram malo a bobus sumtam; quos *subjungere* dicimur, cum jugo alligamus, 'disjungere' vero cum jugo solvimus: unde 'subjuges' et 'injuges' boves, quæ sub jugo vel fuerint vel non fuerint. et Virg. Æn. VIII. 'Nulli fas Italo tantam subjungere gentem.' *Submittere* ergo ex glossemate irrepserat. *Torr.* *Conor*] Academicus ergo.

20 *Ut nox longa*] Perinde ac si omne tempus sibi perire crederet, quod Philosophiæ in omni ætate et fortuna profuturæ studiis non impartiretur; pulcerrimis comparationibus ostendit, quam molesta sit mora: nec referre quod tardius inceperit, ut ad summum progredi possit; nam aliquo saltem perventurum: et interim vel qualiacumque principia prodesse. *Torrent.* *Quibus mentitur*] Quibus promissa non servat.

21 *Opus debentibus*] Operariis conductis.

22 *Matrum*] Custodia novercarum.

24 *Consiliumque*] Quæ propositum meum conscribendi vulgandique præcepta ad bonos mores conducentia retardant.

27 *Elementis*] Philosophiæ primordiis.

28 *Non possis oculo quantum contendere Lynceus*] Lambinus Passeratii conjecturam secutus, edendum censuit: *Non possis oculos quantum contendere Lynceus.* Et sane ut 'tendere,' sic 'contendere' etiam et 'intendere oculos' recte dicimus; sed contendere possunt oculos etiam hi, qui minus acute vident, cum in re aliqua eos veluti defigunt: aliud vero est *oculo contendere*, pro videndi acie certare, quantum vel Lynceus ille inter Argonautas nobilis. Item 'contendere animo,' 'voce,' 'labore,' pro vehementer anniti, dicimus. *Inungui* autem pro *inungi* in omnibus ferme Codd. legitur. *Torrent.* *Non possis oculo*] Si non possis in rebus ipsis perspiciendis tanta vi oculorum niti, quanta Lynceus. *Lynceus*] Lynceus acutissima oculorum perspicacitate præditus, ea, quæ apud inferos agerentur, dicitur vidisse.

30 *Invicti membra Glyconis*] Lambinus candide fatetur, nihil de Glycone isto sibi observatum: et interpretes tacent. Atqui meminisse debent viri docti, non alium, de quo hoc agit, a Glycone Philosopho fuisse, qui invictum sibi robur corporis ac virium studio gymnasticæ assiduo ac indefesso comparaverat. Ita ut *εὐέκτης, τήν τε πᾶσαν σχέσιν ἀθλητικὴν ἐπιφαίνων*, a Laërtio, hoc est, *firmo corpore et plane habitu athletico*, dicatur. Item *ὠτοθλαδίας*. Quam vocem interpres non cepit. Recte Suidas interpretatur, et pueris notum est, de antiquis athletis dici, quorum aures multis ictibus contusæ erant. *Heinsius.* *Glyconis*] Pugilis robusti.

31 *Nolis prohibere*] Nec nolis, id est, velle debes.

32 *Est quodam*] Sic antiqui libri omnes: quod cur Lambino displiceat, ignoro. *Torrent.* *Est quodam prodire*] Licet ad aliquantum doctrinæ progredi, si non licet transgredi.

33 *Fervet avaritia*] Enumeratio vitiorum, quibus implicitus animus humanus dicitur solari se, quando legendis Philosophis audiendisque sedulo enititur ad virtutem. *Cruq.* *Fervet*] Æstuat.

34 *Sunt verba et voces*] Ingeniose

vocabulis usus est Poëta quæ pariter tam ad magicam quam ad philosophicam medendi rationem referri possunt. *Torrent.* *Sunt verba*] Sunt sermones philosophici. *Dolorem*] Animi, qui curis augendæ quidem rei plurimis, amittendæ vero metu maximo conficitur. *Cruq.*

35 *Magnam*] Quare magnam morbi partem et non omnem potius morbum dicit? an quia humana ope fieri nequit, ut vitia penitus excidantur? Sic enim I. Sat. 3. *Torrent.*

36 *Laudis amore tumes*] Sic II. Sat. 3. 'tibi cum tumidum est cor;' unde et 'sufflati' pro superbis, ut in ejusdem lib. Sat. 5. monuimus: 'Crescentem tumidis infla sermonibus utrem.' *Idem.* *Laudis amore tumes*] Ambitione laboras? *Certa piacula*] Hoc quoque ἀλληγορικῶς dictum, et a veteri expiationum superstitione, ut puta cæso pro insaniente Laribus porco, ad vim Philosophiæ transferendum. *Torrent.* *Piacula*] Sunt sacrificia, vel medicamenta purgantia, id est, philosophica præcepta.

37 *Ter pure lecto*] *Ter* dicit, ut in artis magicæ allusione perseveret; nota enim ternarii numeri vis: unde et Tibullus: 'Ter cane, ter dictis despue carminibus.' Notum et illud, neque magica, neque cetera sacra, illotis (quod aiunt) manibus tractanda. Idem Tibullus: 'Casta placent superis, pura cum veste venite; Et manibus puris sumite fontis aquam.' Hinc 'puri' oppositi profanis, teste Festo: hoc ergo voluit Horatius. Turneb. XXVI. 26. et XXIV. 23. *Torrent.* *Pure lecto*] Animo puro.

39 *Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit*] Alia rursus translatio ab agricultura ad Philosophiam, quæ vera animi cultura est. 'Ferum' igitur pro agresti exponamus, qui cultura mitis evadat, atque ita Virg. Georg. II. 'Fructusque feros mollite colendo.' Addam et illud Attii Poëtæ apud Gellium: 'Quod in pomis est, idem esse aiunt in ingeniis; quæ dura et acerba gignuntur, post fiunt mitia et jucunda.' *Torrent.* *Ferus est, ut non*] Nemo tam est immanis, et ab humanitate alienus. *Mitescere*] Mansuefieri.

40 *Culturæ*] Philosophiæ.

41 *Virtus est, vitium fugere*] Honestatis præcepta traditurus, ne quis errore in delectu rerum admisso se excuset, hoc veluti fundamentum adipiscendæ virtutis ac sapientiæ statuit; ut vitia fugias, et stultitiam exuas: qua primum adhibita cautione, quæ vera bona sunt appetas, vitesque contraria. At nunc, inquit, aliter facis; nam summo quidem labore ea fugis, quæ mala esse credis; sed, quod facile erat, ante docendum te præbere debueras, quæ vera bona aut mala censenda sint, ne in eligendo aberrares: quod cum non feceris, stultitia peccas, et inania pro solidis consectaris. Turneb. XXVI. 26. *Torrent.* *Virtus est*] Principium virtutis est vitiorum fuga.

42 *Stultitia caruisse*] Vitiis carere, quæ a stultitia proveniunt.

43 *Censum*] Census significat totam rei familiaris æstimationem. *Turpemque repulsam*] Repulsam in magistratu petendo, et non obtinendo.

44 *Capitisque labore*] Corporis labore, per Synecdochen.

45 *Impiger extremos curris mercator, &c.*] Si ad vitandam pauperiem mercaturam facere in animum induxisti, vel ad Indos usque impigre curris, mercatorii lucri caussa. *Steph.* *Impiger extremos*] Impigre navigas ad Indos longe remotos.

46 *Per ignes*] Per ardentes circulos: vel, per gravissima pericula.

47 *Ne cures*] Ut ne cures, id est, ut contemnas ea, quæ, &c. *Et optas*] Scilicet divitias, honores, &c.

48 *Meliori credere non vis*] Hæc enim verba sunt Philosophi, docentis contemptum divitiarum, magistratu-

um, honorum, &c. præ virtutis excellentia, quæ cætera omnia sua bonitate longe superat. *Cruq.* *Meliori credere*] Prudentiori.

49 *Quis circum pagos, &c.*] Quis homo fortis et pugnax in vilioribus certaminibus pugnabit, et contemnet, &c.

50 *Olympia, cui spes*] Coronari Olympiorum nomine.

51 *Sine pulvere*] Ἀκονιτὶ dicunt Græci, eodemque sensu ἀνιδρωτὶ, *sine sudore.* Atque ita Græci quoque, ἀναιματὶ νικᾷν, ἀναίματον τρόπαιον, ἄδακρυν, et item ἀσίδηρον, hoc est, *sine sanguine vincere, incruentum trophæum,* ac *sine lacrymis* et *ferro* bellum dixere; ut autem Plinius ' vincere Olympia,' sic Horatius ' coronari ' dixit; uterque imitatione Græcorum: νικᾷν καὶ στεφανοῦσθαι ὀλύμπια· et Turneb. XXVI. 26. *Torrent.* *Sine pulvere*] Sine labore.

52 *Vilius argentum est auro*] Meliores codices, *Vilius est argentum auro.* ostendit autem exemplo verum esse, quod ante docuit, stultitia fere peccari, dum non ad rationis normam, sed ad vulgi opinionem vivitur. Per μίμησιν enim sapientum dicta, quale hoc ipsum: *Vilius est argentum auro, virtutibus aurum;* cum popularibus comparat; quale est quod sequitur: *O cives, cives, quærenda pecunia primum est, Virtus post nummos.* Quam tamen sententiam Plato de Repub. lib. III. Phocylidi tribuit: tunc nempe virtutem coli et exerceri oportere, cum vivendi facultates suppetunt, cujus loci nos etiam Lambinus admonuit: et sane perpauci fuere, qui virtutem infortunatam amplexi sunt. *Torrent.*

54 *Virtus post*] Sed stulte id facitis. *Hæc Janus summus ab imo Perdocet*] P. Victor, regionis Urbis VIII. ' Jani,' inquit, ' duo, celebris mercatorum locus.' Quod ergo II. Sat. 3. dixit Horat. ' Postquam omnis res mea Janum Ad medium fracta est.' Quod item Cicero de Officiis lib. II. ' Ad medium Janum sedere,' id non ita intelligi oportet, ut tres Jani fuerint: sed quod loci inter duos Janos erat, id ' Janus medius,' et ' ad medium Janum,' et absolute ' Janus' vocabatur. Sic enim Ovid. ' Qui puteal Janumque times celeresque Kalendas.' Tum *Prodocet,* non *Perdocet* edi curavit Lambinus. *Perdocet* tamen magis placet, non solum quia usitatius; nam alterum illud novum plane et mihi inauditum; sed quia efficacius quoque, et Jano tanquam Deo docente dignum: ut quod docuerit, imbutis semel auribus numquam effluat. *Torrent.* *Hæc Janus summus ab imo*] Omnes fœneratores (qui habitabant in foro Romano, ubi templum est Jani) hæc publice docent.

55 *Dictata senesque*] Hæc præcepta sæpius inculcata.

56 *Lævo suspensi loculos*] Turneb. XXVI. 26. Vide I. Sat. 6. 74. *Suspensi loculos*] Habentes loculos suspensos ad fœnus reponendum. *Tabulamque lacerto*] Et habentes tabulam ad scribenda debitorum nomina.

57 *Si quadringentis*] Multo plures et meliores libri, *Sed quadringentis sex septem millia desunt.* Quæ scriptura recta est, ut verba sint pecuniæ studium excusantis. Nam cur ni, inquit, properem ditescere? qui in plebe mansurus sim, si equestri summæ quadringentorum millium vel minimum aliquid desit. Simile illud: ' At bona pars hominum decepta Cupidine falso: Nil satis est, inquit, quia tanti quantum habeas sis.' De lege autem Roscia theatrali in Epodis diximus. *Torrent.* *Si quadringentis*] Quadringentis millibus sestertium. *Septem millia*] Si sex aut septem millia desunt ad censum equestrem.

58 *Est animus tibi*] Hic versus in cod. Buslid. vetustissimo præponitur huic, *Si quadringentis, &c.* Cruq.

59 *Plebs eris*] Eris plebeius. *At*

pueri ludentes] Responsio Poëtæ ad præcedentem objectionem, pervenusta sane comparatione legis Rosciæ et puerorum næniæ: ait illa *Plebs eris*, si præscriptam summam non adimpleris: hæc vero *Rex eris*, si recte facias, hoc est, fortunatissimus, beatissimus, maximus: vulgus enim nihil regno sublimius agnoscit. At Poëta noster, quod pueri æqualibus suis et dicere et servare solent, ut regnum ei promittant deferantque, qui quod agit recte agendo cæteris se superiorem esse ostenderit: id et ipse ex perfectæ Philosophiæ assertionibus, sub hac imagine pollicetur ei, qui nullam culpam contraxerit, cujus conscientia expallescat, quo regnum nullum firmius stabiliusque. Turneb. XXIV. 29. *Torrent.*

60 *Hic murus*] Sit hæc ars tua: Nullius sceleris tibi esse conscium. *Murus aëneus*] Veteres membranæ *aheneus*. Est aut proverbii loco, pro re invicta et inexpugnabili, ut, 'Solidoque adamante columnæ.' *Torr.*

62 *Roscia*] Lex a Roscio Othone lata. Vide Epod. IV. *Puerorum Nænia*] 'Næniam' quidem proprie cantum esse lugubrem, sed transferri etiam ad alia II. Od. 1. ostendimus: hoc vero loco pro vulgari puerorum dicto accipitur, quod talia nimirum veluti accinendo pronuntientur. Pet. Nannius Miscell. lib. IV.

63 *Nænia*] Cantilena puerilis.

64 *Et maribus Curiis*] Decantata a fortissimis illis Romanis, et mascula virtute præditis. *Maribus Curiis*] Sic Horat. de Arte: 'Post hos insignis Homerus Tyrtæusque mares animos in Martia bella Versibus exacuit.' Et alibi, 'Mascula Sappho.' *Torrent.*

65 *Isne tibi melius*] Rosciæ legis auctor. *Qui ut rem*] Qui suadet, ut luctum facias.

66 *Quocunque modo*] Jure vel injuria.

67 *Ut propius spectes*] Ludos theatrales proximi proscenio spectabant senatores ex Orchestra: inde equites lege Roscia in XIV. ordinibus, qui locus etiam 'equestria' dicebatur: postremo plebeii ex cavea. *Torr. Ut propius spectes*] Ut inter equites Romanos sedeas in theatro. *Puppî*] *Pupî*, habent meliores codices. 'Pupia' enim gens Romana, et quidem consularis; a pupus, unde et pupillus: quis tamen iste 'Pupius' fuerit, ignoro. Tragicum fuisse Poëtam ostendit, cum *lachrymosa* ejus *Poëmata* appellat Horatius. *Puppî*] Tragici Poëtæ.

68 *Responsare superbæ*] Obsistere.

69 *Liberum*] Purgatum a vitiis. *Et erectum*] Erectum ad virtutes. *Hortatur et optat*] *Aptat* in novem exemplaribus Mss. repperi, quam scripturam probo; itaque Turneb. XXVI. 26. ut monitor ille etiam præceptoris munere fungatur, aptans animos Philosophiæ: qui tamen *optat* retinere velit, is *optare* non solum pro cupere aut e pluribus unum eligere, sed etiam pro precibus postulare, a Grammaticis exponi dicat. Terent. Eunucho: 'Quodvis donum et præmium a me optato, id optatum feres.' Guil. Canter. IV. 12. *Torrent.*

70 *Cur Non ut porticibus*] Mihi illud Horatianum a populi sermone ductum profectumque videtur. Vide Turneb. XXX. 12.

71 *Ut porticibus*] In quibus cum populo sedeo. *Sic judiciis fruar iisdem*] Sic, suam sententiam cur non sequar.

73 *Cauta*] Vulpes astuta.

74 *Referam*] Respondebo. *Quia me vestigia terrent*] Non dabitur mihi a vitiis reditus, si ad illa semel ingressus fuero.

75 *Omnia te adversum*] Liber vetustissimus *omnia advorsum*, sine *te*. Locum autem hunc ex Lucilio sumtum indicat Muretus: cujus hi apud Nonium versus, in verbo 'Spectare:' 'Quid sibi vult, quare fit ut introversus et ad te Spectent atque ferant

vestigia, et omnia prorsus.' Turneb. xxx. 9. *Torrent.*

76 *Bellua multorum*] Est populi descriptio.

77 *Conducere publica*] Vectigalia populi conducere, unde publicani appellabantur.

78 *Frustis et pomis*] Mallem *Crustis*, ut in editione Mureti, et in uno atque altero, quem viderim, manuscripto: crustula enim ad hamos aptiora. Fuit autem is quæstus Romæ uberrimus. Cruquius legendum esse censet *Fructis:* docet 'fructum' olim fuisse secundæ inflexionis: ut in Adelphis: 'Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero, odium.' *Torrent.* *Frustis et pomis*] Donis nullius pretii. *Avaras*] Viduas, munerum cupidas.

79 *Excipiantque senes*] Insidiose capiant senes. *Quos in vivaria mittant*] Quos tandem devorent veluti pisces aut feras in vivariis detentas. *In vivaria*] Simile illud: 'Plures annabunt thunni et cetaria crescent.' De verbo autem 'excipere' insidiatoribus accommodato, III. Od. 12. *Torrent.*

81 *Esto, aliis alios rebus, &c.*] Concedo quod diversi homines diversa sectantur. At iidem persæpe mutantur.

82 *Iidem eadem possunt*] Ad ostendendam majorem inconstantiam, sciscitatur an in proposito aliquis constet, et non potius in horas singulas id variet? quo argumento demonstrat hoc donari posse, non omnes idem sentire, sed sibi non constare, secumque pugnare, nulla esse venia dignum. *Cruq.* *Possunt*] *Ne* particulam, quam huic verbo subjunxit Lambinus, nullo in codice repperi: nec video quare tantopere Lambino placuerit. *Torrent.*

83 *Baiis prælucet amœnis*] *Prælucet* dixit, ut I. Od. 33. 'Læsa præniteat fide.' Interim vide si lubet Senecam Epist. LII. Item illud: 'Ut mille laudem, Flacce, versibus Baias, Laudabo digne non satis tamen Baias.' *Torrent.* *Baiis prælucet amœnis*] Urbs Campaniæ.

84 *Lacus*] Lucrinum intellige: erat enim in sinu Baiano contra Puteolos divitum prætoriis nobilis, quemadmodum et Avernus ei vicinus: uterque deliciis affluens, ut eo loci vel castissimi mores corrumperentur. *Torrent.* *Lacus et mare*] Lacus marinus, id est, Lucrinus in Baiano.

85 *Festinantis heri*] Heri eo festinantis ad ædificandum. *Libido Fecerit auspicium*] Præclare de divite otioso, et qui medio in luxu semper se fugeret, nec præsentibus umquam acquiesceret; ideoque libidinem auspicii loco sequebatur. Turneb. XXVI. 26. *Torrent.*

86 *Fecerit auspicium, cras ferramenta*] Si vitiosa libido, tanquam avis cantu aut volatu, auspicium fecerit ratum, id est, impulerit divitem, ut ædificet, statim animum mutat et jubet fabros et ferramenta Teanum transportare. *Ferramenta Teanum*] *Ferramenta* pro quibusvis instrumentis fabrilibus dixit. *Teanum* autem Græce Τέανον Stephano et Straboni, mediterraneæ Campaniæ oppidum olim maximum; cognomine 'Sedicinum,' ad differentiam ejus, quod in Apulia erat. Utriusque meminit Plinius. *Torrent.* *Theanum*] Campaniæ oppidum.

87 *Tolletis fabri*] Transportabitis. *Lectus genialis*] Quasi genitalis, inquit Servius, nubentibus enim puellis sternebatur, dictus a generandis liberis, ac proinde Genio sacer, qui Naturæ Deus credebatur; idem qui et natalis. Virg. 'Lucent genialibus altis.' Et Juven. Sat. IX. absolute: 'Tyrius genialis in hortis Sternitur.' Erat etiam genus lecti maritalis, quem 'adversum' appellabant, stratum in atrio ante januam; boni ominis caussa, ut opinor, sic dictus. Propert. Elegia ultima lib. IV. 'Si tamen adversum mutarit janua lectum, Sederit

et nostro canta noverca toro.' 'Aulam' vero appellat Horatius divitis domum: aut aulam certe pro atrio posuit, si quis de lecto, quem vocamus 'adversum,' locum hunc intelligi malit: nec sane displicet, ut idem sit, qui genialis. *Torrent.* *Lectus genialis in aula est*] Uxorem habet? Lectus genialis est qui sternitur nuptiis in honorem Genii; in aula, id est, domo.

88 *Cœlibe vita*] 'Cælebs' per *æ* auctore Festo, quod dignam cælo vitam agat. Alii Græcum esse volunt *κοίλαψ*, carens concubitu; et per *æ* scribi. Ego in antiquissimis exemplaribus *celebs* sine diphthongo scriptum reperio. *Torrent.*

89 *Si non est*] Si non est ei lectus genialis, id est, uxor.

90 *Quo teneam vultus mutantem*] Quomodo teneam Protea in quamvis formam se transmutantem?

91 *Quid pauper*] Quid agit pauper? *Ride: mutat*] Ride (inquit Horatius) ejus etiam inconstantiam. *Cœnacula*] Notum JCtis vocabulum, pro superiore ædium contignatione, quo scalis ascendere necesse erat: ibi enim tenuiores mercede annua, distinctis mansionibus, habitabant: unde 'cœnacularium' ipsa pensio sive merces, quæ locatori solvebatur: et 'cœnaculariam exercere,' pro quæstum inde facere: et 'cœnacularius' qui ita habitat. Qua de re Budæus lib. XIII. Sed et Juvenalis Sat. X. cum ait: 'Rarus venit in cœnacula miles,' Pauperum securitatem significat. Turneb. XIII. 11. *Torrent.*

92 *Conducto navigio*] Non habens proprium navigium.

93 *Nauseat ac locuples*] Æque fastidio afficitur ac dives. *Priva*] 'Privum' 'conducto' opponit. De quo vocabulo II. Sat. 5. diximus. *Torrent.* *Priva*] Sua, et propria.

94 *Si curtatus, &c.*] Si occurrit capillos curtatos habens a tonsore, (id est, qui inæqualiter tondet,) rides. *Curtatus inæquali tonsore*] Hypallage pro tonsura; ut, 'Exiguæque togæ simulet textore Catonem,' pro textura. Quod autem in nonnullis exemplaribus *curatus* pro *curtatus* legitur, mihi sane non displicet; quamquam enim tonsorum nullus Romæ usus ante annum ab Urbe condita 454. si Varroni et Plinio credimus; postea tamen ingens, etiam virorum, de capillis cura: quam arguto Epigrammate notat Martialis lib. VIII. ad Cæditianum; et egregie post alia multa Seneca De brevitate vitæ: 'Quis est istorum qui non malit remp. suam turbari, quam comam? qui non sollicitior sit de capitis sui decore, quam de salute? qui non comptior esse malit, quam honestior? hos tu otiosos vocas, inter pectinem speculumque occupatos?' Receptam tamen lectionem servo. At mox pro *occurri*, *occurro* legitur in duobus codicibus: nec male. Similia etiam rideri a divitibus conqueritur Juvenalis Sat. III. 'Si fœda et scissa lacerna est, Si coma sordidula est.' *Torrent.*

95 *Subucula pexæ Trita subest tunicæ*] *Subucula* viris fœminisque communis, inde dicta quod subtus gestaretur. *Pexam* autem opponit *tritæ*: de quo Turnebus v. 14. *Torr.* *Pexæ*] Tunicæ lanosæ et a sordibus mundatæ.

96 *Si toga, &c.*] Si toga non sedet æqualis in humeris.

97 *Secum*] *Mecum* habent tres libri manuscripti. *Torrent.*

99 *Æstuat*] Commovetur. *Disconvenit*] Sic in Epist. ad Villicum suum: 'Non eadem miramur: eo disconvenit inter Meque et te.' *Torrent.*

101 *Insanire putas solennia*] Non rides me quando mecum dissentio: cur? quia me insanire putas solennia, hoc est, per Enallagen, *σύνηθες* Græco more putas solemne, consuetum, familiare; ut qui sim *ὀξύθυμος*, irasci facilis, iræ impatiens, cerebrosus, quod de se fateri videtur I. Sat. 5.

Cruq. *Sollennia*] *Sollenne* proprie, quod certis anni temporibus fieri consuevit; ut *sollennes ludi*, *sollennia sacra*, apud Festum. Hinc factum, ut pro solito ac consueto dicatur. Recte igitur in hunc locum vetus Scholiastes, *Insanire putas sollennia:* ‘id est, communi omnium vitio laborare, communem errorem pati; et ideo negligis nec reprehendis.’ Turneb. xxx. 3. *Torr.* *Solennia me*] Solenniter, more omnium hominum.

102 *Nec medici*] Qui me sanet.

103 *A Prætore dati, &c.*] Qui solet a prætore insanis dari, si deessent agnati.

104 *Quum sis*] Quum sis tutor mearum rerum, o Mæcenas. *Stomacheris ob unguem*] Quum irascaris, ob unguem amici, &c. id est, ob levia amicorum incommoda.

106 *Ad summam, sapiens*] Cum tota Epistola philosophandum esse docuerit; recolligens ante dicta, ac simul utilitatem Philosophiæ demonstrans, Stoicorum sapientem ante oculos ponit. Quod vero eundem deriserit I. Sat. 3. id ut Epicureum fecisse dicemus, cum insanientis illius sapientiæ consultus adhuc aberraret. Illud tamen quod sequitur, ‘Præcipue sanus nisi cum pituita molesta est,’ si ridicule dictum esse credimus, ad ingenium redierit Horatius: sin minus, ad animum referemus; ut excepto sapiente ceteri quidem insaniant, ille solus vero sanus sit; non ita tamen, quin et ipse vitiosi humoris, nempe bilis aut pituitæ redundantia, insanire possit. Sunt qui aliter distinguendo, *Ad summam sapiens*, interpretentur, pro eo qui ad rem suam sapiat, ut ‘ad genium sapere’ dixit Plautus, pro in iis sapere, quæ ad genium spectent; ut ad vulgi scilicet sapientem ea detorqueat, quæ de suo Stoici tradidere: sed an eo sensu ‘ad summam sapere’ idoneus aliquis auctor dixerit, nescio. *Ad summam* autem pro denique, vel postremo, ut recollectio sit, non uno in loco ipse Cicero. Idem ergo sit *ad summam*, quod ‘in summa.’ Turneb. xxvi. 26. *Torrent.* *Uno minor est Jove, dives*] Uno Jove inferior.

108 *Præcipue sanus*] Solus sanus et animo et corpore. *Nisi quum pituita, &c.*] Id est, nisi cum emungitur pecunia et pro lucro damnum facit; ut enim defluxus e capite per nares, ita defluxus pecuniæ e loculis avari, sine quæstu tam gravis est, ut eum nec dies nec noctes sinat interquiescere. *Cruq.* *Nisi quum, &c.*] Si infirmitate corporis non detineatur, aut pituita aliusve morbus ipsi molestus non sit, tunc præcipue et præ aliis sanus est, et animo pariter et corpore valet. *Lubin.* Turneb. xxvi. 26. *Nisi quum pituita*] Stoicos irridet qui dicunt, sapientem esse sanum, etiamsi ægrotet.

EPIST. II. AD LOLLIUM. Homerum in suis poëmatis plenius ac melius quam quosdam Philosophos, quid honestum sit, docere dicit; amborum afferens argumenta. In Iliade quidem quales sunt in stultis regibus et populis animi motus describi: in Odyssea autem, Ulyssis exemplo, quid virtus et sapientia possint, ostendi. Deinde ad studium sapientiæ hortatur, utpote quos recenset animi morbos, sanaturæ. Sed a teneris assuescendum hujusmodi præceptis esse docet.

1 *Scriptorem*] Homerum. *Maxime Lolli*] Ut hic ‘maximum,’ sic ‘liberrimum’ vocat Lollium Epist. XVIII. ob animi præstantiam: non quod *Maximi* cognomen tulerit, ut sensisse videntur hi, qui hanc Epistolam ad *Maximum Lollium* inscribunt; cum, ut arbitror, *M. Lollius Palicanus* appellatus fuerit. De quo prolixe IV. Od. 9. et quidem inter alia, Caio Cæsari Augusti filio proficiscenti in Armeniam moderatorem eum datum fuisse declaravimus; qui cum natura ferocior esset, quæ tali juveni præ-

cepta optime convenirent, ad futurum ejus rectorem hic Poëta perscripsit. *Torrent.*

2 *Dum tu declamas Romæ*] Faciebant id Romæ summi quoque viri, ut ex Annæi Senecæ declamationibus apparet. Posset etiam ad recitandi morem referri, æstivis præcipue mensibus Romæ celebrem, cum æstus vitandi caussa Præneste tunc Flaccus ageret. *Torr.* *Declamas Romæ*] Dum tu de virtute, tamquam Orator exercitii causa, disputas. *Præneste relegi*] Quo, sine dubio, mense Augusto secesserat: quo mense Poëtæ et declamatores se exercebant. Hoc est, quod dixerat: *Dum tu declamas Romæ.* Heinsius. *Præneste relegi*] Præneste nomen urbis in Latio.

3 *Quid sit pulcrum*] Universam de moribus atque officiis disciplinam complecti Homerum ostendit, quæ tota in quæstionibus de honesto et utili consistit. *Torrent.* *Pulchrum*] Honestum. *Quid non*] Quid non sit utile.

4 *Plenius*] *Planius* habent libb. Mss. nostri quinque: et sane, si non plenius uberiusque, at saltem planius et apertius nos docuit Homerus, per exempla omnibus nota: exempla autem verbis manifestiora habentur. *Torr.* *Plenius ac melius*] Copiosius et perfectius. *Chrysippo et Crantore*] Ille porticum Stoicorum fulcire creditus est: hic inter veteres Academiæ principes enumeratur a M. Tullio de Finib. lib. v. At Horatius, jam senior horum, præcipue Philosophiam sequutus est. Crantoris autem præstantiam, quod de eo in Academicis quæstionibus scribitur, ostendit. 'Legimus omnes,' inquit ibi Cicero, 'Crantoris veteris Academici de luctu: est enim non magnus, verum aureolus, et ad verbum ediscendus libellus.' *Torrent.* *Chrysippo et Crantore*] Chrysippus erat Stoicus et Crantor Academicus.

5 *Nisi quid te*] Nisi aliud te detinet. *Detinet*] Libri nostri omnes *destinet*, vel *distinet*: adscriptumque in uno, 'Distineo, id est, occupo vel separo.' *Distinet* ergo restituendum puto, vocabulum Ciceroni frequens: unde 'distentus' et 'distentissimus.' *Torrent.*

7 *Græcia Barbariæ*] Sic ii. Od. 3. 'Barbaræ postquam cecidere turmæ,' pro Trojanis. Qua de re plura Epod. ix. quamquam hic 'Barbariam' pro universa Asia, non pro Phrygia tantum, libens exposuero: qui enim magnifice de bello Trojano locuti sunt Poëtæ, eo non modo Græciam, sed Europam totam cum Asia committunt. *Torrent.* *Barbariæ*] Phrygiæ. *Lento collisa duello*] Bene *lento*, 'decimum quod distulit Hector in annum.' 'Duellum' autem veteres dicebant, quod duabus partibus de victoria contendentibus dimicaretur: unde et 'perduellis;' auctor Festus; ut 'duis' pro 'bis,' et 'duidens hostia' pro 'bidens:' 'duonum' etiam pro 'bonum.' Nunc 'duelli' nomine fere de singulari certamine utimur. *Torrent.* *Lento collisa duello*] Contrita bello decennali.

8 *Stultorum regum, &c.*] Continet Agamemnonis et Achillis perturbationes.

9 *Belli præcidere*] Præcidendam esse belli caussam, Helenamque cum suis bonis Atridis reddendam. *Cruq.* *Præcidere causam*] Id est, Helenam Græcis reddere. *Caussam*] Belli caussa fuit Helena, tunc saltem, ut videtur, reddenda, cum invicem dimicaturis Paride et Menelao, sic fieri convenisset, si ille vinceretur. Et inferior quidem Paris, sed Veneris præsidio evasit incolumis: unde orta controversia an eam juste repeteret Menelaus; ipse quidem illa in pugna fortior, aut felicior saltem; sed incertum an victor, cui hostis sic elapsus esset. Nec vero reddendam Helenam solus Antenor censuit, sed senes fere Trojani omnes. Vide Pet.

Nannii Miscell. lib. IV. *Torrent.*

10 *Quid Paris*] Quid facit Paris? *Ut salvus regnet*] Sunt qui legendum esse contendant, *ut solus regnet;* eo sensu, ut si vel soli Paridi regnum Asiæ deferretur, ne tali quidem conditione Helenam dimitteret. Verum libri nostri Mss. omnes receptam scripturam servant; et 'regnare' hic, ni fallor, non tam imperare significat, quam feliciter agere: ut, 'Vivo et regno, simul ista reliqui.' Est enim hic insignis stultitiæ exemplum Paris. *Torrent.*

11 *Cogi posse negat*] Ad reddendam Helenam.

12 *Inter Peleiden festinat*] Inter Achillem Pelei filium, et Agamemnonem filium Atrei.

13 *Hunc amor*] Agamemnonem Briseidis amor incendit. *Utrumque*] Agamemnonem et Achillem.

14 *Delirant*] Peccant. *Plectuntur Achivi*] Plebei luunt pœnas.

18 *Exemplar Ulyssem*] Exemplar ad imitandum.

19 *Qui domitor Trojæ*] Ubi Trojam domuit. *Domitor Trojæ*] Plus Ulyssi tribuit, quam Achilli. *Torrent. Providus*] Prudens.

22 *Immersabilis undis*] Fortunæ tempestatibus immersus.

23 *Seirenum voces*] Sic Græci, *Σειρήνιον καὶ Σειρηναῖον μέλος.* Acheloi fluminis et Musarum unius filiæ *Sirenes* perhibentur. Nec desunt, qui eas perfectæ eloquentiæ ac suadelæ symbolum esse velint. Illorum tamen potior sententia est, qui 'Sirenes' a 'Musis' ita distinxere, ut hæ prorsus cælestes sint, et rebus sublimibus ad humanæ vitæ usum ac naturæ cognitionem pertinentibus intentæ; his quoque qui eadem tractant studia, et illam ipsam indolem, qua ducuntur, inspirent, et verba suppeditent, quibus ea quæ cognoverint, apte atque ex dignitate etiam aliis tradant. Itaque Poëtis præesse credebantur; quorum ars nihil aliud quam numerosa quædam et perfecta eloquentia est. 'Sirenes' ergo, eandem, quam illæ seriis, ipsæ inutilibus ac nugacibus rebus sermonis elegantiæ curam impendunt; tantum a 'Musis' discrepantes, quantum a veritate mendacium, aut umbra a corpore. Canoris igitur nugis dediti homines Sirenum capti vocibus earumque appulsi scopulis recte dicentur. *Torrent. Sirenum voces*] Voluptatum illecebras. *Et Circes pocula nosti*] Circe suis veneficiis homines in feras mutabat. *Circæ pocula*] Sic et nostri codices; et sane *Circam* semper dixisse Horatium auctor est Caper Grammaticus. Circes autem fabula omnibus nota: meretricem fuisse aperte ostendit Horatius, quemadmodum et Sirenes. *Torrent.*

24 *Quæ si cum*] Quæ pocula venefica. *Cum sociis stultus cupidusque*] Id est, quod si tam stultus et cupidus fuisset, ut ea cum sociis biberet, vixisset canis, &c. *Steph.*

25 *Turpis*] In formam belluæ versus fuisset. *Et excors*] Amens. *Excors*] Mentem quidem retinebant Ulyssis socii, sed usum perdiderant, ut voluptatibus corrupti solent: cum animus servit, corpus imperat: parum autem differt non esse et non apparere. Quamquam etiam 'excordem' vocare potuit, in quo nihil virilis animi futurum erat, si Circæ obtemperasset. *Torrent.*

26 *Vel amica luto sus*] Ut sus luto gaudens.

27 *Nos numerus sumus*] Nos turba sumus sine virtute, numerum duntaxat explentes. *Numerus sumus*] Id est, turba sumus, et, ut inquit Virgilius, 'sine nomine vulgus,' nullius classis, loci, aut ordinis viri, atque eo ipso tantum, quod sumus, hoc est, numero censendi. At contra, 'primæ,' 'secundæ,' 'tertiæ notæ,' aut 'palmæ' etiam, dicuntur ea, quæ ceteris præstant: et quia pauci præstantes, inde fit, ut 'paucorum' nomine

insignes tantum intelligantur: 'multorum' vero plebs mera, tunicatique ac pullati et imperiti omnes, ut ad illum I. Sat. 7. locum diximus: 'Sum paulo infirmior, unus Multorum.' *Torrent.* *Fruges consumere nati*] Viventes ut edamus.

28 *Sponsi Penelopes*] 'Sponsos' vocat, qui non re ipsa, sed voto sponsi erant: uti et Catullus: 'Ut missum sponsi furtivo munere malum.' Et ita Homerus μνηστῆρας eos nominat. *Torrent.* *Sponsi Penelopes*] Proci luxuriosi. *Alcinoique*] *Alcinoi* autem *juventus* merito ex Homeri historia, quemadmodum et 'Alcinoi mensa' proverbio celebratur, ob Phæacum, quibus præfuit Alcinous, intemperantiam. *Torrent.* *Alcinoique*] Nos sumus juventus Alcinoi Phæacum regis, id est, molles sumus, et voluptatibus dediti.

29 *In cute curanda*] Cum autem cutem dicit, et corpus intelligit. Turneb. XXVI. 27. *Operata juventus*] Virg. Æneid. III. 'Connubiis arvisque novis operata juventus.' *Torrent.* *Operata*] Occupata.

30 *In medios dies*] In meridiem.

31 *Ad strepitum citharæ*] Sic IV. Od. 3. 'O testudinis aureæ Dulcem quæ strepitum Pieri temperas.' Ibi vide. *Cessatum* quoque habent omnia nostra exemplaria; non *cessantem*, ut quidam legunt. Sententia autem est, Phæacas somno, conviviis ac choreis, tempus omne traducere solitos. Josephus Scaliger ita interpretatur, ut citharæ cessent seu vacent; sic enim et Propertius lib. I. 'Num tua non ætas umquam cessavit amori.' Id est, vacavit: ego pro sopire curas ad citharam exponere malim. *Torrent.* *Cessatum ducere curam*] Vir illustris Josephus Scaliger malebat: *cessatam ducere curam:* sicut in illo Ovid. Fast. IV. 'Largaque provenit cessatis messis in herbis.' Ut 'cessata cura,' soluta. Mihi lectio recepta displicere nondum potest. *Heinsius.* *Cessatum ducere*] Cessare facere, id est, abjicere curas.

32 *Ut jugulent homines*] Hæc nullum hic habere locum, facile videbit, qui Poëtæ institutum finemque in tota hac Epistola consideraverit. In qua Iliada et Ulysseam, earumque utilitatem, ex divisione utriusque operis, expendit atque examinat. Ac de Iliade: prius deinde et de Ulyssea. In qua primo Ulyssem, a quo inscriptio. Secundo partim procos, partim et Phæacas, quos virtutibus illius ac prudentiæ opponit. Quæ sequuntur ab hoc versu, *Ut jugulent homines,* usque ad illum, *Fingit equum,* prorsus aliena sunt; ex disputatione alia petita. Quod et ex scriptoris vitio, qui paginas transposuit, aut pessime continuavit, evenisse, nulli dubitamus. Totus ergo locus, qui hic pessime infarctus est, ad primam pertinet Epistolam, et sic manifeste connectendus fuit: *Fervet avaritia miseraque cupidine pectus? Sunt verba et voces, &c. Laudis amore tumes? Sunt certa piacula, quæ te Ter pure lecto poterunt recreare libello. Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator, Nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit, Si modo culturæ patientem præbeat aurem. Virtus est vitium fugere, et sapientia prima, Stultitia caruisse: vides, quæ maxima credis Esse mala, exiguum censum turpemque repulsam, Quanto devites animi capitisque labore. Impiger extremos curris mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes: Ne cures ea quæ stulte miraris et optas, Discere, et audire, et meliori credere non vis? Quis circum pagos et circum compita pugnax Magna coronari contemnat Olympia; cui spes, Cui sit conditio dulcis sine pulvere pugnæ? Ut jugulent homines surgunt de nocte latrones: Ut te ipsum serves non expergisceris? atqui Si non is sanus; curres hydropicus: et ni Posces ante diem librum cum lumine, si non Intendes animum, &c.* Heinsius. *Ut jugulent*] Cri-

minatur juventutem tam supinam, suæque salutis ita immemorem, ut etiamsi possit ab imminenti malo, seque suaque servare, nolit tamen expergisci, seque periculis eripere. *Cruq.* *Ut jugulent homines*] *Hominem* habent lib. quatuor meliores. *Torrent.* *De nocte latrones*] Per noctem.

34 *Si nolis sanus, curres hydropicus*] Si dum sanus es, expergisci et vigilare nolis, ut te adversus insidias ac vim tuearis; id sero tibi curæ erit, cum jam veterno isto in hydropem incideris. Et 'currendi' vocabulum studium illud exprimit, quo omni conatu liberari cupimus. Suadent autem medici, ut, quod facilius tutiusque est, a morbo nos præservemus potius, quam ut spe curationis negligentius agamus: notum illud: 'Venienti occurrite morbo.' Pet. Nannius Miscell. lib. IV. Turneb. XXVI. 27. *Torrent.* *Si noles sanus, curres hydropicus*] Plerique legunt *nolis*, non *noles.* Ex quo facillime vera lectio eruitur: *Si non is sanus, curres hydropicus.* Si sanus ad medicum non is, ut morbum antevertas, post, in morbum delapsus, non ibis tantum, sed curres. Animi morbum nemo curat, quia ne sentit quidem: corporis, curant omnes et in isto festinant. *Heinsius.* *Sanus*] Si noles dum sanus es. *Curres hydropicus*] Curres ad medicum, cum factus eris hydropicus.

35 *Librum cum lumine*] Hæc nimirum illa 'piacula, quæ te Ter pure lecto poterunt recreare libello.' Graviores autem periculosioresque sunt animi, quam corporis morbi: tanto ergo diligentius evitandi. At contra evenire postea ostendit: ac scitum illud Diogenis Cynici: cum enim serio loquentem in turba nemo auscultaret, musicam occœpit; atque ita intentis omnibus, exprobravit quod ad res ineptas magno studio concurrerent, ad utilia atque honesta tardi admodum ac negligentes. *Torrent.*

36 *Studiis, et rebus honestis*] Philosophiæ præceptis.

37 *Vigil torquebere*] Sciens ac prudens.

38 *Lædunt oculos*] *Oculum* legitur in melioribus quatuor manuscriptis. *Si quid Est animum*] Nonnulli codices *si quod* habent, utraque lectio idonea est. *Esse* autem *animum* dixit, pro absumere ac tabefacere. *Torrent.*

39 *Est animum*] Si quid consumit et corrumpit animum.

40 *Dimidium facti*] Quia principium est dimidium totius. Hesiod. *Sapere aude, Incipe.* Notum omnibus, quod ante proposuit proverbium ex Hesiodo, ἀρχὴ ἥμισυ παντός· *principium dimidium totius.* Id igitur præcipue in capessenda Philosophia conspici Poëta demonstrans, audere et obfirmato semel animo incipere præcipit: neque in annum differre, quod quacumque et ætate et tempore prosit.

42 *Rusticus*] Insigne exemplar ignaviæ expectans rusticus dum amnis defluat, cum vel vado, vel ponte, vel navigio transire, vel etiam transnatare possit. *Torrent.* *Rusticus expectat dum*] Rustice, vel tanquam rusticus (volens flumen transire) expectat, &c. *Defluat amnis*] Donec tota aqua elapsa, alveus arescat.

44 *Puerisque beata creandis*] Uxor pecuniosa, vel felix in pariendo.

45 *Pacantur*] Excoluntur.

46 *Quod satis est cui contingit, nihil amplius optet*] Vetus hæc scriptura est, pro eo quod non libidini, sed naturæ sufficiat. Qua de re præclare iterum Epicurus: 'Si ad naturam vives, numquam eris pauper; si ad opiniones, numquam eris dives.' Ac vetus Poëta Comicus: 'Non est beatus esse qui se non putat.' *Torrent.* *Optet*] Optare debet.

47 *Non domus et fundus*] Nam tantum abest, ut fortuita bona sublevent animi morbos et ægritudines, ut eas magis augmentent cupiditate et me-

tu. *Cruq.* *Non æris acervus*] Non ingens pecunia.

48 *Deduxit corpore febreis*] Plures codd. *febrem*. Unus etiam *deducunt* et alius *deducet*. Sed pulcerrime Lucretius lib. I. 'Non calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis ostroque rubenti Jacteris.' *Torrent.*

49 *Valeat possessor*] Animo valere possessorem oportere ait, qui paratis recte utatur. Sic enim et I. Od. 31. 'Frui paratis et valido mihi Latoë dones: at precor integra Cum mente.' Extat etiam Menandri versus: Μακάριος ὅστις οὐσίαν καὶ νοῦν ἔχει. Turneb. XXVI. 27. *Torrent.* *Valeat possessor*] Oportet ut sit animo et corpóre sanus.

50 *Comportatis rebus*] Rebus hereditariis vel acquisitis.

51 *Qui cupit*] Confirmat possessorem, qui divitiis recte utatur, ab animo valere debere. nam nisi animus rite purgatus fuerit, nulla opulentia proderit; non opibus igitur, sed animi virtute ac tranquillitate (εὐθυμίαν vocant Græci) felices efficimur. *Torrent.* *Aut res*] Res familiaris, vel pecunia.

52 *Fomenta podagram*] Hoc est, eum qui podagricus sit: innuit enim, quomodocumque dolor mitigetur, manere tamen morbum, qui radicitus evelli nequeat. *Torrent.* *Fomenta podagram*] Fomenta podagræ dolorem ad tempus minuunt, sed causam morbi funditus non extirpant.

54 *Sincerum est*] Nisi sit animus purus. Est Allegoria.

55 *Nocet empta dolore voluptas*] De inhonesta voluptate hoc dictum accipio. Apposite vero Cynicus voluptatem illam Veneream letali mulso comparabat. *Torrent.* *Dolore voluptas*] Dolore subsequente.

56 *Semper avarus eget*] Nec mirum: cum nihil ei satis sit, qui divitias, non ut instrumenta vivendi, sed ut finem appetit, ut præclare Aristoteles lib. I. politic. lepidum ergo illud Mimographi: 'Avaro tam deest quod habet, quam quod non habet.' *Torrent.* *Certum voto pete finem*] Quia avaritia infinita est et insatiabilis, quia nec augetur copia, nec minuitur inopia; consulit itaque ut certam sibi copiam præscribat, in qua possit acquiescere. *Cruq.* *Certum voto pete finem*] Definitam pecuniæ summam expete.

57 *Rebus opimis*] Rebus secundis et fortunatis.

58 *Siculi non*] Phalaris et Dionysius. Turneb. XXVI. 27.

59 *Qui non moderabitur iræ*] Qui frænum non injiciet iræ.

60 *Dolor quod suaserit et mens*] Id est, mens dolore provocata, ac proinde illatæ sibi injuriæ aut cujuscumque mali pœnam flagitans, nec ante acquiescens, quam sumserit. A læsione igitur dolor, a dolore ira, odiumque in auctorem atque ultionis cupiditas; quæ animi necdum expurgati summa voluptas est: unde sub læsi hominis persona Juven. Sat. XIII. 'At vindicta bonum vita jucundius ipsa.' Quam tamen opinionem egregie refellit ipse, et ne eo progrediamur a sapientia consilium ac remedium petendum monstrat. *Torrent.* *Dolor quod suaserit et mens*] Stephanus, ex conjectura sua, legendum esse credit, *exmens;* et Græcorum illud ἔκφρων Horatium exprimere voluisse: quum et 'exlex' et 'exspes' dicamus. *Et mens*] Mens dolore affecta, id est, mens irata.

61 *Odio*] Odio provectus.

62 *Animum rege*] Appetitum rege.

63 *Hunc frænis*] Tanquam equum indomitum.

64 *Fingit*] Format. *Magister*] Equorum domitor.

65 *Quam monstrat*] *Qua monstrat eques,* habent sex nostri codices. *Torrent.* *Venaticus ex quo*] Catulus venaticus.

66 *Cervinam pellem*] Quæ cervi si-

militudinem gerit. *Pellem latravit*] Ita loquitur Epod. v. 'Senem, quod omnes rideant, adulterum Latrent Suburanæ canes.' Turneb. xxvi. 27. *Torrent.*

67 *Militat*] Feras sectatur. *Nunc adbibe, &c.*] Percipe Philosophiæ præcepta. *Adbibe puro Pectore verba, puer*] Pro hauri, præcipe, animo infige. Ad juventutem orationem convertit: a teneris enim assuescere multum est. 'Adbibere' autem pro 'imbibere' dixit, metaphoricôs a corpore ad animum, ut 'imbutum arte,' 'litteris,' 'sapientia,' 'præceptis' dicimus; cum tamen 'imbuere' proprie inficere significet, ut infici fucarique lanæ solent. Audacior autem Horatius, quum 'aure bibere' dixit, ut hic 'pectore,' ii. Od. 13. Monet ergo ab infantia præceptis optimis imbuendum puerum, ut in iis sese exerceat, ubi ad ætatem maturam pervenerit. *Torrent.* Verum *adhibe* non metrum modo respuit, sed et sententia. *Adbibe* doctissimi viri recte restituerunt. Vox ipsa significat largiter haurire: quo illud Terentian. Heautont. i. 2. 'ubi adbibit plus paulo:' et Dido amorem bibens, Æneid. i. *Xylander.* *Puro Pectore*] Nondum imbuto pravis opinionibus, nondum occupato malis præceptis et exemplis, sed ab illis vacuo. *Piscator.*

68 *Puer, nunc te*] Dum puer es. *Melioribus offer, &c.*] Philosophiæ magistris, vel honestis et salutaribus disciplinis.

69 *Quo semel est*] Non possum non adscribere divi Hieronymi verba ad Lætam de institutione filiæ: 'Difficulter eraditur quod rudes animi perbiberunt: conchylia quis in pristinum candorem revocet? recens testa diu et saporem retinet et odorem quo primum imbuta est.' *Torrent.* *Recens, &c.*] Recens testa, in quam nihil adhuc fuit infusum.

70 *Quod si cessas, &c.*] Si in Philosophiæ studio sis ignavior, aut si promovearis alacrius.

71 *Nec tardum*] Animi sui sinceritatem ostendit; qui Philosophiæ spatia decurrens, neque præcedentibus invidia noceat, neque sequentium tarditatis exemplo remissior existat. Similis a Circensi decursione translatio, i. Sat. 1. *Torrent.* *Nec tardum opperior, &c.*] Nec te expecto, qui me persequi non potes, nec conor eos antevertere, qui me præcedunt.

EPIST. III. AD JULIUM FLORUM.

Julium Florum de Claudio Nerone, ubi militet, et de quorumdam amicorum scriptis interrogat. Deinde ipsum Florum ad sapientiæ studium, et ad redeundum in gratiam cum fratre hortatur.

Hunc *Julium Florum* altera etiam lib. ii. Epistola celebrat Horatius: et illa quidem tota seria est, et accurate perscripta; hæc vero familiaris: in qua tamen Philosophiam obiter attingit, cum ejus studium commendans, etiam usum exigit, servata in fratrem pietate. Et *Florus* quidem olim Aquilliorum et Valeriorum satis celebre cognomen fuit: hunc vero *Julium Florum* e provincia potius fuisse crediderim. *Torrent.*

1 *Quibus terrarum, &c.*] In quibus regionibus. 'Oræ' significant extremas partes terrarum.

2 *Claudius Augusti privignus*] Titus Claudius Nero Augusti privignus, ac gener etiam, ducta Julia ejus filia. Quod autem militarem eum dicit, qui dux belli fuerit; vel κατάχρησις est, vel ad belli auspicia referendum, quæ penes Augustum erant, ut lib. iv. Od. 4. ostendimus: 'Te consilium et tuos Præbente divos:' puto autem scriptam hanc Epistolam eo tempore, quo Tiberius vel Pannonicum bellum gessit, vel in Armeniam profectus est, regnum Tigrani restituturus. *Torrent.* *Claudius Augusti privignus*] Tiberius Nero, Augusti privignus ex Livia Drusilla.

3 *Thraca*] Θρῄκη Græce. Atque ita Virg. XII. 'Gemit ultima pulsu Thraca pedum.' Vide quæ notavi III. Od. 9. *Torrent.* *Thracane vos*] Thraciane. *Hebrusque nivali compede vinctus*] Hebro epithetum tribuit, quod ipsi terræ Thracum melius conveniret: ut alibi 'nivalem' appellat 'Armeniam,' Θρῄκην χιονώδη Græci. At flumina glacie quidem consistunt, navibus vero augentur potius, et impetuosiora fiunt. Sed ad gelidæ regionis naturam respexit: et glacie igitur et nive desuper vinctus erat Hebrus. *Torrent.* *Nivali compede vinctus*] Glacie vinctus.

4 *An freta vicinas*] An Hellespontus inter Sestum et Abydum currens? *Vicinas inter currentia turres*] Turres vocat, vel urbes ipsas Seston et Abydon, Hellesponti angustiis divisas, Herus et Leandri amore nobiles, ut πύργους Græci; quod Petrus Nannius Miscell. lib. IV. annotavit; vel ipsa urbium propugnacula: vel eo denique respicit, quod Hero inclusa turri servabatur. Cruquius dicit Blandinum cod. vetustissimum habere *terras*, pro *turres*: et interpretatur regiones Europam et Asiam, quas Hellespontiacum mare dividit.

5 *Morantur*] Detinent?

6 *Quid studiosa cohors*] Hactenus de castris Claudii Neronis, quo loco sita sint; nunc de commilitonum studiis, exercitiisque, dum sint in statione. *Cruq.* *Quid studiosa cohors*] Quid faciat literata Drusi cohors? *Studiosa cohors*] Cohortem amicorum Tiberii significat. *Torrent.*

8 *Longum diffundit in ævum*] Scriptis mandat ad memoriam sempiternam.

9 *Quid Titius*] Hunc *Titium* veteris libri glossematium poëtam Lyricum fuisse testatur, cognomine 'Septimium,' aut 'Septiminum' potius, ut ego arbitror; quamquam ne sic quidem hominem noverim. Titia tamen gens Romana. *Torrent.* *Titius Romana brevi*] Titius Poëta, qui brevi ob sua scripta celebrabitur a populo Romano.

10 *Pindarici fontis*] Sic Lucretius: 'Juvat integros accedere fontes, Atque haurire.' Sententia autem est, Titium, vulgaria contemnentem, non de lacu aut obvio omnibus flumine aquam petere, sed fontem ipsum ac veluti caput Lyrici Poëmatis Pindarum æmulari; quem assequi difficillimum sit, ut in Odis vidimus. Turneb. XXVI. 27. *Torrent.* *Pindarici fontis*] Qui non dubitavit fluidam Pindari eloquentiam Latinis versibus imitari. *Haustus*] Liquores.

11 *Lacus et rivos*] Scripta vulgaria et inventu facilia.

12 *Fidibusne Latinis*] Rogat, an in proposito sibi studio persistat, ut Thebanum Pindarum Latino carmine imitetur; an potius Tragœdiæ scribendæ se dederit. *Torrent.* *Fidibusne Latinis*] Num studet Latinis versibus lyricis Pindaricos versus modulari?

13 *Auspice Musa*] Musarum auspicio?

14 *Tragica desævit*] Imitationis vim ostendit, qua excellens Poëta sævire ipse videatur, hoc est, acer, vehemens, animosus esse, qui tales personas in theatrum adducat. Poëtæ namque est, quam velit personam inducere, eamque ante oculos ponere. *Torrent.* *Desævit*] An valde sævit crudeles et sævos principum mores exprimendo? *Et ampullatur*] Ampullis verborum utitur? *Ampullatur*] Suo more feliciter audax. Sic expressit quod Græci ληκυθίζειν dicunt: idem enim illis λήκυθος, quod nobis *ampulla*, vasculum rotundum ac veluti inflato ventre; varii cum in balneis, tum in mensis ad oleum atque unguentum usus. Quamquam, ut ego quidem arbitror, ληκυθίζειν sæpius ad amœnitatem potius jucunditatemque atque ornatum orationis pertinet; cum veluti ex arculis quibusdam pictoriis

vasculisque unguentariis verborum illæ deliciæ depromuntur. 'Ampullari' vero magis severitatem et atrocitatem quandam styli et robustum nescio quid significat, ut in Tragœdia utimur, cum ipsas res natura sævas pari severitate enarramus: ut in Epist. ad Pisones: 'Projicit ampullas et sesquipedalia verba.' Græci itaque ad ea, quæ arculis illis pigmentariis ampullisque servantur, respexerint: Flaccus vero noster ad ampullæ, quam dixi, formam; cui tumida et inflata Tragicorum oratio merito comparatur: unde et τραγῳδεῖν Græci dicunt, pro vociferari atque atrociter agere, ut miseri atque irati solent: his adde, si lubet, Turnebum IX. 3. et XXVI. 27. *Torrent.*

15 *Celsus*] Celsum intelligo Albinovanum de quo mox Epistola ei inscripta aliquid dicemus. *Torrent.* *Celsus agit*] Celsus Poëta qui alienos versus pro suis recitaret.

16 *Privatas ut*] Ut suam inventionem, non alienam quærat.

17 *Palatinus quæcunque recepit Apollo*] Pro quibusvis veterum scriptis hoc dictum intelligo: quibus nempe bibliotheca Palatina ab Augusto Apollini ac Musis dedicata, ut I. Od. 31. diximus, referta erat. *Torrent.* *Apollo*] Apollinis templo adjunctam bibliothecam Augustus extruxerat in monte Palatino.

19 *Cornicula*] Græci κολοιὸν, hoc est, *graculum*, appellant. Erasmus Chiliadibus, Αἰσώπιος κολοιός; quod dicitur in eum, qui aliena pro suis usurpat, aliorumque bonis se venditat. Turneb. XXVI. 27. *Torrent.*

20 *Ipse quid audes*] Tu, Juli Flore, quos sequeris Auctores?

21 *Quæ circum volitas agilis thyma*] Celsum a plagio cavere monet: Florum vero ob imitationem, qua dextre usus sit, commendat; nisi dici mavis materiam ipsam in qua tum versabatur Florus. *Torrent.* *Quæ circum volitas, &c.*] Circum quæ volitas thyma velut apis, ex variis doctorum virorum scriptis varia decerpens.

23 *Nec turpiter hirtum*] Plures libri *non turpiter*, vel *et turpiter hirtum.* Alludit autem ad hoc, quod 'hirti' sive 'hirsuti' audaces magis habentur, quam ingeniosi: nisi in Metaphora ab agro sumta persistere eum malis; 'hirta' enim quæ et inculta. *Torrent.* *Nec turpiter*] Nec rude et impolitum.

24 *Seu linguam*] Sive Oratorem, Jurisconsultum, vel Poëtam agis.

25 *Feres ederæ v. p.*] Auferes præmia. *Ederæ victricis*] *Edera* Bacchi est, ut Apollinis *laurus;* utriusque autem Dei clientes sunt Poëtæ, ut alibi docuimus: et non minus edera, quam lauro coronabantur: quamquam hunc locum ad commissiones Rhetorum Poëtarumque referre malim; ut Floro, si certare velit, tam inter Rhetores, quam inter Poëtas coronam polliceatur: quin et in Philosophia excellere eum posse affirmet, si res omnes, quæ inutiles curas nutriant, ab se abdicare queat, quod studium unice commendat. *Torrent.* *Victricis præmia*] Ederæ victoriam tuam indicantis.

26 *Fomenta relinquere posses*] Curarum nutrimenta, nempe divitias, ambitionem, et similia, quæ, ut frigus, gravant et tardant festinantem.

28 *Hoc opus*] Properemus sapientiæ studiis incumbere. *Parvi, et ampli*] Cujuscunque fortunæ sumus.

29 *Si patriæ volumus*] Ea namque sapientia docet, quid patriæ debemus, quid nobis, quid propinquis et amicis, ut περὶ καθήκοντος libri docent. *Cruq.*

30 *Si tibi curæ*] Plures libri *sit tibi curæ.* Non placet: sic enim scripsere qui de particula *si* pro *an* dubitabant; cum id sæpius fecerit Horatius, et alii passim. *Torrent.* *Si tibi cura*] An Numatius frater tuus sit tibi tantæ curæ, quantæ conveniat, necne.

31 *Quantæ conveniat Munatius*] Muretus legendum censet, *Quam te conveniat Munatius, &c.* Eoque significat, cupere se scire, serione Munatius cum ipso in gratiam redierit, et ecquid eum, ut amicorum mos est, alloquatur. *Munatius*] Recte, non *Numatius.* Alius vero hic *Munatius* quam ille, de quo I. Od. 8. hujus fortasse pater: et fratrem quidem habere potuit Julium Florum, sed uterinum tantum: quamquam fœdere potius, quam natura fratres fuisse crediderim; ut cum alter alterum germani loco dilexissent, postea in dissidium venerint. *Torrent.* *An male sarta*] Gratia conjuncta et perfide instaurata.

32 *Nequicquam coit*] Non durat.

33 *Seu calidus sanguis, seu rerum inscitia*] In quinque exemplaribus manuscriptis scriptum repperi: *Heu calidus sanguis, heu rerum inscitia;* mutatum fortassis ab aliquo, qui secundam verbi *sanguis* syllabam produci noluerit: de quo extrema I. Od. 15. *Torrent.* *Seu calidus*] Sanguis calidus in juvenibus iram excitat.

34 *Indomita cervice feros*] Cervice dura et rerum experientia nondum emollita.

35 *Indigni fraternum, &c.*] Per vitia indigni, qui rumpatis fraternam amicitiam.

36 *In vestrum reditum votiva juvenca*] Vide I. Od. 36. ubi pro Numidæ reditu vitulum solvit. *Torrent.* *Votiva juvenca*] Juvenca quam immolabo vobis reducibus.

EPIST. IV. AD ALBIUM TIBULLUM. Albium Tibullum compellat, cui studium Philosophiæ laudare videtur, atque id facere ut ejus amore illum accendat. Recenset quibus dotibus illum dii ornaverint: deinde ita vivendum illi esse dicit, ut unumquemque diem extremum sibi fore putet.

1 *Albi*] Nolim quemquam dubitare quin hic Albius ille Tibullus sit Elegorum scriptor elegantissimus, cui etiam I. Od. 33. inscribitur. quamquam enim uti divitem hic describit Horatius, cum ipsemet operis sui initio paupertatem accusare videatur; paupertas illa non inopia fuit, sed optanda mediocritas, ut id quod sequitur manifeste demonstrat. *Torrent.* *Candide judex*] Qui nostros sermones non malevole vel interpretaris, vel accipis, fortasse propter filium, inopiæ post prodigalitatem notatum I. Sat. 4. idque ut arbitror nimia patris indulgentia; quo factum credo, ut pater ipse Tibullus, nunc indigentior, coactus sit in villa vivere angustius. *Cruq.* *Candide judex*] Sincere judex Satyrarum nostrarum.

2 *In regione Pedana*] Prædium ibi habebat Tibullus; in quo cum forte se contineret, hujus Epistolii caussam dedit. Fuit autem Pedum olim Latii oppidum: cujus incolæ Pedani, ager etiam Pedanus dictus. Plinius III. 5. Sed et vetustissimi codicis margini adscriptum repperi, 'regionem Pedanam' inter Tibur et Præneste fuisse, a monumento 'Pedanii' cujusdam cognominatam. *Torrent.* *Pedana*] Sic dicta a Pedo Italiæ oppido.

3 *Scribere quod*] An dicam te scribere? *Cassi Parmensis*] An idem Cassius Parmensis, qui et Etruscus, I. Sat. 10. vidimus? Valerius I. 7. *Torrent.* *Cassi Parmensis, &c.*] Qui multas Tragœdias scripsit, dictus Parmensis ab urbe Parma.

4 *Silvas inter*] Turnebus Adversar. I. 22. occulte significari a Poëta ait Tibullum Epicureum fuisse. et Epicurum quidem annos natum 15. philosophari cœpisse, atque in hortis docere solitum. Sed quare non æque aut Academicum aut Peripateticum fuisse Albium fingere liceat, cum istarum quoque sectarum principes in hortis docuisse, et quidem Aristotelem inter ambulandum, constet? inde enim sectæ nomen. Nullus ita-

que hic occultior sensus latet: sed dubitet Poëta, cui potissimum studio in Pedano suo incumbat Tibullus, Poëtico an Philosophico; cui adeo intentus sit, ut ne valetudinis quidem caussa in umbra reptans, quid verum honestumve sit, inquirere desinat. *Torrent.* *Reptare*] Lentius ambulare.

5 *Sapiente bonoque*] Sæpe hæc conjungit Horatius; et merito sane: neque enim alios bonos, alios sapientes esse existimare, aut alios beatos esse, quam qui boni simul et sapientes sint, credere sine pernicie possumus. Atqui ita in Epist. ad Quinctium: 'Neve putes alium sapiente bonoque beatum.' Turneb. I. 18. *Torrent.*

6 *Corpus eras sine pectore*] Vel enallage temporis est, Poëtis frequens; vel subintelligendum, ante istum secessum tuum: perinde ac si dicat: si dum in turba eras, cordatus atque intelligens habebaris, quid non in ista solitudine præstes? *Formam*] Formam humanam.

7 *Dederant*] *Dederunt* in duobus antiquissimis exemplaribus legitur, nec quemquam deterreat syllaba; sic enim Virg. 'Obstupui steteruntque comæ.' *Torrent.* *Sine pectore*] Sine mente, excors.

7 *Artemque fruendi*] Qua sine, ne divitiæ quidem vocandæ sunt, aut in bonis numerandæ, quæ non beent possessorem; sed, sive avarus, sive prodigus fuerit, infelicem efficiant. *Torrent.* *Artemque*] Formam humanam.

8 *Quid voveat*] Quid possit nutricula optare majus alumno?

9 *Quam sapere*] Neque libri, neque viri docti, vel in legendo, vel in exponendo hoc versu consentiunt: nostra exemplaria quinque sic habent: *Quid sapere et fari possit quæ sentiat, et cui Gratia, fama, valetudo.* Quod cum ita sit, una amota littera lego, *Qui sapere,* posita interrogationis nota in fine versus præcedentis post verbum *alumno*, in hanc sententiam: Dii tibi et animi, et corporis, et fortunæ bona contulere; et quid obsecro amplius alumno suo nutricula aliqua optare possit? votorum enim summa, ut sapere et fari possit. Verba igitur ista, *Qui sapere et fari*, quæque sequuntur, μιμητικῶς ita quodammodo accipienda sunt, ut si a nutricula proferantur: alioqui bis idem dixerit; quid enim aliud est 'pectus habere,' quam hominem esse; quod sermone et ratione efficitur? quidve aliud 'divitiæ et ars fruendi,' quam 'mundus victus non deficiente crumena?' nam 'mundus victus' idem qui et temperatus, atque in neutram partem cultus miser, ut lib. II. Sat. 2. vidimus. *Gratia* autem et *valetudo* ad formam spectant; solum itaque *famæ* votum adjicitur: sed ea fere bonorum, quæ diximus, comes, omitti poterat. *Torrent.* *Et fari possit*] Et eloqui sua sensa.

10 *Gratia, fama*] Benevolentia apud principes viros, fama ex bene factis.

11 *Et mundus victus*] Victus non sordidus, neque nimis exquisitus.

12 *Inter spem*] Epistolium pulcerrima ex Epicuri instituto sententia concludit, Tibullum monens, ut inter varias mortalium curas, quæ ex animorum perturbationibus existant, sic ipse se gerat, ut quotidie moriturus. *Torr.*

13 *Omnem crede*] Omnem diem putato esse postremum.

14 *Grata superveniet*] Ita fiet ut grata, &c.

15 *Me pinguem*] Exemplo suo, quam dixerat, sententiam confirmat: ideo nitidus et pinguis, quod sine crastini sollicitudine in diem viveret. *Torrent.* *Et nitidum bene*] Porcum elegantem et succi plenum.

16 *Cum ridere voles*] Hoc severioris disciplinæ sectatorem fuisse Albium adversus Turnebi opinionem ostendit: male enim apud alios audiebat Epicurus, ut, magister voluptatis.

Torrent. Epicuri de grege] Summum bonum in voluptate posuit Epicurus.

EPIST. V. AD TORQUATUM. Torquatum ad cœnam invitat, quam frugalem fore dicit. Hortatur ut curis et cupiditati divitiarum valedicens, hilaritati se tradat, et laudes ebrietatis addit. Tria esse dicit, quorum studiosus sit in apparatu convivii; primum autem ponit munditiem.

Idem opinor hic Manlius Torquatus, cum illo cui IV. Od. 7. inscribitur.

1 *Archaicis conviva recumbere lectis*] Lecti duorum generum fuere: quorum partim in cubiculo, partim in triclinio usus: illi cubiculares; hi discubitorii et tricliniares dicti. Lampridius Elagabalo: 'Solido argento habuit lectos et tricliniares et cubiculares.' Hic igitur de tricliniaribus agitur. Et *Archaicis* quidem habent tres optimi nostri codices: plures tamen *Archaicis* legunt: quæ scriptura Turnebo I. 11. vel 18. placet: ut ab Archia quodam non optimo artifice sic dicti sint, rudes et impoliti, quemadmodum et 'Sotherici' apud Senecam, et Gellium XII. 11. Prior tamen lectio magis placet, ut Græco vocabulo Poëta usus sit. Græci autem ἀρχαϊκὸν vocant, quicquid veterum simplicitatem, ab omni fuco et assentatione alienam, præ se fert, sive de moribus, sive de sermone, sive etiam de operibus agatur. Pet. Nannius Misc. lib. IV. Franc. Luisinus Parergon III. 1. *Torrent. Archaicis lectis*] Lectis ligneis et parum elegantibus, antiquo more fabricatis. Angl. *beds of the old fashion. Recumbere lectis*] Accumbere.

2 *Nec times olus*] Nec abhorres; sed gaudes. *Patella*] Et quod *patella* dicit, et quod *modica*, et quod *olus omne*, eleganter admodum cœnæ tenuitatem exprimit; ut contra luxum, cum ait: 'Porrectum magno magnum spectare catino Vellem, ait, harpyis gula digna rapacibus.' *Patella* igitur hic nihil occultum significat; vocabulum alioqui in sacrificiis libationibusque usurpatum; unde 'in patellam dare,' 'de patella sumere,' et 'Dii patellarii' apud Plautum. Turneb. I. 18. *Torrent.*

3 *Supremo te Sole*] Idem dicit quod II. Sat. 7. 'Serum sub lumina prima venire Convivam;' his quoque verbis cœnam minime solennem significans. *Torrent. Supremo Sole*] Sub vesperam. *Manebo*] Te expectabo.

4 *Vina bibes iterum Tauro diffusa*] Non, *iterum diffusa*, quod Lambinus vult, sed, *diffusa, Tauro iterum*, nimirum, *consule*. Hoc est: Vina bibes quæ diffusa sunt secundo Tauri consulatu; aut, Tauro secundum consule. *Heinsius. Iterum Tauro diffusa*] T. Statilius Taurus homo novus, uti et Agrippa, sed Augusti amicitia, victoque in Sicilia Lepido, rebusque mox in Africa gestis, unde triumphum meruit, clarissimus; iterum Consul fuit A. U. C. 727. quo tempore annum agebat Horatius circiter quadragesimum: non optimam itaque vini notam dicit. Statilii autem famam auxit ejus amphitheatrum, et abneptis Statilia Messallina Neronis principis uxor. *Diffusa* autem *vina* dicit, quemadmodum et Juven. Sat. V. 'Ipse capillato diffusum Consule potat.' Et Sat. XI. 'Hic tibi vina dabit diffusa in montibus illis:' hoc est, non ita multo post vindemiam e dolio in cados amphorasque, ad asservandum in apothecis, distributa. Turneb. I. 1. *Torrent. Diffusa palustres*] Bibes vina e torculari in cados fusa, Statilio Tauro iterum Consule. Vini ætas notabatur Consulum nominibus. Vide II. Od. 3. *Palustres Inter Minturnas*] Juven. Sat. X. 'Exilium et carcer, Minturnarumque paludes.' Loquitur autem de C. Mario, qui in paludibus illis latuit, Minturnensium auxilio incolumis: de Senuessa quoque antiqui Latii oppido, olim Sinope appellato,

Plinius III. 5. Petrinum vero agri Sinuessani vicum fuisse in Campaniæ finibus volunt. Cumque nec Minturnensium nec Sinuessanorum vina, nisi forte ob copiam, laudentur; hac quoque parte non nimis accuratum aut sumptuosum fore convivium demonstrat. Libere interim, ipse tenuior, potentem amicum monet id quod sequitur, ut si talem fastidit, ipse meliorem cœnam præbeat. *Torrent.*

5 *Inter Minturnas*] Minturnæ oppidum erat Sinuessæ oppido propinquum.

6 *Arcesse*] Sic nostri omnes Mss. atque ita scribi debere vult Priscianus lib. I. quo loco *ar* sæpe pro *ad* in compositione dixisse veteres demonstrat: addens 'arcesso' ab 'arcio' venire, pro quo (inquit) nunc 'accio' dicimus. Sed quæ obsecro ratio est, cur non 'accersere' etiam, ut 'accire' posteri dixerint, præsertim cum 'arcersere,' littera *r* toties repetita, durum et insuave sit? Ego utroque modo in vetustissimis membranis scribi reperio, 'arcessere' et 'accersere,' nusquam vero *arcersere*, mollioris soni caussa. *Torrent.* *Arcesse*] Jube tecum afferri ad me, vel, sine regem esse convivii, et tibi imperare, ut illo vino utare, quod tibi apponam. Alii exponunt; Morem mihi gere. *Imperium fer*] Familiare imperium, pro eo quod dici solet, sine te exorem, morem gere, legem accipe. *Cruq.* Turneb. I. 18. *Imperium fer*] Imperium convivatoris dicit; unde et rex, et dominus, et cœnæ pater appellatur. *Torrent.*

7 *Splendet focus*] Hactenus cœnæ modum explicuit, nunc munditiem pollicetur. Atque adeo si rem omnem recte consideremus, convivium suum ad Epicuri formulam instituit, venustate magis, quam sumtu laudandum. Sed cur 'splendere focum' dicit, si, ut sequitur, æstas erat? an forte splendorem non ad luculenti ignis copiam, sed ad Deorum Penatium in foco cultum ornatumque referemus? an magis ad culinæ focum? *Torrent.*

8 *Mitte leves spes*] Omitte spes rerum levium, id est, divitiarum. *Et certamina divitiarum*] Omitte lites et dissidia in divitiis comparandis. *Certamina divitiarum*] Præcipuum vitæ studium: 'Noctes atque dies niti præstante labore Ad summas emergere opes.' Eam duram deponere vult Torquatum. *Torrent.*

9 *Moschi caussam*] Moschum Rhetorem, patria Pergamenum, tunc veneficii reum fuisse tradunt interpretes, et a Torquato defensum. *Torrent.* *Moschi causam*] Clientis tui. *Cras nato Cæsare festus*] Si Augusti Cæsaris natalem indicat, qui Suetonio teste IX. Kal. Octobris fuit, post æquinoctium autumnale; non male focum instruxerit: sed quomodo æstivam eam noctem vocat? Ego, cum hæc scripsit Horatius, ob natum forte in familia Cæsarum Augusto nepotem aliquem ferias indictas fuisse crediderim. *Tendere* autem *noctem* habent nostri Mss. omnes: vulgati ante Lambinum *extendere*, cujus verbi usus frequentior est: ut 'extendere ætatem' Plautus, 'virtutem extendere factis' Virgilius. *Torrent.* *Cras nato Cæsare festus*] Idibus Julii.

10 *Somnumque dies*] Ut non sit necesse mane surgere.

11 *Sermone benigno*] Faceto sermone et largo noctem extendere.

12 *Quo mihi fortuna*] Mureto et Lambino placuit *fortunas*, contra veterum exemplarium fidem; in quibus constantissime legitur *fortuna*: et 'fortunam' pro divitiis dixit etiam Ovid. Trist. V. 'Nec mea concessa est aliis fortuna, nec exul Edicti verbis nominor ipse tui.' *Torrent.* *Quo mihi fortuna*] Quorsum divitias expetam.

13 *Ob hæredis curam*] Ut hæres ditescat. *Severus*] Durus, immitis, tetricus, qui nihil sibi indulgeat, dum

heredi, plerumque indigno, ut alibi ait Horatius, pecuniam properat. *Torrent.* *Severus*] Nimium tristis vel asper.

14 *Assidet*] Contrarium 'dissidere:' ut, 'dissidens plebi virtus,' II. Od. 2. *Assidet insano*] Sedet proximus insano, eique est similis. *Et spargere flores*] In apparatu splendido secundæ mensæ floribus inspergi solebant.

15 *Inconsultus haberi*] Stultus haberi.

16 *Quid non ebrietas designat*] Talia igitur et illa: 'Dulce est desipere in loco,' et, 'Recepto Dulce mihi furere est amico.' 'Designare' autem, inquit Nonius, proprie est cum nota et ignominia facere. Ter. Adelphis: 'Illa quæ ante facta sunt omitto: modo quid designavit?' ubi tamen Donatus, 'Designare,' ait, 'est rem novam facere, in utramque partem, bonam et malam:' atque ita usus est hic Horatius. *Torr.* *Quid non ebrietas*] Enumerat ebrietatis effecta, quæ plus ad ejus laudem faciunt, quam vituperium, ut Torquato, discussa morum severitate, persuadeat, lætioribus poculis, latioribusque nunc esse agendum. *Cruq.* *Designat*] Quid non ebrietas efficit, perpetrat? *Recludit*] Aperit.

17 *Spes jubet esse ratas*] Sic III. Od. 21. de amphora: 'Tu spem reducis mentibus anxiis.' Et IV. Od. 12. de cado: 'Spes donare novas largus, amaraque Curarum eluere efficax.' Quamquam hic multo plus dicit, ut quod speres tam confecisse tibi videatur ebrietas; cum spe nihil sit vanius, ut paulo ante: 'Mitte leves spes.' Et Tullius pro Milone: 'O spes fallaces! o cogitationes inanes nostras!' Mox autem pro *inermem*, *inertem* legunt libri quinque Mss. *Torr.* *Ratas*] Spes firmas. *In prælia*] Quia spiritibus vini calore accensis, pellitur timor.

18 *Onus eximit*] Eximit curarum onus. *Addocet artes*] Ebrii jactitant se multarum artium esse peritos.

19 *Fæcundi calices*] Calices pleni et copiosi.

20 *Contracta in paupertate*] In angusta paupertate. *Solutum*] Solutum a curis.

21 *Et idoneus imperor*] A ratione jubeor tanquam idoneus ad hanc procurationem.

22 *Ne Turpe toral*] Illotum toral. *Turpe toral*] II. Sat. 4. *Mappa*] Inter edendum manus mappa absterguntur.

23 *Corruget nareis*] Quod in nausea ac fastidio contingere solet: contrarium *explicare frontem*, III. Od. 29. *Torrent.* *Corruget nares*] Sic offendat, ut inde conviva nares contrahat.

24 *Ostendat tibi te*] Ita splendeant, ut in illis tuam imaginem contempleris velut in speculo.

25 *Eliminet*] Eliminare vetus vocabulum, pro extra limen ejicere. Notus autem Lacedæmoniorum mos ex Plutarcho; publica enim intrantibus convivia, quæ phiditia appellabant, aliquis natu grandior fores ostendens, *Per has*, inquit, *verbum nullum egreditur*, *Διὰ τούτων ἔξω λόγος οὐκ ἐκπορεύεται.* Et, 'Odi,' ut dici solet, 'memorem compotorem.' *Torr.* *Eliminet*] Divulget. *Ut coëat par*] Ut convivæ pares congregentur.

26 *Brutum tibi, Septimiumque*] Merito illos damnat Lambinus, qui *Brutam Septimiamque* legunt; quid enim, si Torquatus venire recusasset, et Sabinus quoque meliorem secutus conditionem abfuisset? an solus inter mulierculas accubiturus erat Horatius? neque negaverim Phyllidem aliquam, aut Megillam, aut Damalim interfuisse: sed nihil opus erat exprimere; cum meretriculæ in eodem fere quo amatores sinu recumberent. Antiquissimi et optimi codices *Butram* pro *Bruto* legunt: et *Septimium*, non *Septitium*: et Septimii quidem non uno tantum loco fit mentio. At *Butra* viri cognomen fuit, unde *Bru-*

tam fecere imperiti. *Torrent.* *Brutum tibi*] Assumam tibi sodaleis Brutum, Septimium, Sabinum, &c.

28 *Locus est*] Mensa nostra capax est plurium, quos te sequi voles, ne incomitatus venias: non invitatos enim 'umbras' nominare solemus. *Cruq.* *Umbris*] Convivis non invitatis.

29 *Nimis arcta premunt*] Ubi multitudo est convivarum arcte sedentium, ibi alarum odor gravis existit. *Capræ*] 'Hircum' vocat Epod. XII. 'Gravis hirsutis cubet hircus in alis.' Ideo autem Aristoteles alas corporis partem maxime abstrusam fœtere dicit, quod spiritu ventoque non agitentur. Pererudite igitur Catullus, sub alarum valle habitantem illum caprum pestem nasorum fingit. *Capræ*] Fœtor sub axillis.

30 *Quoties esse velis*] Ita Martialis in Distichis: 'Dic quotus et quanti cupias cœnare.' Erat cœnæ genus, quæ honoris caussa uni tantum, sed adductis quot vellet umbris, præbebatur. *Torrent.* *Quotus esse velis*] Quos sodaleis velis vocari. *Rebus omissis*] Causis et negotiis tuis relictis.

31 *Postico*] Ψευδόθυρον Græci vocant. At Plautus 'posticulum' dixit, 'posticulam' vero Petronius. Atque ita intelligendum illud Virgilii: 'Limen erat, cæcæque fores, et pervius usus Tectorum inter se Priami.' *Torrent.* *Postico falle*] Per posticum egredere, et clientem tuum late, qui in domus tuæ atrio te expectat et observat. *Clientem*] Falle Moschum (de quo supra) vel quemvis alium.

EPIST. VI. AD NUMICIUM. Nihil admirari rem esse dicit, quæ propemodum sola ad vitæ beatitudinem conferat, quum homines non ea tantum quæ cupiunt, sed etiam quæ timent illis contraria, eodem fere modo mirentur: verum ex iis, quibus admiratio cupiditatem incitat, alios aliud expetere: omnes autem frustra in eo felicitatem, quæ a sola virtute pendet, collocare.

Quis Augusti tempore Numicius iste fuerit, ad quem tam eruditam scripsit Epistolam Horatius, non facile dixerim. Nota gens Numicia, et quidem patricia, non plebeia, ut quidam volunt, e qua nempe Consul T. Numicius Priscus cum A. Virginio A. U. C. CCXXCIIII. dicta a Numico seu Numicio Latii fluvio, Ænea et Annæ Perennæ indigitatione nobili, unde et aquam Vestæ libandam petere necesse erat. Virgil. Æneid. VII. 'Hæc fontis stagna Numici.' Neque illud omisero in vetustissimo codice scriptum reperiri hunc titulum, *Ad Numicium de cupiditate*; nec male equidem, ut mox videbimus. *Torrent.*

1 *Nil admirari*] Quod vitæ humanæ felicitatem in admirationis vacuitate, quam ἀθαυμαστίαν vocant Græci, constituit; non de quacumque rerum admiratione intelligi debere existimandum est. Sed cum alia in nobis sita sint, alia vero extra nos posita; hæc si ita admiramur, ut optemus etiam et cupiamus, aut eis contraria metuamus, elati gaudio si consequimur, dejecti dolore si frustramur; quoniam hinc graves existunt animorum motus, ex singulorum hominum perturbatione lædi communis vitæ societatem ac convelli Rempublicam necesse est. Fons igitur malorum non tam admiratio est, quam inde nata cupiditas ejus rei, quæ, cum in tua non sit potestate, ne leviter quidem te afficere debuerat; tantum abest, ut affligat ac maceret. Hæc igitur illa Democriti ἀθαυμαστία, quam pressius declarat Horatii versus ex Epist. I. 'Ne cures ea quæ stulte miraris et optas.' Non omnem enim admirationem culpat, sed eam quæ stulta sit, et ad vota procedat; cujus vacuitas nulli facile, nisi perfecto jam Philosopho, contingit. Lege Pet. Victorii Var. Lect. XXXV. 6. *Torrent.* *Nil admirari*] Nullis animi perturbationi-

bus affici. *Res est una*] Res est præcipua et sola.

3 *Hunc Solem*] Si res, inquit, cælestes, quibus nihil admirabilius est, quidam sic contemplentur, ut nullam inde perturbationem sentiant; quid de humanis sentiendum? *Torrent.*

4 *Sunt qui formidine*] Quanto minus admirabuntur terrena, quæ cœlestibus sunt inferiora?

5 *Quid censes munera terræ*] *Terræ munera* sunt, unde alimur, unde vivimus, quare et 'almam' vocamus. Verum non ista significantur a Poëta; sed aurum, et lapides, ad quæ sub terram avaritia penetravit. *Torrent. Munera terræ*] Aurum, argentum, marmor, et quæ ex se terra profert.

6 *Quid maris*] Multa quidem etiam maris munera; sed cum addit, 'Extremos Arabas ditantis et Indos.' Ut purpuras et conchylia omittamus, nulli dubium quin margaritas intelligat. Turneb. XXII. 8. *Torrent. Quid maris*] Munera maris, uniones, margaritas, et hujusmodi.

7 *Ludicra*] Aut ita appellat populi Romani plausus ac munera Philosopho ridenda, aut ludos illos, qui in Circo et theatro edebantur summa plebeculæ admiratione; unde ambitiosis hominibus nata occasio, qua delenita plebe Rempubl. pessundarent. *Torrent. Ludicra quid*] Ludos inanes, et plausus in theatris. *Plausus et amici dona Quiritis*] *Plausus* cum dicit, omnem læti animi significationem intellige, sive applaudendo, sive acclamando, sive consalutando assurgendoque, vel in Circo, vel in theatro, vel in foro a populo fieret: in qua cum populi voluntas et judicium contineri videretur, pervenuste M. Tullius pro Sextio, 'Ei,' inquit, 'qui tali rumore tenetur ac ducitur, plausum immortalitatem, sibilum mortem videri necesse est.' His adde quæ notavi I. Od. 20. 'Datus in theatro Cum tibi plausus.' *Amici* autem *dona Quiritis* non Mæcenatis interpretor cum Lambino: quid enim ad Numicium aut alios spectant munera, quæ a potenti amico Horatius acceperat? sed pop. Romani Quiritium, 'Qui dabat olim Imperium, fasces, legiones, omnia;' ut quodam in loco ait Juvenalis. *Torrent. Et amici dona*] Dona populi Romani te amantis, id est, honores populi suffragio ad te delatos. *Quiritis*] Quiritum, id est, Romanorum.

8 *Quo sensu*] Quo judicio, et quo vultu? certe non alio, quam nulla cupiditate, nulla formidine.

9 *Qui timet his adversa*] Præclare magnus ille Cato teste Seneca Epist. V. 'Desines,' inquit, 'timere, si sperare desieris; spem enim cum sequatur timor, nisi sublata spe timoris remedium non invenies.' Turneb. XXII. 8. *Torrent. His adversa*] Pauperiem, contemptum, sibilos, ignominiam, quæ his bonis expetitis adversantur. *Fere miratur eodem*] Nam qui miratur appetendo, pavet ut ne assequatur; qui miratur metuendo, pavet ne eveniant: ita utrobique pavor est molestus: hinc ne assequatur cupita; illinc ne fugiat adversa. *Cruq.*

10 *Pavor est utrique*] Vetustissimi quique codices *utrobique*, pro *utrique;* parum refert. Turnebus XXII. 8. *Torrent. Utrobique molestus*] Pauper est in cupiendo et metuendo.

11 *Improvisa simul*] Insperata et non præmeditata mali et boni species. *Utrumque*] Exterret tam cupidum, quam timidum.

12 *Gaudeat*] Et quid, inquit, refert, quo affectu vel opinatis bonis, vel contra ex opinatis malis, quatiaris; cum sive melius, sive pejus quam speres evenerit, mente pariter ac corpore deficias? Est autem *spes* opinio cujuscumque rei futuræ: speramus igitur etiam mala, ut Dido apud Virgilium: 'Hunc ego si tantum potui sperare dolorem,' pro si expectare, si opinari. Quod ergo ait Horatius

melius pejusve sua spe, perinde est ac si præter opinionem diceret, idque in utramque fortunæ partem: quinimo, si re desperata, grande aliquod malum opinanti ingens repente bonum evenerit, gravior multo ac nocentior inde orta lætitia existit, quam si bonum speranti malum acciderit, quod repentinæ quorumdam ex inopinato gladio mortes testantur. *Torr.* *Quid ad rem*] Quid facit ad hanc rem quam nos agimus, scilicet ad beatitudinem?

13 *Quidquid vidit melius*] Quicquid defixis oculis vidit, id est, attentissime.

14 *Defixis oculis*] Pro demissis dejectisque accipio. Vel ut Cruquius vult: Attente, oculis immotis. *Torpet*] Si hebet, stupescit, deficit.

15 *Insani sapiens*] Hæc Poëtæ sententia non ita accipienda est, quasi aliquid in virtute nimium esse possit; nullum namque periculum, ne quis nimis aut justus, aut fortis, aut liberalis, aut temperans evadat: quin virtus esse desinit, illico ubi modus abest. *Torrent.*

16 *Virtutem si petat*] Virtus posita est in mediocritate, cujus re vera nimium esse non potest.

17 *I nunc: argentum*] Ironica concessio. *Marmor vetus*] Ductos de marmore vultus, seu majorum effigies intelligo: inde enim marmori dignitas ac pretium. *Torrent.* *Æraque et artes*] Æreas artes, id est, statuas æreas, vel vasa ærea multo artificio fabricata.

18 *Suspice*] Cum admiratione aspice. *Tyrios*] Plinius IX. cap. 36. *Torrent.* *Tyrios mirare colores*] Colores purpureos.

20 *Gnavus mane forum*] Scribe: 'Gnavus mane forum, et vespertinus pete tectum: Ne plus frumenti dotalibus emetat agris Mucius.' Omnem curam ac studium impende, ne opibus te antecedat Mucius. Illum æmulare, illum mirare potius possessionum causa, quam ut ille virtutis aut aliarum rerum causa (quod indignum fuerit, cum deterioribus sit ortus) te miretur. Argumentum ab absurdo. *Heinsius.* *Gnavus mane forum, &c.*] Tu gnavus et industrius prima luce confer te in forum, et vesperi domum redito, ne Mucius, &c.

21 *Ne plus frumenti*] Pendent hæc a superioribus in hanc sententiam: Gaude ob partam eloquentiam, quam multitudo omnis in te admiratur: sed ingentes ut inde opes componere possis, dies totos foro invigilans, caussas age; ne si cesses, mutus aliquis atque elinguis et (quod indignum sit) multo te ignobilior, sola matrimonii sorte, plus frumenti congerat, quam tu tanta tua industria. Lego igitur, quemadmodum in omnibus vetustis exemplaribus scriptum reperi: *Mutus et indignum quod sit, pejoribus ortus.* Deinde per interrogationem: *Hic tibi sit potius quam tu mirabilis illi?* Scire enim debent nullum Romæ quæstum caussis illis forensibus uberiorem fuisse, præsertim si dicenti suffragabatur familiæ dignitas. Atque ita Mart. 'Dives eris Romæ si caussas egeris, inquis.' *Torrent.* *Dotalibus emetat agris*] Ne metat et excipiat ex agris, quos ab uxore in dotem accepit, plus frumenti, quam tu.

22 *Indignum quod sit*] Indignum existens.

23 *Hic tibi*] Mucius.

24 *Quidquid sub terra*] 'Sub terra esse,' pro occultum atque obscurum esse accipio. Ex Sacris Litteris docemur, nihil sub sole novum; neque aliquid esse, quod aut non fuerit, aut non postea etiam futurum sit. *Torrent.* *Quicquid sub terra est*] Virtus sola est immortalis, cætera pereunt. *In apricum proferet*] In lucem.

25 *Condetque nitentia*] Abscondet. *Cum bene notum*] Sic alibi 'bene nummatum;' augendi enim vim habet dictio *bene*. Torrent. *Quum bene*

notum] Quum porticus ab Agrippa constructa (ubi causas agas) et quum via Appia ab Appio constructa conspexerit te bene notum, id est, fama celebrem, ire tamen, &c.

26 *Porticus Agrippæ*] Multa quidem et egregia Agrippæ opera: sed reliqua superavit templum, quod, Jovi et Diis omnibus consecratum, ipse 'Pantheon' appellavit, ante quod porticus, et area, et juxta thermæ. Areæ meminit etiam Gellius XIII. 5. 'In Agrippæ campo duambulabam.' Operis autem novitas ac magnificentia locum Horatii tempore fecit celebriorem. *Torrent.*

27 *Ire tamen restat*] Ad mortem. *Numa quo devenit et Ancus*] Spectant huc nonnulla, quæ notavi I. Od. 28. et IV. Od. 7. 'Quo pius Æneas, quo Tullus dives et Ancus.' Et efficax sane consolatio est, cum præstantium virorum mortis exemplo omnibus semel moriendum esse ostendimus. Turneb. VI. 18. *Torrent.* *Numa quo*] Numa et Ancus Romanorum reges.

28 *Si latus*] Quod jam sæpius monui, trita morborum corporis et animi apud Philosophos comparatio est. Atque equidem ut corpori laboranti, sic animo quoque pari cura, aut majore etiam, quanto scilicet gravior ejus ægritudo est, opem adferre deberemus: sed in eo plerumque peccatur. Bene igitur Horatius finem ac formulam aliquam constitui oportere demonstrat, ad quam vivamus, et propositum urgeamus. *Torrent.* *Si latus*] Pleuritide. *Aut renes*] Nephritide.

30 *Si virtus hoc una potest dare*] Nempe recte vivere. *Fortis omissis*] Fortiter huic uni rei stude.

31 *Virtutem verba putas, ut Lucum ligna*] Optimi codices habent *et Lucum ligna;* atque ita omnino legendum est; nam retenta vulgari lectione, videri possit Horatius de luco id sentire, quod alterum rogat: et sensisse quidem credo: sed ita sentire videri hoc loco noluit. Notum autem omnibus, lucum, sive Diis sive heroum animis consecratum, non tam materia, quam religione censeri. *Virtutem* vero *verba putant*, 'qui,' ut inquit Satyricus, 'Curios simulant et Bacchanalia vivunt:' quive de 'virtute locuti Clunem agitant,' moresque et emolumenta Philosophiæ in linguæ verborumque artes convertunt; et vitia facundissime accusantes, occultis ipsi vitiis madent. P. Victorius Variarum Lect. XXIII. 2. cui accedat L. Florus: 'Sed quanto efficacior est fortuna quam virtus! et quam verum est, quod ille moriens efflavit, non in re, sed in verbo esse virtutem!' *Torrent.* *Verba putas*] Num putas virtutem in verbis, non in actione consistere?

32 *Lucum ligna*] Lucus non ex solis arboribus constat, ut sylva, sed alicui numini sacer est. *Cave ne portus, &c.*] Si in ea es sententia, cave Mercator ne alter, &c.

33 *Ne Cybiratica*] *Cybira*, vel ut melius scribunt alii *Cibyra*, Phrygiæ urbs, XXV. civitatum conventu nobilis. Non temere ergo *Cibyratica negotia*, ut magna, commemorat Horatius. *Torrent.* *Ne Cibyratica*] Negotia Cibyratica dicuntur a Cibyris urbe Ciliciæ populosa et ingenti. *Ne Bithyna*] Bithynia est in Ponto.

34 *Mille talenta rotundentur*] 'Rotundandi' vocabulo utitur, ob millenarii numeri perfectionem; quod enim rotundum, undique perfectum est: ut mox quoque, *et quæ pars quadret acervum.* Nam et quaternario sua perfectio est. *Torrent.* *Rotundentur*] Coacerventur, cumulentur, Angl. *laid round in a heap.* *Totidem altera*] Alia mille talenta.

35 *Tertia*] Mille. *Quadret acervum*] Etiam quæ pars perficiat, vel acervum in quadrum redigat, id est, quarta mille, quæ quatuor millia efficiunt.

36 *Scilicet uxorem*] Enumerat divi-

tiarum commoda, ut II. Sat. 3. 'Omnis enim res, Virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris Divitiis parent.' Merito igitur 'regina pecunia,' quæ omnia temperat, omnibus imperat. *Torrent.*

37 *Et genus*] Nobilitatem. *Regina pecunia*] Pecunia in rebus humanis regnum obtinens.

38 *Suadela, Venusque*] *Suada* quidem sive *Suadela*, Græcis Πειθὼ dicta, una cum Venere, et Jove, et Junone, et Diana, inter nuptiales Deos a Plutarcho in Rom. quæstionibus enumeratur: neque eorum opinionem damnare ausim, qui Poëtam sic interpretantur, ut in conciliandis nuptiis, ubi nummi adsint, Suadelam quoque et Venerem, duas potentissimas deas præsto esse dicat; quoniam ante tamen speciatim de uxore dixit, hæc de Suadela et Venere verba generatim exponi malim: ut quisquis scilicet nummatus est, ita quamcumque rem aggrediatur, Deas hasce habere propitias, ac proinde se felicem credat: ut olim Sulla eo nomine Venerem præcipue coluit; et ut *Felix* Romæ, sic inter Græcos Ἀφροδίσιος appellatus est. Vide Turneb. IX. 30. et XIX. 16. et XXII. 8. *Suadela, Venusque*] Eloquentia et venustas.

39 *Mancipiis locuples*] Esto nummatus et locuples, non servorum et clientum modo, qualis est Cappadox, sed pecuniæ quoque; non enim servorum multitudo te ditabit regemque faciet, quæ oneri potius est, quam honori, sed pecunia et ampla rerum possessio, qualem habuit Lucullus. *Cruq.* *Cappadocum rex*] Neque hoc etiam loco viris doctissimis assentior, qui *Cappadocum regem* pro mangone aut venalitiario exponunt. Meo itaque judicio divitias, avaro blandiens, sic extollit Horatius; ut ne regnum quidem expetendum esse affirmet, si, ut Cappadocum seu reguli seu primates solent, in servos quidem quotquot velis imperium habeas, sed nummis careas, ut nunc quoque in barbaris quibusdam nationibus usuvenit. Cappadoces autem, non minus quam 'Sardi venales,' celebrari etiam proverbio possint. Turneb. XXII. 8. et XXVI. 16. et XXX. 7. *Torrent.*

40 *Fueris hic tu*] Nolo ego ut tu sis talis, qualis fuit rex Cappadociæ, qui una re abundans cæteris egebat, sed Philosophiam sequere, cui nihil deesse potest, et talis esto, qualis fuit Lucullus. *Chlamydes Lucullus*] Hic ille Lucullus 'Xerxes togatus' appellatus ob occupatum ædificiis mare, et coæquatos montes. Hunc igitur potius æmulandum proponit Horatius: adeo opulentum, ut 'cum omnibus modis' (quod Catilinæ verbis ait Sallustius) 'pecuniam traheret vexaretque, summa tamen libidine divitias suas vincere nequiret.' Ejus igitur affluentiæ exemplum hic cernimus. *Clamides* autem et *Clamidum* habent duo vetustissimi libri. *Torr.*

41 *Præbere*] Commodata dare. *Rogatus*] Rogatus a Prætore ad spectaculum celebrandum.

42 *Qui possunt tot*] Non credo me tot habere, inquit Lucullus.

44 *Tolleret omnes*] Sumeret.

45 *Exilis domus est*] Domus est inanis, et bonis non referta, ubi, &c. *Multa supersunt*] Hæc nimirum in tanta copia divitum libido est, ut miseri sibi videantur, nisi multa pereant; in sola illa exsuperantia beatitudinem collocantes. Quod cum vere sit abuti, perinde detestabile est, ac prorsus non uti, nam non utenti divitiæ quidem neque prosunt neque ornamento sunt: abutentem vero etiam lædunt et ignominia afficiunt. ut præclare Plutarchus lib. περὶ Φιλοπλουτίας, 'Atqui,' inquit, 'non his equidem indigemus: sed quibus superfluimus, his felices ac beati efficimur;' perinde ac si ad pompam tantum ac spectaculum, non ad vitæ usum divitiæ expetendæ sint. *Torr.*

46 *Et dominum fallunt*] Ignorantur

a domino.

47 *Si res*] Si pecunia.

48 *Hoc primus repetas opus*] Ut divitias congreges.

49 *Species et gratia*] Tali morbo laborabat Burrus ille, de quo in Satyris: 'haberi Ut cuperet formosus.' Sed ille puellis se jactabat, hic de populo inescando agitur. Est autem *species* cujusque rei forma atque habitudo: sed fere in bonam partem pro decore accipitur: unde et 'speciosus' vocabulum Horatio frequens. *Gratia* vero ab hominum magis opinione dependet, Veneris ac Charitum donum. Pet. Nannius Miscell. lib. IV. *Torrent. Species et gratia præstat*] Decus externum, honores et magistratus. *Species, &c.*] *Species*, hic non formam significat, sed splendorem et magnificentiam: sic dicta a spectabilitate, quod magnificentia honoris, et cultus omnium oculos in se convertat. *Nannius.*

50 *Servum, qui dictet nomina*] Mercemur servum nomenclatorem. A nomenclatore ille, qui magistratum peteret, monebatur, quo nomine quisque civis, qui in suffragiis aliquid valeret, appellaretur, et suo quemque nomine compellare, benevolentiam conciliat. *Lævum*] Ita quidem Lambinus; sed quotquot vidi codices Mss. *sævum* legunt: quod pro 'durum' exponere licebit; ut non unius Scholiastæ verbis adscriptum observavi. Accedat 'cogendi' verbum, quo mox utitur: sævus enim ac lentus est, qui ad prensandum pæne compelli debeat. Nec mirum, cum etiam illos, quos oderant (non dico ignotos tantum) et ex infima fæce quosdam salutare deberent candidati; ni facerent, certi repulsæ: atque adeo adepti magistratum, vix aspectu eos dignabantur, quos tam blande interpellaverant. *Torrent. Lævum*] Qui domino astans lævo ipsius latere extrema manu impulso admoneat, ut illum et illum salutet.

51 *Qui fodiat latus et cogat trans pondera dextram Porrigere*] Mirum quantopere hic locus torserit interpretes. 'Mittere' autem 'dextram trans pondera,' nihil aliud fuit, quam toga brachium exerere; hoc est dextram trans togam brachio atque humero obductam porrigere, quæ quoniam brachium premeret et oneraret, ideo poëtice *pondera* appellat. Monet enim Horatius, emendum esse servum Nomenclatorem, qui quoties quis in aliqua tribu gratiosus occurreret, dominum moneat lævum latus fodiendo, ut brachium veste cohibitum exerat, sive extra togæ pondera mittat, ad civem eum prensandum. *Ferrarius. Fodiat latus*] Ut admonendi caussa, digitis, tanquam stimulis quibusdam aculeisque, fieri solet. Terentius Hecyra: 'Dic jussisse te. PHIL. Noli fodere: jussi.' Nihil igitur hic immutare ausim: *fodicet* tamen in tribus exemplaribus sine ulla litura legitur; adscriptumque in uno: 'Fodicare, est leviter ac superficie tenus fodere;' et mihi sane magis arridet. Turneb. XI. 12. et XXVIII. 38. *Torr. Et cogat trans*] Et cogat herum trans saxa aut trabes magni ponderis dextram porrigere, vel benevolentiæ ineundæ vel auxilii causa. *Trans pondera dextram Porrigere*] Quamquam hunc locum varie interpretantur viri eruditi, nolim tamen quemquam dubitare, quin ad prensantis gestum referre debeat: non ut auxilium in turba laboranti ferat, aut ut lapsum erigat; sed ut ea humanitate petitor suffragatorem sibi devinciat. Quod vero ait *trans pondera*, prementis populi, ut in tanta multitudine fieri solet, onus atque molestiam significare voluit: atque adeo quicquid accedere et prensare volenti obstet, ut id omne propulsare eum compellat nomenclator, ne quovis pacto is, qui apud tribus gratiosus sit, a candidato negligi et præteriri videatur. Atque ita II. Sat. 6. 'Luctandum in turba:' et

mox: ‘Tu pulses omne quod obstet.’ Quam interpretationem ideo libentius amplector, quod in campo Martio, ubi comitia fiebant, quæ vel moles, vel machinæ, vel sarraca aut plaustra prensationi impedimento esse potuerint ignoro. Nec Francisco Florido assentior, qui *pondera* pro lecticis interpretatus est Lect. succisivarum I. 9. Vide et Turneb. XXII. 8. Franc. Luisini Parergon III. 41. *Torrent.* *Pondera*] Vel pondera hic nominat, saxa ponderosa, trabes, et ejusmodi, quæ nominat Hesychius *σπήλωνες*, pontis loco in hieme præsertim itineribus projectos lapides ingenteis, *σπήλωνες*, inquiens, *οἱ πρὸς τῇ βάσει λίθοι.* Unde illud quoque est Virg. Georg. IV. de apibus: ‘Et grandia conjice saxa, Pontibus ut crebris possint consistere.’ *Cruq.*

52 *Porrigere*] Gratioso apud aliquam tribuum civi. *Hic multum in Fabia valet, ille Velina*] Notum nunc omnibus tribus fuisse Romæ XXXV. in quas divisus populus Romanus suffragia ferebat. Inter eas *Fabia*, a Fabiorum gente dicta: et *Velina*, non a Velia urbe olim Lucaniæ, ut quidam voluere, sed a lacu Velino in Sabinis sic appellata; ac novissime una cum Quirina prioribus XXXIII. adjecta A. U. C. 513. a Manlio II. et Q. Lutatio Coss. *Torrent.* *Hic multum*] Verba sunt nomenclatoris. *In Fabia valet*] Hic in tribu Fabia, ille in tribu Velina valet.

53 *Cuilibet hic fasces dabit*] Hic, cui suffragatus fuerit, consulatum dabit, tot secum trahit suffragatores. *Eripietque curule*] Eripiet curule ebur, id est, curulem eburneum, cui volet importunus, (id est, irrequietus) dum voti compos fiat.

54 *Frater, pater*] Blandientium verba, ut II. Sat. 1. ‘Cupidum pater optime.’ *Torrent.*

55 *Facetus adopta*] Blandissime saluta unumquemque, et facete tibi adjunge.

56 *Bene vivit*] Si sit fœlix. *Lucet, eamus*] Dies est, surgamus, conquiramus obsonia palato gratissima.

58 *Plagas*] Retia.

59 *Differtum transire*] Forum hominibus plenum.

60 *Unus ut e multis*] Ut insignis mulus et præaltus.

61 *Emtum mulus aprum*] Aprum emptum, non a se venante captum. *Crudi tumidique lavemur*] Persius Sat. III. ‘Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur.’ Id autem factitabant, quo novam sibi famem compurent: quamquam Laconica ad hoc magis laudabantur. *Torrent.* *Tumidique lavemur*] Saturitate inflati descendamus in balneas.

62 *Cærite cera digni*] Digni qui ignominia notentur; proverbiali schemate dictum. *Cære* enim sive *Cærete* Straboni lib. V. *Καιρέα*, Stephano *Καίρη*, ante *Agylla* a conditoribus suis Pelasgis appellata, nobilissimum olim Etruriæ oppidum fuit, non procul a Tarquiniis. Cujus incolæ Cærites, aut a Cærete Cæretani, quod bello Gallico Virgines Vestales una cum sacris benigne recepissent custodissentque, municipes omnium primi effecti sunt: jus quidem civitatis populi Rom. beneficio adepti; sic tamen ut negotiis et honoribus vacarent: longo enim tempore municipia non plus juris habuere. Unde factum postea, ut tabulæ Cærites appellarentur, in quas vice versa referebantur, non qui beneficii loco, ut ante Cærites; sed qui ignominiæ caussa moti tribu, suffragiis privabantur. Gellius XVI. 13. et Pet. Crinitus de honesta disciplina VII. 6. Turneb. XXI. 11. *Torrent.* *Cerite cera*] Tabula Ceritum digni, id est, sine lege viventes. Ceritibus enim a populo Romano devictis negatum fuit suffragiorum ferendorum jus.

63 *Remigium vitiosum*] Quum simus quasi remiges, et socii Ulyssis, vitiis et libidinibus addicti.

64 *Cui potior*] Quibus remigibus. *Interdicta voluptas*] Ab Ulysse interdicta.

65 *Mimnermus*] Mentio ejusdem præstantissimi ac vetustissimi Poëtæ in Epist. ad Florum lib. II. et apud Propertium. Philologus ex Suida: Mimnermus elegiarum scriptor fuit, qui sectam Epicuream secutus, eam vitam beatam putat, quæ in amoribus et jocis transigitur. Vide Pet. Nannii Miscell. lib. IV. *Mimnermus uti censet*] Poëta venereus.

66 *Vivas in amore jocisque*] Licet ut vivas.

67 *Istis*] Quæ dixi de summo bono.

68 *Candidus imperti*] Benignus imperti. *Si non*] Si non rectius nosti, utere jam a me dictis.

EPIST. VII. AD MÆCENATEM. Mæcenati se excusat quod promissis non steterit, ejus in se liberalitatem commemorat et laudat, sed libertatem et animi tranquillitatem omnibus amicorum donis et quibuslibet divitiis anteponendam esse, atque adeo eum qui paucis contentus vivere didicit, incommoda quæ vitam ambitiosam comitantur, non posse ferre innuit.

1 *Quinque dies*] Exorditur a remotione culpæ in morbi timorem, propter æstum canicularem. *Cruq.* *Rure futurum*] In Sabina regione, ubi villam habuit Horatius amœnissimam.

2 *Sextilem totum*] Hic mensis sextus a Martio, qui annum apud veteres inchoabat, 'Augustus' postea dictus est; ut Quintilis 'Julius.' Et Horatius quidem, vitandi æstus caussa, eo mense ab Urbe abesse voluit: at Cæsar ipse Augustus hieme magis infestam valetudini suæ Urbem expertus est: Suet. cap. 72. *Torrent.* *Sextilem totum*] Totum mensem Augustum absum. *Atqui Si me vivere*] Optimi codices numero quinque legunt *atque.* Torrent.

4 *Quam mihi das ægro*] Dabis illam veniam, quam mihi dares ægro.

5 *Dum ficus prima*] Donec fervet Canicula, quo tempore ficus primum maturescunt. *Ficus prima*] 'Ficum biferam' esse diximus II. Sat. 2. 'Cum duplice ficu.' *Torrent.*

6 *Designatorem*] Duo codices *dissignatores;* adscriptumque in altero, 'Dissignatores dicuntur funerum mancipes et ordinatores: nam dissignare est ordinare, unde et qui locos in theatris spectatoribus distribuunt, dissignatores dicebantur. Præterea dissignare est confundere: ipse alibi: 'Quid non ebrietas dissignat?'' Sic ille, quisquis fuerit. Sed receptam servo, auctore Donato, in illud Terentii Adelphis: 'Modo quid designavit:' ait enim 'designare' esse rem novam facere: et quia in funebribus pompis multa fiebant nova ac spectanda ad retinendum populum, dictos inde 'designatores' qui præerant: et, ut ego quidem arbitror, suum cuique locum atque ordinem præscribebant. Vide Pet. Nannii Miscell. lib. IV. *Torrent.* *Designatorem*] Designator est, qui constituendæ funebri pompæ præest. *Lictoribus atris*] Facete libitinarium suum, tamquam curulem honorem gereret, lictoribus ornat, qui in funebri ministerio fuere vespillones, sandapilarii, ustores, pollinctores, præficæ, et alii id genus homines; atri omnes, et vestis caussa et ominis. *Torrent.* *Lictoribus atris*] Ministris libitinariis pullatis.

7 *Dum pueris*] Dum mater liberis suis metuit.

8 *Officiosa sedulitas*] Appositissima significatio plebeculæ cum suis advocatis sollicitæ in causis familiaribus, quas ideo nominat 'opellas,' quæ cum sint minimi fere momenti, eas tamen agunt, quasi de rebus maximis sit contentio. *Cruq.* *Officiosa sedulitas*] Nimia diligentia in officio præstando suis clientibus. *Opella*] Opera in foro.

9 *Testamenta resignat, &c.*] Mortuo

testatore cuicumque petenti aperire jubet tabulas prætor: quæ vere tabulæ non dicuntur, nisi signatæ septem testium signis, qui hinc etiam 'signatores' dicebantur. Bene igitur Horatius, cum nihil aliud sit 'resignare,' quam quod signatum est aperire. Quod vero mox sequitur 'cuncta resigno,' et III. Od. 29. 'resigno quæ dedit,' potius ad litterarum obligationis aut donationis tabulas retulerim. Contractuum enim quorumcumque instrumenta scripto concepta, 'tabulas' appellamus, ut de matrimonio Juvenal. 'Signatæ tabulæ, dictum feliciter.' *Torrent.* *Testamenta*] Testamenta aperit post mortem testatoris.

10 *Quod si bruma*] Vult Lambinus particulam *si* hoc loco non conditionem, sed tempus significare: perinde ac si dixisset: 'Cum bruma advenerit.' et ita quidem modestiæ caussa, ob vitæ futurique temporis incertitudinem, sæpe loquebantur antiqui. Virg. v. 'Præterea si nona diem mortalibus almum Aurora extulerit.' Mallem tamen hic conditionem esse: ut qui dies tantum quinque ruri se abfuturum pollicitus fuerit, et jam toto mense desideretur, etiam autumno se emansurum dicat; neque hoc solum, sed et hieme tota Tarentum, aut alio ad mare, ubi aër temperatior sit, abiturum, si forte locis Romæ vicinis nivem jacere contigerit: sic enim Albanos hic agros intelligo: ut, 'Albanasque timent secures.' *Torr.* *Illinet*] Asperget.

11 *Ad mare descendet*] Ad civitatem maritimam. *Vates tuus*] Horatius.

12 *Contractusque leget*] Parcus erit in legendo. Metaph. ducta a navigantibus, qui vasa contrahunt, ut effugiant naufragium.

13 *Et hirundine*] Vere ineunte, cujus est hirundo nuntia. *Hirundine prima*] Notum proverbium Græcis pariter et Latinis usurpatum: 'Una hirundo non facit ver:' nam 'prænuntia veris hirundo.' abeunt nempe hibernis mensibus hirundines; et redire incipiunt ante diem VII. Kal. Martii: quo tempore plerique Græcorum, maxime Rhodii, sollenni quodam more et invitare hirundinem et ei stipem vicatim certis cantiunculis colligere solebant; quod χελιδονίζειν dicitur, teste Athenæo lib. VII. *Torrent.*

14 *Calaber jubet hospes*] 'Calabri hospitis' munera recte dici poterunt, quæcumque sine delectu, sine venustate ac gratia, obtruduntur potius quam dantur: ut ex his lepidissimis Horatii versibus apparet: qualia ferme veterum olim missilia, quæ non tam donanti, quam Fortunæ debebantur. *Torrent.*

15 *Vescere sodes*] Obsecro indulge genio, esto hilaris: ohilaritas rustica, et in pyris, pomis, nucibus, quam laudabilis Calabri prodigalitas! *Cruq.* *Vescere sodes*] Verba Calabri ad hospitem viatorem.

16 *Jam satis est*] Verba sunt viatoris. *At tu quantum*] Inquit Calaber. *Benigne*] Liberaliter mecum agis, ait viator.

17 *Non invisa feres*] Grata feres munuscula, inquit Calaber.

18 *Tam teneor*] Verba viatoris. *Onustus*] Pyris tuis oneratus.

19 *Ut libet*] Facito ut libet, inquit Calaber.

20 *Prodigus et stultus*] Stulte prodigus is vere dici potest, qui in dando nec personam, locum, nec tempus novit, sed sine delectu metitur omnia ex animi sui sententia, donans tam dignis indigna, quam contra. *Cruq.*

21 *Hæc seges ingratos*] Quem enim ingrati animi fructum exspectet, qui temere donando nullum ipse muneri pretium ponit? Et quod sine judicio ullo fit, beneficium esse negamus. *Torr.* *Hæc seges ingratos*] Hæc inconsiderata rerum vilium et super-

fluarum donatio semper parit ingratos.

22 *Dignis ait esse paratum*] Ex Carisio Grammatico *paratus* legendum esse primus nos admonuit Guil. Canterus Nov. Lect. VI. atque ita Virg. 'Sensit medios delapsus in hostes;' pro sensit se delapsum. *Torrent. Dignis ait esse paratum*] Dicit se viris bonis esse paratum.

23 *Quid distent æra lupinis*] Nota lupini leguminis vilitas, quo Cynici fere vescebantur. Andreas quidem Alciatus Parergωn lib. VII. naporum rotulis, ut ipse vocat, Comœdos uti solere pro auro tradit. Verum ego illorum potius sententiæ subscribo, qui lupina aureorum in scena vicem subiisse volunt: et colore enim et ipsa forma auro signato proxime accedunt: et nunc quoque in Italia pascendo pecori ejus leguminis usus est. Turneb. I. 15. et XIX. 7. et XXV. 29. *Torrent. Quid distent*] Non ignorat quæ sit differentia inter bonos et malos nummos, id est, inter bonos et malos homines.

24 *Dignum præstabo*] Effecturum quidem se promittit, ne collati beneficii aut Mæcenatem ipsum pœniteat, aut alius quispiam tamquam indigno collatum reprehendat: monet tamen, ut ætatis jam defluentis ratio habeatur. *Torrent. Dignum præstabo me etiam pro laude merentis*] Ego (inquit Horatius) me gratum præstabo et dignum laude promerentis, id est, laude ejus qui beneficia est promeritus.

25 *Discedere*] A te discedere. *Reddes*] Reddes meliores annos, quos tecum consumpsi.

26 *Nigros angusta fronte capillos*] Capillos nunc canos in fronte, lata propter calvitiem. *Angusta fronte*] Nulla nempe calvitie deformi: senibus enim crescit frons cadentibus capillis. Lib. I. Od. 33. quod ait, 'Insignem tenui fronte Lycorida;' non brevem atque angustam frontem intelligo, sed teneram ac levem, nec rugis nævisque asperam, ut ἀπαλὸν μέτωπον puero suo pingi poscit Anacreon. *Torrent.*

28 *Inter vina*] Reddes ætatem ad levitates amatorias aptam. *Mœrere protervæ*] Iniquo animo ferre, quod juvenem, non senem decet.

29 *Tenuis*] Inani ventre.

30 *Repserat in cumeram frumenti*] Introierat in vas vimineum frumentarium. *Cumeram frumenti*] Quid 'cumera' sit, I. Sat. 1. diximus. Turneb. v. 13. *Pastaque*] Bene saginata.

31 *Tendebat*] Conabatur.

33 *Cavum*] Locum excavatum. *Quem macra*] Quem gracilis intrasti.

34 *Hac ego si compellar*] Ego Horatius, si hac vulpeculæ imagine, similitudine, et conditione a te, o Mæcenas, compellar, quod sc. alia ratione ab hac servitute mihi discedere non liceat, nisi vulpis exemplo, accepta munera restituam, et tum demum mihi restituar, utque mei juris sim, malo pauper et liber, quam dives et servus esse; et sic cuncta resigno. *Lubinus. Hac ego*] Hac similitudine. *Cuncta resigno*] 'Resignare' hic non pro restituere accipio; id enim neque Mæcenati neque Horatio honestum fuisset; sed pro quomodocunque relinquere: ut honestam, quod ait alibi, paupertatem sine dote potius amplectatur, quam imminutæ libertatis tædium ac molestiam Romæ ferat. 'Resignare' est irritum facere quod convenerat. *Torrent. Cuncta resigno*] Omnia, quæ mihi dedisti, restituo.

35 *Nec somnum plebis*] Non, ut plerique solent, privatæ tenuiorum vitæ securitatem otiumque se laudare dicit, postquam ipse jam satur ac dives effectus sit; uti et vulgo dici solet: 'Qui satur est, pleno laudat jejunia ventre;' sed vere atque ex animo, ut hominem verecundum decet. *Torrent. Nec somnum plebis laudo*] Nec quietem plebeiorum hominum laudo, eo

quod sumptuosis epulis sim plenus, aliter sensurus, si egerem. *Altilium*] Satur avium domi saginatarum.

36 *Arabum liberrima*] Vide I. Od. 29.

37 *Verecundum*] Me paucis contentum.

38 *Audisti coram*] Appellatus es a me rex, propter munificentiam, pater vero propter tuum erga me amorem, sive præsens tecum sum, sive absens.

39 *Inspice*] Tecum considera. *Donata reponere*] Reddere quæ mihi donasti.

40 *Haud male Telemachus*] Hoc exemplo Menelai et Telemachi, dilucide docet, fuisse honestius, nec Mæcenatem dare, nec se munera accipere, quam nunc reddere. *Cruq. Haud male Telemachus*] Locus ex Odyss. Δ. *Torr. Proles patientis Ulyssei*] Menelao respondet.

41 *Non est aptus*] Verba Telemachi ad Menelaum.

42 *Porrectus spatiis*] Non extensus in longum. *Nec multæ prodigus herbæ*] Nec herbæ ferax.

43 *Atreide*] O Menelae, Atrei fili.

44 *Regia Roma*] Roma magnifica.

45 *Sed vacuum Tibur placet*] Sed Tibur non populosum placet. *Aut imbelle Tarentum*] Tarentum voluptuarium.

46 *Philippus*] Hic ille L. Marcius Philippus Consularis et Censorius, qui duobus summis oratoribus Crasso et Antonio proximus eloquentia, opibus et gravitate florentissimus fuit civitatis: magno vir ingenio, in primisque clarus; et, quod ait Cicero de Offic. lib. II. gloriari solitus, se sine ullo munere adeptum esse, quæ haberentur amplissima. *Torrent. Philippus*] Orator, in altercando nobilis.

47 *Ab officiis*] A forensibus. *Horam*] Horam diei.

48 *Foro nimium distare Carinas*] Atqui Virgil. Æn. VIII. hæc conjunxit: 'Passimque armenta videbant, Romanoque foro et lautis mugire Carinis;' nec sane multum distabant: et alioqui, cum magnus esset vicus, remotior forte a foro Philippi domus fuit. Mira autem vici illius celebritas; in quo et Pompeii et Cicerones et plures alii viri principes habitarunt: qua de caussa, ob ædificiorum speciem, atque amplitudinem 'lautas' Virg. appellavit. *Torrent. Carinas*] Viam Romæ sic dictam ab ædificiis factis in similitudinem carinarum, in qua via domus erat Philippi.

50 *Adrasum quemdam*] Ita ut e tonstrina venerat: quamquam hoc ipsum ad nitorem spectat, crebro radi et in tonsoris sive pergula sive porticu (quo vacui et otiosi homines convenire solent) sessitare: 'vacuam' etiam vocare possis, quod hora diei octava jam ad cœnam omnes discessissent. *Torrent. In umbra*] In tonstrina.

52 *Demetri*] Philippus servum suum Demetrium alloquitur. *Non læve*] Non stulte.

53 *Et refer*] Mihi renuntia. *Unde domo*] Ut 'domo Carthaginiensis;' Plautus Pœnulo: 'Qui genus, unde domo;' et iterum: 'Qui Cærete domo,' Virg. Æn. VII. *Torrent. Unde domo*] Ex qua familia.

54 *Cujus fortunæ*] Pauper an dives. *Quove patrono*] In cujus clientela.

55 *It*] It puer. *Vulteium nomine Menam*] *Mænam* scribendum arbitror: ut a vili pisciculo, qui Græce μαινὶς dicitur, Plinius *Mænam* vocat, cognomen traxerit. *Torrent.*

56 *Tenui censu*] Pauperem esse.

57 *Et properare loco*] Id est, in loco. Ut, 'Dum resque locusque sinebant.' *Torrent. Et properare loco*] Et viatorem, vel mercatorem agere lucri causa. *Et cessare*] Interdum otiari. *Et quærere et uti*] Divitias acquirere, iisque uti, quod non facit avarus.

58 *Parvisque sodalibus*] Gaudentem uxore et liberis, et domicilio stabili,

non vita vaga. *Et Lare certo*] Cruquius legendum putat, *et Lare curto;* nam pauperiores in pergulis habitabant, ut et meretrices. *Lare certo, &c.*] Non ita ut ille: 'Scurra vagus, qui non certum præsepe teneret.' *Torrent.*

59 *Decisa negotia*] Post negotia confecta. *Campo*] Campo Martio, ubi valetudinis causa corpus exercebat.

60 *Scitari licet*] Verba sunt Philippi.

61 *Credere*] Credebat.

62 *Mirari*] Mirabatur. *Benigne, Respondet*] Sensus apertus et facilis: quare Lambino in priore editione assentior. Aliter tamen Muretus et Turnebus v. 13. et sane nolim contentiosus esse. Quod vero sequitur, *negat ille mihi*, artificiose admodum divitis a paupere contemti gestum exprimit; uti et servuli, hero obsequentis, *negat improbus.* Torrent. *Benigne*] Gratias agit tibi ingentes.

63 *Negat ille*] Verba sunt Philippi. *Negat improbus*] Negat improbe, inquit Demetrius.

64 *Negligit*] Te non curat, aut formidat.

65 *Tunicato scruta popello*] Digna emtore merx: non contentus enim 'popellum' dixisse, addit 'tunicatum,' ut infimæ plebis fæcem significet: sine toga enim honestiorem aliquem in publicum prodire probrosum erat. *Scruta* vero quæ sint ex Lucilio discimus, apud Gellium III. 14. cum proverbiali schemate sic dixit: 'Qui ni? et scruta quidem et vendat scrutarius, laudat Præfractam strigilem, oleam improbus dimidiatam.' *Scruta* igitur idem quod 'frivola' apud Juvenal. Sat. III. 'Dum frivola transfert.' Et iterum Sat. v. 'Romanorum omnia regum Frivola.' Perlepide enim sic veterum regum supellectilem appellat: Festus quoque vasa fictilia quassa proprie ait significare id vocabulum: et ideo non male Sidonius Epist. lib. VII. utrumque conjunxit: 'Nunc quædam frivola, nunc ludo apta virgineo scruta donabat.' Hinc porro 'scrutarius,' eademque ratione 'frivolarius' dici posset. Plura Cælius x. 56. et Turneb. v. 13. Quidquid sit, quia Vulteium præconem paulo ante fecit; non tam scrutarium fuisse existimo, quam præconis operam locasse, cum præteriens Philippus eum ad cœnam invitabat: unde interpretamur id quod sequitur, *mercenaria vincla.* Torrent. *Scruta*] Merces viles. *Popello*] Plebeculæ, tunicis, non togis utenti.

66 *Occupat*] De hoc vocabulo non male Nonius: significat autem prævenire, præcipere, antevertere, aggredi quoque et detinere. Virgilius quoque Æneid. VI. 'Occupat Æneas aditum custode sepulto.' *Torr. Occupat*] Antevertit.

67 *Excusare*] Excusabat. *Mercenaria vincla*] Occupationes mercenarias.

69 *Providisset*] Sic namque Terent. Andr. 'Herus est, neque provideram.' Excusat autem Mæna quod se occupari permiserat. Lambinus legit *provisisset.* Torrent. *Providisset*] Ante vidisset. *Sic ignovisse*] Verba sunt Philippi.

70 *Ut libet*] Sit ita, inquit Mena. *Ergo*] Post horam nonam, inquit Philippus, venies, id est, tribus horis ante solis occasum. Quando Romani e balneis egressi cibum capiebant.

71 *Nunc i: rem strenuus auge*] Id est, strenue rem auge. Vel in re augenda strenuum te ostende. *Steph. Rem strenuus auge*] Rem familiarem auge.

72 *Ut ventum*] Postquam. *Dicenda, tacenda*] Ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα, *fanda nefanda;* cui concinit hoc proverbium, 'Quicquid in buccam venit:' hæc autem accipienda sunt in eum sensum, nimirum Vulteium sua negotia inconsiderate effutivisse. Turneb. v. 13. *Cruq. Dicenda tacenda*] Libere

quidvis locutus.

73 *Tandem dormitum*] Jubetur ire domum.

74 *Visus*] Visus est.

75 *Mane cliens*] Ut et salutandi et comitandi, si opus esset, officium perageret; ut III. Od. 1. 'Illi turba clientium Sit major.' *Torrent.* *Mane*] Postridie. *Certus conviva*] Qui etiam non vocatus adesse posset: non qualis ille apud Juven. Sat. V. 'Ergo duos post Si libuit menses neglectum adhibere clientem,' &c. *Torr.* *Certus conviva*] Quotidianus conviva.

76 *Indictis comes ire Latinis*] Decorum observat. Philippum enim, quem fortem ac strenuum agendisque caussis clarum esse dixerat, non nisi ferialibus diebus abesse conveniebat: siquidem, 'Feriarum ratio,' ut inquit Cic. de Legib. II. 'in liberis requietem habet litium et jurgiorum, in servis operum et laborum.' Id vero Latinis feriis vel maxime servabatur. *Torrent.* *Indictis comes ire Latinis*] Feriis Latinis a Consule imperatis. In quibus non licebat aliquid agi in urbe.

77 *Impositus mannis*] Hoc quoque Mænæ commoditati datum, ut manniculo veheretur, uti dives ille Mæna libertus, Epod. IV. 'Appiam mannis terit.' *Torrent.* *Mannis*] Equis pusillis. *Cœlumque Sabinum*] Aërem Sabinum.

78 *Non cessat laudare*] Vulteius.

79 *Quærit*] Philippus.

82 *Mercatur*] Vulteius agellum mercatur.

83 *Ex nitido fit rusticus*] Ut 'nitidum' ante descripsit, adrasum, 'curtantem leniter ungues;' ita nunc 'rusticum' scabrum intonsumque. *Torr.* *Ex nitido fit*] Ex urbano fit incultus et obsoletus.

84 *Et vineta*] Loca vitibus consita solum habet in ore.

85 *Et amore*] Lucri studio tabescit. *Senescit*] Ut 'senium' veteres pro odio, tædio, ac molestia dixere; sic etiam 'senescere' pro cruciari ac macerari. *Torrent.*

87 *Spem mentita seges*] Simile illud Tibulli lib. II. 'Neu seges illudat messes fallacibus herbis.' At contra alibi: 'Segetis certa fides meæ.' *Seges* autem a serendo dicta, et fructus ipsos, et terram fundumque unde nascuntur, significat. Atque ita 'stimulorum seges' apud Plaut. Aulul. convitium est in servulum; cujus tergo non aliter stimuli inhæreant, quam agro fruges. *Torrent.* *Spem mentita*] Postquam ager satus, minus reddidit, quam speraverat agricola.

88 *Media de nocte*] Paulo post mediam noctem.

90 *Scabrum intonsumque*] Squalidum et impexum.

91 *Durus*] Homo ferreus et laboriosus. *Attentusque*] Attentus ad rem, id est, avarus.

92 *Pol*] Verba sunt Vulteii.

93 *Ponere nomen*] Nomen imponere. Alii, *dicere.*

94 *Quod te per*] Propter quod te obsecro, vel, quam rem te obsecro. *Per Genium*] Ita de colono quodam suo etiam Seneca Epist. XII. ad Lucium: 'Per Genium meum se omnia facere, in nulla re cessare curam suam.' Atque ita fere servi per heri Genium jurare soliti, ut per heræ Junonem, ancillæ. *Torrent.*

96 *Qui simul aspexit, quantum dimissa petitis*] Qui Philippus posteaquam consideravit, quantum dimissa, id est, relicta distent a petitis, dixit hæc verba: Redeat Vulteius in urbem quam primum et vitam urbanam, quam reliquit, repetat.

98 *Metiri se*] Monemur omnes, ut nostra sorte contenti, ne acquiramus aliena. Tale est illud Persii: 'Tecum habita, et noris quam sit tibi curta supellex.' *Cruq.* *Suo modulo*] Sua formula et mensura. *Verum est*] Æquum est.

EPIST. VIII. AD CELSUM ALBINOVANUM. Ad Celsum scribens, se mi-

nus animo, quam corpore valere dicit, in se ipso cum alia quædam vitia, tum inconstantiam reprehendens; sed ita ut illum in persona sua taxare videri possit. A Musa autem de non ferenda immoderate et insolenter fortuna eum vult admoneri.

1 *Celso*] Celsus Corneliorum et Papiorum cognomen fuit, ut ex veteribus nummis apparet; Albinovanus vero Postumiorum, apud Appianum Bell. Civ. lib. I. Sed et P. Albinovanus commemoratur in nobili illa Lentuli apud Macrobium cœna III. 4. uti et M. Tullius Albinovanus ad Q. Fratrem Epist. II. 3. Celsus igitur iste duo cognomina habuit. *Torrent.* *Celso*] Hac Epistola, fere per antiphrasin intelligenda, suo more depingit Horatius Celsum suis coloribus, idque sub sua persona liberius, quem arguit arrogantiæ et nimiæ levitatis, ut qui quovis vento mobilior, in nulla certa firmaque vitæ ratione sibi constet, nec recte consulentibus morem gerat. *Cruq.* *Gaudere, et bene rem gerere*] Ordo est: O Musa a me rogata, refer, id est, renuntia Celso Albinovano χαίρειν καὶ εὐπράττειν, ut gaudeat et bene rem gerat.

2 *Comiti scribæque*] 'Comites' et apud JCtos nostros et apud optimos quosque auctores nominantur, qui una cum magistratibus in provincias proficiscebantur: et hi quidem 'Comites' vel certo aliquo officio fungebantur, (inter quos Cicero Verr. IV. 'præfectos,' 'scribas,' 'medicos,' 'accensos,' 'aruspices,' 'præcones' enumerat,) vel sine certo officio erant, et 'amici' potius appellabantur; unde 'amicorum cohors' dicta. Quod autem 'cohors' dicitur, id, ni fallor, inde factum, quod prætorianorum instar esse viderentur. Et sane 'comites' illos, sive 'amicos,' pro cujusque auctoritate ac potentia ita distingui solere, ut alii primæ, alii secundæ, alii tertiæ etiam admissionis dicerentur. *Torr.* *Comiti*] Qui tanquam inferior amicus Neronem comitatur. *Scribæque Neronis*] Notario, Angl. *a secretary.*

3 *Si quæret*] Variant hic antiqua scripta; in aliis est *quærit*: alia habent, *quærat*; sed plura, *quæret*. Cruq. *Minantem*] Superbe promittentem.

4 *Nec recte, nec suaviter*] *Recte vivere*, est cum virtute vivere, qua sine jucunde vivi posse Epicurus ipse negabat. *Torrent.*

5 *Contuderit*] Fregerit. *Oleamque momorderit æstus*] Tale illud III. Od. 1. 'Fundusque mendax, arbore nunc aquas Culpante, nunc torrentia agros Sidera, nunc hiemes iniquas;' caussas enim sterilitatis recenset. Eaque de re aliquid P. Victorius Var. Lect. XXXII. *Momorderit*] Siccitate affecerit et læserit.

6 *Longinquis armentum ægrotet in agris*] Sic nostri codices septem, pro *arvis*, ut ante legebatur. Quod autem *longinquis* addit, eo opinor referendum, quod plurimi Romanorum, qui publica conducebant vectigalia, ingentem et ex arationibus et ex re pecuniaria etiam provinciis quæstum faciebant. *Torrent.*

7 *Sed quia mente*] Quia animo ægrotus magis quam corpore, velim nil, &c. *Mente minus validus*] Quæsitum a Plutarcho et aliis Philosophis, 'Utri periculosiores, animi an corporis morbi?' Atque equidem animo nos gravius ægrotare vel sola illa ratio ostendit, quod nec morbum agnoscimus, nec medicum toleramus, ut Epist. 2. vidimus. *Torrent.*

8 *Quod levet ægrum*] Quod relevet ægrum.

9 *Fidis offendar*] Satis acerbe ex sua persona docet Horatius, Celsum esse incurabilem, et animi prope deplorati, cujus malum, nimirum arrogantiam, jactantiam, inconstantiam, nominat metaphoricôs 'funestum veternum;' in proposito sc. pertinaci-

am. *Cruq.* *Fidis offendar*] Quia fidis offendar.

10 *Cur me funesto*] Propterea quod. *Funesto properent arcere veterno*] Recte animi sui morbum 'veternum' appellat. signa enim manifesta cum alia, tum illud maxime, quod mente torpens excitari se non patiatur: 'Nil audire velit, nil discere quod levet ægrum.' Quare 'stolidum' appellat 'veternum' Catullus Epigr. ad Coloniam, et Latini 'marcorem,' ut ab oblivione 'lethargum' Græci. Provenit autem fere ab intemperantia et immodica potatione, sæpe in hydropem ac tabem desinens. *Torr.* *Veterno*] Lethargo, qui inexpugnabilis est dormiendi necessitas. Metaphorice hic ponitur pro arrogantia, levitate, inconstantia.

11 *Sequar*] Quia sequar quæ, &c.

12 *Romæ Tibur amem*] Quia ubi sum Romæ, amem Tibur, *ventosus*, id est, inconstans et vento popularis auræ plenus. *Ventosus*] Et alibi 'ventosa plebs,' ut 'mobile vulgus.' *Torr.* *Tibure Romam*] Quia existens Tiburi, Romam amem.

13 *Post hæc*] Post hæc omnia, rogato. *Et se*] Quomodo se gerat.

14 *Juveni*] Neroni. *Utque cohorti*] Guil. Canter. v. 20. legit, *atque cohorti.* *Utque cohorti*] Et quomodo cohorti placeat.

15 *Primum gaudere*] Primùm dicito me gaudere, deinde, &c.

16 *Auriculis hoc*] Ejus auriculis, sc. Celsi.

17 *Ut tu fortunam*] Quemadmodum tu secundam fortunam feres, ita ut non superbias, sic non tuam amicitiam feremus, et servabimus continuo.

Epist. ix. Ad Claudium Neronem. Claudio Neroni Septimium commendat, et rogat ut in amicitiam suam eum recipiat. Sed hoc verecunde facit, et ita, ut ab ipso Nerone id tanquam pro suo jure petere videri non possit.

1 *Septimius*] Hunc credo Septimium inter futuros cum Torquato convivas enumerat, et eximiam ejus in se charitatem ii. Od. 7. demonstrat Septimii etiam cujusdam et Acmes puellæ amores suavissimo Epigrammate Catullus celebrat. Referuntur et Septimii versus, non hercule illepidi, apud Terentianum, libro quem De Metris scripsit; an hujus, ignoro. Ut autem Quinctii et Sextii, sic et Septimii, a numeris nomen traxere. *Torrent.* *Septimius*] De quo ii. Od. 6. *Claudi, nimirum*] O Nero Augusti privigne.

2 *Quanti me facias*] Qua æstimatione sim apud te. *Nam cum rogat*] Hanc scripturam, P. Victorii xx. 9. testimonio comprobatam, nostri quoque codices servant: ac nisi ita legamus, illud alterum *cum*, quod quarto adhuc versu repetitur, quo referri possit, aut quid significet, non invenies. Nunc vero asyndeton est *cum rogat*, cum ex intimis amicis esse me censet. *Rogat et prece cogit*] *Cogit* propter insignem amicitiam, cui nihil negari debeat; cum talem erga Horatium se gereret Septimius, ut nullum ejus causa periculum fugeret. *Torrent.* *Et prece cogit*] Et rogando cogit.

3 *Laudare*] Commendare.

4 *Dignum mente domoque*] Dignum amicitia, et contubernio Neronis legentis, id est, eligentis res honestas et honestos viros. *Legentis honesta*] Magna viri principis laus, eos sibi comites deligentis, pro quibus tuto spondeat. *Torrent.*

5 *Munere cum fungi propioris censet amici, Quid possim videt*] Cum, inquit Poëta, Septimius petit, ut se commendem, et in eo familiaris apud te amici fungar munere; videre se ostendit, quid apud te possim, melius quam ipse ego. Sensus est quem dixi: *Cum censet fungi*, cum me vult fungi. Nihil est simplicius. *Heinsius.* *Munere quum*] Officio interioris amici.

Propioris censet amici] Sic II. Sat. 6. 'Namque Deos propius contingit.' *Torrent.*

6 *Quid possim videt, &c.*] Quid apud te possim intelligit ac magis novit quam ego ipse. *Me valdius ipse*] Id est, quam ego ipse. *Valdius* comparativus rarus a valde, id est, magis, melius. Ita modeste suam apud Neronem gratiam extenuat. *Piscator.*

7 *Multa quidem, &c.*] Alteram partem superiori annectit per Prolepsin. Si dubitas an satis apud Neronem gratia valeas; cur ergo Septimio in commendando gratificaris? Respondet: Excusavi me quidem Septimio: sed tandem persuaderi mihi passus sum. Sic transfert culpam commendationis, si qua est, in Septimium. *Excusatus abirem*] Non cogerer commendatitiam epistolam scribere. *Piscator.*

8 *Sed timui*] Sed tandem petitioni Septimii locum dedi, et eum commendare institui, quia timui. *Mea ne*] Meam apud te gratiam minorem esse quam sit. *Ne putarer*] Judicarer a Septimio et aliis qui hoc intellecturi essent. *Finxisse mea*] Gratiam meam apud te et facultatem meam commendandi. *Minora*] Quam revera sint.

9 *Opis propriæ*] Facultatis meæ. *Mihi commodus*] Meam rem agere judicaret, nulla amici cura. is autem, qui uni sibi studet, Græce significantius ἰδιοπράγμων nominatur. *Cruq. Mihi commodus uni*] Mihi soli studens.

10 *Culpæ*] Dissimulationis. *Culpæ majoris*] Videlicet invidiæ erga amicum: quæ magis culpanda est, quam importuna commendatio. *Piscator.*

11 *Frontis ad urbanæ descendi præmia*] Frustra hic est Scholiastes, et cæteri, quos vidi. *Frons urbana* est quam dicimus infirmam. Præmium infirmæ frontis est, ut qui negare, id quod petitur, non audet, ei cui alium commendat parum verecundus videatur. Ego igitur, dum ex altera parte, inquit, metuo, ne si amico negem id quod petit, hoc est, ut commendem se, parum illi videar amicus; ex altera, ne dum illi indulgeo quod petit, tibi impudens fortasse videar; hoc prætuli: qui tibi parum pudens videri malui, quam illi parum amicus: quod levius existimavi crimen. Vide quid sequatur: *Quid si Depositum laudas ob amici jussa pudorem, &c.* Heinsius. *Frontis ad urbanæ descendi præmia*] Quasi nempe hæc in Urbe conversanti tamquam merces quædam ac præmium accedat, quod inverecundiores evadunt, salva tamen modestia aliqua; nam nimius ille pudor, (δυσωπίαν vocant Græci) rusticus et incivilis est. *Torrent. Frontis ad urbanæ descendi*] Descendi ad impudentiam seu inverecundiam, quæ frontis perfrictæ est præmium. Urbani enim perfrictioris oris esse solent quam rustici.

12 *Depositum laudas*] Depositus pudor est impudentia. *Ob amici jussa*] Ob Septimii rogatum.

13 *Tui gregis hunc*] De tuo grege esse et amicorum numero. *Bonumque*] Et virum esse bonum.

EPIST. X. AD FUSCUM ARISTIUM.

Fusco Aristio urbis amatori vitam rusticam, qua ipse delectabatur, laudat, et varia ejus commoda recenset. Simul autem ab ambitione, quæ vitam urbanam, non rusticam comitatur, eum deterret.

Fuscus et Murelliorum et Aristiorum pariter cognomen fuit. Arellii duo, pater et filius, Augusti ætate floruere, eloquentia clari; ut ex Anniæ Senecæ Controversiarum libris constat. De patre fortasse Horatius II. Sat. 6. 'Quod si quis laudet Arellî Sollicitas ignarus opes.' Hanc vero Epistolam ad Aristium Fuscum scriptam esse constat, ut et I. Od. 22. cum ejusdem etiam in Satyris meminerit: 'Fuscus Aristius occurrit mihi carus.' Salsum et urbanum fuisse Sat. IX.

demonstrat. *Torrent.*

1 *Urbis amatorem*] Hic agitur de urbano strepitu et pompa, de salutationibus, assentationibus, et ejusmodi officiis plusquam servilibus, quæ ut nec litteras, nec literatos decent, ita Fuscum rebus his urbanis plus satis fortasse deditum studet abducere ad ruris opes, hoc est, ad vitam tenuem quidem et frugalem, sed naturæ convenientem. *Cruq.* *Fuscum salvere*] Grammaticum, in urbe commorantem.

2 *Ruris amatores*] Nos.

3 *Ad cetera*] Quanto hoc melius quam cum Lambino legere, *Pariter vetulis notisque columbis,* aut cum aliis dicere deesse aliquid, ut puta *tamquam*, aut quid simile. *Torrent.* *Gemelli*] Simillimi.

4 *Fraternis animis quicquid negat*] Tanquam fratres, idem nolumus, idem volumus.

5 *Notique columbi*] Hic vide quanto artificio conatur eripere Fusco studium rerum urbanarum, non sine avaritiæ et ambitionis nota, quod vera non constet inter eos amicitia, ubi aliqua in re est animorum dissensio. *Cruq.* *Notique columbi*] Quorum magnus et mutuus amor notus est.

6 *Tu nidum*] Urbem Romam per contemptum *nidum* nominat, præ ruris amplitudine. *Cruq.* *Tu nidum servas*] Tu Romæ manes.

7 *Circumlita saxa*] Saxa musco obducta.

8 *Quid quæris*] Quid multis? *Vivo et regno*] Tam beate vivo, ut me regnare putem, simul ac, &c.

9 *Ad cælum effertis*] *Fertis* habent manuscripti fere omnes: idque restitui velim, ut mollius multo. *Rumore secundo*] Virg. Æn. VIII. 'Ergo iter inceptum celerant rumore secundo.' Et Ennius apud Nonium: 'Mox auferte domos populi rumore secundo.' Pro lætis faustisque acclamationibus eorum, qui ludicra, qui plausus et amici dona Quiritis (nam hæc significat Horatius) suspiciunt atque admirantur. *Torrent.* *Rumore secundo*] Vulgo approbante.

10 *Utque sacerdotis fugitivus*] Sententia satis aperta, si liba urbanis deliciis, panem rusticæ simplicitati comparemus. Illas enim se fastidire, hanc appetere significat Horatius: ut nutriti in sacerdotum domibus servi solent, cum votivis illis dulciariis, Diis de more positis, assiduo saturi, panem malunt; præsertim si male frugi sint, et in fugam parati: sic enim hoc loco 'fugitivi' nomen accipio, ab animi proposito potius quam ab effectu. Terentius Eunucho: 'Exi foras, sceleste; at etiam restitas, Fugitive? prodi.' Jam vero notum est, libum vel a Græco verbo λείβω deduci, quod Diis libaretur; vel, ut quidam volunt, a Libero patre; de quo III. Ovid. Fast. 'Liba Deo fiunt, succis quia dulcibus idem Gaudet, et a Baccho mella reperta ferunt.' Quod obiter addidi, ut sacerdotum domos liborum plenas fuisse ostenderem. *Torrent.* *Utque sacerdotis fugitivus*] Ut improbus sacerdotis servus, qui liba edere consuevit, tandem desiderat panem; sic ego, urbem fastidiens, rure delector.

11 *Pæne egeo*] Ut naturæ satisfaciam, simplicem tenuemque victum cum summo otio et tranquillitate desidero. *Cruq.* *Placentis*] Libis sacrificiorum.

12 *Vivere naturæ si convenienter*] *Convenienter naturæ vivere* dixit, non quomodo Stoici et Academici, cum (ut M. Tullii utar verbis) 'congruenter naturæ convenienterque vivere finem bonorum esse concludunt;' sed more Romano, ut vulgo dicere solemus, naturam arti præferendam: de habitatione enim hic agitur, quæ campo aperto et libero, ut olim aureo illo sæculo, multo melius commodiusque ruri, quam in conclusis angustisque urbium vicis instituitur. *Torrent.* *Si convenienter oportet*] Quoniam vi-

vere oportet secundum naturam, id est, virtute adhibita donis frui a natura datis.

13 *Ponendæque domo*] *Domui* dicerent Grammatici: sed aliter etiam Cato de Re Rust. cap. 141. 'Pastores pecuaque salva servassis, duisque bonam salutem valetudinemque mihi, domo familiæque nostræ.' *Torrent.* *Ponendæque domo*] Et quoniam area, id est, solum primum quærendum est ad domum exstruendam.

14 *Beato*] Rure opulento.

15 *Est ubi plus*] Estne locus ullus ubi, &c.

16 *Rabiem Canis*] Sideris cœlestis immoderatum æstum. *Momenta Leonis*] *Momenta* vocare videtur tempora illa, quæ inter cujusque sideris ortum et occasum intercedunt; ut Epist. ad Numicium. *Torrent.* *Momenta Leonis*] Tempora Leonis circiter Idus Quinctiles.

17 *Accepit Solem*] Ingreditur Sol Leonem: itaque a Leone accipitur pridie Idus Julias, aut circiter. *Cruq.* *Furibundus*] Cum Leo vesanus ingreditur solem vehementem.

18 *Est ubi divellat*] Estne locus ullus ubi, &c. *Divellat somnos*] Multo quidem plures libb. Mss. *depellat;* ut 'pellere somnum' dixit II. Od. 11. *Divellat* tamen non minus arridet: non enim tam de insomnia agitur, quam de interrupto sæpius ac divexato quodammodo somno. *Invida cura*] Invidiæ periphrasis; sunt enim et rusticis suæ curæ: sed invidia fere in urbibus habitat. *Torrent.* *Invida cura*] Cura, quæ hominibus animi tranquillitatem videtur invidere.

19 *Deterius Libycis*] Magna veterum in pavimentis elaborata arte pingendis cura; donec illam lithostrata, ut inquit Plinius, expulere, quæ parvis e testulis in varios colores tinctis Romæ sub Sulla fieri cœpere: sed et sola integra marmorea habuisse divites, eaque ad conviviorum luxum odoribus et unguentis spargi solita, ex auctoribus manifestum est. Sed ea omnia viridantis herbæ et nitore et odore vinci hoc versu significat Horatius. *Torrent.* *Deterius Libycis*] Numquid herba deterius aut olet, aut nitet, quam lapilli, id est, marmora ex Numidia advecta, ex quibus Romæ fiunt pavimenta.

20 *Purior in vicis*] Vicos urbium dicit, Romæ præsertim: ingenti enim sumtu extructis aquæductibus e tubulis fistulisque plumbeis, civium necessitati vicatim subveniebatur: unde jus aquæ etiam domatim ducendæ non nisi auctoritate publica concedi solitum: idque certa mensura, digitis videlicet, unciisque ac modulis. *Torrent.* *Tendit rumpere plumbum*] Vi magna contendit, quasi tubulos plumbeos ruptura.

21 *Per pronum*] Placet equidem hæc scriptura, ut I. Od. 29. 'Quis neget arduis Pronos relabi posse rivos Montibus?' Sed dissimulare nequeo in duobus optimis codicibus legi, *per planum;* ut *planum* rivi quidem epitheton sit, sed quod 'sublimi' opponatur. Aquæductus enim Romæ, ut nunc quoque cernere est, editi ac sublimes erant: in agris vero rivi æquo fere loco, ac per planiciem ducuntur. Atque ita apud JCtos 'de plano cognoscere,' et 'e tribunali,' 'de plano opus facere,' et 'e machina operari,' contraria sunt. *Torrent.* *Trepidat cum*] Labitur per declivem rivum.

22 *Nempe inter varias*] Comparat ea quæ suæ naturæ, cum iis quæ sunt artis, eaque mirabiliter a natura superari docet. *Cruq.* *Nempe inter varias*] Apparet enim vitam rusticam suaviorem esse, quam urbanam, quia divites quasi natura duce in suis ædificiis urbem ruri similem reddere student. Nam arbores in hortis spatiosis conserunt, &c. *Inter varias nutritur sylva columnas*] Hoc nimirum est in urbe rus quærere. Repetenda autem hic quæ notavimus III. Od. 10.

'Nemus intra pulcra situm tecta.' *Varias* quoque *columnas* cum dicit, nemo dubitet, quin versicolores intelligendæ sint, quales Phrygiæ: nam *Parias* nullo umquam in codice scriptum repperi, et Lambini somnium est. *Torrent. Columnas*] Inter columnas ex marmore versicolori factas.

24 *Naturam expellas furca*] Octo libri miro consensu *expelles* pro *expellas*. Sensus est: Haud facile dedisci, quæ nobis natura penitus indidit atque insevit. 'Furca' autem 'expellere,' pro vi maxima ejicere, a rusticorum, ut puto, armatura sumtum est, cum furcis illis ferreis (quas 'bicornes' vocat Virg. varii in re rustica usus) armati, se defendunt. Plura Turnebus XIII. 3. *Torrent. Naturam expellas furca*] Cum naturam uti ignominiosam ejicias. *Usque recurret*] Semper.

25 *Et mala perrumpet*] Et natura vincens, per contraria sibi studia furtim erumpet. *Fastidia*] Res sane miranda, in omnibus expertæ fidei exemplaribus legi *fastigia;* sed fere adscribi, et quidem sæpe eadem manu, *fastidia*. Idque Lambinus silentio transiit: ideo, credo, quod *fastidia* si legeris, plana et aperta sententia est; fastidiosam divitum luxuriam nulla arte efficere posse, ut naturam superet: sin aliter, vix occurret quo te expedias. Memini me in Suetonii Cæsarem annotasse ex Plutarcho, quo loco Calpurniæ somnium narrat, visum sibi collabi 'fastigium domus,' non ædificii summitatem eo ibi vocabulo significari; sed quod Græcus scriptor ἀκρωτήριον vocat, ornatus majestatisque causa Cæsaris impositum domo. Quid ergo si hoc sentire dicamus Horatium? naturam, quomodocumque a foribus arceatur, tamen recurrere; et vel, perrupto fastigio, hoc est, contemta quavis dignitate ac copia, si non vi at certe clam aditum patefacere. Quod vero 'malam' vocat 'naturam,' ut in re præsenti, pro pervicace, astuta, et callida exponendum est. *Torrent. Fastidia victrix*] Istam fastidiosam divitum luxuriem.

26 *Non qui Sidonio*] De vi naturæ ante dixit: quod ne quis parvi æstimet; nullum mercatori imperito damnum tam grave existere affirmat, ut non multo gravius ferat, qui ignoratione naturæ verum a falso distinguere non possit. Nota enim 'Tyriæ purpuræ' præstantia, quæ, teste Plinio, in libras vix mille denariis emi poterat: at in Italia nullæ laudantur, excepta forte 'Tarentina.' De Aquinate sane nihil invenio: viliorem ceteris fuisse ex Horatio manifestum est. nam quod ita locum hunc interpretatur Lambinus, ut Aquinatis succi purpura cum Tyria contendat, ita ut parvum inter eas discrimen fuerit, quamquam et Acro sentiat, mihi non perinde placet. Similes quidem videri poterant, ut non peritissimi ejus artis facile deciperentur, præsertim si altera citra alteram cernerentur; sed ejusdem esse præstantiæ, minime gentium, postquam tanti intererat non falli mercatorem. Extrinsecus igitur specie non dissimiles, intrinseca bonitate differebant: ita ut callide inter se conferri ac comparari necesse esset, quo internoscerentur: quod proprie est *contendere*. Atque ita veteres 'contendere aliqua inter se,' et 'contendere aliquid alicui,' et 'cum aliquo,' et 'ad aliquid,' dixere. *Torrent. Non qui Sidonio*] Hactenus ab adjunctis commodis, nullum rure locum naturæ magis convenientem esse declaravit: nunc contra, ab incommodis damnisque certissimis indicat urbem, resque urbanas esse naturæ pestilentissimas; ubi pro libertate servitus, pro securitate solicitudo; pro tranquillitate dominatur perturbatio. *Cruq. Non qui*] Is non accipiet certius damnum, qui nescit discernere purpuras, quam qui, &c. *Sidonio contendere callidus ostro*] Cum

purpura Sidonia comparare lanas succo Aquinati tinctas.

28 *Propiusve medullis*] Quod propius attingat.

29 *Vero*] A vero.

30 *Quem res plus nimio delectavere secundæ*] Hoc quoque ad laudem rei Rusticæ referendum: quod enim dicere poterat Aristius, in urbe dari fortunæ locum, qua aspirante facile quis posset emergere, id pulcerrimis versibus refellit Horatius, tutiorem ostendens esse honestam ac liberam ruri paupertatem, summis in servitute divitiis. *Torrent.*

31 *Quatient*] Commovebunt. *Quid mirabere*] Si quid magni facias. *Pones*] Depones.

33 *Præcurrere*] Anteire.

34 *Melior communibus herbis*] Superior in pugna, e compascuis pellebat equum.

35 *Minor*] Inferior.

36 *Imploravit opes*] *Opes* antiqui non tam pro divitiis, quam pro potentia, quæ modo in pecunia, sed in amicorum quoque, sociorum et servorum copia consisteret, posuere. Lucr. initio lib. II. 'Ad summas emergere opes, rerumque potiri.' Virg. quoque Æn. X. 'Tarchon Jungit opes, fœdusque ferit.' Atque ita 'opulentos,' dicimus homines potentes ac factiosos. *Torrent.* *Frænumque recepit*] Homini parere incepit.

37 *Victor violens*] Duo codices inverso ordine: 'Sed postquam violens victor discessit ab hoste.' Nec sane displicet, violentum enim homo effecerat tergo insidens, et tela emittens. *Torrent.* *Victor*] Equus. *Ab hoste*] A cervo.

39 *Metallis*] Auro et argento.

40 *Dominum vehet*] Pecuniæ cupiditatem, cui serviet perpetuo.

41 *Quia parvo nesciet uti*] Sic libri nostri; demtis duobus, qui habent, *Qui parvo nesciet uti.* Unus etiam, *Quia parvum nesciet uti.* Torrent.

42 *Cui non conveniet sua res*] Sed sua res amplior, vel angustior erit, quam satis est. *Ut calceus olim*] Recte. Lambinus, et calceum pedi et vestem corpori aptandam. Poterat addi Græcorum proverbium: Μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα τὸ ὑπόδημα. *Ne supra pedem calceus:* et interdum absolute: Μὴ ὑπὲρ τὸν πόδα. *Torrent.*

43 *Subvertet: si minor*] Subvertet pedem. *Uret*] Pedem lædet.

44 *Lætus sorte tua*] Hortatur Fuscum ad mediocritatem, et amice requirit ab eo castigari, si in congerendo ipse modum excedat. *Cruq.*

45 *Nec me dimittes*] Sed me acerbe reprehendes.

46 *Cogere*] Coacervare.

47 *Imperat aut servit*] *Imperat* his pecunia, quibus nihil satis est: *servit* his, qui non majorem appetunt, quam usus postulet. Atque ita Seneca lib. de Vita Beata: 'Divitiæ apud sapientem virum in servitio sunt, apud stultum in imperio.' *Torrent.*

48 *Tortum digna sequi*] Quæ debet potius trahi, quam imperare, id est, servire potius, quam imperare: est Allegoria ducta ab iis qui restim ductant. *Ducere funem*] Terentius Adelphis: 'Tu inter eas restim ductitans saltabis.' Ubi non satis apposite, meo judicio, Donatus vel lusum esse existimat, natum ab eo fune, quo introductus equus ille Durius in Trojam; vel, quod magis probat, puellorum puellarumque cantantium consertis manibus chorum, ita ut restim ducere viderentur. Potior eorum sententia est, qui referendum putant ad illud saltationis Comicæ genus, quod Græcis κόρδαξ (unde κορδακίζειν et κορδακισμὸς) dicitur, de quo Interpres Aristoph. in Nebulis, et plura Pollux et Athenæus. Nannius Misc. lib. IV. *Torrent.* *Ducere funem*] Non vult Horatius pecuniam esse præsultorem, funemque ductando cæteros post se trahere, et impe-

rare ad ea quæ minus sunt honesta; sed contra eam ductari trahique. *Cruq.*

49 *Dictabam*] Hæc dictabam puero meo scribenti, ut ad te mitterem. *Post fanum putre*] Pone cariosam ædem Vacunæ, quæ Dea est vacationis. *Vacunæ*] Quæ de ridicula hac veterum Dea Lambinus hic trahit, Turnebi sunt II. 23. Ego vero veteris Scholiastæ verba ex antiquissimo codice Laurentiano adscribam: 'Vacunam apud Sabinos plurimum cultam, alii Minervam, alii Dianam putaverunt, nonnulli etiam Venerem dixerunt; sed Varro lib. I. rerum divinarum Victoriam esse ait, quod ea maxime gaudeant qui sapientiæ vacant.' Aliter: 'Vacunam alii Cererem, alii Deam Vacationis dicunt, alii Victoriam, qua faciente curis vacamus.' Sic ille. Fuere autem et festa Vacunalia mense Decembri, a rusticis jam vacuis operum post perceptos fructus celebrata. De quibus Ovid. Fast. VI. 'Nunc quoque cum fiunt antiquæ sacra Vacunæ, Ante Vacunales stantque sedentque focos.' Quicquid sit, Vacunam vetustissimam Sabinorum Deam fuisse constat, unde et putre ejus fanum vocat. Ingeniose igitur ibi rus suum collocat Poëta facetissimus, ut qui otiosus hæc, occupato Romæ Aristio, scripserit. *Torrent.*

50 *Cætera lætus*] Cæteris rebus lætus, eo tantum excepto, quod mihi non adesses.

EPIST. XI. AD BULLATIUM REVERSUM EX ASIA. Ad vitæ beatitudinem nihil interesse dicit, quo quisque loco habitet, quum hæc ab animi tranquillitate pendeat. Docet etiam, de quopiam loco aut aliquo vitæ genere non debere a nobis judicium fieri ex commodis aut incommodis quæ in eis senserimus.

Bullatius iste quis fuerit ignoro: hominem minime malum fuisse crediderim, qui cum, ut morosi solent homines, forte molestiæ alicujus vitandæ caussa, quodve alibi melius sibi futurum speraret, in Asiam pulcerrima quæque loca visendi studio abiisset; sumta inde occasione, monet eum Horatius, nihil referre quo quis loco agat, cum in animi æquitate et tranquillitate beatitudo consistat. *Torrent.*

1 *Quid tibi visa*] Hæc enumeratio locorum variorum, indicio est, Bullatium fuisse πολύτροπον, id est, hominem versatilis ingenii, ad omnia perlustranda. *Cruq.* *Quid tibi visa Chios*] Quid tibi visa est Chios, insula in mari Ionio? *Lesbos*] Insula in mari Ægæo nota, id est, nobilis propter Alcæum et Sappho Poëtas celebratissimos.

2 *Concinna Samos*] Samum intellige insulam, quæ e regione Ephesi Ioniæ adjacet, Pythagoræ patria, ac vasis olim fictilibus, quæ Samia dicebantur, celebrata, et Junoni sacra; quæ ibi et nata et educata, et Jovi nupta scribitur. Quam 'concinnam' vocat Poëta; cum ob loci totius elegantiam, tum ad discrimen alterius ejusdem nominis insulæ, quæ ad Epirum est, non longe ab Actio, dicta etiam Cephalenia. De utraque Strabo lib. XII. Sed de prima agit Horatius; inter quam et Lesbum media est Chios, quæ hic quoque junguntur. *Torrent.* *Samos*] Samos non longe distat a Chio, concinna et amœna, propter pulchra ædificia. *Sardis*] Urbs Lydiæ, in qua rex Crœsus considebat.

3 *Smyrna*] Civitas Ioniæ. *Colophon*] Colophon est urbs in Ionia, non longe a Sardibus. *Majora minorane fama*] Nunquid majora vel minora sunt, quam fama divulgavit? *Minorane*] Libri nostri omnes *minorave;* et in versu sequenti multo plures *Cunctaque*, pro *Cunctane.*

4 *Cunctane præ campo*] An cuncta

illa videntur vilia, comparatione facta cum Campo Martio et Roma?

5 *An venit in votum*] An tibi optabilis est una ex urbibus, quæ sub Attalo Pergami rege fuerunt? *Attalicis ex urbibus*] Inter quas Trallis, seu Tralles multitudinis numero, Attali olim regia, teste Plinio. Vide quæ notavi lib. II. Od. 18. 'Attali ignotus hæres.' *Torrent.*

6 *An Lebedum laudas*] Id quoque oppidum Strabo, et Mela Ioniæ attribuunt, distans a Colophone stadiis 120. At Horatius fortasse, comparatione aliarum ejus provinciæ urbium, *vicum* appellavit, et quidem Fidenis Gabiisque desertiorem. Gabii autem, unde 'via Gabina,' 'cinctusque Gabinus,' Volscorum, Fidenæ ad Tiberim Latinorum, olim oppida fuere: additque nonnullam huic loco gratiam, si his locis (quod quidam affirmarunt Grammatici) vicina fuit Horatii villa. Lebedum autem conventu ludisque scenicorum in honorem Liberi patris quotannis celebrari solere auctores tradunt, sed Poëta majorem anni partem respexit. Quod vero sequitur, *odio maris atque viarum*, non aliud, opinor, significat, quam Bullatium illic diutius commoratum fuisse, quod cum infelix forte terra marique in Asiam iter habuisset, eamdem in reditu fortunam metuebat: unde viæ illi marisque fastidium. *Torrent.* *An Lebedum laudas*] Lebedus est Ioniæ oppidum desertum juxta mare, unde nullus incola audet mare transire.

7 *Scis, Lebedus quam sit*] Ita quidem Lambinus: sed vetusti libri omnes, *Scis Lebedus quid sit?* ut Bullatium per dialogismum id percontari fingat Poëta: cui mox ipse respondet, *Gabiis desertior.* Quod tamen quamquam ita sit; ne forte ipse ægre ferat contemni Lebedum, addit se quoque ibi non invite victurum: sed multum referre ostendit, qua caussa, quave intentione certo aliquis se loco alliget; ne inconstanter ac leviter agat. *Torrent.* *Gabiis desertior*] Gabii et Fidenæ sunt civitates Sabinorum.

8 *Vivere vellem*] Vivere non recusarem.

9 *Meorum*] Oblitus propinquorum et patriæ.

10 *Neptunum procul e terra*] Indicat autem Poëta maritimam fuisse Lebedum, e qua prospectus esset in mare. *Torrent.* *Neptunum*] Mare. *Spectare*] Ut prospiciam.

11 *Sed neque qui Capua*] Verba sunt Horatii confutantis Bullatii sententiam a simili, perinde ac si dicat: Si vitam metiaris felicem aut infelicem ex commodis loci vel incommodis, ergo in itinere Capua Romam cauponam delige defatigatus lutove aspersus, ubi perpetuo vivas. *Cruq.*

12 *Vivere*] Vivere perpetuo.

13 *Frigus collegit*] Frigus contraxit. *Furnos et balnea*] Focum vel casam furnariam.

14 *Ut fortunatam*] Veluti ea quæ omnino præstant vitam beatam.

15 *In alto*] In mari disjecerit.

16 *Trans Ægæum mare*] Vide II. Od. 20. *Vendas*] Vendere debeas.

17 *Incolumi*] Homini sanæ mentis. *Mitylene pulcra*] Inter octo urbes Lesbi insulæ fuit hæc nobilissima, de qua I. Od. 7. magnifice quidem atque eleganter admodum ædificata, sed minus prudenter posita, ubi nempe Austro flante ægrotarent homines, Coro tussirent, Septentrione demum restituerentur. Ita Vitruvius. *Torrent.* *Pulchra facit*] Rhodus est insula, sic etiam Mitylene, rebus omnibus pulchre instructa.

18 *Pænula solstitio*] Pænulæ adversus imbrem et frigora comparabantur. Juven. Sat. V. 'Cum pænula multo Stillaret nimbo:' neque illis in urbe uti fas erat. *Torrent.* *Pænula solstitio*] Vestis densa solstitio æstivo, id est, æstate inutilis. *Campestre*] Quo, ut inquit Acro, in-

guina tantum tegebantur. Turneb. XXVII. 22. *Torrent.* *Campestre nivalibus*] Vestis tenuis, qua juvenes, in Campo Martio se exercentes, utebantur. *Auris*] Ventis hybernis.

19 *Per brumam Tiberis*] Quod facit natatio in Tiberi per hyemem. Quis enim tunc nataret? *Sextili mense*] Quod facit ignis mense Augusto.

20 *Dum licet et vultum*] Dum res integræ sunt, dum per valetudinem ac fortunam licet. Et sane in sapientis potestate non est quovis loco corpore valere, aut interdum exilium etiam evitare, sed si evenerit, patienter ferre. *Torr.*

21 *Romæ laudetur*] Suadet ut Romam redeat; quo fortassis eum res domesticæ revocabant: multa enim nunc ignoramus, quæ ad Poëtæ mentem faciant: legendumque *laudetur*, non *laudatur*, ut quidam volunt. Neque 'laudare' ea significatione hic accipio, qua apud Virg. 'laudato ingentia rura:' sed vera sententia est, ut rebus ita ferentibus in urbem redeat, atque ibi quantum velit urbes illas laudibus efferat. Lego etiam, ut in antiquissimis membranis, *Samus, et Chius, et Rhodus*, per *u* Latinorum more. *Torrent.* *Romæ laudetur Samos*] A te Romæ habitante laudetur Samos absens, &c. Sed in illas insulas ne proficiscitor.

22 *Tu quamcunque*] Cruquius credit hunc versum cum sequenti esse supposititium, quoniam de loci tantummodo, non etiam temporis mutatione hic agatur: vel huic postponendus, *Cælum, non animum mutant, &c.* Torrent.

23 *Nec dulcia*] Videri poterit Seneca extrema Epistola XII. *Nec dulcia differ in annum*] Statim utere.

24 *Vixisse libenter*] Quia ubique licet bene vivere.

26 *Non locus effusi late maris arbiter*] Non urbs, neque tota terra, quæ suo situ et arbitrio maris undas arcet, sed sola animi tranquillitas beatum efficit.

27 *Cælum, non animum*] Versus proverbialis adversus eos, qui mutatis sedibus vitam moresque subito se mutaturos credunt. Et eleganter in Demosthenem Æschines: Οὐ γὰρ τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὸν τόπον μόνον μετήλλαξας. Quem locum cum Horatiano hoc comparans diligenter expendit P. Victorius, XVIII. 13. Nec dissimile illud Poëtæ: 'Patriæ quis exul, Se quoque fugit?' *Torrent.* *Cælum, non animum mutant, &c.*] Clima cœli, non mores mutant, qui, &c.

28 *Strenua nos exercet inertia*] Eodem modo 'inquietam inertiam' dixit, et quænam illa esset ostendit Seneca de Tranquillitate Vitæ cap. 12. qua nempe laborant omnes, quibus neque otii, neque negotii ratio constat. Eaque de re extant versus aliquot Enniani perpetua digni memoria apud Gellium XIX. 10. 'Otio qui nescit uti plus negotii habet Quam cum est negotium in negotio.' *Torr.* *Strenua nos*] Vehemens stultitia. *Navibus atque Quadrigis*] Hoc est, summa festinatione summoque studio, si quid in patria ægre est, alio migramus et fugimus, quasi bene ibi victuri, sed non fugimus nos ipsos, hoc est, effectus animi cupiditatesque. *Cruq.* Simile illud Juvenal. Sat. X. 'Undique ad illos Conveniunt et carpentis et navibus omnes.' Adde quod 'equis virisque' dicebant veteres. *Torr.* *Navibus atque Quadrigis*] Terra marique.

29 *Quadrigis*] Equis. *Quod petis*] Bene beateque vivere, domi est patria.

30 *Est Ulubris*] Alludit eo Cicero non semel ad Trebatium, et Juvenal. Sat. X. 'Vasa minora Frangere pannosus vacuis ædilis Ulubris.' Incolæ 'Ulubrani' et 'Ulubrenses.' *Torrent.* *Est Ulubris*] Est quovis in loco, etiam obscuro, ut Ulubris vico deserto in Campania. *Æquum*] A-

nimus tranquillus sine perturbatione.

EPIST. XII. AD ICCIUM. Iccio eas esse facultates dicit, quibus si recte fruatur, ne ab ipso quidem Jove ditiorem effici posse: innuens, nimirum, tantum esse divitem unumquemque, quantum rebus utitur. Ejus exemplo mirum debere videri quod de Democrito narratur. Suadet illi, ut Grosphum in familiaritatem suam recipiat. Quo in statu sint res Romanæ, certiorem facit.

Viri hujus, quisquis ille fuerit, nomen varie scribitur: quemadmodum et I. Od. 29. nam eumdem esse vel ex eo constat, quod eum studio quidem Philosophiæ deditum fuisse, et hic et illic narret Horatius; sed qui propositum non urgeret. Inter alias igitur scripturas, cum etiam *Ittium* repererim, rejectis ceteris nihil dubito quin Itius appellandus sit, ob veterem L. ITI denarium, unde Itiam gentem Romanam fuisse manifestum est. *Torrent.*

1 *Fructibus Agrippæ Siculis*] Itium M. Agrippæ in Sicilia Procuratorem fuisse volunt interpretes; et sane tale aliquid excogitandum est, nisi quis forte coactorem vocare malit, aut conductorem potius: nam mancipis et publicani nomen ad res populi Romani tantum pertinet. *Torrent.* *Quos colligis*] Quos ut coactor ab Agrippa constitutus ex agris fructuariis in Sicilia colligis.

2 *Si recte frueris*] Hoc est, si vere, si large; nam consideranda verbi proprietas est. Plus enim est 'frui' quam 'uti,' ut ex Jurisconsultorum scriptis notum est: qui 'fructum' ab 'usu' distinguunt, quandoquidem fructui et usus inest, usui vero fructus deest. Et ceteri quidem auctores his vocabulis fere promiscue utuntur; hoc tamen loco admonitum esse Lectorem oportuit, ut, quod nunc ait Horatius, differat ab eo, quod mox sequitur, *Si forte in medio.* Meo enim judicio totius loci sententia est: Si sorte ista, quæ Agrippæ beneficio obvenit, vere frueris, ut appositis paratisque frui liceat; vix majorem copiam a Diis immortalibus optare possis: quare ne audire quidem te de paupertate conquerentem velim: pauper enim dici nequit, qui nulla re necessaria careat. Quod si etiam firma corporis constitutio accedat, ne Regum quidem divitiæ potiores habendæ sint. Sin vero in tanta copia ita abstines, ut sine vini usu, herbis, et quidem his quoque quibus pro alimento vix quisquam utitur, contentus sis; sic deinceps quoque perges vivere, tametsi totus aureus efficiaris, sive quod illa vitæ austeritas tibi indita est ipsa natura, quam pecunia non facile immutat, sive quod ita ex Stoicorum disciplina te jam comparasti, ut, demta sola virtute, cetera negligas atque contemnas. Ex quibus omnibus infertur nullum Itio relinqui querelæ locum, et habenti quod satis est, et æque frugaliter victuro, quamvis multa plura assequatur. *Torrent.* *Non est ut*] Fieri nullo modo potest ut, &c.

3 *Tolle querelas*] Omitte querelas paupertatis.

4 *Pauper enim non est*] Paupertatem dici volunt Philosophi *κατὰ στέρησιν*, sive *per privationem*, ut nos loquimur: non qui habet igitur, sed qui non habet, *pauper* appellandus est, quinimo optimus divitiarum modus primum habere quod necesse est, secundo quod satis est. *Torrent.* *Cui rerum suppetit usus*] Cui nihil ad vitam deest.

5 *Si ventri bene*] Si cibum et potum habeas, si non desint stramina dormienti, si bene sit pedibus, ut neque calceamenta desint, nec equus quo veharis.

7 *In medio positorum*] In medio posita dicuntur fortunæ bona, quibus sine discrimine licet omnibus uti. *Cruq.* *Positorum abstemius herbis*] Si tu in medio appositorum eduliorum

abstinens et sobrius vivas herbis et urtica, id est, tenui et parco victu. *Abstemius*] Non placet hic aliarum etiam rerum, quam vini abstinentem, ‘ abstemium ’ dici, per κατάχρησιν, ut aiunt Grammatici : proprie enim usus est, significans Itium aqua et olusculis victitasse. Est autem ‘ abstemius,’ teste Quinctiliano, vox composita, ab abstinentia et temeto dicta. *Herbis Vivis et urtica*] Satis erat *herbis* dixisse : ‘ urticam ’ addit, ut majorem victus vilitatem notet, herbam nominans agrestem, medicis quam coquis notiorem. Mira autem quorumdam veterum Philosophorum abstinentia, ita ut ‘ dipondii’ vocarentur, qui vix duos in diem asses absumerent. *Torrent.*

8 *Sic vives protinus*] Dictio *protinus*, pro quo etiam ‘ protinis ’ et ‘ protinam ’ antiqui dixere, idem quod ‘ porro,’ ‘ insequenter,’ ac ‘ sine intermissione.’ Vult igitur Horatius Itium, cui tam parum sufficiat, et alioqui jam nihil desit, plura appetere non debere. *Torrent. Protinus*] Deinceps.

9 *Inauret*] Ut te divitem faciat. Alludit fortasse ad Midæ fabulam.

10 *Vel quia naturam*] Natura pecuniæ in usu est, eaque non prius interit, quam in usu esse et fœnore desiit ; idcirco mutare suam naturam nescit, sed majori semper major accedit, non minus quam unda supervenit undæ. Quare si pergat Iccius frugaliter vivere, quia putat cætera virtute minora, fore dicit, ut ex eo vel invito et inscio majoris continenter ex fructibus accessione pecuniæ totus fiat aureus. Hæc nimirum Cruquii opinio est, nimirum ut supra τὸ *naturam* intelligamus, tuam, quod non fieri potest sine nota avaritiæ, quam sapientis est fugere in amici commendatione, vel multa ironicῶs accipienda erunt. *Naturam mutare pecunia nescit*] Sic in Epodis : ‘ Licet superbus ambules pecunia, Fortuna non mutat genus.’ *Torrent.*

11 *Minora*] Inferiora.

12 *Miramur si Democriti*] Negat tantopere in Democrito admirandum esse ardens illud Philosophiæ studium ; cui ut liberius vacaret, et oculis se privavit, et patrimonium neglexit, et agros incultos deseruit ; postquam repertus sit Itius, qui, quod multo præclarius est, nec rei familiaris curam abjiciat, et pari tamen ardore Philosophiam capessat. quo equidem rideri Itium crediderim. *Torrent. Miramur*] Nunquid miramur ?

13 *Cultaque*] Rura illius. *Dum peregre*] In rerum magnarum contemplatione occupatus. *Velox*] Nihil est cogitatione velocius.

14 *Inter scabiem tantam*] Inter pecuniæ studium, cujus contactus non minus quam scabies mordet ac serpit.

15 *Sublimia*] Res arduas.

16 *Mare compescant*] Ne effundatur latius et terras obruat. *Quid temperet annum*] Quæ res annum gubernet, ut per quatuor temporum commutationes certo fluat.

17 *Jussæne*] Alicujus jussu.

18 *Quid premat*] Quæ caussa Lunam condat, vel claram faciat, et plenam.

19 *Rerum concordia discors*] Simili figura dictum in Epist. ad Pisones : ‘ Ut gratas inter mensas symphonia discors.’ *Torrent. Concordia discors*] Mundus inferior, qui constat ex quatuor elementis inter se pugnantibus.

20 *Empedocles*] Quum tu scire cures utrum Empedocles an Stertinius deliret. *Stertinium deliret acumen*] Ita et nostri codices, non *Stertinii*, ut ante legebatur. Hic autem ille Stertinius sapientum octavus, de quo II. Sat. 3. De Empedocle vero nihil attinet dicere, nisi quod eum Stertinio comparans Horatius, non eruditionem ejus atque ingenium, quæ in illo viro summa fuere, sed exitum deri-

det: nam cum 'ardentem frigidus Ætnam Insiluit,' vel hac sola insania Stertinium, quem ubique notat Horatius, longe superavit. *Torrent.*

21 *Verum seu*] Sive sumptuose, sive tenuiter vivis. *Seu pisceis, seu porrum*] Pisces delicatorum mensis conveniunt, eorumque qui opibus fruuntur: porrum et cepe pauperum epulæ sunt, ut eorum qui exercendæ abstinentiæ caussa paupertatem æmulantur. Eleganter etiam 'trucidandi' vocabulo, non minus de porro et cepe, quam de piscibus usus; tamquam in illis quoque, ut in Pythagoræ faba, majorum animæ continerentur. *Torrent.* *Pisces*] Obsonium carissimum. *Seu porrum et cæpe*] Seu nihil aliud occidis in cœnam, nisi porrum et cæpe. Impropria est vel Ironica locutio.

22 *Pompeio Grospho*] Ad hunc extat II. Od. 16. *Pompeio Grospho*] Qui fuit Horatii amicus. *Ultro*] Non rogatus offer.

23 *Nisi verum*] Nisi justum.

24 *Vilis amicorum*] Facile, inquit, ac nullo pæne impendio comparantur amici, ubi bonis viris deesse aliquid cernitur. nam tales fere verecundi sunt ac minime petaces; et (quod de Grospho dixit) nil nisi æquum postulant. *Torrent.* *Vilis amicorum est annona*] Parvo constant amici, cum viris bonis aliquid deest.

25 *Ne tamen ignores*] Epilogus epistolæ, de statu Romano, quem scribit indies amplificari, adjectis imperio hinc Cantabris, Agrippæ virtute, quod dicit in gratiam Icci, illinc fortitudine Claudii Neronis Augusti privigni, Armenio Phraate subjugato. *Cruq.* *Quo sit loco*] In quo statu.

26 *Cantaber Agrippæ*] Hanc Epistolam scripsit Flaccus, cum absente Augusto rebellantes a L. Æmilio iterum victi, ne sic quidem conquiescerent; tandem bello repetitos A. U. C. 733. Agrippa perdomuit: eodem tempore, quo in Armeniam profectus Tiberius, regnum Tigrani restituit; cujus fama moti Parthi, restitutis signis, Cæsaris amicitiam ultro petivere; ac Phraates in regnum restitutus est, ut II. Od. 2. vidimus. *Phrahates* etiam legunt optimi codices. *Torrent.* *Cantaber Agrippæ*] Gens Hispaniæ Agrippæ virtute cecidit, id est, devicta est.

27 *Jus imperiumque*] Phraates rex Persarum se parere velle dixit populi Romani legibus et imperio.

28 *Genibus minor*] Nempe qui genibus advolutus supplex fieret. Recte igitur Plinius XI. 45. 'Hominis genibus quædam et religio inest observatione gentium. Hæc supplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant, fortassis quia inest iis vitalitas.' Et Servius in illud Virgilii Æneid. III. 'Genua amplexus genibusque volutans Hærebat.' 'Genua,' inquit, 'misericordiæ consecrata, sicut frons genio, dextra fidei.' *Torrent.* *Genibus minor*] Supplex et ad genua Cæsaris devolutus. *Aurea fruges Italiæ pleno*] Similis frugum abundantia lib. IV. Od. 5. 'Nutrit rura Ceres.' De 'Copiæ cornu' vero, quo ubertas et affluentia significatur, duplex extat historia; nam utrumque, et illud quod Acheloi fronte detractum ab Hercule nymphæ omni genere florum atque frugum replevere; et illud quod capræ Amaltheæ Jovis nutricis fuisse fertur, unde nectar profluebat, pariter proverbio convenit, de quo vide præter alios Zenobium Parœmiographum. *Torrent.* *Aurea fruges*] Benigna copia, ubertatis Dea.

29 *Diffudit copia cornu*] Fruges fudit de cornu pleno. Vide I. Od. 17.

EPIST. XIII. AD VINNIUM ASELLAM.

A Vinnio petit, ut in offerendis Augusto suis libris, et temporis et decoris rationem habeat.

Ad Vinnium scribo. Vinia enim gens Nomana Prætoria: e qua T. Vinius, imperante Galba, etiam ad Consulatum provectus est. Cognomen autem Vindex; et hic Asina: quod etiam

Corneliorum fuit, ut Asellio Semproniorum, et Asellus Claudiorum. Quamquam hunc Vinium rusticum aliquem, et quidem Poëtæ in Sabinis vicinum fuisse crediderim: cujus nempe in mandatis ad amicos Romam deferendis opera uti consueverat. *Torrent.*

1 *Ut proficiscentem*] Quemadmodum.

2 *Augusto reddes*] Ita reddes Augusto mea volumina consignata et sigillo impressa.

4 *Ne studio nostri*] Moderata sit opera tua in nobis et libellis Augusto tradendis. *Cruq.* *Ne studio*] Ne nimio in nos studio pecces.

5 *Sedulus importes*] Nimiam diligentiam adhibens. *Opera vehemente*] Quæ modum non servet. Terent. Heautont. 'Vehemens in utramque partem Menedeme es nimis.' Quales qui sunt, non tam agere id quod agunt, quam satagere videntur. *Torr.* *Minister*] Quasi minister.

6 *Sarcina chartæ*] Librorum sarcina.

7 *Abjicito*] *Abicere* fere scribunt optimæ notæ chirographa, ut 'reicere,' 'proicere.' Monet autem ut sarcinam abjiciat potius, si gravem sibi esse sentiat, quam ut eo loci, quo ire jussus sit, eam feri more lassus excutiat: tanto magis ridendus, quod tale parentum cognomen ferat. Jam vero 'ferum' etiam absolute de equo dici, ut hic de 'Asino,' alibi notasse memini: nisi pro agresti interpretari malis. *Torrent.*

8 *Clitellas ferus impingas*] Ne tamquam stupidus sub onere meorum librorum corruas, clitellas asini more in terram impingendo, idque in Augusti oculis, cum ei libros tradas. *Asinæque paternum*] Cognomen patris erat Asina.

9 *Et fabula fias*] In ora hominum pro ludibrio venias.

10 *Viribus uteris*] Ut quo vis, pervenias. *Per clivos*] Per Romam clivosam, id est, septicollem. *Lamas*] Vetus Lexicon sic habet: *Lamæ*, πηλώδεις τόποι· qualia ferarum, maxime aprorum, lustra: a quibus sordibus etiam prostibula 'lustra' appellantur. Sunt qui *Læma* scribendum putant a Græco λαιμός· quo verbo etiam vorago significatur. *Torrent.* *Lamas*] Lacunas majores continentes aquam pluviam, vel fluviorum fossas.

11 *Victor propositi*] Postquam itinere confecto, superaveris et eviceris viæ difficultates tibi propositas, et iter confeceris. *Cruq.* *Victor propositi*] Compos voti. *Illuc*] Ad ædeis Augusti.

12 *Sic positum servabis onus*] Postulat lepor Poëtæ, qui est incredibilis in hac Epistola, rescribi, *Sepositum servabis onus.* Cum, inquit, eo perveneris, sepones onus, neque ridicule sub ala gestabis: ne aulicis, et ipsi, quem adis, principi, risum debeas. *Heinsius.* *Sic positum*] Hoc modo, id est, decoro gestu libellos meos in manibus tuis tenebis. *Ne forte sub ala*] Ut non sub brachio in oculis omnium libros meos portes, sicut rusticus sub ala portat agnum, vel ut Pyrrhia temulenta portat glomos, id est, sphærulas ex filo lanæ; vel, ut conviva domum rediens bene potus, pileum et calceos gestat sub brachio.

14 *Ut vinosa glomos*] Libri duo *globos*, plures *glomos* habent. Dicitur etiam 'glomus, glomeris;' unde 'glomeramina' Lucretio, et verbum 'glomerare' Ovid. Met. XIV. 'Lanam glomerabat in orbes.' *Vinosa* autem proprium aniculæ bibacis epitheton est: nec dubito quin locus iste ex Mimo aliquo desumtus sit. *Torrent.*

15 *Cum pileolo soleas*] Videnda quæ scripsimus ad illum Satyræ ultimæ locum: 'et soleas poscit.' 'Tribulem' quoque 'convivam' vocat humilem ac plebeium; ut vicini fere et qui ejusdem tribus sunt, convenire solent. Turneb. VII. 11. et XXVIII. 33. *Torr.* *Tribulis*] Vicinus ex eadem tribu.

16 *Ne vulgo narres*] Tu oratus multa prece, ne vulgo narres te multum laborasse, festinumque fuisse in tradendis Cæsari carminibus, quæ et illum legentem et audientem vehementer afficient: id est, versus aut polite mordaceis; aut ne mali alicujus suspicionem moveant. *Cruq.*

17 *Morari*] Delectare.

18 *Nitere porro*] Et celeritatem hoc verbo et diligentiam exigit; cum et pro volare et pro vehementer allaborare veteres dixerint: exempla plurima apud Nonium. *Torrent.* *Nitere porro*] Da operam.

19 *Ne titubes*] Cave ne offendas et in dictis sis inconstans.

EPIST. XIV. AD VILLICUM SUUM. Villici sui desiderium reprehendit, cupientis ob lupanaria et popinas in urbe vivere, et interim inconstanter fastidientis rura, quæ antea tacita prece petiisset. Cur autem contra vitam rusticam urbanæ præferat, exponit. Sed illum more hominum facere dicit, ut alienam sortem suæ præferat.

1 *Villice*] Notum omnibus, familias partim urbanas fuisse, partim rusticas: unde et servi vel urbani vel rustici appellabantur, plerumque quidem vel loci vel officii ratione distincti, sed præcipue judicio atque arbitrio dominorum. Verum inter rusticos proprie is dicebatur 'villicus,' qui ceteris præerat, atque agriculturam et operas curabat, ut in urbe res fere heriles omnes 'dispensator:' nam cui ædium cura et custodia commissa erat, 'insularius' vocabatur. Qua de re Caius, l. XCIX. de Leg. III. *Torrent.* *Villice sylvarum*] Villicus is dicitur, cui reliqui servi in agris colendis obsequuntur. Angl. *a hind or bailiff of husbandry.* *Reddentis agelli*] Animum meum reficientis.

2 *Quem tu fastidis*] Indignum sane a servo id fastidiri, quod herum ita reficiat, ut vitam ei debere videatur: nec vili sufficere mancipio prædium, quod olim quinque distinctum focis Penatibusque, totidem etiam publico vicinæ urbis consilio patres emiserit: ea scilicet tempestate, qua bina aut terna familiis jugera propriis culta manibus sufficiebant. *Torrent.* *Quem tu fastidis*] Quem agellum quinque familiis distinctis habitatum.

3 *Bariam*] *Variam* habent Mss. omnes, quam scripturam probo: ejusdem enim nominis oppida et in Apulia et in Hispania legimus; nam quod ad Sabinos attinet, postquam alii auctores desunt, veteres interpretes sequi debemus: qui illic quoque *Variam* fuisse tradunt, olim oppidum, post vicum tantum Anieni imminentem. De Sabinorum autem situ inter alios Plinius III. 12. Atque adeo nunc quoque inter Tibur et Præneste locus est non incelebris, qui Italis *Vico varo* appellatur: quo fit, ut facilius credam Horatii villam ad octavum ultra Tibur lapidem fuisse: et quidem via Valeria, si veteri hic scholiolo credimus. Quin et incolas affirmantes audivi, extare adhuc ejus vestigia in campo, quem hodieque 'Horatium' vocant. *Torrent.* *Bariam*] Sabinorum oppidum. *Patres*] Romanos Senatores, vel homines grandes natu ad lites in Baria discernendas.

4 *Certemus, spinas, &c.*] Vicissim experiamur, an ego fortius spinas, mordaces curas, quæ animum cruciant et pungunt, ex animo meo evellam; an vero tu spinas, lappas, sentes, ex agro meo alacrius exstirpes, et eruas. Et utrum Horatius, ejusque animus a vitiis melior et cultior, quam res, fundus et ager meus a spinis et sentibus. *Lubinus.* *Certemus*] Ego et tu. *Spinas animone*] Curas quæ mentem pungunt.

5 *Et melior sit Horatius, an res*] Plane περίεργα sunt et supervacua, quæ de significationibus vocis *rei* adferunt docti interpretes. Scribe *an rus.* Tu evellis, inquit, spinas ex meo

rure: ego evellam ex animo. Ita inter nos certemus, ac videamus, uter melior futurus sit, an Horatius, qui ex animo spinas evellit, an rus ejus, e quo tu spinas evellis. *Heinsius.* *Melior sit Horatius, an res*] Hoc est, meliorne ac cultior sua ipsius cura atque opera, quam fundus ejus et possessio tua. Rei enim significatio generalis est. Aliter tamen Lambinus. *Torrent.* *An res*] An Agellus.

6 *Lamiæ*] Duos Augusti tempore Lamias, Lucium et Quinctium, quos fratres fuisse hic locus indicat. *Torr.* *Lamiæ pietas*] Ælii Lamiæ, de quo III. Od. 17. *Moratur*] Romæ detinet.

7 *Rapto de fratre*] Ob fratrem immatura morte sublatum.

8 *Insolabiliter*] Ut nullum admittat solatium. *Istuc*] In agrum.

9 *Fert*] Ducit me. *Et amat spatiis obstantia rumpere*] Et cupit rumpere spatiosa claustra, id est, omnes moras et impedimenta præcidere. *Spatiis obstantia rumpere claustra*] Ducta ab equis Circensibus Metaphora. Circi enim spatia dicimus, et ipsam Circi planiciem, in quam e carceribus equi gestiunt erumpere, et decursiones illas quæ singulis missibus septenæ peragebantur. *Torrent.* *Spatiis obstantia*] Loci distantia et intercapedine sejuncta. *Cruq.* *Claustra*] Repagula vel carceres.

12 *Stultus uterque*] Et se et villicum stultitiæ reum facit; quoniam loco tribueret, quod ab animo petendum sit. Demonstrat tamen se constantiorem esse. *Torrent.* *Causatur inique*] Criminatur locum, qui non meretur odium.

13 *Qui se non effugit*] Vide II. Od. 16. 'Patriæ quis exul Se quoque fugit?' *Qui se non effugit umquam*] Qui loci commutatione curam non depellit, sed eam secum fert perpetuo.

14 *Tu mediastinus*] Ipsa vocabuli ratio demonstrat, *mediastinos*, ab eo quod in medio omnibus expositi starent sic dictos, non certi alicujus officii servos fuisse, sed varii ac multiplicis usus, ac proinde ceteris fere viliores: quales qui in balneis thermisque ministrabant. Hi enim, si Nonio ac Prisciano credimus, proprie olim hoc vocabulo comprehendebantur: quamquam usu obtinuit, ut in ædibus quoque villisque, qui communem præstabant operam atque obsequium, sic appellarentur. Horatius servum hunc suum, ex balneario factum villicum, iterum optare balnea et urbem fingit. Turneb. XXVIII. 31. *Torrent.* *Tu mediastinus*] Tu servus laboriosissimus et ad omnia fere ministeria paratus, quasi stans in medio petebas, &c. *Tacita prece*] Servi decorum servat tacite optantis, quod si palam petat, fortasse vapulet. *Torrent.*

16 *Me constare, &c.*] Semper eundem esse. *Discedere tristem*] Rure discedere.

18 *Non eadem miramur*] Non delectamur iisdem. *Eo disconvenit inter*] Ideo non convenit.

19 *Inhospita tesqua*] Hanc quidem scripturam servant libb. Mss. omnes: sed *tesca* legendum esse, quasi *tuesca* dicas, a tuendo, et Varro nos docuit, et sequitur Festus. Vetus Lexicon *tesqua*, interpretaturque κατάκρημνοι καὶ ῥάχεις καὶ ἔρημοι τόποι. Augures vero eadem ferme *tesqua*, quæ et *templa* vocabant, loca augurio designata, quorum termini cum fere rupibus silvisque ac montibus finirentur, factum inde ut inculta omnia ac deserta *tesca* appellarentur. Exempla apud Festum. *Torrent.* *Tesqua*] Loca aspera, inculta et senticosa.

20 *Mecum qui sentit*] Qui solitudinem amat, sicut ego.

21 *Fornix tibi*] Ganeum, lupanar. *Uncta popina*] Popina omnibus obsoniis plena.

22 *Incutiunt*] Injiciunt. *Et quod, &c.*] Hæc verba sunt accipienda, quasi a villico propter agri sterilitatem

pronuntiata.

23 *Angulus iste*] Sic contemtim ex persona villici rus suum appellat; ubi ille quidvis potius, quam vinum nasci posse conqueritur, ipse vini amans. *Torrent.* *Angulus iste*] Iste ager Sabinus. *Ocyus uva, &c.*] Ocyus quam vinum, id est, nunquam feret vinum iste ager.

24 *Præbere taberna*] Vinum suppeditare.

26 *Ad strepitum salias*] Ad cujus strepitum in cythara vel tibia, tu saltes inscienter, quasi terræ inutile pondus. *Terræ gravis*] Rustici salientis gestum exprimit, ita, ut invisam ob inexhaustos labores, terram pedibus pulsare ac tundere videatur. Vide III. Od. 18. *Et tamen urges*] Non quod ita faceret villicus hoc addit Poëta: sed quod operam absenti hero jactitans, ita facere se mentiretur. *Torrent.* *Et tamen*] Ironica est enumeratio operum villici, talia opera non omnino facientis. *Urges*] Arva colis.

27 *Non tacta*] Non culta. *Bovemque Disjunctum*] Sic habent nostra exemplaria, vix uno atque altero demto: atque ita legendum, quicquid dicat Lambinus. *Torrent.*

28 *Disjunctum curas*] Bovem ab altero separatum et otiosum pascis. *Exp, &c.*] Collectis frondibus saturas.

29 *Addit opus*] Rivus negotium tibi pigro exhibet.

30 *Multa mole docendus*] Multis molibus, scilicet saxis, fossis, aggeribus avertendus, ut prato parcat, id est, ut prato non noceat.

31 *Quid nostrum*] Si quid nostram concordiam dissolvat.

32 *Quem tenues decuere togæ*] Me, quem tenues togæ in juventute ornaverunt, &c. *Nitidique capilli*] Capilli unguento delibuti.

33 *Quem scis immunem*] De voce 'immunis' diximus IV. Od. 12. Scire autem id villicum ait, qui hero antea in aliis etiam officiis serviverit. *Torrent.* *Immunem*] Sine muneribus. *Rapaci*] Avaræ amicæ, quales sunt meretrices.

34 *Quem bibulum*] Repetenda dictio *scis*: fuisse enim bibacem se, et quidem a medio sæpe die, fatetur, qui nunc brevi cœna et somno in herba, procul ab amicæ complexibus, contentus sit. *Torrent.* *Quem bibulum*] Me, quem scis fuisse bibacem Falerni, &c.

35 *Cœna brevis juvat*] Nunc me cœna brevis juvat.

36 *Nec lusisse pudet*] Non pudet genio indulsisse, Venerique operam dedisse. *Sed non incidere ludum*] Sed pudet non abrumpere vitam intemperatam et libidinosam. *Incidere ludum*] *Ludum* vocat quicquid fert adolescentia: alia autem ætas alios mores postulat, ac prudenter Juven. Sat. VIII. 'Breve sit quod turpiter audes.' *Torrent.*

37 *Istic*] Non rure.

38 *Limat*] Recte quidem pro *deterit* Lambinus. Sed quomodo hoc oculus faciat, non satis video: quare ad limos maligni hominis oculos referre malim, nam et 'collimare' dicimus; et Poëta verborum novitatem interdum amat: ut mox 'venenare' dicit: totus enim locus ad fascinationem spectat. *Torrent.* *Limat, non odio obscuro*] Maligno oculo atterit. *Morsuque venenat*] Obtrectatione vel maledicentia.

39 *Rident vicini*] Hoc est, tantum abest, ut vicini meis commodis invideant, ut etiam gaudeant, mihique congratulentur, opera rustica exercenti. *Cruq.* *Rident vicini*] Vicini gaudent et rident me, &c.

40 *Cum servis urbana*] At tu contra rusticus mavis cum servis urbanis rodere diaria, id est, tenuiter vivere. *Urbana diaria rodere mavis*] 'Diarium,' inquit Lambinus, victus est diurnus; sed ex JCtis discere debemus, verbo 'victus' quæ esui, potui, cul-

tuique corporis, atque adeo, quæ ad vivendum homini necessaria sunt, contineri: 'Diariis' vero alicui relictis, neque habitationem, neque vestiarium, neque calcearium, sed cibum tantum deberi. Eadem ergo 'diaria,' quæ et 'cibaria:' quæ quod certa fere mensura præberentur, inde et 'demensi' vocabulum venit. Qua de re pererudite P. Victorius Var. Lect. I. 23. Quod vero ait *cum servis*, non sic accipiendum, quin et villicus ipse servus sit, sed quod, ceteris ruri imperans, liber quodammodo censeri possit. *Torr.* *Diaria rodere mavis*] Diarium est unius diei victus.

41 *Horum tu in numerum*] Servorum urbanorum. *Voto ruis*] Cum impetu et sine ratione.

42 *Calo argutus*] Scio quidem 'calones' fere dici militum servos, auctore Festo, Servio atque aliis; idque a ferendis ad castrorum usum *lignis*, quæ κᾶλα vocabantur Græce: sed neque ignoro Porphyrionem I. Sat. 2. a 'kalando' id nomen deducere; eoque significari velle servum, qui ad ministerium alios vocet: quod huic profecto loco magis convenit; et ita locupletibus semper e familia adesse solet aliquis, qui kalatoris munere fungatur. Meo sane judicio friget Horatius, nisi 'calonem' urbani officii ministrum intelligamus, maxime cum 'argutum' vocet. *Torrent.* *Calo argutus*] Servus versipellis (qui ex urbe it lignatum foras) invidet tuæ felicitati in usu lignorum, in usu etiam pecoris et horti, quibus omnibus abundas.

43 *Optat ephippia*] Similia illa: 'aratro jaculari,' 'bove venari leporem.' Quamquam huic Horatii dicto tunc potissimum locus est, cum, ut inquit Terentius, nostri nosmet pœnitet. *Torrent.* *Optat ephippia*] Hoc carmine eleganter notavit Horatius vitium, quod naturaliter omnibus est insitum, ut quippe semper alienam sortem magis mirentur, ac suam contemnant ac fastidiant, optent item inexperta, experta damnent. *Erasmus.* *Ephippia bos piger*] Equorum ornamenta, vel cellas equis ad insidendum impositas. Proverbium convenit in eos, qui sui muneris functionem fastidientes, alienam, ad quam sunt inepti, exoptant.

44 *Quam scit uterque*] Elegans Ciceronis Senarius, Tusc. I. 'Quam quisque norit artem, in hac se exerceat.' *Torr.* *Censebo, exerceat artem*] Judicabo ut uterque libens exerceat artem, quam norit, ut tu ruri colas agros: ut ille calo, tibi invidens, maneat in urbe.

EPIST. XV. AD VALAM. Quod Veliam et Salernum proficisci cogitet, quæ ibi sit hiems, et quale cœlum percontatur: sed se non ita salubritatis rationem habere innuit, ut non etiam aliquam voluptatis habere velit.

Quoniam in hujus viri nomine adhuc errari video; sunt enim qui *C. Numonium*, aut *Nummonium*, sunt qui *C. Numenium;* sunt deinde qui *C. Vinonium* vocent, testor ex veteri denario, quem omni parte integerrimum servo (et appingendum curavit in antiquis Imaginibus Fulvius Ursinus) liquido constare nomen ei fuisse *C. Numonius Vaala.* Et gens quidem ipse a 'numo,' quod princeps ejus forte bene numatus esset, suum ut opinor nomen invenit: cognomen autem a 'vallo' militari sumtum esse ipsum numisma demonstrat; virtutis nempe causa datum ei, qui primus in ea gente sic cognominatus est, quod hostile vallum fortiter oppugnasset. *Torrent.*

1 *Quæ sit hyems Veliæ*] Hic longum est Hyperbaton usque ad vs. 25. ut sit ordo: Par est te scribere nobis, ac nos tibi credere, quæ hyems sit Veliæ, id est, quæ aëris qualitas in hyeme, &c. *Veliæ*] Velia, olim Helia teste Plinio IV. 5. Græce Ὑέλας, a fonte quodam, ut ait Strabo,

sic nominata: aut quod nonnulli malunt Ἐλία, quod palustri loco sita esset, nobilis Lucaniæ quondam civitas fuit, distans a Pæsto Orientem versus passuum millia 25. contra Fontiam et Isciam insulas Œnotridas olim dictas, ut locum descripsit Plinius. Petrus Victorius Var. Lect. XXXV. 23. Veliæ etiam ac Veliensium non uno in loco mentio apud Ciceronem; et elegans Julii Hygini disceptatio, quomodo dixerit Virg. 'Portusque require Velinos.' Quum Velia Servio Tullio regnante, post annum amplius sexcentesimum, quam Æneas in Italiam venit, condita fuerit, apud Gellium X. 16. *Torrent.* *Quod cœlum*] An purum et serenum? an nubilum et pluviosum? quale solet esse in locis paludosis. *Cruq.* *Salerni*] Velia et Salernum sunt oppida in Lucania.

2 *Quorum hominum regio*] Quibus moribus ibi sunt homines. *Nam mihi Baias Musa supervacuas Antonius*] Antonius Musa Euphorbi Jubæ Regis medici frater, Augusti libertus, cum eum a gravi admodum ac periculoso morbo liberasset, ingenti donatus pecunia, sibi insuper jus aureorum annulorum, et universo ordini medicorum immunitatem vacationemque adeptus est: statuam ei præterea Romani juxta signum Æsculapii ære collato posuere: sic enim Dio lib. LIII. Et quoniam cum calidis alii remediis nihil in Augusto profecissent, ipse illum frigidis maxime lotionibus, quas ψυχρολουσίας vocant Græci, sanavit: inde evenit ut aquis Baianis calidis plurimum auctoritatis decederet et gratiæ. Qua occasione Horatius, et ipse valetudinis caussa Baias ante adire solitus, nunc quoque ad mare se descendere velle ostendit; sed quoniam auctorem secutus Musam frigidis uteretur, et ob id Baiis invisus esset, alio ire constituit. Eaque de caussa de Velia et Salerno, Lucaniæ oppidis ultra Silarum amnem ad mare positis, tam sollicite inquirit. *Torrent.*

3 *Musa supervacuas*] Antonius Musa (Augusti medicus clarissimus) dicit aquas calidas Baianas ad valetudinem meam non esse utiles. *Illis*] Baiis.

4 *Me facit, &c.*] Me odiosum reddit, Nam Baiæ mihi quodammodo sunt iratæ: quod illarum aquis a me relictis, frigidis aquis jam utar per frigus brumale. *Quum perluor unda*] Libri Vetustissimi, *quod perluor unda;* duo etiam, *cum pervehor unda.* Torrent.

5 *Myrteta*] *Murteta* habent vetustissimi codd. ut 'Venus murtea' Romanis dicta. Spectat hoc autem ad amœnitatem, ut ad sanitatem id quod sequitur; utroque autem nomine in pretio olim Baiæ: et nunc quoque illæ myrtis abundant. *Torr.* *Myrteta relinqui*] Loca myrtis consita apud Baias aquis sulphureis abundantia.

6 *Dictaque cessantem*] Quæ dicuntur e nervis depellere morbum articularem. *Cessantem nervis*] Arthritidem intelligo nervis incubantem, quæ quos afficit, desidiosos ac cessatores facit: et sane calidæ peculiariter nervis contractis prosunt. *Sulphura* quoque et *sulpura* scribunt antiquissima exemplaria. *Torrent.*

7 *Sulfura contemni*] Aquas sulphuratas. *Vicus gemit*] Vicus Baianus moleste feret. *Invidus ægris*] Ægris odiosus.

8 *Qui audent*] Nam præter vim prope intolerabilem ea perfusione, partibus corporis male affectis illatam, incertus est, de virium suarum reparatione. *Cruq.* *Fontibus audent Clusinis*] Sunt qui aliter et distinguant et legant: *Qui caput et stomachum supponere fontibus audent, Clusinos Gabiosque petunt*] Non bene, ni fallor; neque enim de quibusvis, puto, fontibus loquitur Poëta, sed de aquis medicatis tantum, qualis teste Plinio non procul a Teano Sidicino Acidula, et in Stabiano Denudia: neque Latine

dixeris *Clusinos* aut 'Romanos petere' eum, qui Clusum aut Romam proficisci velit. *Torrent.*

9 *Clusinis*] Aquis frigidis in Etruria, sic nominatis a Clusio Etruriæ oppido. *Gabiosque*] Gabii olim oppidum, postea vicus media via Prænestina, apud Strabonem: neque aquas illic ullas memorabiles invenio. Addiderit igitur hoc Horatius, quia non *ψυχρολουσίας* tantum, sed omnia frigida, etiam victus et cæli ratione commendabat Antonius, Clusium ideo et Gabios ablegans ægros. *Torr.* *Gabiosque*] Volscorum urbem.

10 *Mutandus locus est*] Ut medici consilio assentiar, alium locum quam Baianum me petere oportet. *Nota*] Nota vel mihi, vel equo.

11 *Quo tendis*] Hoc a noti diversorii vel hospite vel caupone dictum finge: cui iratus Baiis, quod videlicet nocentes deprehensæ sint, respondet eques, *Non mihi Cumas Est iter aut Baias;* ad lævam interim equum detorquens: Roma enim Capuam ac Neapolim, indeque Veliam ac Salernum petentibus, sinus Baianus ad dextram est. Et ita quidem eques ipse: sed equus aurem in ore gestat, eo iturus quo frænum vocet: quamvis spontis suæ si esset, Baias peteret. *Torrent.* *Quo tendis*] Verba sunt Horatii, aut alius ad equum suum.

12 *Stomachosus habena*] Iracundus.

13 *Sed equi*] Quid stomacharis? Equus non aure, sed ore, in quo inest frænum, sentit, quo sit eundum. *Sed equi frenato est auris in ore*] *Auris* peraurea. Et sane veteribus *auris* non tantum membrum significasse videtur, sed etiam capistrum, quod equis ad id religabatur, et inde *κατ' ἀναλογίαν* deductum 'Auriga,' ut 'Aureax' *ἀπὸ τοῦ* 'Aurea.' Porro habenarum duo erant genera, ut et hodie: aliæ ora frenabant, et 'Aureæ' seu 'Oreæ' appellabantur: aliæ jumenta compescebant, ne disjungi possent, atque ea 'Jungula' dictæ. *Meurs. Crit.* 129.

14 *Major utrum*] Repete vs. 25. 'Par est te scribere utrum,' &c. *Populum frumenti copia pascat*] In Velia vel Salerno.

15 *Collectosne bibant imbres*] *Collectos imbres* cisternas lacusque *Jugis aquæ* puteis opponit: ita namque legere malim, quam *Dulcis aquæ:* denique caussa redditur quare *puteos perennes* vocet; nempe quod 'jugis aquæ fons,' ut alibi loquitur Poëta, in eis scaturiat. *Torrent.* *Collectosne bibant imbres*] Collectos in cisternis. *Puteosque perennes*] Aquas fontanas jugiter promanantes.

16 *Nam vina nihil moror*] Vina aquosa, quæ in Velia et Salerno nascuntur, non desidero.

17 *Rure meo*] Rationem addit cur illius oræ vina non magni faciat. *Torrent.* *Rure meo possum*] Quum rure sum. *Quidvis perferre patique*] Quemvis cibum ac potionem.

18 *Ad mare quum veni*] Quum veni in Campaniam aut Lucaniam prope mare. *Generosum et lene*] Nobile vinum.

19 *Manet*] Dimanet.

20 *Animumque*] Vinum spiritus concalefaciens animi motus excitat.

21 *Quod me Lucanæ juvenem commendet amicæ*] Id est, quod mihi juventutis commendationem apud illam tribuat. Vel quod me perinde ac juvenem commendatum illi reddat. Quod facit, ut æque sim illi acceptus, ac si juvenis adhuc essem. *Steph.* *Commendet amicæ*] Quod mihi vires præstet ad Venerem.

22 *Tractus uter plures*] Repete vs. *Par est te scribere,* uter tractus, id est, utra regio Velina, an Salernina educet, id est, nutriat pl. lep. &c.

23 *Echinos æquora celent*] Echinos marinos.

24 *Phæaxque*] Unus Alcinoi juvenum, ut Epist. II. vidimus. *Torrent.* *Phæaxque reverti*] Nitidus splendidusque, quales erant Phæaces, popu-

li luxuriosi et voluptuarii.

25 *Accredere*] Malim *adcredere* ambiguitatis tollendæ caussa, ut apud Lucretium lib. III. 'Facile hoc adcredere poscis.' *Torrent.*

26 *Mænius*] Bene per *æ* diphthongum, ut I. Sat. 3. diximus: quamquam an hic idem ille *Mænius*, non facile dixerim: nam et *Mævius* non uno in codice scriptum repperi. Mirum autem tanta librorum constantia, quotquot saltem ego viderim, aut novam hic Epistolam ad Valam inscribi; aut saltem capitali littera, aut justo intervallo sequentia a præcedentibus separari, præfixo in quibusdam titulo, *De Mænio guloso et impudente.* Nihil enim certius quam omnia cohærere. Mænii namque exemplo ridicule se defendit; qui domi sobrius, ad mare cum venerit delicias faciat. *Torrent.* Vide Pet. Victorii Var. Lect. IV. 6. *Ut*] Postquam.

27 *Fortiter absumtis*] Impigre, strenue, animose. Quamquam enim ex Aristotelis sententia fortitudo nullum in pecunia locum habet; neque, ut 'fortiter adire pericula' recte et proprie dicimus, sic etiam 'fortiter largiri pecuniam' aut 'profundere.' *Torrent. Fortiter absumptis*] Profuse. *Urbanus cœpit haberi*] Facetus, ad divitum mensas risum movens.

28 *Scurra vagus*] Qui per totam urbem vagaretur, modo hujus, modo illius divitis mensam consectans. *Non qui certum præsepe teneret*] Exponit quod dixerat *scurra vagus:* qui diversos scilicet sequeretur; non unum tantum, ut Mæcenatem Milius et Nomentanus. *Torrent. Præsepe teneret*] Domum statam aut mensam.

29 *Impransus non qui*] Qui existens famelicus in omnes erat æque maledicus. *Civem dignosceret*] *Dinosceret* habent quinque exemplaria. *Torrent. Hoste*] A perduelle, vel peregrino.

30 *Sævus*] In confingendis in quemvis criminibus. Alii legunt *Certus*, id est, promptus, vel paratus fingere.

31 *Barathrumque macelli, &c.*] Devorator. Est enim barathrum profunda vorago.

23 *Quidquid quæsierat*] Quicquid lucri fecerat. *Ventri donabat avaro*] *Avarum* pro avido dixit: ut de Græcis: 'Præter laudem nullius avari.' *Torrent. Avaro*] Ventri multa cupienti.

33 *Hic ubi nequitiæ*] Mænius, quum a nequitiæ fautoribus (id est, luxuriosis) parum, et timidis (id est, avaris) nihil auferret. *Nequitiæ fautoribus*] Id est, luxuriosis: sic enim 'nequities' accipitur ad finem II. Sat. 2. 'Illum aut nequities, aut vafri inscitia juris,' &c. *Torrent. Et timidis*] *Timidos* vocat, qui scurræ nemini parcentis maledicentiam veriti, ut eam effugerent, elargiebantur aliquam offam Cerbero: male autem qui *tumidis* legunt. *Torrent.*

34 *Patinas cœnabat omasi Vilis et agnini*] *Agninæ* legit et probat Turneb. VI. 25. et XVIII. 23. ut partim *omaso*, partim *agnina*, quæ nullo apud veteres Romanos in pretio erat, se expleverit Mænius: neque ego scripturam eam improbo. Recepta tamen, *omasi Vilis et agnini*, exemplarium numero vincit, et nihilo altera deterior est. *Torrent. Omasi*] Cibi plebei et vilissimi.

35 *Agninæ*] Supple carnis.

36 *Scilicet ut ventres*] Ita ut inopia et egestate correctus diceret, &c. *Lamna candente*] *Lama* etiam interdum scribi reperias. *Torrent. Lamna candente*] Lamina, id est, ferro candefacto, genere cruciatus. *Nepotum*] Luxuriosorum.

37 *Correctus Mænius idem*] Hæc recepta hactenus lectio utcumque subsistit: non modo enim tam vili patina contentum fuisse Mænium, ita ut avidissime vesceretur, significat: sed, perinde ac si mores jam plane correxisset, offensum etiam nepotibus fingit; quorum perditissimos ventres candenti lamina urendos esse di-

ceret. Verum Mss. longe aliter loquuntur; nempe hoc modo: *Diceret urendos correptus Bestius. Idem Siquid erat nactus;* idque summo consensu, saltem quod ad *Bestii* nomen attinet; nam pro *corruptus* in nonnullis *correctus* scriptum reperias; videndum omnino, an hinc quoque idonea aliqua sententia elici possit. Quod non erit difficile, si sub Bestii persona hominem insigniter avarum intelligamus: qui, si eo nomine forte reprehenderetur, ipse contra in nepotes invectus, quovis eos dignos esse supplicio exclamabat. *Torrent.* Guil. Canterus Nov. Lect. IV. 6.

39 *Verterat in fumum*] Postquam omnia consumserat.

40 *Si qui comedunt bona*] Si qui bona sua prodige consumunt. *Comedunt bona*] Germana lectio est omnium veterum librorum testimoniis comprobata, et jam pridem a P. Victorio Var. Lect. IV. 6. Græcorum exemplis defensa. *Torrent.* Vid. Turneb. XXVI. 20.

41 *Nil vulva pulchrius ampla*] Vulvam suillam dicit, veterum mensarum delicias, verum cum tria sint nomina ab auctoribus celebrata, 'abdomen,' 'sumen,' et 'vulva,' de quibus egregie Plinius VIII. 51. et XI. 36. ea sic explicat Hermolaus Barbarus, ut 'abdomen' a 'sumine' non re, sed voce tantum differat: illud antiquis, hoc recentibus magis usurpatum, pro suillis cum lacte mammis. At *vulva* ipse uterus est, ejecto aut etiam edito jam partu: illa tamen melior, quam et 'ejectitiam' appellabant; ut hanc porcarum. Bene igitur in Xeniis Martialis, de vulva: 'Te fortasse magis capiet de virgine porca, Me materna gravi de sue vulva capit.' *Torrent.* *Nil vulva pulchrius ampla*] Nil delicatius vulva ejectitia suis primiparæ.

42 *Nimirum hic ego sum, &c.*] Talis ego sum, inquit Horatius, cum multa non suppetunt, contentus sum paucis etiam non optimis.

43 *Satis inter*] Satis fortiter vilibus cibis famem explens.

44 *Unctius*] Id est, pinguius, delicatius. Horat. de Arte: 'Si vero est unctum qui recte ponere possit.' Recte 'unctum' Horat. pro apparate condito cibo dixisse videtur. Turneb. XVIII. 11. *Unctius*] Sumptuosius. *Idem*] Idem ego aio.

45 *Vos sapere*] Vos esse vere sapientes. *Bene vivere*] Beate vivere.

46 *Quorum Conspicitur nitidis fundata pecunia villis*] Villas Romanis duplices fuisse, nemo ignorat: alteram ad voluptatem, alteram ad fructum. Alteram, quam urbanam, alteram quam rusticam dicebant. Ergo *nitidam villam*, et *rusticam*, opponit. Ut supra, *nitidum hominem* et *rusticum*. Hæc ergo mens Poëtæ est: Ego, inquit, Mænio sum similis. Quoties nihil aliud contingit, parvo hilare et jucunde vivo. Contra, ubi melius et unctius quid evenit, solos vos bene et jucunde vivere aio, qui non in villarum fructibus, verum in splendore prætoriorum et luxu, pecuniarum vestrarum ac rerum, fundamenta habetis: atque ibi uncte ac laute vivitis. *Heins.* *Nitidis fundata pecunia villis*] *Fundum* Varro lib. IV. et Servius ad Georg. II. quod fundat quotannis multa, pecuniæque sit ac pecudum fundamentum, dici tradidere; et venusta translatione Plautus Truculent. de amatore divite ac liberali: 'Nunc is est,' inquit, 'fundus nobis.' Ad hanc igitur vocabuli proprietatem respiciens Poëta, cum *nitidis fundatam villis pecuniam* dicit, firmas stabilesque divitias significat; quales avitæ esse solent: unde et prædiis optime caveri dicimus. *Fundi* autem appellatione ex JCtorum sententia integrum aliquid continetur, hoc est, non ager tantum, sed et ædificium. *Torrent.* Vid. Turneb. XXVII. 16. *Nitidis fundata*] In fructuosis villis, agris, pascuis, non in rebus, quarum

quæstus est incertus.

EPIST. XVI. AD QUINCTIUM. Postquam agri sui formam et situm Quinctio descripsit, in eoque jucunde se vivere dixit, in ejus vitam inquirit, monetque ne ex rumore vulgi pendeat, sed vir bonus esse, quam videri malit. Deinde quis demum viri boni nomine dignus sit, ostendit.

Hic, ni fallor, Quinctus ille Hirpinus, ad quem exstat II. Od. 11. Gens autem Quinctia antiquissima Alba Romam translata, et omnibus honoribus functa; variis etiam distincta cognominibus, qualia Capitolinus, Cincinnatus, Barbarus, Pennus, Claudus, Crispinus, Flamininus. Dicti autem Quinctii a prænomine Quinctus, ut a Quinctiis Quinctilii, ipsi quoque majorum gentium et honoribus clarissimi. *Torrent.*

1 *Ne perconteris*] Hoc verbo designat Quinctium πολυπράγμονα τῶν ἀλλοτρίων κακῶν, id est, *nimis in aliena mala curiosum indagatorem*, quales fere sunt præpotentes, qui nimia sibi φιλαυτίᾳ pulchre placentes in foro versantur, otiosi ab animo, ecquid agant, quid meditentur, &c. *Optime*] Εἰρωνικῶς ut illud Comicum: 'salve, bone vir.' *Cruq.* *Ne perconteris*] Ne forte inquiras.

2 *Arvo pascat herum*] Arvo sativo, id est, segete et frumento. *Opulentet*] Ditet aut locupletet dicere poterat: sed novum vocabulum fingere maluit, quam hoc loco a proprietate discedere. Quia enim, ut pulcre Festus ait, omnes opes humano generi terra tribuit, *opulenti* proprie dicuntur terrestribus rebus copiosi; et sane Horatius, non nisi terrestres hic opes enumerat. *Torrent.* *Opulentet olivæ*] Me divitem faciat.

3 *Pomisne et pratis*] Mallem, *an pratis*, ut in tribus Mss. nam quid 'pratum' sit, II. Sat. 4. diximus. *Torrent.* *An amicta*] An et vini ferax. Ulmus dicitur vitibus maritari.

4 *Forma loquaciter*] Forma et situs agri mei scribetur loquaciter, id est, ample. *Loquaciter*] Quam apte respondet hoc, verbo 'perconteris:' loquacitas enim sive garrulitas percontatori est propria, ut vulgo fertur: 'Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.' *Cruq.* *Et situs agri*] 'Agrum' intellige, quam late se fundus extendit; nam 'fundus' ipsa possessio est. *Torrent.*

5 *Continui montes*] Fundum suum ita describit, ut in valle situs fuerit: ad Orientem et Occidentem ventis pervius, a Septentrione vero et Meridie continuis septus montibus; qui situs saluberrimus est. *Torrent.* *Continui montes*] Ager meus sunt montes conjuncti, nisi quod separentur valle interjecta. *Nisi dissocientur*] *Ni dissocientur* habent plures et meliores codices. *Torrent.*

6 *Valle*] Commentator ait in Odis, nimirum I. 17. hanc vallem nominari Usticam: crediderim potius montem villæ Horatianæ propinquum dici Usticam, eique ex opposito Lucretilem imminere montem, cujus eadem quoque Ode mentionem facit. *Cruq.* *Sed ut veniens*] Ita tamen opaca est vallis, ut Sol exoriens aspiciat latus dextrum vallis, occidens vero lævum tepefaciat.

7 *Vaporet*] Vide Epod. III. 'Nec tantus unquam siderum insedit vapor Siticulosæ Apuliæ.' *Torrent.*

8 *Temperiem laudes*] Cœli et agri temperiem merito laudaveris. *Benigne*] Copiose.

9 *Corna vepres et pruna ferant*] Aut de insitione loquitur; aut, quod malim, cum *vepres* dicit, dumos intelligit, quibus hortorum spatia separabantur; prunis enim cornisque nunc quoque ut plurimum extruuntur. *Torrent.*

10 *Multa fruge*] Dubitat Lambinus an 'frugem' pro glande recte dixerit Horatius: sed scrupulum illum JCti nobis eximent: qui 'frugem' pro re-

ditu accipiunt, non solum eo qui ex frumentis et leguminibus, verum etiam eo qui ex vino, aut ex silvis cæduis, aut cretæ fodinis aut lapicidinis capitur: quinimo 'fruges' a 'frumento' separant. *Torrentius. Multa fruge pecus, &c.*] Multa glande: per Acyrologiam.

11 *Dicas adductum propius*] Dicere potes agrum meum tam esse amœnum, quam est Tarentum.

12 *Fons etiam rivo*] Fontem hunc villæ suæ, quem ut purum et illimem, ut frigidum quoque et abundantem mirifice hic commendat, et 'rivi' nomen mereri ait; ipse rivum nomine 'Digentiam' appellat Epist. XVIII. 'Rivum' autem non manu factum accipiamus, sed qui naturali suo impetu fluat, ἀπὸ τοῦ ῥεῖν. *Torrent. Fons etiam rivo*] Est etiam in agro meo fons tam uber, ut dignus sit qui appelletur fluvius.

13 *Thracam*] Thraciam. *Hebrus*] Gelidissimum esse oportuit fontem, qui cum Hebro certare posset; quem Horatius in Odis 'hiemis sodalem' vocat, et 'nivali compede vinctum' Epistola III. *Hebrus*] Hebrus est magnus fluvius in Thracia.

14 *Fluit utilis*] Nulla caussa est, cur hæc mihi scriptura displiceat. Plures tamen libri habent, 'Fluit aptus et utilis alvo.' *Torrent. Utilis alvo*] Salubris.

15 *Hæ latebræ*] Agri mei.

16 *Septembribus horis*] Autumni initium dicit, et illud *pomiferi grave tempus anni*, cum nocentes corporibus Austros metuimus. *Torr. Septembribus horis*] Autumno, quod tempus anni maxime est insalubre.

17 *Tu recte vivis*] Laudato rure et animi sui securitate, amicum monere incipit, ut, cum Romæ beatus ab omnibus audiat, ipse aliorum de se opinionem cum sua conferat, nec beatitudinem a virtute separet: et Socrates expedita et compendiaria quadam via eos ad gloriam pervenire dicebat, 'qui id agerent, ut quales videri vellent, tales etiam essent,' refertur a Val. Max. VII. 2. et Æschyli de Amphiarao Senarius laudatus: Οὐ γὰρ δοκοῦν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει, *Vir optimus vult esse, non viderier*. Torrent. *Quod audis*] Quod audis de te, id est, quod diceris esse, nempe si talis sis, qualem te fama testatur.

18 *Jactamus jampridem*] Omnis Roma, id est, omnes nos Romani jactamus te esse beatum.

19 *Ne cui de te plus*] Ne plus credas alicui multa de felicitate tua prædicanti. *Tibi credas*] Quam conscientiæ tuæ.

20 *Neve putes alium sapiente bonoque beatum*] Οὐκ ἔστιν ἕτερος τοῦ σοφοῦ καὶ ἀγαθοῦ μακάριος. Semper secundum Græcorum in Latinum mutat. *Heinsius. Alium sapiente*] Sic *alius Lysippo*, pro quam Lysippus. *Torrent. Alium sapiente bonoque*] Alium a sapiente, id est, insipientem.

21 *Neu, si te populus sanum*] Ostendit hac comparatione æque graviter peccare et eos, qui falsa elati fama, sua vitia dissimulant ac curare negligunt, et eos qui præpostero pudore una discumbentium valere se fingunt, cum morbum sentiant: res enim, quod aiunt, in nervum erumpit, magno et existimationis et valetudinis dispendio: ergo 'quod sis,' inquit ille, 'esse velis.' *Torrent.*

22 *Sub tempus edendi*] Circiter tempus edendi.

23 *Donec manibus*] Donec febris tremore manuum seipsam prodat. *Unctis*] Cibo unctis.

24 *Pudor malus ulcera celat*] Vitiosus pudor, qui vetat facienda.

25 *Tibi terra*] Bella abs te gesta.

26 *Dicat*] Enarret. *Vacuas permulceat aures*] Aures assentationi patentes.

27 *Tene magis*] Nihil majus pro imperii incolumitate optare potuit, quam mutuam Augusti ac pop. R. benevolentiam manere perpetuam.

Bene etiam Theopompus Lacedæmoniorum rex, affirmante quodam, Spartam ideo esse incolumem, quod reges haberet imperandi gnaros: 'Imo,' inquit, 'et populum regibus obsequentem.' *Torr.* *Tene magis*] Verba sunt alicujus Augusto assentantis.

28 *Servet in ambiguo*] In æquilibrio, ut dici solet, Græci ἰσοῤῥοπίαν vocant. Credebant enim veteres Jovem res mortalium in trutina ponere, ut alibi loquitur Horatius, et veluti libra quadam pensitare: unde ὑψίζυγος a Græcis cognominatus est: quo referendum illud Virgilii: 'Juppiter ipse duas æquato examine lances Sustinet.' *Torrent.* *Servet in ambiguo*] Utinam Jupiter servet in ambiguo, ut sit semper incertum, utrum populus te, O Auguste, velit magis salvum esse, an tu populum. *Qui consulit tibi*] A quo urbis prosperitas dependet: ita enim apud Suetonium Messala: 'Quod bonum faustumque sit tibi domuique tuæ, Cæsar Auguste, (sic enim nos perpetuam felicitatem Reip. precari existimamus,) senatus te consentiens cum pop. R. consalutat patriæ patrem.' Potuit eo quoque respicere, quod prisci Jovem consiliis, Themidem judiciis præesse crediderunt. *Torrent.*

29 *Augusti laudes*] Ad Augustum, non ad te pertinere.

30 *Sapiens emendatusque*] Quum pateris te sapientem emendatumque vocari. *Emendatusque*] Sic 'ad unguem factus homo' Lucilio. *Torrent.*

31 *Respondeme tuo*] Itane respondes, quasi nominatim sis appellatus? *Nempe*] Perinde ac si dicat, neminem ita a se alienum, ut non malit bonus dici, quam malus; sapiens quam stultus: negligere enim quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti. *Cruq.* *Nempe*] Concedo, inquit Horatius, non omnes sapientis et boni viri appellatione delectari.

32 *Vir bonus et prudens*] Concessio est; nam hæc a Quinctio dici, fingere debemus: atque ita Persius: 'Neque enim mihi cornea fibra, ut Laudari metuam.' Sed urget Horatius, negatque tam levi et inconsulto judici, qualis populus, esse credendum, 'Qui stultus honores Sæpe dat indignis, et famæ servit ineptus.' *Torrent.*

33 *Qui dedit*] Sed populus inconstans, qui, &c.

34 *Fasces indigno*] Honorem. *Detrahet idem, &c.*] Idem populus adimet.

35 *Pone, meum est*] Depone honorem, inquit populus.

36 *Idem si clamet*] Si idem populus me furem, impudicum, parricidam esse criminetur.

37 *Contendat laqueo*] Si pertinaciter dicat.

38 *Mordear opprobriis falsis*] Commovearne his falsis criminationibus? *Mutemque colores*] Ut male sibi conscii solent: et quidem varie; tum pallore, tum rubore confusi: bene igitur *colores* dicit. Vult autem laudes et opprobria a sapiente contemni; qui non ad aliorum opiniones, sed ad rectæ rationis normam, vitam instituat. Recte itaque infert Horatius, neminem aut falso honore delectari aut falsa terreri infamia; nisi qui ipse vitiosus sit, et alius quam sit videri volens, perpetuo mentiatur. *Torrent.* *Mutemque colores*] Et expallescam? minime vero.

40 *Mendacem*] Alii legunt *Medicandum*, id est, medicamentis egentem; scilicet præceptis Philosophicis imbuendum. *Vir bonus est*] Ex opinione multitudinis.

41 *Qui consulta patrum, &c.*] Qui Senatusconsulta servat. Responsio est per Ironiam.

42 *Secantur*] Finiuntur.

43 *Quo responsore*] Sunt qui fidejussorem hoc nomine intelligunt, sed male. 'Sponsorem' enim appellamus, qui pro alio promiserit: sed nec

verbum 'respondere' apud ullum bonum auctorem, quod sciam, pro 'spondere' aut fidejubere accipitur. Paulo melius ergo alii, immutata nonnihil scriptura, eodem tamen sensu legunt *Quo res sponsore.* Sed eam tamen ego lectionem nusquam hactenus repperi. Porro cum 'respondendi' vocabulum proprie de consultis dicatur, ut non uno in Sermonibus loco vidimus; unde et 'responsa prudentum' appellata, quæ instar legum erant; nihil equidem dubito, quin 'responsorem' pro consulto dixerit Horatius, nove fortassis, sed illi frequens, et certe non barbare; postquam verbum 'respondere' sic accipitur. 'Teneri' quoque 'caussas' dicit pro obtineri, quod frequentius est. *Torr.* *Quo responsore, &c.*] Quo Jurisconsulto consilium dante, et quo teste causæ obtinentur.

44 *Sed videt*] Sed iste, inquit, tuus vir bonus, tot nominibus commendatus, si fucum, si personam detrahas; si domesticos, si vicinos, qui eum propius norunt, pro testimonio voces; longe alius est quam simulat. Ostendit ergo neminem ex vulgi rumore judicandum. *Torrent.*

45 *Speciosum pelle*] Extrinsecus bonum virtutis simulatione.

46 *Nec furtum feci*] Aliam docet cautionem, ne in judicando facile aberremus: neque enim qui servili more pœnarum metu a peccato abstinet, sed qui virtutem amans mala vitat, bona persequitur, hic ille est, quem quærimus et optamus. *Torrent.*

47 *Ureris, aio*] Non cæderis.

48 *Non hominem occidi*] Servus dicat, Non, &c. *Non pasces*] Respondet Horatius.

49 *Sum bonus*] Servus loquitur. *Sabellus*] Sabelli nomine Horatium patria Venusinum intelligunt Grammatici. Sed dure nimis et infeliciter. Ego Ofelli, de quo Sat. II. 'Anormis sapiens crassaque Minerva,' similem hunc Sabellum fuisse crediderim, ætate illa quam nostra notiorem. In duobus etiam codicibus inveni *renuit negatque Sabellus;* ut fortassis *renuitque negatque* legendum sit; aut, *renuit negitatque,* quod nonnullis placere video. *Torrent.* *Sabellus*] Horatius in agro suo Sabino existens, negat te esse bonum, quod pœnæ metu, non virtutis amore abstinueris a maleficio.

50 *Metuit foveam*] Devitat foveam.

51 *Opertum milvius hamum*] Occultum hamum: non desinunt tamen hæ feræ rapaces esse, sic tu. *Milvius*] *Milvus* habent emendatissimi codices. Pulcre autem lupi, accipitris, milvi rapacissimorum animalium exemplo docet Horatius, neque illa rapacitatem exuere, cum insidiarum metu arceantur a præda, neque nos injustos et improbos esse desinere, cum, animo mali, non sponte, sed timore in officio continemur. *Torrent.*

52 *Oderunt peccare*] Vitia omnia sceleraque habent odio, ad virtutem vel naturæ ductu, vel recta institutione propensi. *Cruq.* *Virtutis amore*] Hoc est quod, si Plutarcho credimus, dicere solebat Xenocrates, eo distare Philosophos ab aliis, quod ipsi sponte facerent, quæ ceteri metu legum inviti. *Torrent.*

53 *Tu nihil*] Quinctium pro quovis e populo alloquitur: non quod illum talem esse pronuntiet. Convenit autem huic loco illud Senecæ Ep. 96. 'Honesta, quamdiu illis spes inest aliqua, sequimur: in contrarium transituri si plus scelerata promittant.' *Torrent.* *Tu nihil admittes in te*] Tu autem a peccato te abstinebis.

54 *Sit spes fallendi*] Si speres fore, ut lateat maleficium. *Miscebis sacra profanis*] Bonorum, et malorum discrimen tolles.

55 *De mille fabæ modiis*] Verum est quod ait Horatius, eum qui de mille

modiis unum tantum suffuretur, quo tutus lateat, non quin totum mente appetat, æque facinorosum et scelestum videri, ac si totum raperet. *Torrent.*

56 *Damnum est, non*] *Damnum* autem *leve* interpretor ; quod quia exiguum, leniter feras ; ut II. Od. 19. 'Tectaque Penthei Dejecta non leni ruina.' *Torrent.* *Damnum est, &c.*] Isto pacto damnum est mihi levius, non facinus admissum. Contra Stoicos qui dicunt omnia peccata esse æqualia.

57 *Vir bonus omne forum*] Nova iterum adversus falsam vulgi justitiam cautio, ne temere illis credamus, qui superstitione probitatis laudem affectant, quo securiores injustitiam exerceant ; aliud summis labris, quam mente agitent, proferentes. 'Spectare' autem pro suspicere et admirari dixit. ut Epistol. VI. 'Gaude quod spectant oculi te mille loquentem.' *Torrent.* *Vir bonus*] Non vere, sed opinione vulgi.

59 *Jane mater*] Macrobius Saturn. I. 17. 'Janum,' inquit, 'patrem vocamus Solem sub hac appellatione venerantes.' An ergo idem numen et Jani et Apollinis nomine salutat Horatius? Vide quæ notavi II. Sat. 6. 'Matutine pater.' *Torrent.* *Jane pater, clare, &c.*] Postquam hæc clara voce pronuntiavit, O Jane, &c.

60 *Labra movet*] Summissa voce loquitur, nolens ea audiri ab assistentibus quæ secum precatur, sic, O pulchra Laverna, &c. *Metuens audiri*] Pulcerrime de perditissimorum hominum votis Persius Sat. II. 'At bona pars hominum tacita libavit acerra,' &c. Sed et Macrob. Saturn. I. 7. sanctissimum refert Philosophiæ præceptum, sic loquendum cum hominibus tamquam Dii audiant, sic loquendum cum Diis tamquam homines audiant. *Laverna*] Festi verba adscribam: 'Laverniones fures antiqui dicebant, quod sub tutela Deæ Lavernæ essent, in cujus luco obscuro abditoque soliti furta prædamque inter se luere: hinc et Lavernalis porta vocata est.' *Torr.* *Laverna*] Dea furum.

61 *Da mihi fallere*] Concede ut mea injusta facta alios lateant. *Justum sanctumque*] Ita quidem plures libri: sed meliores, *Da justo sanctoque videri.* Guil. Canterus Nov. Lect. IV. 12. *Torrent.*

62 *Noctem peccatis*] Noctem nubilosam, id est, tenebras et ignorantiam offunde peccatis meis, ne deprehendantur.

63 *Quo melior servo, &c.*] Quoniam falsæ, quam hactenus descripsit, justitiæ fons cupiditas et avaritia est ; quo magis eam detestemur, graviter admodum et acerbe, neque liberum esse avarum ostendit, et, (quod deterius est) jure belli in acie capto eum comparat: quem, licet occidi possit, vendi tamen potius mandat ; ut, quamquam sibi inutilis, aliorum commoditatibus serviat. *Torrent.* *Qui melior servo*] Qua ratione ille vir bonus sit servo melior, &c.

64 *Demittit ob assem*] Ad humum se inclinat ob assem in viis a pueris fixum, quo prætereuntes illudantur.

66 *Qui metuens vivit*] Syllogismus ex Enthymemate ; Qui cupit et metuit, non est liber: avarus cupit et metuit, liber itaque vivere nequit. *Cruq.*

67 *Perdidit arma*] His ergo similem esse ait Horatius, qui virtutem falso verbis professus, vita ac moribus eam deseruit ; ut avari plerique omnes, pro mancipiis habendi. *Torrent.* *Perdidit arma*] Quod militi est ignominiosum. *Locum virtutis deseruit, qui*] Locum non tenuit, quod in re militari est flagitiosissimum.

68 *Re*] Pecunia.

69 *Vendere cum possis*] Persistit in translatione a militia. Sed huic loco lumen JCti prætulerunt, cum *servos* non tam a serviendo, quam a servando

dictos tradunt; quod Imperatores captivos vendere ac per hoc servare, nec occidere solent. *Torrent.* *Occidere noli*] Sed vende.

70 *Sine pascat durus, aretque*] Sine ut pascat gregem, durus, id est, laboris perferens.

72 *Annonæ prosit*] Annonam faciat viliorem, frumenta aliunde importando. *Penusque*] Hoc *penus,—oris*, significat omne esculentum et potulentum, quo vescuntur homines.

73 *Vir bonus et sapiens*] Detecta latentis injustitiæ fraude, tandem quis vere justus et constans, idemque bonus ac sapiens dicendus sit, non certa definitione, sed (quod efficacius est) exemplo ostendit. *Torrent.* *Vir bonus*] Vir revera bonus et sapiens audebit cum Baccho sic alloqui Penthea. *Pentheu*] O Pentheu rector Thebarum, quid me pati coges?

75 *Indignum coges*] Mallem *cogas*, ut in tribus exemplaribus. *Torrent.* *Adimam bona*] Penthei est comminatio. *Nempe pecus, rem*] Respondet sapiens hoc modo: At sunt bona fortunæ quæ mihi adimere minaris, nempe pecus, &c.

76 *In manicis*] In duris vinculis (inquit Pentheus) te tenebo.

78 *Ipse Deus*] Pater meus Jupiter (inquit Bacchus) statim ubi voluero, me liberabit a vinculis, atque immortalem faciet. *Simulatque volam*] Ita omnino legendum, non *volet*, ut quidam arbitrati sunt. Sententia enim est, ipsum, sibi mortem consciscendo, a Deo liberatum iri. Notum illud Plinii, sed petitum a Stoicis, XXVIII. 2. omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum melius esse tempestiva morte. *Torrent.* *Opinor*] Existimo, inquit Poëta, virum bonum hoc sentire, ut citius moriatur, quam turpiter serviat. Nam mors finis omnium malorum.

79 *Ultima linea*] Rerum enim omnium extremum mors: neque vel a geometrarum vel a pictorum lineis duci hanc Metaphoram arbitror: sed a circo vel stadio potius; nam quemadmodum Græci γραμμὴν, sic Latini quoque *lineam* vocant, tam ubi cursus incipit, quam ubi desinit: quod ducta linea designabatur. Frequens autem admodum vitæ humanæ ac stadii comparatio est. *Torrent.* *Linea rerum est*] Finis seu extremum. Metaphora ducta vel a Geometris vel Pictoribus.

EPIST. XVII. AD SCÆVAM. Scævam monet, ne potentiorum amicitias spernat, atque ut in suo vitæ genere Aristippum potius quam Diogenem imitetur. Ad principum amicitias pervenire, et illorum favorem ac liberalitatem emere non cujusvis esse: et quanta sit arte opus hac in re, docet.

Scæva, cognomen Juniorum fuit, teste Livio, sicut et Cassiorum, inter quos Cassius ille Scæva, Cæsaris miles omnium fortissimus; de quo Plutarchus, Suetonius, et alii. Hinc porro ὑποκοριστικὸν Scævola Muciorum, uti et Scævius Flaviorum. Cognominis autem hujus origo incerta: σκαιὸν Græci *sinistrum* vocant: unde Latinis *scæva* pro sinistra; qua qui magis quam dextra manu uterentur, quibus dixi nominibus appellatos plerique volunt. Alii μεταφορικῶς ad mores et ingenium referunt; sic et Lævinos cognominatos videri scripsimus, I. Sat. 6. *Torrent.*

1 *Per te tibi consulis*] Quamvis sine alterius consilio tibi sapias.

2 *Majoribus uti*] Cum majoribus vivere et versari.

3 *Amiculus*] Ego Horatius, tuus amicus. *Ut si Cæcus*] Etiamsi cæcus, &c.

4 *Cæcus iter*] Refertur in proverbiis: Μήτε τυφλὸν ὁδηγὸν, μήτε ἀνόητον σύμβουλον, *Neque cæcum viæ ducem, neque amentem consultorem;* quare vel modestiæ caussa hoc ait Horatius, vel dissimulanter potius, ejus rei, quam hic tractat, omnium peri-

tissimus. *Torrent.* *Iter monstrare*] Alludit ad statuas in triviis indices viarum cœcas, viatoribus tamen non inutiles, quas ἀνδριάντας nominamus, seu ἑρμαῖα. *Cruq.*

5 *Quod cures*] Quod ejusmodi sit, ut velis in rem tuam vertere. *Proprium fecisse*] Ad te rapere, tibi servare, ut quod usui esse possit. *Torrent.*

6 *Si te grata quies*] Consilium amico de amplectendo vitæ genere daturus, initio monet, ut, quo eum natura trahit, id potissimum sequatur: si ad quietem, quieti se atque otio det; et Romam, ubi hoc non facile sperari possit, relinquens, obscuri alicujus et infrequentis oppiduli secessum petat, cum et pauperibus sua sint gaudia, nec dici queat male vivere, qui sibi vivens reliquos lateat, ita ut natum mortuumve omnes nesciant. Sin vero ex nobilium procerumque convictu aut laudem aut divitias aut quæcumque alia sibi suisque commoda affectet, atque eo magis se duci sentiat; nec sic quidem malefacturum ostendit, si ipse tenuior ditiori se mancipet: sed quod semel elegerit, id constanter persequi debere significat; ne vel otium in negotio, vel contra negotium in otio quærens, utroque frustretur, ac sibi ipsi perpetuo molestus sit. *Torr.* *Et primam somnus*] Somnus usque ad Solis ortum, id est, si te vita tranquilla delectet.

8 *Si lædit*] *Si lædet* habent Mss. omnes: nec mutari ideo debuit, quia præcedit *delectat*. *Ferentinum*] Hoc Etruriæ oppidum fuisse et ex Plinio lib. III. et ex Suetonio discimus, ubi Othonis principis proavos Ferentino oppido oriundos ex principibus Etruriæ fuisse ait. Lambinus tamen Hernicis adscribit. Nec silere velim duobus codicibus *Tarentinum* pro *Ferentinum* legi, et in uno *Terentinum*. Torr. Alii per *Ferentinum* intelligunt agrum aut prædium; nam ipsum oppidum in Hernicis Ferentum dicitur Straboni. *Georg. Fabrit.* *Ferentinum ire jubebo*] Oppidum Hernicorum incelebre.

9 *Solis*] Habent enim pauperes suas etiam voluptates.

10 *Natus moriensque fefellit*] Nemini dubium est, quin illud Epicuri dictum respexerit, Λάθε βιώσας· nam et Græcæ dictionis vim exprimere voluit, 'fallendi' vocabulo usus. Quo admonet, in humili fortuna vitam esse feliciorem iis, qui obscure vivunt et a publicis negotiis ita semoti, ut cum vita discessissent, nemo illos vixisse sentiret. Vitandam certe turbam tranquille vivere volenti, nemo negaverit; laudaturque Democritus, quod ait: 'Unus mihi pro populo est, et populus pro uno.' At quanto venustius illud Epicuri ad amicum quemdam scribentis, 'Satis magnum alter alteri theatrum sumus.' Adi si lubet P. Victorium Var. Lect. XXIV. 13. *Torrent.* *Fefellit*] Qui adeo obscure vixit, ut ab hominibus ignoraretur.

11 *Pauloque benignius ipsum*] Paulo liberalius.

12 *Accedes siccus ad unctum*] Tu pauper et sobrius accedes ad divitem unguento delibutum, cujus guttur etiam condimentis est inunctum. *Siccus ad unctum*] Liber vetustissimus *siccus inunctum*; sed nihil muto, *siccus* enim ut, cum de potu agitur, *uvido*; sic ubi de esu, recte *uncto* opponitur: falluntur que qui ad unguenta transferunt. Horatius Epist. XV. 'Verum ubi quid melius contingit et unctius.' Sin ergo 'uncti' qui et lauti, et luculenti, et nitidi: *sicci* contra ξηροφάγοι, quibus Cynica cœna apponitur, arida nempe omnia. *Torrent.*

13 *Si pranderet*] Hoc, oluscula sua lavans prætereunti forte Aristippo objecerat Diogenes: ipse vicissim audiens quod sequitur. *Torr.* *Si pranderet*] Hoc est dictum Diogenis in Aristippum.

14 *Si sciret*] Est hoc Aristippi re-

sponsum ad Diogenem.

15 *Qui me*] Nempe Diogenes.

16 *Verba probes, &c.*] Utrius dicta laudes.

18 *Mordacem Cynicum*] Cynici quasi Latine 'canes' dicas, cum ob impudentiam et vitæ sordes, uti et Avidienus ille II. Sat. 2. tum ob rixam et maledicentiam ita nominati sunt; quod omnibus velut allatrarent. *Torr.* *Mordacem Cynicum*] Diogenem his verbis irridebat.

19 *Scurror ego ipse mihi*] Altera Aristippi in Diogenem retorsio. Cum enim hic ei, quod Dionysio assentaretur, exprobrasset: At tu, inquit, populo: et ego quidem in rem meam; tibi vero nihilo inde melius est. Elusit itaque Cynicum, cum, in pari scurrilitatis caussa, ipse ob splendorem saltem et commoda rectius sese facere ostenderet; exemplo hoc ipsum confirmans. *Torrent.* *Scurror ego ipse mihi*] Ego, inquit Aristippus, scurram ago et regibus risum moveo, sed mihi, id est, in meam utilitatem. *Populo tu*] Tu scurraris ad populi plausum. *Rectius hoc et Splendidius multo est*] In veteri codice, ut in suo Scaliger ὁ μακαρίτης notarat, erat: *regibus, hoc est, Splendidius multo.* Ex quo parva mutatione feci: *regibus, hoc et Splendidius multo est.* Nihil venustius. Ego, inquit, mihi ipse parasitor, dum reges colo: regibus enim parasitari, hoc splendidius multo est. Et subjungit rotundissime: *Equus ut me portet, alat rex.* Heinsius.

20 *Splendidius*] Sibi scurrari. *Alat*] Ut rex alat.

21 *Officium facio*] Officiosum me præbeo. *Tu poscis vilia rerum Dante minor, quamvis fers te nullius egentem*] Locus elegans, sed pessime conceptus. Distingue ac scribe; *Officium facio, tu poscis vilia rerum. Dante minor: quamvis fers te nullius egentem.* Hoc sensu: Ego officium facio; qui est ὑποκορισμὸς ejus qui potentiori cum utilitate adblanditur: *tu poscis;* qui est ὑποκορισμὸς ejus qui mendicat. Dices, res esse viles, quas petis. Interim necesse est ut minorem te sic profitearis eo a quo petis; cum nullius te egere dicas. *Heinsius.* *Vilia: verum es*] Tu Cynice res viles poscis. *Verum es Dante minor*] Tu, o Cynice, quamvis fers te nullius nec rei, nec personæ egentem; verum tamen, dante minor, id est, impotentior et pauperior eo qui tibi dat, poscis impudenter vilia dona, non splendida nec regia. *Cruq.*

22 *Dante minor*] Tu pauperior es et inferior eo, qui tibi dat. *Quamvis*] Quamvis dicis.

23 *Omnis Aristippum decuit color*] Alias addit rationes, ob quas hunc alteri præponat, ut commodum et facilem, et quod dicere solemus omnium horarum hominem, qui personis, locis, temporibus se accommodare posset, meliora appetens, ut tamen præsentibus acquiesceret. *Torrent.* *Omnis Aristippum decuit color*] Omnis vitæ conditio vel vestitus.

24 *Tentantem majora*] Quærentem majora. *Æquum*] Præsentibus contentum.

25 *Quem duplici*] Diogenem Cynicum. *Duplici panno patientia velat*] Jucunda Cynici periphrasis, Diogenis præsertim: qui, teste Laërtio, pallium, quo solo amictus erat, primus duplicavit, ut eo etiam strati loco uti posset. Turneb. VII. 20. alioqui 'duplex amiculum' pro vili atque contemto etiam alii posuere.

26 *Mirabor*] Mirum mihi erit. *Vitæ via si conversa decebit*] Si novum vitæ genus eum decebit.

27 *Alter*] Aristippus.

29 *Personamque feret non inconcinnus utramque*] Et aulici et Philosophi, idque de eo dicere solitum Platonem ferunt, solum esse Aristippum, quem deceret et chlamys et pannus. Et apud Græcos χλαμὺς fere pro tenuiore ac molliore amiculo tunicæ injecto usurpatur: sic Latini sæpe ab-

solute 'pannos' vocant crassiore lana factos: unde 'pannosus.' Optime igitur Flaccus 'Milesiæ chlamydi' hoc ipso loco 'pannum' opponit, nempe Diogenis pallium sive τρίβωνα. *Torrent.* *Non inconcinnus*] Non indecore uteretur utroque vestitu, nunc sordido, nunc ornatiore.

30 *Alter Mileti textam*] Diogenes vestem pretiosam rejiciet ex optima lana factam in Mileto Asiæ insula. *Cane pejus et angue*] Acerrime. Proverbialiter dictum.

32 *Refer et sine*] Risus, sed acerbissimus. Et sane ineptus Diogenes, sed neque laudandus hic Aristippus. *Torrent.* *Refer, et sine vivat ineptus*] Redde Aristippe suum Diogeni pallium, quod tu indueras, purpuream tuam chlamydem ei relinquens, et permitte ut vivat ineptus ad omnem fortunæ habitum.

33 *Res gerere*] Postquam, Aristippum Diogeni præferendo, vitam quæ in actione versatur, per quam gloria et honor acquiritur, secretæ et otiosæ nec quicquam audenti prætulit; ne difficultate rerum magnarum quis terreatur, ea quæ sequuntur adjungit. Sententia autem est, non ideo quod summa te posse consequi desperes, quale est Romæ triumphasse, conquiescendum videri. Nam aliquo saltem perventurum: et qui inter principes esse nequeat, principibus tamen placere non parva cum laude posse; cum etiam qui audet tantum, laudari debeat. *Torrent.* *Res gerere*] Res magnas et laudabiles, sive domi, sive belli, tota oratio ponitur pro casu nominativo.

34 *Attingit solium*] Proxime accedit ad divinitatem.

35 *Principibus placuisse*] Nam, quia non omnibus datum est, ad rerum gerendarum gloriam immortalem pervenire, saltem eos laudare, assectari, eis placere et applaudere ob beneficia in rempub. collata, quis neget in laude ponendum? Verum ut *non cuivis homini contingit, &c.* ita non cujusvis est *principibus viris placere*, non ignavi, non desidis, sed agentis fortiter et quosvis labores subeuntis, virique sapientis. *Cruq.* *Principibus*] Ob beneficia in remp. collata.

36 *Non cuivis homini*] Videto Chiliad. Erasmi.

37 *Sedit qui timuit*] 'Sedere' proprium ignaviæ est. Virg. 'Meliora Deos sedet omnia poscens.' *Torrent.* *Sedit, qui timuit*] Quievit, neque tentare voluit.

38 *Qui pervenit*] Qui quod voluit consecutus est.

39 *Hic est aut nusquam, quod quærimus*] In hoc, inquit, summa controversiæ consistit, in hoc cardine res vertitur; hic caussæ jugulus est. Cum enim sint, qui animi magnitudine freti timidiores antevertant, et usque progredi conentur; aut eos sola virtute, eo ipso nempe quod hoc agunt, contentos esse jubebis; et nihil præter inanem sonum et verba, quos λόγους Græci appellant, invenient, aut aliud labori præmium constitues, utpote honores aut commoda. Quod si ita est; ea ipsa recte a viro strenuo et promto et industrio expetuntur. Ridere autem videtur Flaccus noster prædurum illud Stoicorum dictum: Ὅτι αὐτάρκης ἡ ἀρετή. *Quod seipsa contenta virtus*; nisi enim virtuti alia merces accedat; vix, paucis exceptis, ceteros deterrebit ardua illa ad virtutem via. *Torrent.* *Hic est aut*] In hoc, id est, in agendo fortiter, id est, de quo quæritur. *Hic onus horret*] Alius ad Principum amicitiam aspirare non audens, veretur, ne non succedat conatus.

41 *Hic subit, &c.*] Alius, nempe fortis subit. *At virtus*] Secundum Epicureos.

42 *Aut decus et pretium*] Aut honorem et præmium merito petit vir prudens et rerum expertus. *Experiens vir*] Non de perfecto aliquo et numeris omnibus absoluto Philosopho lo-

quitur; quales videri volebant Stoici: sed de eo, qui periclitari ac tentare res audeat; quales qui in repub. versantur. Ipsa enim vocabuli ratio ad actionem pertinet. At vero 'expertum' cum dicimus, 'habitum' quemdam experientia partum significamus. *Torrent.*

43 *Coram rege suo*] Quoniam eam maxime ob caussam majores observamus et colimus, ut rem nostram meliorem faciamus; et id quomodo Scæva consequi possit, demonstrat Horatius. Idem autem 'Rex,' qui et 'potens amicus.' *Torrent.* *Coram rege suo*] Coram amico suo potentiore. *Tacentes*] Non conquerentes.

44 *Plus poscente ferent*] Plus accipient a potentiore amico, quam is qui poscit. *Distat sumasne*] Multum interest utrum cum pudore sumas, an impudenter petendo extorqueas.

45 *Atqui rerum caput*] Summa totius rei, de qua agimus, est, ut cum ditioribus amicis decenter versemur. *Rerum caput*] Hoc est, prima et præcipua caussa atque intentio, ut qui majori servit, melius habeat. *Torrent.*

47 *Et fundus nec vendibilis, nec pascere firmus*] Id est, non firmus in suppeditandis alimentis: Firmitatem et constantiam in victu suppeditando non servans. Perinde ac si dixisset, Cujus non est certa fides, vel qui spem mentitur, fundus mendax. *Nec pascere firmus*] Nec firmus me pascere propter frugum proventum incertum.

48 *Qui dicit*] Qui sic queritur, videtur clamare, Date alimentum. *Succinit alter*] Hoc petacem clientem proficere ait, ut alios quoque ad petendum provocet. Per μίμησιν nempe hæc accipienda sunt, ut palam petenti alius quispiam qui nihil ei cedat, ilico veluti succinat id quod sequitur, *Et mihi dividuo;* sunt enim æmuli competitoris in partem venire volentis verba. *Torrent.* *Succinit alter, &c.*] Alter cliens succlamat.

49 *Dividuo findetur munere quadra*] Cum 'dividuum munus' dicit, æqualem cum altero partem cogita. Significat enim vix dimidium ad se perventurum. Et 'quadræ' vocabulo panes significari crediderim, quos 'quadratos' teste quodam Philemone, apud Athenæum lib. III. appellabant Romani, quales Græcis βλωμίλιοι ἄρτοι, quod pluribus buccellis, sive turundas, aut crustula dicere mavis, cohærebant. Possumus etiam et quidem 'simplicis quadræ' nomine cibaria omnia intelligere: ut qui quadram petit, victum petere videatur; sic enim Juvenalis: 'Ut bona cuncta putes aliena vivere quadra:' pro alieno sumtu. Alioqui *quadra* proprie est ex mensario instrumento, cui conscissæ dapes imponuntur, olim etiam ex pane ad eum usum aptato fieri solita: ut apud Virg. Æneid. VII. 'Patulis nec parcere quadris.' *Torrent.* *Findetur munere quadra*] Communicetur inter nos quadra, id est, quarta pars panis, munere diviso, id est, quod divisionem admittit.

51 *Et rixæ multo*] Cum cæteris avibus.

52 *Brundusium*] Oppidum in Calabria. *Comes aut*] Comes in itinere. *Surrentum ductus amœnum*] Oppidum in Campania.

53 *Salebras*] Vitæ asperitatem.

54 *Subducta viatica, &c.*] Viatica furtim ablata.

55 *Nota refert meretricis*] Imitatur astutias meretricis. *Catellum*] Id fere pro catenula interpretantur Lambinus et alii. Ego ad *catellam* aliquam quæ in deliciis sit, quales olim Melitææ, proverbio celebratæ, referre malim: frequens enim in auctoribus mentio, quanta cura mulierculæ catellas nutrire et anxie admodum servare consueverint. *Catellus* igitur πολύσημον est; nam præter communem notionem etiam vinculi genus, et, quod modo dixi, ornamentum significat. Omittere etiam non possum,

veteres marmorum inscriptiones, inter cetera aulæ officia, meminisse servarum libertarumque quæ 'a cura catellæ' fuerint. *Torrent.* *Catellam*] Monile muliebre. Est diminutivum a catena.

56 *Periscelidem*] Græco verbo usus est, pro quocumque crurum integumento. Σκελεὰς vocat Hesychius τὰ τῶν σκελῶν σκεπάσματα. *Torrent.* *Periscelidem*] Cruris vinculum. *Flentis*] Ereptam sibi conquerentis.

57 *Nulla fides*] Hoc mendacibus præmium, ut ne vera quidem dicentibus credatur. *Torrent.* *Adsit*] Adhibeatur.

58 *Attollere curat*] Lege *curet*; pendet enim a particula, *uti*. Steph. *Attollere curat*] Erigere in pedes.

59 *Planum*] Vox Græca; sed non modo ab Horatio, verum etiam a M. Tullio donata civitate. *Planum, &c.*] Impostorem et scurram, qui in trivio sibi crus fractum esse mentiebatur. *Manet*] Emanet, id est, quamvis ille planus affatim lachrymetur.

60 *Per sanctum*] Quamvis per Osirim Ægyptiorum Deum juret. *Osirim*] Hunc una cum Iside sua, magna etiam Romæ religione cultum, ideo præ aliis nominat Horatius; quod ægris tamquam alter Æsculapius mederi crederetur. Quo referendum illud Juvenalis, 'Pictores quis nescit ab Iside pasci?' ob tabellarum, quæ ex voto figebantur, multitudinem. *Torrent.*

61 *Non ludo*] Non jocor. *Tollite claudum, &c.*] O crudeles erigite me claudum.

62 *Quære peregrinum, vicinia, &c.*] Vicini multo clamore rauci reclamant illi plano, Quære peregrinum aliquem, qui fraudes tuas non norit; nam nos fallacias tuas habemus cognitas.

Epist. xviii. Ad Lollium. Quæ ad amicitiam conservandam facienda sint, quæ item vitanda, ac præsertim quo modo quis erga potentiorem amicum gerere se debeat, Lollium docet. Initium autem sumit ab iis, qui dum tenere modum non norunt, vel scurrarum potius quam amicorum fungi officio videntur: vel asperitate agresti (quam libertatem meram et virtutem veram haberi volunt) utuntur. Postremo eum ad quærenda illa, ex quibus tranquillitatem vitæ consequi possit, hortatur.

Hæc secunda ad M. Lollium Epistola est. de quo prolixe III. Od. 9. quæ hic repetita Lectorem plurimum juverint. Idem autem ferme argumentum tractat quod Epistola præcedente, quomodo potentiorum amicitia utendum sit. *Torrent.*

1 *Metues*] Cavebis.

2 *Scurrantis*] Crebra quidem *scurrarum* in nostri Poëtæ scriptis mentio: sed quoniam hic 'scurra' 'amico' componitur, vocabuli originem demonstrabo: et sunt quidem nonnulli qui Græcum esse velint συγκυρεῖν aut σκυρεῖν verum ego vocabulum istud apud Romanos receptum prius fuisse crediderim, quam scirent quid Græca illa significarent, ne nunc quidem satis cognita. A sequendo igitur dictus sit 'scurra,' teste Festo: quod tenuioris fortunæ homines non antecedere, sed sequi quempiam sint soliti. Atque ita etiam Isidorus: 'Scurra, qui sectari solet quempiam cibi gratia: a sequendo, sicut et assecla.' Initio igitur officium fuit sectari potentiores: sed quia Romani fere aut agriculturæ aut militiæ caussa aberant; ideo, si qui immunes in urbe remanebant, qui alieno cibo viverent, aliis propter otium odiosi, et 'urbani' pariter et 'scurræ' dicebantur. Tandem vero crescente luxuria cum otiosi divites jocos undique ac risus quærerent, ridiculi omnes assentatores, et parasiti 'scurrarum' nomen retinuere. *Torrent.* *Scurrantis*] Hominis pabuli causa turpiter adulantis. *Professus amicum*] Quum decreveris esse amicus.

3 *Ut matrona meretrici*] Perelegans comparatio scurræ cum meretrice, et amici cum matrona, ut quantum matrona a meretrice, tantum a scurra amicus differat. In matrona et amico nihil petulans, nihil affectatum, nihil ineptum atque immoderatum: at meretrici et scurræ hæc omnia insunt vitia. *Dispar erit atque Discolor*] Quod *dispar* dicit, ad naturam atque indolem; quod *discolor*, ad habitum cultumque referre velim. *Torrent.*

4 *Discolor*] Dissimilis vultu, vestitu et gestu. *Infido scurræ distabit amicus*] Sic amicus distabit a scurra infideli.

5 *Est huic diversum*] Opponitur ex diametro scurrilitas asperitati morum: vitium vitio, extremum extremo: asperitas enim culpat non culpanda, scurrilitas vero laudat non laudanda: at virtus est medium vitiorum. *Prope majus*] Scurrari namque plausibilius apparet, et aliquid præ se ferre humanitatis; sed asperum esse, minime. *Cruq. Vitium prope majus*] Lambinus particulam *et* interserit, ac legit *vitium et prope majus*, contra exemplarium omnium fidem. *Torrent.*

6 *Asperitas agrestis*] Hoc vitium Joannes Jovianus Pontanus lib. III. de Sermone, 'scurrilitati' oppositum, 'agrestitatem' appellare ausus est: inter quæ media sit 'facetudo;' addit longius multo a media distare 'agrestes,' quam quos 'scurras' dicimus: his enim modum tantummodo ac mensuram deesse: adhibita itaque cautione aliqua facetos fieri: quod nomen illi sperare vix umquam possint. *Torrent. Asperitas*] Fera quædam duritia. *Inconcinna*] Insuavis.

7 *Tonsa cute, dentibus atris*] Non placet Mureti et Lambini opinio, per *tonsam cutem* totius corporis horridam quamdam asperitatem intelligi; unde durus iste et intractabilis laudem aucupetur: sed ad libertatem potius, qua se jactitet, referendum est: perinde ac si strictim et ad cutem usque radendo, quod ἐν χρῷ ξυρεῖν dicunt Græci, nihil aut in se, aut in amico vitii ferat, cum atros interea rodendo dentes exerceat. *Torrent. Tonsa cute, dentibus atris*] Hirsuto corporis squallore. Nam quæ tondentur, pilosa sunt et hirsuta: vel tonsa cute, id est, radendo amicum usque ad cutem, sic eum nimis duriter castigando, idque atris dentibus, id est, agresti mordacitate.

8 *Dum vult*] Dum illa asperitas vult nominari libertas. *Mera dici*] Mss. omnes, *Dici mera veraque virtus;* quod cur Lambino displicuerit, nescio. Tritum autem, sed pulcerrimum quod sequitur, *Virtus est medium vitiorum;* uti et I. Ser. 2. 'Est modus in rebus.' *Torrent.*

9 *Utrinque reductum*] Ab utroque extremo, id est, excessu, et defectu remotum.

10 *Alter in*] Blandiens scurra. *Imi Derisor lecti*] Videnda quæ notavimus II. Sat. 7.

11 *Derisor lecti*] Qui se deridet et ejusdem ordinis homines in infima parte lecti accumbentes. *Nutum divitis horret*] Hoc est, summa quadam veneratione observat, cum totus ab eo dependeat. Sic enim vocabulum 'horrere,' cum de sacris agitur, sæpe accipi alibi diximus. Virg. Æneid. VI. 'Horrendæque procul secreta Sibyllæ.' Lucret. lib. III. 'Quædam divina voluptas Perciit, atque horror;' id est, ingens quædam admiratio, ut recte interpretatus est Gifanius. *Torrent. Horret*] Horrere se fingit.

12 *Sic iterat voces*] Sic repetit voces divitis quasi admirans. *Iterat voces*] Ut videlicet quod rex ait et ipse aiat, negetque quod negat, tamquam admirans hominem, unde et assentatoris nomen defluxit. semper enim ad alterius voluntatem agit, eique quam simillimus vitiis. *Torrent. Cadentia tollit*] Verba ex ore divitis inconsiderate excidentia pro mirandis, quasi

de terra tollit.

13 *Dictata magistro Reddere*] Proprium Grammatici, aut etiam Declamatoris officium, 'dictare' quæ mox discipuli reddant: unde Cæsaris de Sulla dictum: 'Eum nescire litteras qui dictaturam deponeret.' Jocus sumtus ab ambiguitate vocabuli 'dictare,' unde dictator. *Torrent. Dictata magistro Reddere*] *Reddere dictata* est, quod ἀναλήμματα ἀποδοῦναι in Græcorum colloquiis dicitur. *Heinsius.*

14 *Reddere*] Singulatim. *Vel partes mimum*] Ut credas histrionem secundas Comœdiæ agere cum voce submissiore, vultuque humiliore, quam qui agit primas. *Parteis mimum tractare secundas*] Assentatorem secundarum partium histrioni comparat et quidem aptissime. Eum enim qui primas partes agit observant ceteri, et, quod Divinatione in Verrem ait Cicero, tametsi interdum clarius dicere possint, summittunt tamen, ut ille princeps maxime excellat: et quos Græci δευτεραγωνιστὰς et τριταγωνιστὰς vocant, Latine quoque uno vocabulo 'secundarios,' 'tertiariosque' dici monuit Cic. in Bruto. Ergo 'actor' absolute vocatur, qui primas agit. Et quod mihi in primis observatione dignum videtur, 'secundas' hic agere non est proximum a primo locum tueri, seu post primum ceteris frequentius in scenam prodire: sed secundas agunt qui vere vocantur hypocritæ; et cum certam nullam ea in fabula personam gerant, alios exprimunt, et sola imitatione oblectant. *Torrent.*

15 *Alter rixatur*] Sunt qui *rixator*, sunt qui *rixatus* legant, inepte. Lego igitur et distinguo: *Alter rixari de lana sæpe caprina Propugnat, nugis armatus;* multo enim urbanius est, rixosum ac contentiosum hominem, de re nihili certaturum, nugis veluti armatum in campum deducere; ubi, quos mox audies, latratus emittat. *Torrent. Alter rixatur*] Agrestis reprehensor.

16 *Propugnat*] Pugnat pro nugis, id est, defendit nugas, tanquam homo armatus. *Ut non, &c.*] Ut non mihi indubitata fides habeatur, inquit agrestis.

17 *Ut non*] Ut non libere dicam et acriter defendam.

18 *Pretium ætas altera*] Si pretii loco altera vita, vel ætas longior mihi detur, certe contemnam.

19 *Ambigitur*] Qua de re controvertitur? sc. de nugis. *Castor sciat an Docilis*] Utrum Castor gladiator, an Docilis sit scientior.

20 *Brundusium Numici*] Hæc vulgata lectio, quam Lambino placere equidem admiror: cum meminisse debuisset *Numiciorum* nomen, a quorum gente hæc via nomen sortita foret, secundam producere. At vero *Minucii*, quæ gens Romæ non incelebris fuit, secundam corripit Silius lib. VII. 'Si factis nondum Minuci te cauta probare Erudiit fortuna meis.' Nihil igitur dubitandum; quin, ut in omnibus vetustis exemplaribus legitur *Minuci*, vel *Minucii*, aut veterum more *MinucI* restituendum sit: præsertim cum Epist. ad Atticum IX. 14. 'Minuciæ viæ' mentio fiat: idque a Turnebo notatum I. 20. Nomen autem, ni fallor, viæ L. Minucius Augurinus imposuit, qui coarguto Sp. Melio, præfectus annonæ, fratris pretium ad assem redegit: in cujus beneficii memoriam statuam ei extra portam Trigeminam populus ære collato posuit, ibidemque bove aurato donatus est. *Torr. Brundusium Numici melius via ducat*] Contentio est, utrum via Numicia an Appia melius ducat Brundusium.

21 *Quem damnosa Venus*] Postquam de scurrilitate eique opposita asperitate, quam æqualiter fugere oportet, jam satis dictum est, monere pergit Lollium de aliis quoque, præsertim

ne fiducia majoris amici, quem observandum sumserit, si vitio aliquo laborare eum perspexerit, ipse quoque liberius peccet. Divites enim quanto plus possint, tanto plus sibi licere rati. *Torrent. Quem damnosa Venus*] Ordo est: Dives amicus multo vitiosior quam amicus minor, odit eum quem damnosa libido, &c. *Præceps alea*] Quia vel momento depauperet lusorem. *Cruq. Nudat*] Depauperat.

22 *Supra vires*] Supra quam facultates ferunt. *Vestit ut ungit*] Non tam ad unguenta hoc retulerim, quam ad cœnarum lautitias: ut Epist. præcedente: 'Accedes siccus ad unctum.' *Torrent. Ungit*] Unguento sumptuosior.

24 *Quem paupertatis pudor*] Qui omne officium præstat diviti, pudore paupertatis, ut eam fugiat.

25 *Decem vitiis*] Multis vitiis. *Instructior*] Perinde ac si fundum probe instructum dicat, ita hominem vitiis refertum describit. *Torrent.*

26 *Regit*] Nec mirum qui *regis* nomine appelletur: quo vocabulo Romani varie usi sunt, ut in Odis: 'Memor Actæ non alio rege puertiæ.' *Torrent. Regit*] Moderatur, reprehendit ac vult emendare.

27 *Virtutibus esse priorem*] Vult paupertatem virtute compensari, quemadmodum dicit postea, stultitiam compensari opibus, ita ut opum gratia, stultitia vulgo habeatur pro sapientia. *Cruq. Priorem vult*] Meliorem esse quam se.

28 *Prope vera, &c.*] Veris propinqua. *Meæ (contendere noli)*] *Contendere noli*, inclusum parenthesi, contentiose agere ac jurgari cum potenti amico significat. Sententia enim est, divitem, si plus forte sapientiæ aut virtutis minori inesse fateatur, id perfunctorie, et, quod aiunt, dicis caussa, ut de filiis materculæ solent, facere: non quod ideo moneri se de vitiis, quæ in magnis opibus tolerandæ sint, patiatur. Juvenalis: 'Plurima sunt quæ Non audent homines pertusa dicere læna.' *Torrent.*

29 *Opes stultitiam patiuntur*] Opes quibus stultitiam meam compenso, quando stulte ago.

30 *Arcta decet sanum comitem toga*] Non ampla toga decet comitem iter facientem, est enim molesta: sic multæ opes viro bono sunt impedimenta.

31 *Eutrapelus*] Hactenus dives: nunc Poëta loquitur, Eutrapelo auctore docens non modo verum esse illud dictum, *Stultitiam patiuntur opes;* sed una semper incedere, ac quodam modo cohærere, stultitiam ac divitias. Pulcre enim Isocrates in Areopagitico: Συντέτακται καὶ συνακολουθεῖ τοῖς πλουσίοις καὶ τοῖς δυνάσταις ἄνοια, καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία· quod ita esse ut reipsa monstraret Eutrapelus, *cuicumque nocere volebat Vestimenta dabat.* Id autem quodam loquendi genere dictum accipio, *dabat* pro dari volebat, aut danda sentiebat. Vide Franc. Luisini Parergon II. 6. *Torrent. Eutrapelus cuicumque*] Homo facetus et adeo callidus, ut sciret stultorum animos cum habitu mutare.

32 *Beatus enim jam*] Dives factus fortuna sua jam mutata.

33 *Et spes*] Et meliora sperabit.

35 *Nummos alienos*] Nummos fœnore augebit. *Ad imum*] Postremo.

36 *Thrax erit*] *Trax* aut *Trex* habent vetusta exemplaria, neque tam de gladiatore armaturæ Thracum, quam de aliquo, qui ad cædem faciendam immani Thracum more conduci mercede sese pateretur, hunc locum intelligo. Gens enim illa ceteris semper omnibus truculentior habita, ut Epod. v. 'Quale posset impia Mollire Thracum pectora.' *Torr. Thrax erit*] Efficietur gladiator, urgente rerum inopia. *Aget mercede*] Circumducet.

37 *Arcanum neque*] Horatius dat Lollio præcepta, quibus in amicitia et vita communi est opus.

38 *Commissumque*] Tuæ fidei creditum. *Et vino*] Et potus et iratus. *Vino tortus et ira*] *Vinum* et *ira* potentiorum quasi fidiculæ quædam, quibus suos explorent an sint amicitia digni, ut ad Pisones: 'Reges dicuntur multis urgere culullis.' *Torrent.*

40 *Ille*] Ille superior amicus.

41 *Gratia sic fratrum*] Sic amicitia duorum fratrum est dissoluta propter studiorum diversitatem. *Amphionis atque Zethi*] Hi Jovis ex Antiopa filii cum gemini essent, diversa tamen studia secuti sunt: ille Philosophiam et Musicam; hic vero durior tristiorque rem rusticam: unde et declamationum apud Rhetores argumenta, cum uterque alteri suum studium persuadere contendit. *Torrent.*

42 *Donec suspecta*] Donec Lyra Amphionis, Zetho odiosa, desiit.

43 *Fraternis cessisse*] Moribus rusticis.

46 *Ætolis onerata plagis*] Nota Græciæ regio, ab Ætolo Martis filio, quem jaculum cum amento invenisse scribit Plinius, cognominata. *Torrent. Ætolis onerata*] Retibus optimis, qualia habuerunt in venatione apri Calydoniæ, quæ urbs est in Ætolia.

47 *Et inhumanæ senium depone Camœnæ*] Et depone senilem tuæ Camœnæ insuavitatem, quæ venatoribus videtur esse aspera et inhumana. *Inhumanæ senium depone Camœnæ*] *Senium* pro tædio dixit atque molestia; ut sæpe veteres: exempla apud Nonium. *Inhumanam* vero *Camœnam*, vel quod solitudinem amans hominum cœtus fugit, vel quod talis divitibus esse videatur. *Torrent.*

49 *Romanis solemne*] Venari, opus est usitatum Romanis. *Utile famæ*] Famæ utile, quia inde apparent signa fortitudinis.

50 *Vitæque et membris*] Utile vitæ, quia exercitatio conservat corporis valetudinem.

52 *Speciosius*] Decentius, quam tu o Lolli.

53 *Quo clamore*] Quo applausu populi circumstantis.

54 *Prælia sustineas*] Ludicra certamina perferas in Campo Martio.

55 *Puer*] In tenera ætate.

56 *Sub duce*] Sub Augusto. IV. Od. 15. *Signa refixit*] *Refigit* habent nostri Mss. omnes: et ex his duo, *Nunc et si quid abest.* Torrent. *Signa refixit*] Signa quæ Crassus amiserat.

57 *Adjudicat armis*] Adjungit populo Romano.

58 *Ac ne te retrahas*] Lollium perseverare etiam monet, cum opus est, in venatione aliisque hujus generis exercitationibus: maxime, inquit, cum nunc quoque, quamvis nihil inordinate aut immoderate facere velis, interdum tamen hisce te ludis exerceas una cum fratre ac pueris tuis, Actiacæ pugnæ simulacra referens. Puto autem hæc scripsisse Horatium, cum Caio Cæsaris Augusti filio in Armeniam ituro comes destinatus esset Lollius: eodem fere tempore quo priorem quoque Epistolam scripsit. *Torrent. Ne te retrahas*] Noli te nimis longe retrahere aut abesse, sine justa excusatione.

59 *Extra numerum*] Inepte. Metaph. ducta a saltatoribus.

60 *Interdum nugaris*] Tamen interdum ludis et nugas agis in villa patris tui.

61 *Partitur lintres exercitus*] Exercitus dividit naviculas inter se. *Actia pugna*] Pugna commissa apud Actium, promontorium Epiri, inter Augustum et Antonium.

62 *Refertur*] Repræsentatur, ut ejus memoriam gratam faceret Augusto.

63 *Adversarius*] Est in loco adversarii ducis. *Lacus, Adria*] Lacus in fundo patris tui simulat Mare Adriaticum, in quo navale prælium gestum

est inter Augustum et Antonium.

64 *Alterutrum*] Te aut fratrem. *Velox Victoria*] Non arbitror hoc ad historiam referendum: sed eo potius, quod alatæ virginis habitu Victoria pingebatur, coronam fere manu tenens. *Torrent.* *Fronde*] Laurea.

65 *Qui*] Augustus.

66 *Utroque tuum laudabit pollice ludum*] 'Pollices,' inquit Plinius XXVIII. 2. 'cum faveamus, premere etiam adverbio jubemur:' et contra 'vertere pollicem' dicebantur, qui infesti erant: ductum enim ab arena, ut ad Suetonii Cæsarem annotavit Torrentius, c. XXV. Sic itaque et Juven. Sat. III. 'Verso pollice vulgi Quemlibet occidunt populariter.' Eademque de re Politianus, Erasmus et Turnebus Adversar. II. 6. Vult igitur Horatius, ut quem sibi favorem speret Lollius, ipsi prior diviti præstet. *Torrent.* *Utroque pollice*] Pollice ad medium digitum presso, inque indicem relapso, signum clarum sonitumque damus, favoremque significamus: quod si fiat utroque pollice, maximi ad favoris est: et hoc est, premere pollicem. *Cruq.* *Pollice ludum*] Utraque manu, id est, summopere comprobabit.

67 *Protinus ut moneam*] Id est, ut monere pergam. *Torrent.* *Protinus*] Deinceps.

69 *Percontatorem*] Percontatorem tuorum secretorum. *Nam garrulus*] Quia secreta eadem libidine prodit, qua audit.

70 *Aures*] Aures percontatoris.

71 *Volat irrevocabile verbum*] Facete Plautus Amph. 'Vox ad aures advolavit;' respondet alter: 'Næ ego homo infelix fui Qui non alas intervelli: volucrem vocem gestito:' Recte igitur Homerus ἔπεα πτερόεντα προσηύδα· verba enim veluti pennata esse ait, quæ teli instar per aures ad animum celerrime perferantur. *Inrevocabile* autem legunt fidelissimi codices. *Torrent.*

72 *Non ancilla*] Vide ne ames puerum puellamve divitis.

73 *Intra marmoreum*] In domo magnifica.

75 *Munere te parvo beet*] Ancillam nempe puerumve donando. *Torrent.* *Munere te parvo*] Dans tibi quod amas. *Aut incommodus*] Denegans tibi puerum vel puellam a te amatam. *Incommodus*] Non tam molestus, quam qui amico commodare nolit. *Torr.*

76 *Qualem commendes*] Optimum præceptum: eadem enim in tradendis, quæ in assumendis amicis cautio est, ut ante probentur: ac scitum illud Theophrasti: 'Prudentis esse officium amicitiam probatam appetere, non appetitam probare.' *Torrent.*

77 *Pudorem*] Verecundiam.

78 *Et quondam non dignum*] Et aliquando indignum alteri commendamus.

79 *Deceptus omitte tueri*] Quo dicto, non excludit Horatius omnimodam defensionem ejus quem commendasti; sed vult inquirendum esse, verane sit culpa an falsa. Addit enim *si tentent*, id est, si intentent crimina malevoli, falsoque eum culpent. *Serves*, id est, servare debes: nam si innocentem a te commendatum non fueris tutatus, futurum est, ut hoc crimen, quo falso gravatur, redundet in te commendatorem, tamquam ejus mali quoque conscium. *Cruq.* *Deceptus omitte tueri*] Tua spe falsus, noli eum tueri quem commendasti, quemadmodum defenderes penitus tibi notum.

80 *Ut penitus notum, si tentent crimina, serves*] *Crimina* sunt συκοφαντίαι. Glossæ veteres, *crimen*, ἔγκλημα, διαβολή· optime. *Criminibus tentari*, συκοφαντεῖσθαι. Quo nihil esse in aula frequentius, norunt omnes. *Heinsius.* *Si tentent crimina*] 'Tentare' pro afficere, appetere, invadere, vexare, frequens Virgilio: 'Non insueta graves tentabunt pabula fetas.'

Ipse Horatius: 'Si latus aut renes morbo tentantur acuto.' *Torrent.* *Si tentent crimina*] Si malevoli falso eum culpent, serves, id est, servare debes eumque tutari.

82 *Dente Theonino quum circumroditur*] De Theone quod dicam non habeo, nisi quod hominem ea ætate maledicentissimum fuisse aiunt Grammatici. Adi Victorium XVI. 10. et XVI. 13. ubi egregie de versu, qui mox sequitur, *Nam tua res agitur, &c.* Torr. *Dente Thenonio*] Invidis detrectatoribus. Fuit Theon Poëta maledicentissimus.

84 *Nam tua res agitur*] Res tua in periculo versatur.

86 *Dulcis inexpertis*] Ad minimas enim offensas indignantur gravissime, et plumbeas iras gerunt, auctore Plauto: ita ut non injuria dicatur, 'Aulica vita splendida miseria.' *Cruq.* *Cultura potentis*] Cultus et observantia.

87 *Expertus metuit*] *Metuet*, et mox *vehat aura* pro *ferat*, in duobus codicibus: nec male. *Torrent.* *Expertus metuit*] Qui periculum fecit, metuit.

88 *Hoc age*] Bene de hac loquendi formula Lambinus, et Brissonius de Formulis. *Torrent.* *Hoc age, ne mutata retrorsum te ferat aura*] In hac re studium tuum pone, ne ob levem offensionem, potentis amici amicitiam amittas. Nam divites, ut aura sunt mutabiles.

89 *Oderunt hilarem*] Morum similitudo necessaria est in amicitia.

90 *Sedatum*] Tardum. *Agilem gnavumque*] Hominem ad agendum promtum, et strenuum oderunt ignavi.

91 *Bibuli*] Epitheton hoc esse verbi *potores*, non *Falerni*, quod quidam falso credunt, ostendit locus ex Epist. ad Villicum: 'Quem bibulum liquidi media de nocte Falerni.' *Torrent.*

93 *Vapores*] *Tepores* legunt chirographa omnia, tanto consensu, ut silentio transire nefas sit: et sane cum vino incalescimus, tepidi illi vapores, caput veluti arcem petentes, nobis molesti sunt. *Torrent.* *Vapores*] Vapores vini.

94 *Deme supercilio nubem*] 'Frons homini,' inquit Plinius, 'tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index: in ascensu ejus supercilia, et pariter et alterne mobilia, et in iis pars animi: negamus, annuimus, hæc maxime indicant fastum,' &c. Eademque ratione *supercilii nubem* hic Flaccus noster, ut *frontis nubeculam* in Pisonem Cicero, dixere: quia vultus hilaritatem tristitia, ut cœli serenitatem nubila depellunt. P. Victor. XVI. 14. *Torrent.* *Deme supercilio*] Aufer a vultu tristitiam.

95 *Occupat obscuri speciem*] Obtinet speciem hominis recti. *Obscuri*] Id est, minime aperti, qualis quem fictum astutumque vocamus. *Acerbi*] Hominis inhumani.

96 *Leges, &c.*] Leges Philosophorum libros.

97 *Leniter*] Sine molestia.

98 *Ne te semper*] Mirum est in omnibus Mss. legi *Num te;* demto uno *Non te*, et altero *Nec te:* versu item sequenti *Non pavor*, aut *Nec pavor;* vulgatam tamen scripturam retineo. *Torrent.* *Inops cupido*] Cupiditas semper egens.

99 *Rerum mediocriter utilium spes*] *Res mediocriter utiles*, fortunæ bona appellat, quæ tamquam media quædam ἀδιάφορα, ut Græci vocant, habenda sint: quibus patienter carere non minor sit laus, quam si habeas, honeste uti; nefas vero præter æquum appetere. *Torr.* *Rerum mediocriter*] Quales sunt non necessariæ divitiæ.

100 *Virtutem doctrina paret*] Percunctabere doctos, utrum virtus doctrina constet an natura.

101 *Quid te tibi*] Quid faciat te jucunde vivere.

102 *Quid pure tranquillet*] Vitæ tranquillitatem exoptant omnes: sed

quum ea ab adeptione finis, quo tendimus, dependeat, merito dispicere jubet Horatius, qua tandem via eo perveniamus. *Torr.* *Quid pure tranquillet*] Quid vere animum tranquillum reddat.

103 *An secretum*] An obscurum vitæ genus. *Fallentis semita vitæ*] Vitæ latentis.

104 *Reficit*] Animum relaxat. *Digentia rivus*] Digentia rivus est per agrum Horatii fluens.

105 *Mandela bibit*] Mandela est pagus in Sabinis, cujus incolæ frigore contracti, aquam Digentiæ bibunt. *Rugosus frigore*] Quia frigore contrahuntur et asperiora fiunt corpora. *Torrent.*

106 *Precari*] Optare.

107 *Sit mihi*] Ut servem, quod nunc habeo. *Ut mihi vivam*] Ut vivam meo, non potentiorum, arbitratu.

109 *Sit*] Ut sit.

110 *Neu fluitem*] Lambinus *ne fluitem*, ex Cantero Nov. Lect. IV. 12. et paulo ante *et mihi vivam*, pro *ut mihi vivam*, et *non fluitem*, quæ lectio multo pluribus testimoniis nititur. 'Dubiam' vero 'horam' vocat, qua nihil incertius, mortis scilicet; cujus spe, sive metu angi nolit. 'Summum,' inquit ille, 'nec metuas diem, nec optes.' *Torrent.* *Ne fluitem*] Ut ne semper incertus sim, pendens a rebus speratis.

111 *Sed satis est*] Vota quidem sua ante explicuit: quorum nunc formulam restringens. Verum satis est, inquit, ea Jovem orare: *Quæ donat et aufert, Det vitam, det opes.* sic enim in tribus vetustissimis codd. legitur, pro *qui donat*, atque ita omnino legendum censeo, ut multo apertius. *Torrent.*

112 *Det vitam*] Ut vitam largiatur et bona externa. *Æquum mî animum*] Quasi vero id sine divino beneficio quisquam facere possit. Sed ex Stoicorum sententia loquitur. *Torrent.*

Æquum mî animum ipse parabo] Animum æquabilem et præsentibus contentum ipse mihi parabo.

EPIST. XIX. AD MÆCENATEM. Pravum quorundam in imitandis Poëtarum vitiis potius quam virtutibus studium reprehendit. Imitatores vocans servum pecus, se contra vestigiis aliorum insistere voluisse negat. Deinde rationem reddit: cur ii, qui librorum ejus lectione domi delectarentur eosque laudarent, foris eos vituperarent.

1 *Prisco si credis*] Crat. Priscus Poëta priscam Comœdiam scripsit. *Cratino*] Cratinus Atheniensis ex tribu Œnoide, Callimedis filius, floruit Olympiade LXXXI. Cratinum ut φιλοπότην καὶ παιδικῶν ἡττημένον describit Suidas: addunt Interpretes adeo temulentum sæpe fuisse, ut pelles quibus recumbere solitus erat, passim permeieret: unde sunt qui Κρατίνου κώδιον pro re abjectissima proverbio celebratum fuisse scribant. Sane vinosum fuisse, constat etiam ex Aristophanis Comœdia Εἰρήνῃ: et nihilominus ad summam senectutem pervenit. testis Lucianus de Longævis. *Torrent.*

2 *Nulla placere diu*] Probari præsentibus: *Diu vivere*, ad posteros durare. Notus Græcorum Senarius: Οὐκ ἔστι διθύραμβος ἂν ὕδωρ πίνει· quo dithyrambus esse negatur qui aquam bibit: cujus qui caussas cognoscere velit, Plutarchum consulat Symposiac. VII. 10. *Torrent.* *Nec vivere*] Nec annosa fieri.

3 *Aquæ potoribus*] Vinum non bibentibus. *Ut male sanos Adscripsit Liber Satyris Faunisque Poëtas*] Quomodo Liber Satyris et Faunis Poëtas asscripsit? Apud Græcos antiquissimum Poëma sunt Satyri. Eos non scribebant tantum veteres Poëtæ, sed et agebant. Ita cum Satyris errabant per theatra; habitu eorum et persona. Vidit igitur Cratinus Satyros et imitatus est: quæque ab iis

repræsentabantur, vita et scriptis expressit. Vini commendator, ut ubique antiqui docent, magnus pariter et helluo. Idem ille de quo præcesserat: ‘Prisco si credis, Mæcenas docte, Cratino, Nulla valere diu nec vivere carmina possunt, Quæ scribuntur aquæ potoribus.’ Quem secuti sunt Poëtæ reliqui, qui exemplo probarunt, jure optimo ac merito Poëtas Baccho comites cum suis sibi Satyris adjungi, et eorum personas sustinere. Constat autem Satyros, nihil fere aliud quam vinum in scena commendasse, aut argumenta, quæ huc facerent, tractasse. Exemplo sit Euripidis Cyclops, in quo ab initio ad finem vini fit mentio. ‘Ex quo ergo tempore,’ inquit Poëta, ‘apud Græcos Poëtæ Satyrorum effinxerunt mores, quos vinosos et bibentes introduxerunt, ex eo tempore ipsæ Musæ nihil præter vinum oluerunt.’ Dixit autem non *Satyris* tantum, sed et *Faunis*, quia Ennius a Faunis Romanæ Poëseos initia deduxerat, et Satyri Romanis erant Fauni. *Heinsius.* *Ut male sanos*] *Ut*, pro postquam exponendum est. Lepide enim Horatius, postquam Liber pater Poëtas Satyrorum Faunorumque numero adscripsit, ait etiam Musas ipsas benignius sese invitantes vinum oluisse. *Torrent.* *Ut male sanos*] Quandoquidem Liber retulit in numerum Satyrorum et Faunorum vinosorum Poëtas parum sanos, id est, divino furore correptos, extra se positos.

5 *Vina fere*] Ipsæ Musæ etiam mane sobriæ non fuerunt.

6 *Laudibus vini*] Non adest hilaritas, cum deest vinum. Excitat etiam vini calor inveniendi vim, quæ torpet nonnunquam in jejunis, movet phantasias, addit impetus, subministrat fiduciam, ut ex Plutarcho Erasmus ratiocinatur. Vide et Pet. Nannii Miscell. lib. IV. *Laudibus arguitur, &c.*] Homerus convincitur esse vinosus, eo quod crebro vinum laudet.

7 *Ennius ipse pater*] Hunc tamquam alterum Homerum priori associat: ‘Qui primus amæno Detulit ex Helicone perenni fronde coronam Per gentes Italas.’ Et Homeri quidem de vini laudibus testimonia satis clara sunt: vel cum Nepenthen illam suam et Ambrosiæ nectarisque liquorem celebrans, nihil aliud quam vini vim significare visus est. *Torrent.* *Ennius ipse pater*] Ipse Ennius, qui Faunos et vates conjungit, plane, ut apud Græcos Æschylus, nunquam nisi ebrius scripsit. Vides jam quam hæc cohæreant; τὸ *ipse* enim plane vim peculiarem habet. Quod autem quærunt quidam, quare Ennius dicatur *pater;* festivissima et vere Satyrica mimesis est. Ennius mirifice amabat vocem *pater*, ut se ea abstinere haud posset. *Heinsius.* *Pater nunquam nisi potus ad arma*] Ennius primus Poëta Latinus.

8 *Forum, &c.*] Res forenses et sedem Prætoris a Libone in foro collocatam. *Putealque Libonis*] Quid *puteal*, quove loco Romæ fuerit, diximus II. Sat. 6. Neque dubium quin veluti ex prætoris formula hæc verba proferantur: ita enim in albo prætoris: ‘Pacta servabo,’ ‘judicium dabo,’ et similia: sed ingens dubitatio est, quis hic prætoris personam gerat; nam de Cratino aut Baccho hoc fingere plane ridiculum est, neque Ennio multo magis convenit. quis enim edicentem eum inducat, qui jam ut testis auditus sit? Lego itaque versu sequenti *Hoc simul edixi;* atque ita scriptum repperi in antiquissimo exemplari Laurentiano. Et cur quæso hic non edicat Horatius? qui mox subjungit, ‘quod si pallerem casu.’ *Torrent.*

9 *Mandabo siccis*] Committam sobriis. *Adimam cantare*] Adimam cantus et carmina hominibus, qui studia colunt seria.

10 *Hoc simul edixit*] Vertunt se in omnem faciem Interpretes. Neque

enim sane ad Bacchum, neque ad Cratinum, multo minus, ad Ennium, ut diximus, referri hoc potest. Legendum ergo, *edixti.* Ut ad Mæcenatem referantur hæc omnia: 'Laudibus arguitur vini vinosus Homerus. Ennius ipse pater nunquam, nisi potus, ad arma Prosiluit dicenda,' &c. Solebat Mæcenas summus Poëtarum fautor, istis suis clientibus, cum moneret in mensa, ut strenue rem gererent, Homeri, primi apud Græcos, Ennii apud Romanos, exempla proponere; quos cupidissimos vini fuisse constat: et edicti instar, lepide, ut in mensa ac vino, pronunciare, Judicia et forum sobriis et siccis evenire, Poëtam sine vino esse neminem. Ex eo tempore, inquit Poëta, nunquam sobrii fuerunt Poëtæ. Non tamen nego quin optime admitti possit, quod in Mss. codd. reperisse se eruditi testantur *edixi.* Ut Horatio hoc tribuatur: qui, cum de aliis, tum imprimis simiis suis et ineptis imitatoribus agit; et sequitur: 'Quod si Pallerem casu, biberent exangue cuminum,' ut recte Torrentius notavit. *Heinsius.* *Hoc simul*] Postquam Ennius hoc clare dixerat.

11 *Nocturno certare mero*] Certatim potare totam noctem. *Putere diurno*] Fœtere vino diurno.

12 *Si quis vultu*] Si quis vestem, vultumque Catonis imitetur, nunquid ille statim virtutibus erit Cato? *Pede nudo*] Cato in publicum sæpe sine calceis prodibat.

13 *Exiguæque togæ simulet textore Catonem*] De Catone Uticensi loquitur: qui non solum nudo pede in publicum prodiit, sed etiam provincias transivit. Quod vero dicit *textore*, id quoque novum quidem, sed non inelegans est; ut Ep. I. 'Si curtatus inæquali tonsore capillos Occurri.' pro tonsura et textura, per hypallagen; nam *tescore* aut *tesquore* pro squallore mihi nullo modo placet: modicus enim fuit ille Cato, at minime sordidus. Turneb. XVII. 22. *Torrent.* *Exiguæque togæ simulet textore Catonem*] 'Textoris' vox referenda erit non ad togam exiguam, sed ad materiam rudem scilicet, crassamque et vili textura, filoque Cilici confectam. Nam Lucanus de ejusdem Catonis toga loquens ait: 'pretiosaque vestis Hirtam membra super Romani more Quiritis Induxisse togam.' Hic 'Quiris' pro quolibet ex populo, id est, plebeia vulgarique toga contecto, angusta, rudique textura confecta. *Ferrarius.* *Textore Catonem*] Cum textore exiguæ togæ.

15 *Rupit Iarbitam*] Mira hujus nominis varietas: nam et *Hiarbytam*, et *Barbytham, et Tarbitam* legi: adscriptum autem margini vetustissimi cod. 'Barbita Maurus cum Timagenem Philosophum inter pocula, declamantem vellet imitari nec posset, invidia ruptus est:' malo tamen *Iarbitam* legere. De Timagine vero, non Philosopho, sed Rhetore Alexandrino, plura Suidas; quem vide. Potuit autem, qui Rhetor vel Sophista fuit, etiam historiam scribere. Quod vero *cœna* pro *lingua* in quibusdam exemplaribus legitur, hoc eo referri possit, quod inter pocula certamen illud initum fuisse Scholiastes narrat. *Torrent.* *Rupit Hyarbitam*] Hyarbitam lingua Timagenis Rhetoris æmula rupit, id est, dirupit eum nimium clamando.

16 *Studet urbanus*] Et dum contendit.

17 *Decipit exemplar*] Qui in medio populi velut exemplar vitæ morumque positus est, ad quod se forment cæteri, videat ne vel in minimo decedat a recto, populumque in errorem inducat: nam cum vitia magis allubescant, imitatuque sunt faciliora, fit, ut ea vulgo, in viris principibus, pro virtutibus habeantur, ignarosque decipiant. *Cruq.* *Decipit exemplar vitiis imitabile*] Non imitationem tollit, sed vitiis inhærere vetat. *Torrent.* *Imitabile, quod si*] Bonum exemplar,

in quo aliqua insunt vitia, stultus imitatur in vitiis, virtutibus omissis. *Quod si pallerem*] Tres Mss. codices *pro si*, quod haud dubie magis Poëticum est: et alioqui quomodocumque legas, frigidum erit; nisi edictum quod ante dixi ab Horatio proferri fateamur, 'Hoc simul edixi.' *Torrent.*

18 *Pallerem casu, biberent exangue*] Si, inquit Horatius, præter solitum pallerem, mei imitatores biberent cuminum, quod eos redderet exangues, id est, pallidos.

19 *O imitatores, &c.*] O potulentos Poëtas, vitiorum potius quam virtutis Poëticæ imitatores, ventri servientes tanquam bestiæ serviles. *Ut mihi sæpe*] Quam sæpe. *Sæpe Bilem, sæpe jocum*] Iracundiæ risum adjungit; solet enim indignatio in risum verti. *Torrent.*

20 *Bilem*] Iracundiam. *Tumultus*] 'Tumultum' pro trepidatione accipio. ut enim assentatores in regibus suis trepidi observant quod vel laudent, vel imitentur; sic et ii, qui similes haberi student illis, quos etiam per vitia æmulantur, vere servum pecus. *Torrent.* *Tumultus*] Vestræ conturbationes.

21 *Libera per vacuum*] Ostendit deinceps quantum a servili illa imitatione ipse differat, qui aliis intentata primus apud Romanos aggredi ausus fuerit: hoc est enim 'per vacuum vestigia ponere:' ut 'in vacuum venire' dixit II. Sat. 5. pro vacantem hereditatem ingredi; sive accipere. *Torrent.* *Libera per vacuum*] Ego nullius Poësin Latinam imitatus sum, sed vestigia in vacuo posui, id est, præcedentem non sum sequutus. *Princeps*] Primus.

23 *Dux, reget examen*] Non dubitabit se aliorum ducem profiteri, Metaph. ducta ab apibus. *Parios*] *Paros* Archilochi patria, quem in Epodis imitatus est. *Torr.* *Parios ego*] Iambos inventos ab Archilocho, qui fuit ex Paro insula.

24 *Numeros animosque*] Neque numeris neque spiritu Archilocho inferiorem se judicat: materia etiam superiorem, quod maledicentiam fugiens non nisi licita scripserit. *Torrent.* *Numeros animosque sequutus*] Sequutus metrum et spiritus Archilochi.

25 *Agentia*] Verba ad laqueum adigentia. Vide Epod. VI.

26 *Foliis brevioribus ornes*] Id est, parcius laudes; 'laurus' enim et 'hedera' Poëtarum præmia sunt, pro laudis magnitudine largius benigniusque donanda. *Torrent.* *Brevioribus*] Videtur alludere ad coronam tonsilem seu depexam, cujus erant breviora folia. Vide I. Od. 7. *Cruq.* *Brevioribus ornes*] Ne minore corona, id est, laude me corones, o Mæcenas.

28 *Temperat Archilochi*] Metrum Archilochi, quod nos imitamur, versibus Alcæi et Sapphus temperamus. *Archilochi Musam*] Pro Archilochum ipsum: quem non ita imitari se ait, quin Alcæum et Sapphonem admisceat. *Mascula Sappho*] *Sapho* scribunt vetustissimi codices. Turneb. x. 2. et XXI. 6. *Torrent.* *Mascula Sappho*] Sappho fuit animo forti et virili.

29 *Sed rebus*] Sed sententiis et dispositione dissimilis non quæret Lycamben. *Rebus et ordine dispar*] Idem videri possit ante dixisse; sed meo judicio repetere voluit, ut etiam Alcæum suum, hoc est, Alcaica quæ scripsit, acerbitate illa Archiloica carere ostendat. *Torrent.*

30 *Quem versibus*] Quem versibus maledicis dedecoret.

31 *Sponsæ laqueum*] Neobulæ, Lycambes filiæ, quæ se quoque post patrem suspendit.

32 *Hunc ego*] Hunc Archilochum. *Non alio dictum prius ore*] Non ab alio ore Latino.

33 *Vulgavi fidicen*] Ego imitatus sum existens fidicen, id est, Poëta lyricus. *Juvat immemorata ferentem*]

Juvat me proferentem dicta a nullo ex Latinis ante me.

34 *Ingenuis*] Hominum ingenuorum oculis legi.

35 *Scire velis*] Προκατάληψις, cum non scribat carmen maledicum, cur in publico non laudetur, nec populi manibus teratur.

36 *Premat extra, &c.*] Cur foris vituperet.

37 *Non ego*] Ut solent indocti Poëtæ. *Ventosa plebis*] Plebis mobilis et inconstantis. *Suffragia venor*] Salse, ut solet, sæculi sui ambitum carpit; qui sine muneribus non magis publicam Poëtæ laudem apud plebem sperare possit, quam candidati magistratum. *Torrent.*

39 *Auditor et ultor*] *Actor* legit Canterus Nov. Lect. IV. 12. et quidem ex cod. uno. Mss. nostri omnes *ultor* habent; quod probo, vel ob solum Juvenalem: 'Semper ego auditor tantum, numquamne reponam?' *Torrent. Ultor*] Judex et castigator: vel qui ulciscor eos mea carmina vicissim recitando.

40 *Grammaticas ambire tribus*] Notum Grammaticorum supercilium, qui se omnium scriptorum judices venditant: unde 'Critici' appellantur: eosque ob multitudinem, instar pop. Rom. facete in tribus dividit. *Torrent. Grammaticas ambire tribus*] Grammaticorum multitudinem prensare, ut libros meos suis discipulis ediscendos proponant. *Pulpita*] Pulpitum proprie quidem suggestum significat, hoc est, locum editum; unde, ut in theatro comœdiæ, sic in doctorum hominum conventiculis auctorum scripta recitabantur: verum hic pro auditorio accipere malim, partem scilicet pro toto; nec male Porphyrio *pulpita* pro magistris exponit, qui in sublimi præsident ceteris. *Torrent. Pulpita*] Unde recitentur a Grammaticis mea carmina.

41 *Hinc illæ lachrymæ*] Ex hâc causa indignatio apud Grammaticos exoritur. *Spissis indigna theatris*] Ordo est: Si dixi, pudet me recitare scripta indigna spissis, id est, frequentibus theatris, et addere pondus nugis meis: rides Horati, ait aliquis invidus.

42 *Et nugis addere pondus*] Et nugas venditare.

43 *Rides, ait*] Simulatione uteris. *Jovis auribus ista*] Auribus Augusti, Jovis nostri.

44 *Fidis enim*] Confidis te solum edere dulcia carmina.

45 *Tibi pulcher*] Tuo judicio bonus Poëta; nam suum cuique pulchrum. *Ad hæc ego naribus uti Formido*] Scribe: *ad hæc ego: naribus uti Formido.* Ut illa verba sint Horatii: qui se Criticum acumen subterfugere testatur. *Heinsius. Ad hæc ego*] Ad ea, quæ mihi ab illo dicta sunt vereor subsannare, id est, vereor irridere quæ dixit.

46 *Luctantis*] Non dissimile illud ex Epist. ad Florum lib. II. 'Cædimur, et totidem plagis consumimus hostem, Lento Sammites ad lumina prima duello.' Ibi enim ab arena, hic a lucta, ad eos qui invicem sua scripta recitant, aut inter se committuntur, ducta Metaphora est. *Torrent. Luctantis*] Mecum contendentis.

47 *Displicet iste locus*] Iste locus, (id est, theatrum) in quo carmina mea palam recitentur, mihi displicet. *Iste locus*] Meliores libb. tres, *ille locus*, quod mallem: locum autem intelligo, quo recitaturi conveniebant. *Torr. Clamo et diludia posco*] Legendum *deludia;* nam 'deludere' est ludi finem facere. Nam et 'dilusisse gladiatores' dicuntur, ubi finem ludo et arti posuerunt, quod Græce καταλύειν dicitur: hinc 'deludium' cessatio a ludo, vel κατάλυσις ludi. Sic et 'desiderari' res dicitur, quæ abiit, nec amplius exstat. 'Deferbuisse' dicitur quod fervere desiit. *Salmas. Diludia*] Vetus glossema, quod constat esse Acronis, in vulgatis libris corruptum: 'Diludia dicuntur tempora

quæ gladiatoribus conceduntur intra dies munerum quibus pugnant.' Sed melius Porphyrio; 'Diludia,' inquit, 'intermissio seu dilatio ludorum.' Ad omnes enim ludos spectare arbitror, maxime tamen gymnicos, ut certantes respirarent. Turneb. XXII. 5. Canterus Nov. Lect. VI. 4. *Torrent.* *Diludia posco, &c.*] Spatium emendandi carmina exposco. Metaph. ducta a ludorum dilatione gladiatoribus concessa.

48 *Ludus enim genuit trepidum*] Ludus certamen, certamen iram, ira inimicitias, inimicitiæ bellum sæpe genuerunt. Climax est, seu gradatio.

49 *Funebre bellum, &c.*] Lugubre bellum.

EPIST. XX. AD LIBRUM SUUM. Librum suum compellat in lucem prodire cupientem, a quo eum, propositis, quæ impendent, periculis, deterrere conatur. De suo genere, vita et moribus, nec non de corporis statura et ætate quædam refert, quæ ab eo narrari velit.

1 *Vertumnum Janumque*] 'Vertumnus' vel ab amne Tiberino averso: vel a vertendis commutandisque rebus ac mercibus; vel quod vertentis anni (unde *Vertunnus* scribi volunt) temporibus præsit: vel a vertendis hominum mentibus ac cogitationibus dictus; ut Deum, teste Varrone, ex Hetruria Romam profectum decuit, in vico Tusco ædem adeptus est: signumque ejus in ara Opis et Cereris stetit, regione fori Romani, ut P. Victor. nos docuit. Qui locus sicut et Janus, cum valde celebris esset; non mirum si, quod hic significat Flaccus, bibliopolæ illic tabernas suas habuere. *Torr.* *Vertumnum, &c.*] Vertumnus et Janus Dii sunt, qui præsunt rebus vendentium et ementium, ante quorum templa vel statuas erant loca in quibus cum cæteris rebus libri etiam venales erant, librariorum columnis affixi. *Spectare*] Vel videtur, ut Cruquius censet, alludere ad auguralia; librumque suum spectare hos rerum commutandarum Deos, Vertumnum Janumque, ut ipsis quasi propitiis feliciter exiret in lucem, cui Horatius, tanquam jus omne auspiciorum habens, obnunciando pericula, studet apud se retinere. *Spectare*] Spectare, hoc est, fixis crebro oculis intueri, ut solemus ea quæ extollimus et admiramur, sic liber iste locum ubi publicaretur. *Torrent.*

2 *Ut prostes, &c.*] Ut palam te venalem offeras librariorum pumice expolitum. *Sosiorum pumice*] Sosia gens plebeia Romæ non ignota, cognomen Senecio, hos vero Sosios fratres librarios ea ætate celeberrimos fuisse, monstrat etiam locus Epistolæ ad Pisones: 'Hic meret æra liber Sosiis.' *Torrent.* *Pumice*] Pumex lapis cavernosus, quo quæ maculosa rudiaque sunt, raduntur, lævigantur, complananturque. *Cruq.*

3 *Odisti claves*] Non vis domi contineri et sub sigillo esse: quod pudicis gratum esse consuevit. *Claveis et grata sigilla pudico*] Alludit ad diligentem virginum ac prætextatorum custodiam, obsignatis cubiculorum foribus, ne egrederentur. *Torrent.*

4 *Gemis*] Lamentaris.

5 *Non ita nutritus*] Non in eum finem a me conscriptus, ut egredi periculose, quam tuto malis apud me manere. *Quo discedere*] *Descendere* habent Mss. omnes; atque ita loquebantur Romani in forum ituri. *Torr.*

6 *Non erit emisso reditus tibi*] Postquam fueris emissus.

8 *In breve te cogi*] Voluminum quibus utebantur veteres formam cogitemus; sciendumque quod nisi explicarentur atque evolverentur, legi non poterant. Ait ergo Horatius doliturum librum, ubi lædi se ac reprehendi senserit, qui etiam ab amatore, si quem invenerit, deseratur, et in angustum cogatur, mox ubi fruitionis eum satietas ceperit. Occulta

igitur a re Venerea ad evolutionem libri translatio est, ac perpetua quædam Allegoria. Ab ea vero quam dixi evolvendi ac complicandi ratione dictum 'breviarium.' Videnda etiam quæ in Hermathena notat de ratione complicandorum voluminum Joan. Gotropius Becanus. *Torrent.* *In breve te cogi*] Complicari, &c. in manibus involvi. *Quum plenus, &c.*] Quum lector tui videndi antea cupidus, sit languidus et legendo defessus.

9 *Quod si, &c.*] Si ego (qui tibi peccanti, ut augur, futura prænuncio) non desipio odio tui mihi bene monenti non parentis, &c.

10 *Donec te deserat*] Tantisper dum novus eris. *Ætas*] Juventa.

12 *Tineas pasces*] Tineas pascere dicuntur, quæ neglecta situ pereunt. *Erasmus.* *Tineas pasces*] Tineas quæ te corrodent. *Taciturnus*] Quia non legeris.

13 *Aut fugies Uticam*] Aut tineas tacendo pasces, aut si tam vili esca contentus esse nolis, vel fugam in Africam ultro arripies, vel vinctus etiam ut fugitivi solent in Hispaniam mitteris. Nobilia enim oppida, *Utica* Catonis morte, *Ilerda* Cæsaris adversus Pompeianos victoria. *Vinctus* autem legitur in omnibus nostris exemplaribus uno demto, qui *victus* habet, alii *unctus* edunt. Neque hic occultum aliquid subest, sed fuga illa sive spontanea sive coacta, eo spectabat, ut Romæ jam evilescens, in provincia, novitate Lectorem alliceret: quemadmodum enim lenones meretriculas, sic et bibliopolæ libellos quæstus gratia alio atque alio mittunt. *Torrent.* *Fugies Uticam, aut*] Exulabis. Est Utica urbs in Africa. *Unctus mitteris*] Fient ex te literarum integumenta. Solebant veteres alia charta suas epistolas operire. *Ilerdam*] Hispaniæ civitatem.

14 *Monitor, &c.*] Ego qui te præmonui ridebo.

15 *Male parentem*] Sibi non obtemperantem. *In rupes protrusit asellum*] Præcipitem dedit, deturbavit. 'In rupes protrudere,' non caret adagii forma, quod in eos quadrare potest, qui malo genio nati, nec per se sapiunt, nec bene monenti credere volunt. *Cruq.*

17 *Hoc quoque, &c.*] Hoc tibi eventurum est. *Pueros elementa docentem*] Hoc Poëtæ nostro, uti et Poëtarum principi Virgilio, sua jam ætate contigisse testatur Juven. Sat. VII. 'Totidem olfecisse lucernas, Quod stabant pueri cum totus decolor esset Flaccus, et hæreret nigro fuligo Maroni.' *Torrent.* *Elementa*] Literas.

18 *Extremis in vicis*] *Extremos* credo *vicos* dicit, loca ubi plures vici in trivia aut quadrivia desinunt: ibi enim Grammaticorum scholæ, quo plures confluerent. *Torrent.*

19 *Quum tibi*] Hora diei tertia aut quarta, quo tempore ludimagistri dictata pueris præbere consueverunt. *Sol tepidus plureis admoverit aureis*] Quum invalescente jam die, non pueri modo, sed et alii ad te audiendum confluxerint: nam pueros etiam ad lucernas discere solitos Juvenalis ostendit. *Torrent.* *Aures*] Auditores.

20 *In tenui re*] In parva hæreditate, vel angusta re familiari.

21 *Majores pennas*] Humilitatem generis mei illustrasse. Allegoria ducta ab avium pullis.

22 *Generi demas*] Natalibus.

23 *Primis urbis belli, &c.*] Romæ Primatibus, Augusto, Mæcenati, Pollioni, &c.

24 *Præcanum*] Canum ante tempus. *Solibus aptum*] Libenter apricari solitum se ostendit Horatius, ut senes plerique omnes apricationibus, quas Græci ἡλιοκαΐας vocant, gaudent: unde Persius Sat. IV. 'At si usquam cesses, et figas in cute solem.' Eumque ad usum solarium fere et heliocaminum in ædibus habebant veteres. *Torr.* *Solibus aptum*] Sole gaudentem.

25 *Irasci celerem*] Iracundum, ita tamen ut sim facile placandus. *Irasci celerem*] Ut sunt fere cholerici, ὀξύχολοι inde dicti: accedat poësis: 'genus enim irritabile vatum;' sed et hoc in eis optimum, quod placabiles sunt ac facile sedantur; ut bene ex Homero, Euripide, Aristotele, Cicerone Lambinus: talis ergo Horatius. At vero Lucilius apud Nonium, quamquam corruptus, viris bonis aliter evenire ait his versibus, ut ex Oberti Gifanii sententia restitui forte poterunt: 'Id bonis porro ceu proprium est viris Si irati seu cui propitii sint, ii ut Diutius una eadem maneant in sententia: Non cum benignitate sollicitarier Proposcito.' Verum ille de constantibus loquitur; Noster vero iracundiæ vitium in se agnoscit, non ideo futurus levis, nisi nimia quadam inconstantia sine maturo animi consilio huc et illuc eum verti ac commoveri contigerit. *Torr.*

26 *Ævum*] Ætatem meam.

27 *Decembres*] Annos quatuor et quadraginta.

28 *Collegam Lepidum*] Natalem Horatii incidisse anno Urbis 688. Cotta et Torquato Coss. jam ante cognovimus, III. Od. 21. unde ad annum Urbis DCCXXXII. quo Coss. fuere Q. Æmilius Lepidus et M. Lollius, anni sunt 44. Atque ita Fasti Capitolini. Recte igitur ingeniosus Poëta, utens verbo *duxit*, Lollio primas tribuit: quamquam ob nobilitatem, ut arbitror, Lepidi nomen anteponatur, ut in Fastis, sic in hac pontis Fabricii inscriptione: L. FABRICIVS. C. F. CVR. VIAR. FACIVNDVM. COERAVIT. Q. LEPIDVS. M. F. M. LOLLIVS M. F. COS. EX. S. C. PROBAVERVNT. *Torrent. Duxit*] Quia ex Dione colligimus, ipsum Lollium ducem et auctorem fuisse consulatus ipsi Lepido, cum Lucio Silvano contendenti. *Cruq. Anno, &c.*] Eo anno quo Lollius Consul sortitus est Lepidum collegam suum in Consulatu.

EPISTOLARUM LIB. II.

EPIST. I. AD AUGUSTUM. Queritur de pravo Romanorum suæ ætatis judicio, Poëmata e vetustate æstimantium, et nova, non ob aliud quam quod nova essent, fastidientium: quum tamen multa sint in veteribus Poëtis reprehensione digna. Poëticæ studium non multis ante sæculis Romæ coli cœptum esse dicit, et fatetur quidem non minus indoctos quam doctos Poëmata scribere: sed aliqua commoda hunc illorum errorem consequi, atque adeo, qualescunque sint, illo suo Poëticæ studio ipsi Reipubl. utiles esse ostendit. Poësin initio rudem, non nisi sero ex Græcorum lectione expoliri cœpisse ait, quum Græcia capta cæteras etiam artes agresti Latio intulit. Vulgi de Comœdia, tanquam opere minime laborioso, judicium reprehendit: et quæ a scribendis fabulis multos deterreant exponit. Postremo de Poëtis illis agit, qui non spectatoribus scribunt, sed lectoribus, et Augustum ad calcar illis addendum hortatur, ejus de Virgilio et Vario judicium laudans.

Pulcerrimæ hujus Epistolæ Argumentum ipsa Horatii Vita, quæ Suetonii titulo circumfertur, ostendit. Quum igitur editis sermonum libris nullam in eis sui memoriam habitam Augustus per Epistolam conquestus esset, hanc, ut inquit ille, Eclogam

Poëtæ expressit; in qua summo artificio optimum maximum principem collaudans, ac de Poësi multa disserens, ejus erga Poëtas studium et benevolentiam accendit. *Torrent.*

1 *Cum tot sustineas*] Exorditur a deprecatione brevitatis Epistolæ, captans Augusti benevolentiam a negotiorum magnitudine, quæ non patitur eum prolixis scriptis legendis operam dare. *Cruq.* *Solus*] Per partes enim, hoc est, per diversas factiones, eo jam ventum erat, ut necesse esset Reipub. per unum consuli. Oppresso igitur Lepido et victo apud Actium Antonio, constituto Augusti Cæsaris principatu, hæc scripsit Horatius. *Torrent.* *Solus*] Optimus princeps (cujus subsequitur elegans descriptio) solus sustinet negotia, sed non solus consultat.

2 *Res Italas armis*] Ea enumerat, quibus boni principis officium continetur, armis tueri imperium, Rempub. legibus, ac domi militiæque bonos mores colere: quæ omnia sic præstitit Augustus, ut neminem novi status pœniteret. *Torrent.* *Res Italas armis tuteris*] Imperium et dignitatem Romanam. *Moribus ornes*] Recta disciplina, quæ bonos mores inducit.

3 *Legibus emendes*] Metu pœnæ, quæ ex legibus infertur. *In publica commoda peccem*] In Reipubl. utilitatem delinquam.

4 *Morer*] Si tardem.

5 *Romulus et Liber pater*] Hi omnes quibus artibus in cœlum vecti sint, III. Od. 3. vidimus: ubi eandem Augusto sedem pollicetur; eo nomine, ut hic ait, ceteris præferendo, quod videns vivensque divinis honoribus affectus sit; illi post fata. *Torrent.* *Liber pater*] Bacchus, qui animum curis liberat.

6 *Post ingentia facta, &c.*] Post res fortissime gestas, (id est, post finem vitæ,) in cœlos recepti.

7 *Dum terras, &c.*] Typus hic est optimi principis erga subditos. *Cruq.* *Dum terras colunt*] Dum vivunt.

8 *Componunt*] Dum bella finiunt. *Agros assignant*] Dum suum cuique assignant.

9 *Ploravere suis*] Questi sunt. *Non respondere*] Favorem non esse meritis suis parem.

10 *Qui contudit*] Hercules. *Contudit Hydram*] Ὕδραν τέμνειν, *Hydram secare*, proverbio dicimur: sed Poëtis liberum sit eam contundere: quamquam hoc verbo generaliter pro opprimere usi sunt. Hujus itaque fabulæ interpretationem videre apud Palæphatum de Non Credendis Fabulosis Narrationibus. *Torrent.*

11 *Fatali*] Ita de eo etiam Virg. Æn. VIII. 'Ut duros mille labores Rege sub Eurystheo fatis Junonis iniquæ Pertulerit.' 'Junonis fata' vocans, quæ ejus opera serius nascenti Herculi, quam Eurystheo evenerant, ut in fabulis legimus. *Torrent.*

12 *Comperit*] Cognovit. *Supremo fine*] Ipsa morte.

13 *Urit enim*] Urunt oculos omnia splendida διὰ τὰ ὀπτικὰ, non sine dolore: dein hebetant et caligare faciunt: ita metaphoricῶs, qui virtutes rebus gestis reddunt graves aliis et inimitabiles, nominis sui splendore et gloria urunt invidos. *Cruq.* *Urit enim, &c.*] Ille homines sua virtute accendit ad invidiam, qui artifices se inferiores sua excellentia quodammodo opprimit. *Fulgore*] *Splendore* duo optimi codices. *Torrent.* *Quæ prægravat artes Infra se positas*] Sensus est talis: Qui in summa aliqua et digniori arte versantur, qualis ars est in qua Cæsar versatur, quales sunt quas supra commemoravit; bella componere, agros assignare, oppida condere, regnare, bene de humano genere mereri; plerumque dignitate sua ac fulgore, eos, qui versantur in minoribus, ut cæteri cives, prægravant; ideoque et urunt. Quamdiu vivunt scilicet. At te superstitem Pop. Romanus nihilo secius colit. Hæc est

interpretatio. Jam quod Lambinus interpretatur, *prægravat*, 'onerat atque opprimit,' non est nauci. 'Prægravare' est 'præponderare' et 'antecedere;' quemadmodum in lancibus, quæ graviora sunt. Ut cum Seneca 'deteriorem partem civitatis prægravare' dixit. *Heins.* *Prægravat artes Infra se positas*] *Artes*, pro artibus præditos dixit: qui ab excellentiore aliquo prægravantur, ut cum eo loci quo ille ascenderit pervenire se posse desperant: unde invidia, adversus quam vix ullum nisi post fata remedium: mortuis enim, quos ob eam quoque caussam beatos appellari arbitror, cum amplius obstruere nostris luminibus nequeunt, non invidemus. Qua de re aliquid II. Od. 20. 'Invidiaque major Terras relinquam.' *Torrent.*

14 *Extinctus, &c.*] Mortuus idem amabitur.

15 *Præsenti tibi*] Tibi vero viventi. *Maturos*] Tam uberes ac perfectos florenti adhuc ætate eum virtutum suarum fructus referre ait, quam si jam vitæ spatium peregisset. *Torrent.* *Maturos largimur honores*] Tempestivos Deorum honores, ante tuam mortem.

16 *Jurandasque*] Aram ponere, et per ejus, cui posita sit, nomen jurare, deorum immortalium honor est. Locum autem illustrat Suetonius Cæsare cap. LXXXV. ubi de ara, et super eam columna ei post cædem posita, loquens: 'Apud eam,' inquit, 'longo tempore sacrificare, vota suscipere, controversias quasdam interposito per Cæsarem jurejurando distrahere, perseveravit.' Loquitur autem de plebe Romana. Quod igitur post mortem Cæsari, id primo mortalium apud Romanos Augusto adhuc viventi contigit: ut de aris templisque, maxime per provincias ei positis, plura diximus supra IV. Od. 5. *Torrent.* *Jurandasque, &c.*] Ponimus aras, ad quas per nomen tuum juraturi sumus.

17 *Nil oriturum*] Idem aliis verbis IV. Od. 2. 'Quo nihil majus meliusve terris Fata donavere bonique divi; Nec dabunt, quamvis redeant in aurum Sæcula priscum.' *Torrent.* *Nil oriturum*] Nullum talem, qualis es tu.

18 *Sed tuus hic populus*] Illatio artis et ingenii plena. Collaudato enim populi de præferendo omnibus omnium ætatum ducibus Cæsare judicio, necessario quodammodo sequitur in judicanda Poësi graviter eum aberrare, quam solis annis non virtute æstimet. Et quanto quidem magis Augustum laudat, ut eo justior sit populi sententia; tanto gravius populum premit, quod non eodem de Poëtis judicio utatur. *Torr.* *Justus in uno*] Justus est in hac una re æstimator.

19 *Te Graiis anteferendo*] Te Græcis præponendo.

20 *Cætera nequaquam, &c.*] De cæteris rebus non recte judicat: nam veteres Poëtas ob solam vetustatem novis anteponit.

21 *Nisi quæ terris semota*] Nisi a terris abstracta, id est, Poëtas mortuos. *Suisque Temporibus defuncta*] Quæ præterierunt.

22 *Fastidit*] Aspernatur.

23 *Sic fautor veterum*] Ita favens veterum scriptis, ut dictitet Albano, &c. *Tabulas peccare vetanteis*] Cum autem finis legum sit, ut unius corporis cives æquali jure inter se vivant, constituta in eos qui societatem hanc violent pœna, quam sanctionem appellamus, et cujusque legis pars vel præcipua est, jure addit Horatius, *peccare vetanteis.* Torrent. *Tabulas peccare, &c.*] Leges XII. Tabularum.

24 *Quas bis*] Quas decemviri confirmarunt. *Sanxerunt*] Partim ex Solonis et Atheniensium legibus, partim ex moribus Spartanis institutisque. *Cruq.* *Fœdera regum, &c.*] Fœ-

dera regum Romanorum cum Gabiis aut severis Sabinis icta, et ex æquo composita.

25 *Rigidis*] Quod vero 'rigidos' vocat Sabinos, id ad priscæ gentis severitatem referendum est: quo nomine etiam Sabinæ præcipue laudabantur. Turneb. XXX. 29. *Torrent.*

26 *Pontificum libros*] Quales qui precationes, quique sacrificandi artem, aut augurales ritus, et similia continebant: potest etiam de annalibus intelligi. *Torrent.* *Pontificum libros*] Jus pontificale de sacrificiis. *Annosa volumina vatum*] Bene *annosa;* nulli enim rei æque ac vaticiniis nomen et celebritatem vetustas arrogat; eisque præcipue Romani tenebantur, ob divinitatem nempe, et quandam cælitum societatem nobilissimam. Plinius VII. 33. Ergo omnes libros quos et 'vaticinos,' et 'fatales,' et 'fatidicos' dicebant: hinc intelligi posse arbitror. *Torrent.* *Annosa volumina vatum*] Antiqua vatum prædicta.

27 *Albano Musas in monte loquutas*] Facete admodum, sub vulgi persona loquens, Musas e Parnasso et Citherone aliisque Græciæ collibus in Albanum montem magnæ apud Latinos venerationis transtulit: perinde ac si pro Latinis suas ibi sedes collocasset. Vide et Turneb. XXVI. 24. *Torrent.* *Musas in monte*] A Musarum ore fluxisse.

28 *Si quia Græcorum*] *Graiorum* habent duo exemplaria. Sententia autem horum versuum obscura est; quæ meo judicio sic poterit explicari: Si, quia inter Græcorum scripta antiquissima quæque etiam sunt optima, eadem omnino ratione Romani scriptores censendi veniunt; non est cur tantopere gloriemur, ac de rebus nostris magnifice sentiamus: perinde ac si vel intra oleam vel extra nucem nihil duri esse manifesto mendacio contendamus, nostra Græcis præferimus: et tamen præferimus; ergo nobis ipsis adversamur; nam eodem modo quo Græci Græcos sola antiquitate excellunt; sic in universum Græci omnes longo intervallo Romanos antecedunt. Duo itaque versus illi, *Venimus ad summum fortunæ, &c.* per μίμησιν accipiendi sunt, ut quorum sententia Romanis semper in ore sit. De quo sic M. Tullius Tuscul. Quæst. lib. I. 'Sed meum judicium semper fuit, omnia nostros aut invenisse per se sapientius quam Græcos, aut accepta ab illis fecisse meliora, quæ quidem digna statuissent in quibus elaborarent.' Intervalla autem temporum, quibus Græci ac Romani scriptores floruere, declarat Gellius lib. XVII. cap. ultimo. Breviter igitur, aut desinamus, inquit Horatius, nostra Græcis tanto jam tempore prioribus anteponere; aut fateamur colligi, ideo quia apud Græcos sic contigit, apud nos quoque novos a veteribus superari. *Torrent.* *Si, quia Græcorum sunt*] Ordo est: Si quia scripta Græcorum sunt antiquissima, sunt etiam optima, idcirco Romani scriptores, quo antiquiores erunt, eo meliores habebuntur: certe nihil restat nisi ut denegemus ea quæ sunt naturalia, scilicet quod olea non habet intra se lapillum, neque nux extra se corticem.

30 *Non est quod multa*] *Τὸ quod*, pro 'cur.' Sensus est: Frustra cum id genus hominibus contendimus; nam dicere nihil esse doctum nec laude dignum, nisi quod est antiquum: hoc perinde est ac si cum ratione insanias: quis enim sanæ mentis, nucis corticem neget esse duram? *Cruq.* *Non est quod multa loquamur*] Cur multa loquamur.

31 *Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri*] Horatius volens significare summam rei absurditatem, sic concludit: si hoc (de quo dixit) verum atque æquum est; etiam illud verum est, neque nucleum oleæ, neque nucis ligneum putamen esse du-

rum: quod quia palam absurdum est; sequitur etiam illud esse absurdum, de quo ibi est sermo. *Cruq.*

32 *Venimus ad summum*] Nos Romani venimus ad summum fortunæ, id est, perfecti sumus Poëtæ. *Pingimus atque Psallimus et luctamur*] Quatuor artes prima ætate discebant Græcorum pueri, ut in Laconum Rep. Xenophon et lib. VIII. de Repub. ait Aristoteles, 'Grammaticam,' quamque (quod nudi corpora exercebant) 'Gymnasticam' vocabant, et Musicam, et 'Picturam:' quarum 'Musicam' et 'Palæstram' Plato ubique in cœlum fert, ut I. Od. 10. diximus. Terentius vero Eunucho cum ait: 'Fac periculum in Litteris, Fac in Palæstra, in Musicis, quæ liberum Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.' Picturam omisit, ut minus frequentem, et Romanis sua ætate ferme ignotam. At Horatius litteras non addit, quia de scriptoribus controversia est. *Torrent.*

33 *Psallimus*] Cithara canimus. *Doctius unctis*] Doctius Græcis palæstritis, qui ungi solebant.

34 *Si meliora dies*] Hæc alia ratio est, dicentium idem Poëtarum scriptis quod et vinis evenire, ut ætate meliora fiant; quam jocose eludere maluit Horatius, quam serio refellere. Et verum quidem est, nec vina nec carmina quæ mala sint ætatem ferre: verum etiam est ut sæpe vina ita et ingenia, quæ dura et acerba nascuntur, (quod Attium Poëtam dixisse ferunt) post fieri mitia et jucunda: sed ingeniorum fœtus, hoc est, scripta ipsa, tempore emendatiora reddi ut vina solent, plane falsissimum est. Relinquitur igitur non rei varietate, sed sola invidia, quod multi sæpe conquesti sunt, recentiorum glóriam obscurari. *Torrent.* *Si meliora dies*] Ironica concessio; quia ad judicium poëmatis, ais, temporis unius habendam rationem, velim id tempus definiri, ut certi quid ea de re cognoscamus, ne perpetuo sit litigandum. *Cruq.* *Dies, ut vina*] Temporis processus.

35 *Pretium chartis*] Sic optimi duo codd. alii *chartis pretium.* Recte autem, si scripta vinis comparanda sunt, rogat Horatius, quo tandem anno vetustatis gratiam obtinere possint; nam et vinis pro cujusque genere sua ætas est: ut Falerni media ætas, si Plinio credimus, a quintodecimo anno incipit. *Torrent.* *Pretium chartis, &c.*] Quot anni authoritatem acquirant carminibus.

36 *Qui decidit, inter*] Qui mortuus est.

38 *Viles atque novos*] Inter contemptos. *Excludat jurgia finis*] Responsio est: Pone finem annorum, et nulla erit contentio.

39 *Est vetus atque probus*] Est vetus atque laudabilis Poëta (tu dicis) qui, &c. *Centum qui perficit annos*] Emendatissimi quique codices, *centum quia perficit annos.* Placet. Sic enim Juven. 'Et soli cedit Homero Propter mille annos.' *Torrent.*

40 *Qui deperiit*] Qui defunctus est minor, id est, junior uno mense.

42 *An quos*] An inter novos, &c. *Respuet*] Malim *respuat;* ut in tribus optimis libris; sunt qui *respuit* legant. *Torrent.*

43 *Iste quidem*] Responsio ad secundam quæstionem.

45 *Utor permisso*] Utor eo, inquit Horatius, quod mihi permittis. *Caudæ pilos*] Caudæ pilos equinæ paulatim vellit, qui quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque assiduitate conficit. *Erasmus.* *Caudæque pilos*] Notus apologus, quo suos Sertorius milites admonuit, perseverantiam inconsulta vi esse efficaciorem. *Torrent.*

47 *Elusus ratione*] Deceptus acervali argumentatione, id est, Sorite. *Ratione ruentis acervi*] Cum *acervum* dicit, quem Græci σωρὸν vocant, manifeste alludit ad argumentationis

aut syllogismi genus, quod σωρείτης dicitur a dialecticis: cum aliquid minuatim et gradatim additur aut demitur. Turneb. XXX. 7. *Torr.*

48 *Redit ad fastos*] *In* pro *ad* habent plures et meliores codd. nec male. Sensus enim est, antiquarium hunc, quomodocumque eum premas et rationibus convincas, in fastos recidere, et virtutem annis æstimare, non quomodo, sed quando quid scriptum sit curantem. *Torrent.* *Ad fastos*] Ad libros annaleis, in quibus Consulum nomina perscribebantur, quorum appellatione anni notabantur. *Virtutem, &c.*] Virtutem carminis.

49 *Miraturque nihil nisi*] Nihil laudat nisi quod mortuum est, id est, mortuos Poëtas: de Libitina vide III. Od. 30. *Libitina*] Repetenda quæ notavi II. Sat. 6. 'Autumnusque gravis Libitinæ quæstus acerbæ.' *Torrent.*

50 *Ennius*] Enumerat veteres Poëtas: quorum Romæ familiam duxit Ennius; qui Latinorum Homerus semper habitus fuerit: priori Africano, cujus res gestas scripsit, et bellorum etiam comes fuit, adeo carus, ut statuam ejus sepulcro suo imponi jusserit, clarumque illud nomen ex devicta Africa partum, in supremo cinere cum Poëtæ titulo legi. Præsens igitur Horatii versus ita intelligendus est, ut ex Ennii quodammodo persona loqui videatur, qui tot nomina sibi ipse sumserit. *Torrent.* *Alter Homerus*] Ennius animam Homeri in se immigrasse dicebat.

51 *Critici dicunt*] Grammatici, scriptorum censores.

52 *Quo promissa*] An promissis digna præstet, qui primum se Musarum scopulos superasse ait. *Quo promissa cadant*] Ita negligenter scripsit, ut videatur parvi facere, quid de se promiserit vel somniarit. *Somnia Pythagorea*] Ex Pythagoræ μετεμψυχώσει, seu *animarum traductione* petita: quæ peramare ridentur a Persio his versibus Sat. VI. 'Cor jubet hoc Enni postquam destertuit esse Mæonides Quintus pavone ex Pythagoreo.' Plus itaque promittit quam præstat, 'Ennius ingenio maximus, arte rudis.' *Torrent.*

53 *Nævius in manibus*] Ideo manibus teri negat, quod ob frequentes ejus in scena fabulas (nam plurimas et quidem populo gratissimas scripsisse dicitur) spectatores eum recenti pæne memoria tenerent. Placet veteris libri glossarium: 'In manibus non est, quia non reperitur;' ut, quamquam ea ætate vix extarent Nævii opera, non aliter tamen hæreret in omnium mentibus, quam si recens periisset. *Torrent.* *Nævius in manibus non est*] Nævius Poëta Campanus, Ennio senior, non manibus teritur.

54 *Pene recens, &c.*] Quasi recens sit.

55 *Uter utro sit prior*] Uter utri præstet.

56 *Pacuvius docti famam, &c.*] Ut Afranium Menandro, Plautum Epicharmo comparat: sic videtur dicere Pacuvium Euripidi similem, qui scenicus Philosophus dicebatur: Accium Sophocli, cujus cothurni sublimitas ab omnibus celebrata est. Est igitur *doctus senex* fortasse Euripides: *altus* senex, Sophocles. *Turneb.* XXVI. 24. *Pacuvius docti*] Pacuvius octogenarius, existimatur ab omnibus doctus. *Docti Senis*] Nec omittere velim, in Jacobi Carondeletii codice inter lineas suprascriptum esse *docti senis*, id est, Ennî, et *alti*, id est, Nævî;' adscribi præterea in margine: 'Alii dicunt *docti senis* Sophoclis, *alti* Euripidis.' Eosdem etiam confert Quinctilianus. *Torrent.* *Alti*] Elati Poëtæ.

57 *Afrani toga*] Elegans dictum; quia enim Togatas scripsit Afranius, et tanta quidem cum laude, ut Menandrum ipsum æquare videretur; in tanta paritate, utriusque vestis etiam alteri convenit. *Torrent.* *Toga convenisse*] Togata Comœdia Afranî Me-

nandro similis dicitur.

58 *Siculi properare Epicharmi*] *Properat* legitur in duobus exemplaribus. Neque ego id damnare ausim, nisi mox sequeretur: *vincere Cæcilius:* magis enim exprimit Horatii de Plauto judicium, ut temerarium, ut præcipitem, et inconsideratum jure damnantis. *Torrent.* *Properare*] Non laboriose, nec graviter, sed humili stylo, jocoso nugacique scribere suas Comœdias. Deinde Plautus, inquit Festus, non Atticissat, sed Siculissat, id est, Sicule loquitur. *Cruq.* *Properare Epicharmi*] Dicitur appropinquare laudi Epicharmi Poëtæ Siciliensis.

59 *Vincere Cæcilius gravitate*] Dicitur alios Comicos vincere. *Cæcilius*] Huic primam in Comœdia palmam, ut secundam Plauto tribuit Sedigitus. Fuit autem e Gallia Cisalpina, et quidem patria, ut quidam volunt, Mediolanensis. Quare hæc omnia non de sua, sed de Criticorum sententia loquitur Horatius. *Torrent.*

60 *Hos ediscit*] Hos Roma ediscit in scholis. *Arcto stipata theatro*] *Arto* legunt vetustissimi codd. et quidem perpetuo. 'Arctum' autem theatrum cum dicit, populi frequentiam respicias oportet. Nam quæ sub Augusto tria Romæ theatra commemorantur, omnia amplissima fuere. De quibus Plin. xxxv. 15. *Torrent.*

62 *Livi scriptoris ab ævo*] Hic nempe, ut obiter ante diximus, primus Romæ fabulas docuit, non satis dignas, quæ iterum legerentur. Nomen autem traxit a Livio Salinatore, qui eum, quod filias ejus erudierat, manumisit: ante Andronicus dictus. *Torrent.* *Livi scriptoris*] Ab ævo Livii Andronici Poëtæ antiquissimi.

63 *Rectum videt*] Recte judicat. *Est ubi peccat*] Alicubi peccat.

66 *Nimis antique*] Ἀρχαϊκῶς supra Epist. ad Torquatum. Tanto autem liberius hæc tractat Horatius, quod Augustus mundiciarum patris sui in Sermonibus sectator, ut ait Gellius, aut, ut Suetonius, genus eloquendi secutus elegans et temperatum, cacozelos et antiquarios pari fastidio sprevit. *Torrent.* *Nimis antique*] Obsolete.

67 *Ignave multa*] Si fatetur eosdem multa oscitanter dicere.

68 *Mecum facit*] Mecum sentit et vere judicat. *Jove judicat æquo*] Qui recte judicat, Jovem habet propitium. Est supra dictum Jovem consiliis, Themidem judiciis præesse. *Torrent.* *Jove judicat æquo*] Jove approbante.

69 *Non equidem*] Non velut invidus detraho. *Delendaque*] Meliora exemplaria *delendave*, ut puto, melius. *Torrent.*

70 *Plagosum*] Nimis durum in discipulos et immitem. Nec de Orbilio mirandum, qui miles jam quinquagenarius, repetitis quæ a puero non leviter attigerat studiis, Consule Cicerone Romam veniens, profiteri cœpit. Auctor libri de Claris Grammaticis. *Torrent.*

71 *Orbilium dictare*] Orbilium magistrum meum, plagas suis discipulis infligere gaudentem. *Emendata videri*] Non delenda.

72 *Exactis, &c.*] Perfectis et summo artificio elaboratis.

73 *Inter quæ verbum*] Inter quæ carmina. *Decorum, &c.*] Particula *et*, abest a duobus codicibus; neque ego illam revocaverim. *Torrent.*

74 *Concinnior*] Elegantior.

75 *Totum ducit venditque poëma*] Hoc est, auditori seu spectatori ostentat et approbat: sumtum, ni fallor, a mangonibus, qui inter venalium greges quanta possunt arte aliquos concinnant, ut tanto facilius etiam alios extrudant. Plura Turneb. xxvi. 24. *Torrent.* *Ducit*] Producit, ostentat. *Venditque*] Laudat, quasi venderet.

76 *Indignor quicquam*] Indigne fero. *Crasse*] Rustice, crassa Minerva.

77 *Illepideve*] Sine lepore.

78 *Nec veniam antiquis*] Et indignor non veniam erratorum suorum antiquis dari, sed, &c.

79 *Recte, necne crocum*] Si dubitarem, utrum recte et merito fabula Attæ Poëtæ antiqui, recitetur in scena croco et floribus conspersa. *Crocum*] De croco sic Plinius XXI. 6. 'Sed vino maxime convenit, præcipue dulci, tritum ad theatra replenda.' Propert. IV. 1. 'Pulpita sollennes non oluere crocos.' Et Spartianus Hadriano: 'In honorem,' inquit, 'Trajani, balsama et crocum per gradus fluere jussit.' Seneca etiam non uno in loco 'sparsiones' et quidem 'odorarias' vocat, ut 'rosarias,' ni fallor, Suetonius Nerone cap. XXVIII. *Torrent.* *Attæ Fabula*] T. Quinctius Atta, scriptor Togatarum fuit. Addit Festus id ei cognomen adhæsisse a pedum crurumve vitio: 'Attæ enim,' inquit, 'appellantur, qui plantis insistunt, et attingunt magis terram, quam ambulant.' Argute igitur Horatius, ad cognominis originem alludens, vel quod vere talis esset, et 'Attæ' et 'ambulandi' vocabulo usus: ridicule querens non licere sibi de claudicantis gressu dubitare. *Torrent.*

80 *Clament periisse pudorem*] *Clamant* habent tres Mss. Tale autem illud: 'Habeat jam Roma pudorem.' *Torrent.*

82 *Gravis Æsopus, quæ doctus Roscius*] Duo Romani theatri lumina, ille Tragœdus, hic Comœdus magis: ille gravior, quod tragicam actionem docuit; hic artificiosior; unde aptum utrique officium tribuit Horatius. Quamquam non histrionicæ tantum artis, sed aliarum etiam disciplinarum peritia summopere laudatur Roscius. Ambo autem ditissimi fuere, ex ingenti scenæ quæstu. Cum tales igitur ac tanti duo histriones isti fuerint, mirum non est, fabulis quas actitabant magnum ab eis decus ac pretium accessisse. *Torrent.* *Æsopus, quæ doctus Roscius*] Æsopus tragœdiarum actor. *Egit*] Recitavit in scena.

83 *Quod placuit sibi*] Ut plerique senes solent, et ii qui male judicant. Terentium enim hoc loco imitari videtur Horatius: 'Homine imperito numquam quicquam injustius, Qui nisi quod ipse faciat, nil rectum putat.' *Torrent.* *Ducunt*] Existimant.

84 *Parere minoribus, et quæ*] Concedere nobis, quos se inferiores esse putant.

85 *Imberbes didicere*] Adolescentes vel pueri. *Senes perdenda*] Adeo difficile est assueta relinquere, ut non temere Diogenem dixisse ferant: Νεκρὸν ἰατρεύειν, καὶ γέροντα νουθετεῖν, ταυτὸν εἶναι. *Mortuum curare, et admonere senem, perinde est.* Cruq. *Senes perdenda*] In senectute, ea esse abjicienda pudet fateri.

86 *Jam Saliare Numæ*] Quod Salii Martis sacerdotes a Numa Pompilio instituti saliendo canebant. *Saliare Numæ carmen*] Turneb. XXVI. 25.

87 *Quod mecum ignorat*] Versuum Saliarium obscuritas patet ex plerisque verbis inde desumtis, apud Varronem Ling. Lat. lib. VI. quorum vix pauca ipse Ælius assecutus sit. Merito itaque Horatius invidiæ eum insimulat, qui ea scire se jactet, minime iisdem, quibus senes illi de quibus ante dixit, rationibus excusandum. *Torrent.* *Quod mecum ignorat*] Quod nescit, æque ac ego.

88 *Sepultis*] Mortuis.

89 *Nostra sed impugnat*] Scripta novorum Poëtarum. *Lividus odit*] Nobis invidus.

90 *Quod si tam Græcis novitas*] Cum ab omni hominum memoria nullo non seculo Græcia scriptores habuerit, si sui quisque seculi invidia oppressus interisset; quos, inquit, nunc haberemus, qui veteres vocari, aut qui omnino legi possent? et facete, ut cives solemus, sic etiam scriptores quadam generis novitate a nobilibus distinguit. *Torrent.*

92 *Tereretque viritim publicus usus*]

Quod dum singuli viri legunt, assiduo usu tereretur.

93 *Ut primum positis*] Ostendit bonarum artium, quæ oblectandi caussa inventæ sunt, originem atque incrementum. unde sequitur, per se, non ab annis, illas censeri oportere. *Torrent.* *Nugari Græcia bellis*] Levibus artibus operam dare.

94 *Fortuna labier æqua*] Inde vitiis alimenta : præclare enim ille : 'Nunc patimur longæ pacis mala : sævior armis Luxuria incubuit victumque ulciscitur orbem.' *Torrent.* *Æqua*] Fortuna secunda.

95 *Studiis, nunc arsit*] Studiis gymnicis.

96 *Fabros*] Artifices.

97 *Suspendit pictæ vultum*] Attentissime fixit vultum, et cogitationem in picturæ artificio.

98 *Nunc tibicinibus*] Tibia canentibus, id est, Comœdis.

99 *Sub nutrice*] Veluti, inquit, si puella infans sub nutrice luderet.

100 *Mature plena*] Celeriter satiata.

101 *Aut odio est*] Aut displicet. *Quod non*] Nam jucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

102 *Hoc paces habuere*] Ex pace igitur et rebus secundis nata est hæc in Græcis artium varietas.

103 *Romæ*] Hactenus de Græcis. Nunc Romanos quidem serius ad res ludicras et ad scribendum appulisse animos ait ; ut tamen, postquam cœpissent, aliis non cederent. *Torrent.* *Solenne reclusa*] Ex more Atheniensi, ut arbitror : apud Athenas enim a legum latione θεσμοθέται dicti, ætate et usu docti, domi jura dabant, querelas criminationesque cognoscebant, æquo examine de causis decernebant. *Cruq.* *Solenne*] Usitatum. *Reclusa*] Aperta.

104 *Mane domo vigilare*] Vide I. Sat. 1. 'Sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.' *Torrent.* *Promere jura*] Respondere jus.

105 *Cautos nominibus certis*] Nummos per Syngraphum viris bonis et fidis creditos. *Nominibus certis*] Ab eo quod feneratores, ut Epod. II. diximus, eorum, quibus pecunias credebant, nomina Kalendariis suis inserebant, factum est, ut 'nominis' appellatio ad omnem obligationem contractumque pertineret. Nam 'facere nomina' idem est, quod contrahere : et nominibus legatis, quæcumque adversus quoscumque debitores actiones debentur. *Certis* itaque *nominibus expendere nummos*, est certa, bona, et idonea sequi nomina in contrahendo, ut cautum sit illis, qui pecuniam collocant, sive de mutuo sive de emtione agatur. 'Cavere' etiam proprium JCti munus est, idque late Cynicum illum tradidisse credo, libris quos de JCti officio scripsit. Neque est quod dicat aliquis, si *certis* legamus, videri antiquis illis Romanis fenora quæ attenti nimis exercebant ; cum laudandi potius caussa hæc Poëtæ dicantur : *rectis* vero significare proba et legitima, quæ huic loco magis conveniant. nam præterquam quod 'nomina' de quavis obligatione dicuntur ; etiam ad usuras sive fenus quod attinet, nulla bona aut idonea ac proinde certa appellanda sunt, quæ non legitima et honesta sint. Quam ob caussam neque filiifam. neque pupilli, neque minores 25. annis, aut furiosi, aut prodigi, bona nomina esse possunt, obstantibus nempe legibus ac senatusconsultis. Quare nempe bonum nomen erit, si quis alicui graviore usura, quam jure liceat, mutuo dederit : cum rescindi contractus possit. Denique bona omnia nomina certa sunt; ut incerta quæ mala. *Torrent.* *Expendere nummos*] Exponere, locare.

106 *Minori*] Ad ætatem referendum : ut cum 'minorem herum' pro herili filio dixit Terentius. *Torr.* *Majores audire*] Majorum consilia sequi, et minori consilium dare.

107 *Crescere res posset*] Augeri posset res familiaris. *Damnosa libido*] 'Libidinem' non tam pro Venere accipio, licet proprium hoc illi epithetum dederit in Epist. ad Lollium, quam pro alia aliqua immoderata cupidine, quæ ex professo rem crescere impediat. *Torrent.* *Damnosa libido*] Execrabilis avaritia, qua nihil in Repub. damnosius.

108 *Mutavit mentem*] Morum severitas in lenitatem conversa, prima fuit occasio vitæ melioris: cepere omnes ludere, carmina scribere, scenicis operam dare, animoque indulgere. *Cruq.* *Mutavit mentem*] Mutavit priorem illam vitæ consuetudinem. *Et calet*] Et flagrat Poëticæ studio.

110 *Fronde comas vincti*] Frondem lauri vel hederæ dicit, quo Poëticæ studiosi esse videantur. *Torr.* *Fronde comas vincti*] Hedera vinctas comas habentes, per Synecdochen.

112 *Parthis mendacior*] Parthos olim acerrimis pœnis punivisse mendacium, auctor est Herodotus: hinc colligunt viri docti, natura mendacissimos fuisse. Ad gentis itaque Romanis invisæ perfidiam referamus; quam cum alii sæpe duces, tum Crassus et Antonius experti fuere. *Torrent.* *Parthis mendacior*] Tum Parthi pugnabant maxime, quum fugam simularent maxime. Vide I. Od. 19.

113 *Prius orto Sole*] Ante solem ortum. *Scrinia posco*] In quibus libri reponebantur; ut 'Crispini scrinia lippi.' *Torrent.*

114 *Navem agere*] Cætera studia, ut nec ab omnibus, nec passim tractari, quod et ærumnosa et laboriosa sint, ita dicit numeros modosque scribere omnes indoctos doctosque, eo quod ea vitæ ratio, cum jucundissima, tum naturæ maxime sit consona. *Cruq.* *Navem agere*] Navim gubernare. *Abrotonum*] Recte pro *abrotanum*, ut in quibusdam exemplaribus. Ἀβρότονον enim Nicandri Interpres sic dictum ait: διὰ τὸ πρὸς ὄψιν φαίνεσθαι ἁβρὰν καὶ ἁπαλήν· *quod conspectu tenerum, molle, ac delicatum sit*, at difficilem halitum prospiret: odore enim grave, gustu amarum est. Lucret. 'Absynthia tetra, Abrotonique graves et tristia Centaurea.' *Torrent.* *Abrotonum ægro*] Herbam valde amaram.

115 *Nisi qui didicit*] Nisi qui didicit artem medicandi.

116 *Fabrilia*] Fabrilia opera.

117 *Scribimus indocti*] Alias artes nemo exercet, nisi qui eas habet cognitas. At nos scribimus, &c.

118 *Hic error*] Nascitur enim carminis amor ex propensione quadam naturæ erronea, qua ferimur magis ad id omnes quod delectat, quam quod rectum est: hinc Cebes in sua Tabula Poëtas quoque statuit inter τῆς ψευδοπαιδείας ἐραστὰς, *falsæ disciplinæ amatores.* Cruq. *Hic error tamen*] Hoc immoderatum scribendorum versuum studium.

119 *Virtutes habeat*] Quantas utilitates. *Sic collige*] Sic ratiocinare.

120 *Non temere*] Non cito, non facile.

121 *Ridet*] Incendia parvi facit.

122 *Puerove incogitat*] Hanc scripturam nostra quoque exemplaria constantissime tuentur, quamquam verbum sit insolens, et nullo negotio hic mutari possit: sed fortassis verbum Græcum ἐπιβουλεύειν imitari voluit Horatius. *Torrent.* *Incogitat*] Machinatur.

123 *Vivit siliquis*] Vivit parce, legumina edendo et panem secundarium. Anglice: *household bread.* *Siliquis*] Lambinus 'siliquas' interpretatur fructum quendam vilissimum, vel legumina, quæ κεράτια vocant Græci, arboris ceratoniæ, ut eam Galenus appellat, fructus. 'Siliquas' enim Latine dici testis est Plinius XV. 24. nos eas, quamquam viles, exoticas tamen, a Poëtarum mensis arceamus, et legumina potius apponamus, paulo

benignius quam Horatius, qui folliculos tantum et involucra leguminum eis præbet: nisi forte partem pro toto, aut continens pro contento, ut loquuntur Grammatici, accipiat. Turneb. XXVI. 24. *Pane secundo*] Pretiosissimus Romæ panis ex siligine. 'Siliginem autem,' inquit Plinius, 'proprie dixerim tritici delicias;' et recte quidem: non enim alia frumenti species 'siligo,' sed ipsius tritici farinæ flos. Romanum esse vocabulum professi, quo Græci careant, nam σίλιγνιν appellant. Siligini autem proxima 'similago,' et ipsa ex tritico, cujus farinæ flos proprie 'pollen' dicebatur: et inde 'similagineus,' quem non minus puto, quam siligineum, Flaccus noster Poëtarum epulis admittet. 'Secundum' igitur pro secundario exponamus, quem et 'cibarium' vocat Plinius XVIII. 11. ideo, arbitror, quod communiter cibis, ab his qui non prorsus delicatuli essent, admiscebatur. Ut autem 'secundarius,' sic et 'tertiarius' fuit: familia velut in classes divisa; ut pro cujusque conditione alii alio pane pascerentur: nam quo plus furfuris inest, eo deterior. *Torrent.*

124 *Piger et malus*] Imbellis et meticulosus.

125 *Si das hoc*] Si concedis hoc. *Parvis quoque rebus*] A Poëtica vel Grammatica professione Rempub. adjuvari.

126 *Os tenerum pueri*] Collegit jam nunc ex instituto vitæ moribusque Poëtam esse virum bonum et honestum: hic ex officio docet, eundem esse utilem urbi. *Cruq.* *Figurat*] Poëta conformat vocem et pronuntiationem pueri.

127 *Torquet*] Detorquet.

128 *Præceptis format*] Documentis utilibus, honestis et jucundis.

129 *Asperitatis*] Sævitiæ. *Corrector*] *Correptor* habent nonnulla exemplaria, ut sæpe 'correptus' pro 'correctus:' sed nihil moror. Guil. Canter. Nov. Lect. IV. 12. *Torrent.*

130 *Recte facta refert*] Recte facta majorum commemorat. *Orientia tempora*] *Orientia tempora* cum dicit, et præsens et futurum tempus complectitur. Præteritorum enim recordatio nos instructiores reddit ad instantia et futura, qui præcipuus historiæ fructus est. *Torrent.* *Orientia tempora*] Homines qui hodie vivunt, et qui post nascentur. *Notis*] Exemplis præteritis.

132 *Castis cum pueris*] Quæ sequuntur spectant ad religionem, cujus cultu Respub. continetur. *Torrent.* *Ignara puella mariti*] Innupta.

133 *Preces*] Unde disceret carmina secularia, quæ apud antiquos ludis secularibus virgines et pueri Diis immortalibus canebant. *Vatem*] Poëtam.

134 *Chorus, &c.*] Chorus puerorum et virginum. *Præsentia numina sentit*] Sentiat auxiliantes et faventes Deos.

135 *Cælestes implorat aquas*] 'Aqua cœlestis' eadem quæ et pluvia, quippe de cœlo cadens et imbre excrescens, ad differentiam aquæ vivæ, quæ imbribus conceptæ opponitur. Fuere autem Romæ festa Aquilicia, quibus Jovi, qui 'Pluvius' inde vocabatur, sacra fiebant pro elicienda de cœlo aqua: alium quendam eliciendæ aquæ inter rusticos ritum fuisse ostendit, quam in urbe Roma. Hæc autem non sine carminibus fieri solere Flaccus significat, ex eorum scilicet disciplina, quos ob id 'aquileces' appellabant, Tuscos maxime, unde 'Tuscus aquilex' Varroni in Quinquatribus, apud Nonium. *Torrent.* *Cælestes aquas*] Pluvias. *Blandus*] Blande supplicans.

136 *Avertit morbos*] De Apolline ipse Horatius I. Od. 21. 'Hic bellum lacrymosum, et miseram famem, Pestemque a populo et principe Cæsare in Persas atque Britannos Vestra motus aget prece.' Chorum enim

alloquitur: notumque omnibus Apollinem præcipua veneratione inter deos eos coli, quos ab avertendo seu averruncando, ut veteres loquebantur, Græci quoque *ἀποτροπαίους* appellarunt: et carmen quo id fiebat *ἀποτροπαῖον*. *Torrent.*

137 *Locupletem frugibus annum*] Annum frugibus abundantem.

138 *Placantur Manes*] Ne noceant.

139 *Agricolæ prisci*] Transit ab urbanis ad agricolas prisci temporis, qui et ruris labores carmine solabantur, et nunc perceptis frugibus læti, ludendo, canendo, Diis sacra faciebant: hæc autem digressio pertinet ad originem deducendam antiquæ comœdiæ. *Cruq.* *Fortes parvoque beati*] Sic Virgilius: 'At patiens operum parvoque assueta juventus.' *Torrent.* *Fortes*] Agricolæ robusti et paucis contenti.

140 *Condita post frumenta*] Tunc enim præcipuæ rusticorum feriæ, cum oblatis Diis eorum auctoribus frugum primitiis læti otiantur; utque Poëtarum princeps canit: 'Mutuaque inter se læti convivia curant: Invitat Genialis hiems curasque resolvit.' Quem locum vide: idem enim argumentum tractat quod hic Horatius. *Torrent.* *Condita post*] Post messem. *Levantes*] Corpus relevantes.

141 *Spe finis dura*] Spes fines ipsius laboris.

142 *Cum sociis operum et pueris*] Particula *et*, deest in sex nostris exemplaribus: recte ni fallor. Socii enim operum ipsi pueri et conjuges, priusquam rura ergastulis, hoc est, nequissimis servis, vel invita colerentur. *Torrent.*

143 *Tellurem porco*] Duo ex multo pluribus ruris numina recenset, *Tellurem* sive 'Cererem,' aut 'Opem' etiam, sive 'Bonam Deam' ac 'Magnam matrem' appellare mavis; cujus beneficio fruges proveniunt; et *Silvanum*, qui cujusque agri fines tutari crederetur: additur *Genius*, cujus peculiari tutela dominus ipse ac familia regebatur. Verum cum de terra, quam iis quæ dixi nominibus indigetari ait, loquens Macrob. I. 12. porcam ei immolari solitam tradit; facile quis mihi persuaserit, hoc quoque in loco *porca* scribi debere. Diserte enim optimus ille auctor, 'Sus,' inquit, 'prægnans ei mactatur, quæ hostia est propria terræ.' Accedat Juven. Sat. II. 'Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ Et magno cratere Deam.' Nihilominus omnes, quos vidi, codices *porco* legunt. Sunt qui porcum communis olim generis fuisse dicunt. Denique ab hoc animali initium sacrificandi factum esse, auctor est Varro de Re Rust. II. 4. observatumque feminei generis hostias potiores habitas fuisse; ut si mare litatum non esset, femina daretur succidanea. Turneb. XXVI. 24. *Torrent.* *Porco*] Sue, quæ Telluri immolabatur propter ejus fœcunditatem. *Silvanum lacte placabant*] *Silvanum* tutorem finium vocat Epist. II. de quo quantum satis est diximus, III. Od. 18. Et lac quidem in quotidiano rusticorum numinum cultu erat, uti et frugum omnis generis primitiæ sæpe promiscue offerebantur; ut uva Silvano, loco jam dicto: alioqui sollennem Silvani hostiam aut eandem cum Fauno fuisse crediderim, hœdum vel agnam, aut certe porcum. *Torrent.* *Sylvanum lacte*] Pastorum Deum lacte placabant.

144 *Floribus et vino genium*] Genio quemadmodum et Lari, vino fere veteres et ture et floribus supplicabant. Persius: 'Funde merum Genio.' Tibull. 'Magne Geni, cape tura lubens, votisque faveto.' Juven. Sat. XII. 'Laribusque paternis Tura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.' Sed Genio hæc tantum. Laribus etiam porcus, ut Maniæ eorum matri, porca. *Torrent.* *Genium*] Genium

naturæ Deum, qui facit homines vitæ brevitatis esse memores. *Memores brevis ævi*] Hanc scripturam asserunt Mss. omnes; nam 'memorem brevis ævi Genium' dicit, qui nos memores reddat, ut I. Od. 9. 'Impressit memorem dente labris notam.' id est, quæ ejus qui impressit mentem excitet. et Virg. 'Memorem Junonis ob iram,' non quæ meminerat, sed quæ in memoria erat. *Torrent.*

145 *Fescenina*] Plures libri, *Fescennina. Fescenninam* vocat Plin. IV. 5. Etruriæ oppidum; quod Servius tamen Campaniæ adscribit, in illud Virgilii Æn. VII. 'Hi Fescenninas acies, æquosque Faliscos,' addens ab Atheniensibus duxisse originem, et inventa ibidem fuisse nuptialia carmina. Et Festus adjicit, ideo sic dici videri, quod fascinum putabantur arcere. Quicquid sit, si Fescenninæ conditores Athenienses fuere, ad eos referenda Fescenninæ tam in nuptiis, quam in theatro licentiæ origo est. Quin ego in theatro primum fuisse, et inde ad nuptiarum thalamos penetrasse crediderim; nam quicquid pari, hoc est Satyrica libertate, dicitur, 'Fescennina locutio' est. Verum de tota re quam hic tractat Horatius, pulcre Livius initio lib. VII. quem vide. *Torrent. Fescennina per hunc inventa licentia morem*] Per hunc morum consuetudinem veterum agricolarum, Fescennini versus, (in quibus jocosa convitia cum magna licentia exprimebantur,) habebant locum in quoslibet. Ab oppido Fescennino nomen sumpserunt.

146 *Versibus alternis opprobria rustica fudit*] Veteres membranæ scribunt *obprobria.* Sic autem inter alia Livius, quo jam dixi loco. *Opprobria* autem *rustica* vel præcipua olim, quibus invicem desidiam exprobrabant suam, ut I. Sat. 3. 'Magna compellans voce cucullum.' *Torrent.*

147 *Libertasque*] Anniversalis libertas.

148 *Lusit amabiliter*] Jocata est facete sine verborum contumelia.

149 *In rabiem verti*] In apertam maledicentiam.

150 *Ire domos impune*] Probos viros publice et nominatim carpens. *Dolere cruento*] Qui convitiis lacerabantur, ægre tulerunt illam maledicendi licentiam.

151 *Intactis quoque*] Ii quos maledicentia non attigerat, communi periculo prospiciebant.

152 *Super communi*] De conditione communi.

153 *Pœnaque lata*] *Nata* habent tres codices; nec displicet. *Torrent. Pœnaque lata*] Et pœna constituta est. *Malo quæ*] Maledico carmine.

154 *Vertere modum*] Mutaverunt rationem scribendi metu fustuarii. *Formidine fustis*] 'Fustem' pro fustigatione dixit, quod supplicii genus fuisse I. Sat. 3. ostendimus. Hinc toties apud JCtos 'fustibus animadverti, castigari, cædi, admoneri.' 'Fustim' ergo pro quacumque coërcitione Poëta dixit, qua maledicorum hominum latratus cohiberentur. Addam postremo, fustibus disciplinæ caussa delicta militum castigari solere: unde 'fustuarium' castrense vocabulum: quamquam vite fere centuriones ad hoc uterentur. *Torrent.*

155 *Ad bene dicendum*] Non ad maledicendum.

156 *Græcia capta ferum victorem cepit*] Ita ut armis victa Græcia, Romam tandem otio ac luxu vicerit; tradendo artes quibus mores corrumpi cœpere: ut victorem Annibalem vicit Capua. Idque perpetuo conquestus est Cato, Græcanicam urbem se non diutius posse tolerare in Senatu exclamans. At quanto justius Juvenalis: 'Non possum ferre Quirites Græcam urbem.' *Torr. Græcia capta ferum, &c.*] Græcia a Romanis bello subacta cepit vicissim (id est, delectavit suis artibus) ipsos victores Romanos, nondum humanioribus literis expolitos.

157 *Agresti Latio*] Italiæ incultæ. *Sic horridus ille*] Hoc modo paulatim evanuit numerus ille Poëticus impolitus, qui Saturno regnante floruerat.

158 *Defluxit numerus Saturnius*] Sic versus vocat antiquissimos, perinde ac si una cum Saturno in Italiam, ab ejus Dei tutela olim Saturniam appellatam, venissent: quibus Faunus, ut inquit Festus, fata cecinisse hominibus videtur. addit Lucium Poëtam,' 'versibus Saturniis' bellum Punicum scripsisse, ut et alios alia. Et Terentianus quidem veteres existimasse ait, 'Saturninum' dictum esse versum, tamquam Italis repertum: Græcam tamen originem censeri debere. Meminit etiam Varro Linguæ Latinæ lib. VI. et pluribus Hadr. Junius Animadv. I. 11. Turneb. XXVI. 24. de verbo autem 'fluere' vide I. Od. 12. *Torrent.* *Et grave virus*] Barbaram orationem, quæ tanquam virus aures doctas enecat. *Grave virus*] *Virus* idem quod 'venenum,' ita ut in bonam etiam partem accipi possit. Grammatici tamen proprie ad odoris gravitatem referri tradunt: quamquam et de saporis acerbitate, et denique de quacunque asperitate dicatur. Sic igitur Horatius priscam illam feritatem et amarulentiam *grave virus* vocat, cui bonæ artes remedium invenere. *Torrent.*

159 *Munditiæ pepulere*] Nitor et elegantia Græcarum aurium expulerunt, &c. *Sed in longum*] Ad bellum usque Punicum, fere tertium.

160 *Hodieque manent vestigia ruris*] Hoc obiter ad invidiam illorum dicit, qui etiam Augusti ætate rudes illos et incultos veteres scriptores tantopere admirabantur; nondum satis noti Virgilio ejusque æqualibus, qui una cum Horatio floruere, et rus omne edomuere. *Torrent.* *Ruris*] Rusticitatis in Romanis Poëtis.

161 *Serus enim Græcis admovit*] Romanus sero studium contulit ad scripta Græcorum. *Acumina chartis*] Ingenii sui vim.

162 *Post Punica bella*] Eadem de re Gellius lib. XVII. sed mendosus; lego enim: 'Porcius autem Licinius serius Poëticam Romæ cœpisse dicit in hisce versibus: 'Punico bello secundo Musa pennato gradu Intulit se bellicosam in Romuli gentem feram.'' Libertum enim fuisse credo a Porciorum aliquo manumissum. *Torrent.* *Quietus*] Pace potiens.

163 *Quid Sophocles*] Græci Poëtæ Tragici. *Thespis*] Tragœdiæ apud Græcos auctor, ut Epist. ad Pisones: 'Ignotum Tragicæ genus invenisse Camœnæ Dicitur,' &c. *Torrent.*

164 *Si digne vertere posset*] An apte transferre posset Græca in Latinum sermonem.

165 *Sublimis et acer*] Magno animo præditus.

166 *Spirat tragicum satis*] Spiritus habet tragicos. *Et feliciter audet*] Quod incipit, perficit.

167 *Sed turpem putat*] Sed erubescit sua scripta emendare. *In scriptis*] Versus iste in aliquot optimæ fidei codicibus legitur: *Sed turpem putat inscite;* et adscriptum in uno; 'id est, stulte:' nec dubium quin ita legerint antiqui Interpretes: quare et mihi probatur; nam illud *inscitiæ* mendosum est pro *inscite.* Torrent.

168 *Creditur, ex medio*] Comœdia creditur non esse laboriosa, quia arcessit, id est, sumit materiam e medio, id est, ex vita communi. *Ex medio quia res arcessit*] Accessit habent Mss. nostri omnes, uno demto. Et sane non video cur aliquid mutemus; cur enim non æque Latine rem 'ex medio accedere,' et 'ex medio arcessi' dicemus; arcessitur enim ut veniat. Nec 'rem' pro argumento dici novum est. Quare nihil interest quomodo legatur. *Torrent.*

160 *Sudoris minimum, &c.*] Minimum laboris.

170 *Adspice, Plautus*] Nemo me-

dioeriter doctus dubitaverit, quin Plautum tamquam exemplar comicæ virtutis, natura ipsi inditæ ostentet, atque inter Latinos imitandum proponat Horatius. Nam quod alibi eum damnat, id ad numeros et sales affinet: hic vero aliis nominibus commendatur, maxime a decoro personarum quas enumerat. *Torrent.* *Aspice, Plautus Quo pacto*] Viri docti qui Plautum hic commendari putabant, negligentes in notanda ἀκολουθίᾳ fuerunt. Quid enim? Negat Plauto in personis repræsentandis illud ἠθικὸν adesse (de quo infra multis) quod in unico Terentio, et consummatum est et divinum. Plautus ergo negligenter, quod ostendit hoc loco, ephebi partes tuetur; at Terentius, quod infra probat, absolute. *Heinsius.*

171 *Quo pacto partes*] Quam accurate. *Ephebi, &c.*] Juvenis amatoris.

172 *Attenti*] Patris avari.

173 *Quantus sit, &c.*] Quantum studium Dorsenus, Poëta Comicus, in describendis parasitis posuerit. *Dorsennus*] Male. *Dossenus* enim, aut, quod melius est, *Dossennus* habent libri Mss. omnes. Fuit autem Poëta Comicus, et Attellanarum etiam scriptor non ignobilis, cujus meminit Plin. XIV. 13. Errat igitur qui Parasiti nomen apud Plautum Comœdia aliqua nobis ignota fuisse volunt, maxime cum etiam versus ejus citet Plinius. Laudatur igitur et *Dossennus* in parasitis describendis; ut in adolescentibus, senibus, lenonibus Plautus. *Torrent.*

174 *Quam non adstricto*] Quam laxo, quam dissoluto: parum enim accuratas, si parasitos excipias, Dossenni fabulas fuisse significat. Atque ita Plauti honorem tueamur. *Torr.* *Quam non adstricto*] Quam incurius et negligens in aliis personis exhibendis. *Socco, &c.*] Quam laxo socco fabulam peragat. Soccus convenit Comœdiæ, ut Tragœdiæ cothurnus.

175 *Gestit enim, &c.*] Arguit Dossennum in scribendis Attellanis plus lucri fuisse, quam gloriæ cupidum: in ludis enim publicis Ædiles sæpe ingenti pecunia Comœdias a Poëtis redimebant. *Cruq.* *Dimittere*] *Demittere* emendatius, ut opinor: nummi enim in crumenam demittuntur, cum in eam descendunt. *Turneb.* XXVI. 25. *Gestit enim nummum*] Gaudet lucrum facere. *Post hoc*] Post primam actionem.

176 *Securus cadat*] Parum sollicitus, utrum fabula intercidat et explodatur, an iterum exhibita placeat et probetur. *Cadat, an recto stet fabula talo*] 'Stare' dicitur fabula, quæ placet, 'cadere' quæ exigitur. Hinc nata Flacco nostro occasio, ut fabulam homini aut cuicumque animali talum habenti quodammodo compararet: cum nisi recto talo stare nequeamus. *Post hæc* etiam, aut *posthac* legitur in omnibus ferme Mss. Turneb. XVIII. 12. *Torrent.* *Talo*] Pede.

177 *Quem tulit*] Poëta laudis studio adductus, quem gloria tulit, &c. *Ad scenam*] Ad scribendas fabulas. *Curru*] In curru vano.

178 *Examinat*] Simile illud Ciceronis pro Sextio, quod etiam in Epist. ad Numicium retuli: 'Ei qui populi rumore tenetur ac ducitur, plausum immortalitatem, sibilum mortem videri.' *Torrent.* *Examinat lentus spectator*] Contristat spectator languidus, somno animum despondens. *Sedulus inflat*] Quem spectator diligens gaudio inflat, id est, superbire facit.

179 *Avarum, &c.*] Laudis cupidum.

180 *Subruit aut*] Subvertit aut erigit. *Valeat res*] Pereat res scenica, et nihil mihi cum ea sit.

181 *Palma negata*] Victoria. *Macrum, donata reducit*] Tristem. *Opimum*] Lætum.

182 *Sæpe etiam audacem*] Pergit enumerare ea, quæ quantumvis eti-

am audacem a scribendo deterreant. Tum ob inconstantiam populi et novitatis studium. *Terretque Poëtam*] A scribendi studio deterret.

183 *Numero plures*] Hinc multorum aut multitudinis vocabulo sæpe pro rudibus et imperitis utimur, ut paucos cum dicimus, doctos probosque significamus. *Torrent.* *Minores*] Nempe plebeii.

184 *Depugnare parati*] Armis certare.

185 *Si discordet eques*] Equester ordo e XIII. ordinibus, qui locus etiam 'equestria' et 'equestre' dicebatur; plebs vero e cavea spectabat: tanta sæpe ob diversa studia contentione, ut acerrime depugnarent. Exempla non raro obvia. *Torrent.* *Si discordet eques*] Si equites aliud quam plebeii velint. *Media inter*] In mediis fabulis.

187 *Verum equites*] Non solum vulgus, verum etiam, &c. *Migravit ab aure voluptas*] Attentum magis equitem olim in ludis theatralibus fuisse dicit, non tam scenico apparatu, quam Poëtarum carminibus delectatum: at nunc, inquit, ab audiendo ad spectandum conversus, solos oculos pascit, vagos et inconstantes, et (ut diversæ offeruntur species) in omnem partem volubiles. Tales ergo *incertos* vocat. *Torrent.*

188 *Ad incertos oculos*] Incerti oculi sunt varia et incerta spectacula, ad quæ nunc huc, nunc illuc indefesse interrupteque intuenda flectuntur: quare visus pro re visa, oculi pro rebus oculo perceptis proponuntur. *Cruq.* Vel incerti oculi sunt, qui variis rerum spectaculis capiuntur, et hoc et illud avide intuentur, et voti sui incerti sunt, neque constanter unam aliquam speciem, qua fruantur, probant: sed multiplici varietate rerum diversarum delectantur atque gaudent. *Turneb.* XXVI. 25. *Ad incertos*] Ad incertas et varias res oculis perceptas.

189 *Aulæa premuntur*] Varie hoc exponunt viri eruditi, idque ob varium *aulæorum* in scena usum. *Aulæa* igitur ex Attalicis opibus Romam advecta, quod vel parietes ornandi vel etiam pulveris arcendi caussa, per aulas, hoc est, divitum domos, potissimum conspicerentur, sic dicta; in scenam quoque venere: ideo maxime ut ante exordium fabulæ scena eis velaretur: repente demissa ac humi strata, cum prodibant actores; sublataque iterum et in altum attracta, finita jam actione. 'Tolli' igitur et 'premi aulæa' contraria sunt: premuntur cum jacent inter agendum: tolluntur peracta jam fabula. Sic enim ad Pisones: 'Si plausoris eges aulæa manentis, et usque Sessuri, donec cantor, Jam plaudite, dicat.' Nam manet aulæa qui expectat dum iterum tollantur, quod sequens ibi versus manifesto demonstrat. Quatuor igitur ut minimum horis agi fabulam dicit Horatius, quamdiu scilicet aulæa cessant ac strata jacent, neque attolluntur: quo temporis spatio cum ea, quæ subjicit, spectanda præbeantur, excitari clamores, collidi manus, occupari animos, ita ut Poëtæ vix audiantur. Turneb. XXVI. 25. *Torrent.* *Aulæa*] Aulæis integebantur Theatra ad arcendum Solem. *Premuntur in horas*] Complicantur.

190 *Dum fugiunt equitum turmæ*] Sunt qui ad 'Pyrrhicam saltationem' hoc referant, quos ut refellere nolim, quod sciam Romanos eo saltationis genere plurimum oblectari solere; sic mihi ignoscant, si malim aliquid quod ad fabulæ argumentum spectet. Nam de scenicis ludis Poëta loquitur; frequenter autem in Tragœdiis actitandis belli simulacra interponebantur, ut taceam Comœdias quoque suas interdum habere rixas ac prælia. Ridet igitur suavissimus Poëta, quod loco fabulæ triumphus agebatur, distracto ab utilissima poëmatis consideratione, ad vanissimam pompam

populo. *Torrent.* *Dum fugiunt*] Dum fuga hostium simulatur.

191 *Mox trahitur*] Mox in triumpho ducuntur reges olim fortunati et potentes. *Retortis*] Manibus a tergo revinctis.

192 *Esseda festinant*] Vehicula Gallica. *Pilenta*] Matronarum vehicula. *Petorrita, naves*] Vehicula famularum captivarum, quæ omnia ad spectaculum adducebantur in Theatrum.

193 *Ebur*] Imagines eburneæ. *Captiva Corinthus*] Tanta, inquit, theatri pompa, ut vel speciosissimum L. Mummii Achaici de Corintho eversa triumphum æquare posset. *Torrent.* *Captiva Corinthus*] Simulachrum urbis Corinthi, quam L. Mummius cepit, ac demolitus est.

194 *Democritus*] Philosophus ad ridendum hominum insaniam ac stultitiam natura comparatus; ut ad fletum et lachrymas eadem de caussa Heraclitus. *Torrent.* *Democritus*] Philosophus Abderites, qui omnium hominum studia tanquam vana ridebat. *Seu Diversum confusa g. p. c.*] Sive camelopardalis, ex camelo et panthera concretus, &c.

196 *Diversum confusa genus*] Perelegans et erudita camelopardalis descriptio, in qua duarum naturarum confusio tertiam efficit. Primus autem Cæsar Dictator ludis suis Circensibus Romæ camelopardalin ostendit: ut tigrim Augustus in cavea mansuefactum. *Torrent.*

198 *Mimo spectacula plura*] Plura quam histrio.

199 *Scriptores*] Poëtas. *Asello*] Stolidæ multitudini.

200 *Asello Fabellam surdo*] 'Surdo narrare,' 'surdo canere, suadere,' proverbiali schemate dicimus, pro operam perdere. At Horatius duo ridicula conjunxit, asinum eumque surdum. *Torrent.* *Quæ pervincere voces*] Quis histrio tam vocalis, qui populi clamorem superare posset, propter reflexam Echo?

202 *Garganum*] Montem Apuliæ. *Mare Tuscum*] Mare Tyrrhenum.

203 *Et artes*] Habitus actoris artificiosus et exoticus.

204 *Oblitus actor*] Quibus actor indutus, seu potius commaculatus, &c.

205 *Concurrit dextera lævæ*] Plaudentium gestum describit. *Torrent.* *Concurrit dextera lævæ*] Plausus a populo datur propter elegantem auctoris vestitum, non propter orationem ejus qui nihil adhuc dixerat.

206 *Quid placet ergo*] Quid placet spectatoribus?

207 *Lana Tarentino violas imitata veneno*] Pulcre Plinius xxi. 8. 'Naturam,' inquit, 'gaudens vicisse luxuria, vestibus quoque provocavit eos flores, qui colore commendantur.' Et de violis quidem, ejusdem libri cap. 6. cum variorum sint generum ob multiplicem colorem, eas quæ purpureæ sint præcipue placuisse dicit, quas Græci ἴα vocant: hinc igitur 'ianthina vestis,' eadem nimirum quæ et 'amethystina:' qua de caussa auctores coccinea sive Tyria cum ianthinis et amethystinis sæpe conjungunt. *Torrent.* *Lana Tarentino*] Vestis violacei coloris. *Veneno*] Colore. Tarenti autem optima purpura tincta fuit.

208 *Quæ facere ipse*] Comœdias scribere.

209 *Maligne*] Parce laudare.

210 *Ille per extentum funem*] Usque adeo non maligne, hoc est, parce et dissimulanter, Tragicos laudat Horatius; ut ultro etiam fateatur eum rem præstare multo difficillimam, qui Tragici Poëtæ munus adimpleat; ita quæ velit, describens, ut non audiri, sed coram conspici videatur. *Torrent.* *Per extentum*] Videtur rem difficilem aggredi, ut funambulus.

211 *Meum qui pectus*] Qui animum meum sine causa perturbat. *Inaniter angit*] Nulla enim caussa, cur spectatoris animus re vana ac ludicra, et

nihil ad eum attinente commoveatur. *Torrent.*

212 *Irritat*] Ad iram impellit. *Mulcet*] Delectat. *Falsis terroribus implet, Ut magus*] Optima comparatio. Artium enim omnium vanissima et fraudulentissima magia est: quæ tamen plurimum in toto terrarum orbe, plurimisque sæculis valuit. *Torrent.*

213 *Magus*] Præstigiator, qui arte magica portenta facit. *Et modo me*] Usque adeo apte res gestas describit, ut, qui audiunt, interesse videantur in iis locis ubi gestæ sunt. *Thebis*] Thebæ, Athenæ, Argos, Corinthus, Tragœdiarum domicilia. *Torrent.*

214 *Verum age*] Nunc primum incipit hujus epistolæ scopum collimare, hortarique Augustum, ne Chœrilum aliquem velit sua gesta decantare, sed e multis deligat optimos quosque ex iis qui scribendo lectori placere malunt, quam e pulpitis recitando fastum populi ferre. *Cruq.* *His, qui se*] Vatibus egregiis.

215 *Quam spectatoris*] Quam audiri et spectari.

216 *Curam redde brevem*] Id varie exponitur: nempe ut his quoque Cæsar, qui ingenium suum in scena publicare nolint, vel curam sua liberalitate minuat; vel curam quo diligentiores sint, in eorum animis excitet; vel denique curam aliquam in delectu inter eos faciendo impendat, quo majore gloria ab idoneis celebretur. Verum mihi prima interpretandi ratio placet, ut Augustum nempe roget uti horum quoque, qui verecundiores scenam fugiunt, rationem habere dignetur; quo, de nulla alia re quam de scribendo solliciti, præstantiores evadant. *Torrent.* *Curam redde*] Redde aliquantum curæ, ut sint magis solliciti, non adeo negligentes. *Si munus Apolline dignum*] Si Bibliothecam Apollini a te consecratam et ædificatam, &c.

217 *Et vatibus addere calcar*] Et Poëtas excitare.

218 *Studio majore*] Majore animi contentione Musas colant stylumque exerceant; fere namque fit, dum in dubio est animus, nihil præclari ut meditetur et faciat: quare monet Cæsarem, ut animos Poëtarum liberet a cura et inedia, si quid eos laude dignum scribere desideret. *Cruq.* *Helicona virentem*] Montem Bœotiæ Apollini et Musis sacrum.

220 *Ut vineta egomet*] Ut meipsum omnium primum reprehendam. *Vineta egomet cædam mea*] Ductum a re rustica proverbium, in eos qui ipsi desides aliorum desidiam reprehendunt: aliter tamen Erasmus. *Torrent.*

221 *Sollicito damus*] De rebus bene agendis. *Quum lædimur*] Quum offendimur.

223 *Cum loca jam recitata*] Cum semel recitata ac satis jam intellecta usque repetimus. *Inrevocati* autem legunt libri veteres. *Torrent.* *Irrevocati*] Non revocati ab eo qui audit.

224 *Quum lamentamur*] Quum querimur non intelligi quantum laboraverimus.

225 *Et tenui deducta*] Subtili artificio elaborata. *Tenui deducta Poëmata filo*] Repeti hic potuerunt quæ I. Sat. 10. notavimus, 'Varius ducit.' *Torrent.*

226 *Ut simulatque*] Statim ut audieris nos versus scribere.

227 *Commodus ultro*] Liberalis.

228 *Arcessas*] Nos.

229 *Sed tamen est operæ pretium*] Verba hæc pendent a superioribus, nempe a vs. 219. 'Multa quidem nobis,' &c. Quasi diceret, Non gerimus nos erga te tam circumspecte, quam par esset, sed varias etiam offensionis causas tibi præbemus. Hæc fateor, Cæsar: sed tamen operæ pretium est, te internoscere ab aliis, eos qui æditui virtutis tuæ esse possunt (quorum versibus rerum a te gestarum memoria a te conservari et posteritati etiam commendari potest:

sive quorum versus, tanquam sacraria, virtutem tuam reconditam servare possunt) et eorum præ aliis rationem habeas, aliquid illis amplius quam aliis concedas et indulgeas. Eo autem in numero Virgilius et Varius digni sunt qui ponantur. Nec tibi continget, ut tuum de illis judicium, tuaque in illos liberalitas, reprehendi vel irrideri possint: sicut Alexander ridiculum se in suo Chœrilo præbuit, quum malos versus pro bonis haberet, tamen ob eos munificus fuerit. *Steph.*

230 *Æditnos*] Virtutis æditnos Poëtas vocat, vel quod viros virtute præditos, quorum illa pectoribus tamquam templis inhabitabat, adversus invidiam suis laudibus defendant; vel quod per virtutem facta, non aliter quam sua æditui sacra, scire volentibus enarrant. Atque eodem fere modo, 'Virtutis veræ custos rigidusque satelles,' Philosophus dicitur. 'Æditui' vero vel 'Æditimi,' ut, Varrone et Gellio testibus, veteres loquebantur, vocabulum Grammaticorum nobilissimi duplex esse voluere: vel a tuendis ædibus sacris, vel quasi ædis intimum dicas. *Torrent. Æditnos habeat*] Quales Poëtas, Metaph. ducta ab Æditnis sacrarum ædium custodibus.

231 *Virtus, indigno, &c.*] Virtus tua, o Auguste.

233 *Chœrilus*] Χοίριλον et Χαίριλον, modo idem nomen sit, vocant Græci. *Chœrilus* itaque scribendum est, non *Cherilus*. Et Chærili quidem, patria Samii, ab Herodoto Athenis instituti, qui et Atheniensium adversus Xerxem et Lysandri Lacedæmoniorum ducis res gestas carmine scripsit, et Plutarchus et alii meminere. Verum fuere plures Chœrili Poëtæ. Turneb. XXVI. 25. et XXVII. 4. *Torrent. Chœrilus*] Poëta ineptissimus. *Incultis qui versibus*] Ordo est: Qui Philippos (regale numisma) retulit acceptos versibus incultis et male natis, id est, qui gloriatus est se ab Alexandro Philippos beneficio suorum versuum abstulisse. *Male natis*] Versibus male compositis, invita Minerva.

234 *Regale numisma*] Nummos imagine Philippi regis signatos.

235 *Tractata notam*] Atramenta manibus contractata. *Remittunt*] Reddunt.

236 *Fere scriptores*] Sic fere scriptores, &c.

237 *Linunt*] Deturpant. *Idem rex*] Alexander.

238 *Tam care prodigus emit*] Tam caro pretio.

239 *Apellem*] *Apellen* scribunt antiquissimi codd. quinque: ut paulo ante *nomisma*. Quam gratus autem Alexandro Apelles fuerit, videre est apud Plinium XXXV. 10. *Torrent.*

240 *Aut alius Lysippo*] Aut alius quam Lysippus insignis statuarius. *Duceret æra*] Hoc est, ex ære duceret Alexandrum, ut Apelles pingebat, sculpebat Pyrgoteles. Inepta igitur Lambini dubitatio est, anne vel *funderet* vel *cuderet* aptius legeretur. Nam et Plinius ita loquitur, ut modo vidimus: et verbum 'ducere' ad omnes hasce artes idoneum esse, ex Nonio et aliis I. Sat. 10. ostendimus. Atque ita Virg. 'Vivos ducent de marmore vultus.' quod tamen minus proprie dictum videri possit, quam 'ex ære ducere' aut 'ducere æra.' *Torrent. Duceret æra*] Formaret.

241 *Simulantia, &c.*] Exprimentia vultum.

242 *Judicium subtile*] Si, inquit, Alexandri acumen non picturæ aut sculpturæ artibus, sed Poësi æstimanda expenderes; non subtilem ac vafrum, sed nullius judicii esse vel juratus diceres. Atque ita quidem ex re præsenti Horatius: sed rex ille potentissimus, et summo ingenio præditus, edoctusque ab Aristotele, multo melius de scriptoribus, Poëtis maxime, qui Homerum perpetuo desideraret, quam de artificibus judi-

cabat. *Torrent.* *Judicium subtile*] Illud judicium Alexandri. *Videndis artibus*] In pictura et sculptura perspicienda.

243 *Ad libros*] Ad versus et Poëticam transferres.

244 *Bœotum*] Optime Lambinus. Sed eadem omnia, et multo plura Erasmus Chiliadibus, 'Sus Bœotia,' et 'Auris Bœotia,' et *βοιωτιάζειν*, pro *stolide et immodice vociferari.* Miris enim modis 'Bœotos' ut stupidos, ceteri Græci exagitarunt. Multum autem referre ad hominum mores, quæ cujusque loci natura sit ubi nascimur alimurque, cum alii gravissimi Philosophi, tum peculiari opere Hippocrates tradidit. Usque adeo verum est Platonis in Timæo dictum, *κατὰ τοὺς οὐρανοῦ τόπους κρᾶσιν ἠθῶν γενέσθαι, mores pro cœli regionibus temperari.* Hinc Tullius lib. de Fato: 'Athenis tenue cœlum; ex quo acutiores etiam censentur Attici: crassum Thebis; itaque pingues Thebani et valentes.' Thebæ autem in Bœotia. Sed et de Democrito, qui natione Thrax erat, Juven. Sat. x. 'Cujus prudentia monstrat Summos posse viros et magna exempla daturos Vervecum in patria crassoque sub aëre nasci.' *Torrent.* *Natum, &c.*] Jurares Alexandrum pinguem esse et hebetem, quales sunt in Bœotia nati.

245 *Neque tua*] Ordo est: At dilecti tibi Virgilius Variusque Poëtæ non dedecorant tua de se judicia.

246 *Tulerunt*] Acceperunt.

247 *Dilecti tibi*] Dilecti abs te. *Virgilius Variusque*] Adscriptum in veteri codice: 'His singulis donavit Augustus decies sestertium.' Mirum autem tanta constantia in omnibus Mss. legi, *Virgilius Varusque.* Vide I. Od. 6. *Torrent.*

248 *Nec magis*] Hac ratione se passim venditant Poëtæ immortalitatem cui velint pollicentes. Vide IV. Od. 9. *Torrent.*

250 *Nec Sermones*] Nec Satyras.

251 *Repentes per humum*] Orationi solutæ similes. *Gestas*] Tua virtute gestas.

252 *Arces Montibus impositas*] Non vero de fortissimis ab Augusto arcibus expugnatis id intelligi; sic enim IV. Od. 14. 'Et arces Alpibus impositas tremendis Dejecit acer.' Drusus scilicet Augusti auspiciis: respicere tamen Horatium ad Germanici belli historiam malim. *Torrent.*

253 *Montibus impositas*] Arces in montibus extructas.

254 *Confecta duella*] Bella finita.

255 *Claustraque, &c.*] Portas Jani clausas, quod pacis tempore tantum fiebat. *Custodem pacis*] Videri poterit IV. Od. 15.

256 *Parthis te Principe*] Vide IV. Od. 15.

257 *Si, quantum*] Si voluntati facultas responderet.

259 *Rem tentare*] Rem experiri. *Recusent*] Non possint.

260 *Sedulitas*] Odi, inquit ille, nimium diligentem: id igitur scriptoribus evenire ait Horatius: maxime cum res gestas narrant, et quidem carmine: quod cum difficillimum sit, nisi circumspecte fiat, sæpe officio nostro eum cujus studiosi sumus gravamus magis ac premimus. Tanto autem cavendum diligentius: quod, ut natura ad reprehendendum proniores sumus, citius percipimus et altius recondimus si quid displicet; quam quæcumque alia vel inviti laudare cogimur et admirari: unde fit, ut per Lectoris fastidia, et qui laudat, et qui laudatur risus fiat ac fabula; damnatis ad mercium involucra libellis, quibus scriptor tam magnifice se jactitabat. *Torrent.* *Sedulitas autem, stulte quem diligit, urget*] *Urget* hic est gravat: deinde *stulte* jungatur non cum *diligit*, sed cum *urget*. Dicit ergo, Sedulitatem stultis officiis et obsequiis eum gravare, quem diligit. Id est, multis contingit, ut dum seduli videri, sive sedulitatis suæ tes-

timonium dare volunt, ea officia præstent, quibus stulte gravent quos diligunt. *Steph.* *Sedulitas autem*] Ordo est: Sedulitas eum urget quem stulte diligit, id est, qui stulta sedulitate officium suum alicui obtrudit, molestus est ei potius quam gratus. *Urget*] Molestia afficit.

261 *Præcipue quum se numeris, &c.*] Quum Poëta laudabilis se numeris artificiosis, (id est, versibus) commendat.

262 *Discit enim citius, &c.*] Quasi diceret, Quoniam si ille qui ad testandam suam sedulitatem, poëma de te scripserit, aliquid in eo inepte et ridicule de te dixerit, discentur citius illi versus inepti; et tui non sine risu mentio fiet, quoties recitabuntur. Ita igitur contraria illis, quæ speraverit, evenient: quia non honori tibi poëma illius erit; potius auribus tuis erit oneri. *Steph.* *Quod quis deridet*] Vid. Turneb. XXVI. 25.

264 *Nil moror officium, &c.*] Ac si diceret Horatius: Ad me certe quod attinet, Cæsar, si isto sim loco, nihili fecerim officium, quod mihi oneri sit potius, quam honori. Loquitur enim de officio, quod quum alioqui Cæsari præstare cupiat, ne id facere possit, obstare sibi venæ exilitatem dicit. Et pro *gravat, gravet* legendum. *Steph.* *Nil moror*] Quæ de se Poëta loquitur, perinde habenda sunt ac si a potenti aliquo amico, quem celebrari alias velit, proferantur, et quidem ab ipso Augusto. *Torrent.* *Nil moror*] Lege *morer,* et pro *opto, optem.* Stephan. *Nil moror*] Nihili facio. *Quod me gravat*] Quod mihi sit oneri potius quam honori. *Ac neque ficto*] Quemadmodum nolim imaginem mei ex cera fingi, ut deformior sit imago quam vera figura: sic neque ab indocto Poëta laudari velim.

265 *Proponi cereus*] Proponi in publico. *Cereus*] Cereæ erant in nobilium atriis majorum imagines, ut ex Juvenale aliisque auctoribus cognovimus. Verum hoc loco Horatius cum ceream ficto in pejus vultu imaginem dicit, et materiæ vilitatem et artificis imperitiam notat; ut aptius cum non satis idonei Poëtæ laudatione, statuæ honorem comparet. *Torrent.*

267 *Ne rubeam pingui*] Ne pudore afficiar crasso descriptus carmine. *Pingui donatus munere*] 'Pingue munus' vocat, cujus auctor ipse pinguis sit: sibi pariter atque ei quem laudat ruborem et ignominiam allaturus. *Torrent.*

268 *Cum scriptore meo capsa*] In eodem enim libro est scriptoris nomen et ejus qui describitur, ut in Virgilio Æneas, in Homero Ulysses. *Porrectus operta*] Extentus, quasi cadaver in cista.

269 *In vicum vendentem thus*] Fuit Romæ in regione fori Romani 'vicus thurarius:' ut et unguentarii duo, major et minor: hos puto innuere Horatium. *Torrent.* *In vicum vendentem*] In vicum ubi ex chartis inutilibus fiunt aromatum involucra.

270 *Chartis amicitur*] Sic ante Horatium Catullus: 'Et laxas scombris sæpe dabit tunicas.' Et utrumque imitatus Persius: 'Nec scombros metuentia carmina, nec thus.' *Torrent.* *Amicitur*] Involvitur.

EPIST. II. AD JULIUM FLORUM. Excusat se Julio Floro querenti, quod nec Epistolam ullam, nec ea, quæ promiserat, carmina, misisset. Ac primum se pigrum fatetur esse, atque id illi prædixisse, ideoque se vitioso servo comparat, cujus emptor sit Florus a venditore de vitio præmonitus. Deinde se, quod de Luculli milite narrat, imitari velle dicit: ac quum paupertate ad versus faciendos impulsus fuerit, nunc eas facultates consequutum, quæ satis esse possint, malle somno id temporis dare, quod alioqui scribendis versibus daturus esset. Affert et alias rationes cur non scri-

bat: quarum una convenit cum his Nasonis verbis: 'Carmina secessum scribentis et otia quærunt.' Denique quamvis Poëtæ vulgo mutuis laudibus se ornent, multa componi ab illis, quæ merito risu excipiantur. Contra vero, ad scribendum legitimum Poëma, plurima requiri: rem magni laboris esse, et quæ animum etiam torqueat: at sibi non tanti esse, sapientem scriptorem haberi. Sibi igitur, quum jam provectæ ætatis sit, ad alios numeros animum esse appellendum: nimirum ad numeros et artem vitæ bene instituendæ. Atque adeo se jam in eo tantum esse, ut fruendo modicis opibus, quæ adsunt, discat majores non concupiscere. Verum ad bene beateque vivendum (quod vocat recte vivere) non satis esse carere avaritia, sed cætera etiam omnia vitia extirpari debere.

De hoc Julio Floro diximus aliquid Epistola III. Fuit autem ex cohorte Ti. Claudii Neronis, cum in Pannoniam atque Armeniam profectus esset. *Torrent.*

1 *Neroni*] Tiberio Claudio Neroni, qui successit Augusto.

2 *Puerum, &c.*] Servum. *Natum*] Externum, tibi incognitum.

3 *Et tecum sic agat*] Et tecum sic loquatur. *Tecum sic agat, &c.*] Μίμησις longe pulcerrima, qua mangonem summo artificio exprimit. *Hic*] Hic servus candidus est, (inquit venditor) cujus sunt omnia verba usque ad vs. 17. hujus Epistolæ.

5 *Nummorum*] Soluto pretio.

6 *Verna ministeriis*] Servus ex ancilla mea natus.

7 *Litterulis Græcis imbutus*] Nam plurimum ad commendationem servuli spectat, quod puer, quod verna, quod imbutus litteris; servitia namque novitia adhuc, et notæ educationis, tamquam ministeriis aptiora, tritis ac veteribus sunt præferenda: ita de Cæsare Suetonius: 'Servitia recentiora politioraque immenso pretio comparavit.' Erudiri ergo vernas curabant, ut tanto pluris venderent. *Torrent.* *Litterulis Græcis imbutus*] Eruditione imbutus. Nam vernæ liberaliter instituebantur, ut dominis essent utiliores.

8 *Argilla quidvis*] Argillæ similis est rudis ætas, primo quidem fingi potest dum tenera est, verum ubi duruit ingenium, non facile refingitur in alienam speciem. *Erasmus.* *Argilla quidvis*] In molli ingenio hujus pueri quidvis exprimes, sicuti ex argilla quidlibet simules. *Imitaberis*] Sic quidem tres nostri Mss. sed plures receptam lectionem servant, *imitabitur:* ut puer iste una cum litterulis plasticen etiam discere cœperit, aut ad eam natura ducatur: quæ sane interpretatio mihi non displicet. Sed reclamat Lambinus cum aliquot aliis; qui puerum argillæ conferri malunt, unde quidvis fingi possit, tam molli et flexibili. Verum id ante satis expresserat, cum cuilibet arti idoneum dixit: sed nolim contentiosus esse; nam idoneitatem illam luti similitudine comprobavit. Atque ita Acro. *Torrent.*

9 *Canet indoctum, sed dulce bibenti*] Canet, non quod arte didicerit, sed quod natura indiderit, quo inter pocula nova ad vinum lætitia accedat: præcipuus autem Musicæ in conviviis usus, teste etiam Plutarcho: et notum illud Ovidii: 'Tum carmina vino Lætitiam faciente canunt.' Nec silere velim in duobus exemplaribus legit *bidenti,* pro *bibenti;* quo sensu nescio. *Torrent.* *Indoctum, sed dulce*] Quiddam indoctum, sine artificio, quale rustici canere solent. *Bibenti*] Dulce convivanti.

10 *Multa fidem*] Postquam jam abunde laudavit, laudasse dissimulat, ne nimium commendando emtorem decipere velle videatur. Et quoniam qui servum vitiosum sciens vendit,

nisi de redhibitione teneri velit, vitium indicare legibus Ædilitiis jubetur; Poëta ingeniosissimus tam artificiose nunc illud extenuat, quam laudes ante ampliavit. Notum autem proverbium, vino vendibili non opus esse suspensa hedera. *Torrent.* *Levant, ubi plenius æquo*] Minuunt fidem; nam proba merx facilem emptorem reperit.

11 *Qui vult extrudere*] Quatuor Bland. Tons. Mart. Sil. habent *excludere;* quod mihi magis apparet vendendis mercibus idoneum: excluduntur enim, quæ claustris exemta venui proponuntur. *Extrudere* autem videtur nescio quid in rebus distrahendis habere vilitatis et contemptus: dijudicet lector. *Cruq.* *Qui vult*] Qui vult quam primum merces vendere.

12 *Res urget me nulla*] Nulla necessitas me premit. *Meo sum pauper in ære*] Pergit egregie Mangonis personam agere: qui videri velit non suo, sed emtoris commodo ac gratia puerum vendere; nam tametsi inquit pauper sum, nullo tamen ære alieno astrictus premor, ut vendam. *Torr.* *Meo sum pauper in ære*] Nihil cuiquam debeo.

13 *Nemo hoc mangonum*] Nemo ex iis qui servos vendunt, tibi vitia eorum patefaceret, ut ego tibi. *Mangonum*] 'Mangones' et 'venalitiarios' vocabant veteres eos qui venalium greges ducerent. *Torrent.* *Non temere*] Non facile quivis a me idem obtineret.

14 *Semel hic cessavit*] Semel cessasse ait, qui natura nihili et nequam erat: et latuisse qui fugerat, per μείωσιν ut Grammatici vocant. *Torr.* *Cessavit*] Semel fuit ad mandata facienda tardior.

15 *In scalis latuit metuens*] Ordo est: Hic puer latuit, metuens habenæ pendentis in scalis, id est, metuens verberari, loris vinciendus quæ pendebant in scalis. *Pendentis habenæ*] Ad terrorem enim in ædibus scuticæ, quas 'habenas' quoque et 'anguillas' appellabant, in gradibus dependebant: 'habena' autem impuberum fere pœna erat. Ulpianus l. I. de S. C. Silaniano: 'Solet hoc in usu observari, ut impuberes non torqueantur: terreri tantum solent, et habena vel ferula cædi.' Turneb. XXI. 8. *Torrent.*

16 *Des nummos*] Eme et pretium solve. *Excepta nihil te si fuga*] Si fuga servi, quam ego excepi et expressi, te nihil offendat.

17 *Ille ferat pretium*] Ille mango, inquit Horatius, accipere potest ab emptore nummos. *Pœnæ securus*] Non metuens de pœna emptori præstanda per legem redhibitoriam.

18 *Prudens emisti vitiosum*] Sciens, o Flore, quasi mancipium emisti me vitiosum, ita tamen ut vitium meum tibi prædixerim. *Dicta tibi est lex*] Legem Mancipii sive Contractus dicit; nam, ut JCti aiunt, verba contrahentium legem contractui dant. Et Varro Rei Rust. lib. II. 'In emtionibus,' inquit, 'jure utimur quod lex præscripsit: in ea enim alii plura, alii pauciora excipiunt.' Ita et mango iste servuli fugam exceperat. *Torrent.* *Lex*] Conditio venditionis.

19 *Insequeris tamen hunc*] Me quasi venditorem persequeris. *Et lite moraris iniqua*] Inique litigas mecum quasi cum mangone.

20 *Pigrum*] Cessatorem esse.

21 *Talibus officiis*] Ad scribendum esse ineptum, ut is qui manibus caret. *Prope mancum*] 'Mancus' proprie sine manu. Cicero pro Rabirio: 'Q. Scævola confectus senectute, præpeditus morbo, mancus, et membris omnibus captus ac debilis.' Transfertur etiam ad inanima, pro debilis, imbecillus, inutilis. *Torrent.* *Sævus*] Iratus.

22 *Veniret*] Libb. Mss. pæne omnes *rediret* legunt; et recte quidem, ut arbitror; nam jam Florus fortasse

per Epistolam expostulaverat, ac ne sic quidem longo tempore responderat Poëta, donec tandem hæc carmina sibi extorqueri pateretur. Si nihil tale est, receptam scripturam malim. *Torrent.*

23 *Quid tum profeci*] Vitium meum prædicendo. *Mecum facientia jura Si tamen attentas*] Jura secum facere Ædilitiæ legis exemplum monstravit: adversus quæ ille peccet, si importunus esse pergat. 'Attentare' igitur pro lædere et offendere dixit, ut 'tentandi' verbo et ipse et Virg. et alii sæpe usi sunt. *Torrent. Mecum facientia*] Si jura me adjuvantia labefactari coneris.

24 *Super hoc*] Quereris de hoc præterea.

25 *Mendax*] In eo mendax.

26 *Luculli miles*] Qui bellum gessit cum Mithridate, rege Ponti. *Collecta viatica multa*] Viatica paulatim parta. 'Viaticum' dicitur, quicquid iter agendi causa necessarium est, sive cibus sit, sive pecunia ad victum expetenda. *Viatica*] 'Viaticum' pro castrensi pecunia accipio. Adde Gell. XVII. 2. *Multis Ærumnis*] Tanto igitur ei qui collegerat gratiora, ac proinde gravior de amissis dolor; quo extimulante, se de hostibus ultus est, qui furem reperire non posset: omnino enim de uno aliquo milite loquitur Horatius. *Torrent.*

27 *Ad assem*] Ita, ut vix quicquam restiterit.

28 *Vehemens lupus*] Apta comparatio lupi ac militis: ambo raptores. *Torrent. Vehemens lupus*] Acer inimicus. *Hosti*] Hosti Mithridatico.

30 *Præsidium regale*] Præsidium Mithridatis. *Loco dejecit*] Loco valde munito, multisque rebus referto depulit.

32 *Donis ornatur honestis*] Dona militaria dicit 'coronas,' 'torques,' 'phaleras,' quorum nomine pecunia non continetur. Ducum enim largitiones JCti et recentiores scriptores 'donativa' fere appellant; ut quæ populo dabantur, 'congiaria.' Nota autem Luculli adversus Tigranem et Mithridatem reges potentissimos bella: quibus finem imponere potuisset, si militem habuisset dicto magis audientem; nam Lucullus quamquam peritissimus imperator, quia militarium munerum exactor acerrimus, minus liberalis erat, militum favorem ac gratiam tenere non potuit. Jam vero norunt eruditi, 'honesti' vocabulum ὑποκοριστικῶς dici, quod modum non excedat: ut 'honestum et moderatum convivium' Cic. pro Murena. *Torrent. Honestis*] Donis honorificis.

33 *Super sestertia nummum*] Præter hæc dona accepit 20. millia sestertium nummum.

34 *Sub hoc tempus*] Paulo post. *Prætor*] Imperator Lucullus.

35 *Eundem*] Eundem Luculli militem.

36 *Mentem*] Animos.

37 *I bone quo*] Verba sunt Imperatoris militem hortantis. *Pede fausto*] Bono auspicio.

38 *Laturus meritorum*] Accepturus præmia.

39 *Ille catus quantumvis rusticus*] Quantumvis conditione rusticus, ex agro enim robustissimi milites, sollers tamen et acutus et prudens, qui fortunam toties periclitari nollet. *Torrent. Catus*] Prudens.

40 *Qui zonam perdidit*] Qui perdidit viaticum, quod in zona milites portare solebant.

42 *Iratus Graiis quantum nocuisset Achilles*] Etiam Christianorum tempore, diu ab Homeri Achille studiorum suorum initia ducebant adolescentes. Unde apud Theodoretum proverbium: οὐδὲ τὴν Ἀχιλλέως μῆνιν ἴσασι, *ne iratum quidem Achillem norunt*, ut Horatius loquitur. Plane enim μῆνις Ἀχιλλέως illi, quod Horatio, *iratus Achilles.* Heinsius. *Iratus, &c.*] Id est, Iliadem Homeri didici.

43 *Adjecere bonæ*] Laus Athenarum ab artibus et disciplinis bonis, qualis omnis est rationalis disciplina, quæ verum et rectum dignoscere docet. *Cruq.*

44 *Ut possem curvo dignoscere rectum*] Libri antiqui pæne omnes *vellem* pro *possem* legunt: adscriptumque in uno atque altero, modestiæ caussa sic Poëtam loqui: germana igitur hæc scriptura est; nam eadem ratione dicti Philosophi. *Dinoscere* etiam, pro *dignoscere* scribunt vetustissimi codices. *Torr.* *Curvo dignoscere rectum*] Bonum a pravo.

45 *Atque inter sylvas*] Inter obscuros Philosophos Academicos, sic dictos ab Academo Atheniensi, qui Athenis construxerat porticum, quæ postea Academia nominata est. *Atque inter silvas Academi, &c.*] Scribe *Ecedemi*, ut et in Acrone ejus Interprete. Auctor proverbiorum: Ἀκαδημία δὲ ἦν γυμνάσιον ἐν Ἀθήναις, προάστειον ἀλσῶδες, ἐν ᾧ διέτριβε Πλάτων, ἀπὸ Ἀκαδήμου τινὸς ἥρωος ὀνομασθέν. Vide et Suidam, et Stephanum. *Meurs. Exerc. Critic. part.* II. p. 213. *Silvas Academi*] Academia locus Athenis suburbanus, plurimis pulcerrimisque arboribus consitus, templis præterea et illustrium virorum monumentis ornatus, ab Academi, qui eum consecraverat, nomine dictus: quem tamen aliqui 'Echedemum,' et inde 'Echedemiam' appellarunt: auctores inter alios Stephanus et Plutarchus in Theseo et Sylla. Hinc igitur Academi veteres et novi: sed veteres præcipue secutus fuit Horatius. *Torrent.*

46 *Dura sed amovere*] Bella civilia inter Brutum et Octavium me Athenis expulerunt. *Emovere*] Sic et nostri codices pæne omnes: recte; vocabulum enim Horatio frequens; ut IV. Od. 15. 'Emovitque culpas.' II. Sat. 3. 'Emovit veterem mire novus.' *Torrent.*

47 *Rudem*] Nimirum Philosophiæ, non armorum studiosum. *Cruq.* *Tulit æstus in arma*] Motus civilis me abstulit ad partes Brutinas; quæ fortitudini militum Augusti non erant pares.

48 *Lacertis*] Viribus.

49 *Simul primum me*] Quam primum, statim ut. *Philippi*] Civitas Thessaliæ a Philippo instaurata, mutato nomine, cum Dathos antea diceretur, gemina Romanorum clade insignita: Pompeii primum, deinde Bruti et Cassii adversus Cæsarem et Augustum; unde et bellum illud civile Philippense vocat Suetonius. At Lambinus in Thracia collocat: ideo, credo, quod per campos Emathios bella illa pugnata Lucanus scribit, quodque 'Emathii Philippi' Ovidius dixit. Sed Poëtis licet vicinarum gentium nomina interdum confundere: et 'Emathia' non Thracia ipsa, sed Thraciæ finitima, pars Macedoniæ est: et alioqui notum omnibus in campis Pharsalicis, quos Thessaliæ assignat Plinius, pugnatum fuisse. *Torrent.* *Philippi*] Philippi urbs in Thracia, a Philippo condita.

50 *Decisis humilem pennis*] Dignitate amissa et opibus. *Inopemque paterni*] Inopem per proscriptionem, quod secutus esset partes Bruti.

51 *Et Laris*] Totius patrimonii. *Paupertas impulit audax*] Notum illud e III. Od. 24. 'Magnum pauperies opprobrium, jubet Quidvis et facere et pati.' Accedat elegans Mimographi senarius: 'Hominem experiri multa paupertas jubet.' *Torrent.* *Audax*] Paupertas laboris Magistra, quid non audet experiri?

52 *Ut versus facerem*] Ad acquirendam gratiam virorum principum, Mæcenatis imprimis, ut ejus præsidio conciliaretur Augusto. *Cruq.* *Quod non desit habentem*] Sententia est, eum qui firmum aliquid ac stabile nactus sit, cui fidere scilicet ut proprio possit, pro insano habendum esse, si ultra scribendis versibus se excruciet.

Quod non desit igitur, id est, quod non facile herum fallat atque destituat; qualis fundus Horatii in Sabinis. *Torrent. Quod non desit*] Habentem quod sufficiat.

53 *Quæ poterunt*] Insanus merito dicar, si non putem dormire melius esse quam versus scribere. *Satis expurgare cicutæ*] Cicuta herba quædam est venenata, notissima. Cicutam etiam appellarunt vulgo herbam catharcticam, quam hic intelligit: Græce dicitur κώνειον. Tum et Latini *Ciculam* vocant quamlibet cannam, intus cavam et inanem. Unde apud Poëtas *cicutæ* pro calamis quibus fistulant pastores. *Salmasius. Cicutæ*] Καταχρηστικῶς non tam pro elleboro (quod antiqui interpretes et nonnulli viri doctissimi ex Avicenna voluere) quam pro quocumque ancipiti adversus morbum ancipitem remedio, quod vel cum discrimine potius admoveatur, quam ægrotantem certo perire patiamur. Et cur obsecro scribendi illud cacoëthes, quod insanabile vocat Juvenalis, tamquam ex nimio calore aut atra bile ortum, cicuta, quæ frigore enecat, curare Horatium vetes? Exemplum certe secutus est Persius Sat. v. cum ait: 'Calido sub pectore mascula bilis Intumuit, quam non extinxerit urna cicutæ.' *Torrent.* Vel censuit, se nulla cicuta, hoc est, validissimo medicamento, ita expurgari posse, quin credat se prius emori posse, quam censere, versus scribere melius esse, quam dormire et quiescere. *Cruq.* Vid. Turneb. XXI. 8. *Cicutæ*] Medicinæ vehementissimæ, ut Helleborus, quem hic a Poëta intelligi adducor ut credam, quoniam cicuta ab Avicenna Hellebori nigri nomine appellatur.

55 *Singula de nobis anni*] Singula quæ ad voluptatem pertinent. Secunda est excusatio cur non scribat. *Prædantur*] Rapiunt.

56 *Sed quod non desit habentem, &c.*] Ad ipsum Horatii animum referendum; qui ideo habebat quod non deesset, quia eo contentus erat, nec plus habere cupiebat. Quasi dicat, Habentem quod expleat cupiditatem meam, vel potius vota mea. *Stephan.*

57 *Tendunt extorquere*] Contendunt et conantur extorquere fingendi carminis propensionem.

58 *Denique non*] Tertia excusatio cur non scribat.

59 *Carmine tu gaudes*] 'Carmen,' cum dicit, per antonomasiam 'Heroicum' intellige. *Torrent.*

60 *Bioneis sermonibus*] Et 'Biones' quidem numero decem recenset Laërtius: e quibus omnibus 'Bion Borysthenites' aptus videri possit, a quo *Bionei sermones* pro amarulentis, ut Hipponactei et Archilochii, proverbio celebrentur. Fuit autem Philosophus et Poëta, non in homines tantum, sed in Deos etiam contumeliosus. Turneb. Advers. XXI. 8. *Torr. Bioneis sermonibus*] Lividis jocis, id est, Satyra. Bion sophistes cognominatus adeo mordax fuit in Poëtas, ut ne Homero quidem parceret. *Sale nigro*] Salibus amaris, quales sunt veteres Comœdiæ.

61 *Prope dissentire*] Hic *prope*, generatim capitur, seu universaliter, id est, omnes tres. *Cruq.*

62 *Palato*] Gustu.

63 *Renuis tu, quod jubet alter*] Horatius tanquam ad ipsos convivas loquitur.

65 *Præter cætera*] Insuper. Alia causa cur non scribat.

67 *Hic sponsum vocat, hic auditum scripta, &c.*] Duæ res molestissimæ olim Romæ, spondere, et audire recitantes: ut non semel ante conquestus est; lepide Juven. inter maxima Urbis mala enumerat: 'Augusto recitantes mense Poëtas.' *Torr. Sponsum*] Ad respondendum pro se. *Auditum*] Fuit Horatius ex Criticis unus.

68 *Cubat hic*] Ægrotat.

69 *Extremo in Aventino*] In extrema parte montis Aventini.

70 *Intervalla vides humane commoda*] Interpretes τὸ *humane*, ἀνθρωπίνως exponunt: et nescio quomodo *humane commoda*, ea quæ incommoda sunt, dici existimant. Scribendum est: *Intervalla vides: humane: commoda. Humane* est approbantis, ναιχὶ, καλῶς, *benigne, recte.* Quæ sæpe ταντίζει. Etiam vocati ad prandium aut cœnam, dicebant *humane*, ut 'recte,' 'benigne:' cum negarent id se facturos esse, ita ut laudarent tamen animum vocantis. Glossæ veteres ad illud Horatii I. Epist 7. 'At tu quantum vis tolle: benigne.' 'Advena, humane facis, inquit, et gratias agit.' Hic vero εἰρωνικῶς. Vides, inquit, intervalla: Respondet alter, *humane: commoda recte:* recte, inquit: sane sunt commoda. Ironia autem contrarium inferre solet. *Heins. Humane commoda*] Per Antiphrasin pro incommoda, nisi ironiam facere malis. *Torrent. Humane commoda*] Humano more commoda, id est, incommoda. Ut sunt humana omnia, in quibus plus est fellis quam mellis.

71 *Puræ sunt plateæ*] Optime explicatur a Lambino. 'Puras' enim vocat, ab hominibus ceterisque rebus minime impeditas; ut 'puro concurrere campo;' 'dimicare puro ac patenti campo,' Virgilius Liviusque dixere. Turneb. VII. 19. *Torrent. Puræ sunt plateæ*] Est objectio. Aliquis enim dixerit quod Romæ plateæ sint puræ, in quibus nihil est quod impediat versus meditantem.

72 *Festinat calidus*] Hæc enumeratio est impedimentorum, quæ declarat, eum nunc ironicῶs esse locutum. *Cruq. Festinat calidus*] Respondet non ita esse. Nam calidus redemptor, &c. *Calidus*] 'Calidos' vocamus vehementes et inconsultos, studio scilicet ejus rei, quam agunt, accensos: vocabulum non semel apud gravissimos scriptores corruptum. Idque observavit P. Victorius lib. Var. Lect. XXXIII. 6. Terent. Eunucho: 'Vide ne nimium calidum hoc sit modo.' Cic. I. de Officiis: 'Periculosa et calida consilia.' 'Redemtoris' autem vocabulo eodem sensu usus Poëta III. Od. 1. *Torrent. Mulis gerulisque*] Sarcinariis, et *gerulis*, id est, bajulis, vel portatoribus. *Redemptor*] Operum conductor.

73 *Torquet nunc*] Torquendo attollit lapidem. *Tignum*] Trabem.

74 *Luctantur funera*] Funera cum plaustris onerariis concurrentia contendunt. quando hac funus procedit, illac plaustra.

76 *I nunc*] Est Ironia.

77 *Nemus*] Solitudinem. *Et fugit urbes*] *Urbem* malim, ut in pluribus Mss. ut Romam dicat, non Gabios, aut Ulubros, aut vacuum Tibur, et imbelle Tarentum. *Torrent.*

78 *Bacchi*] In Bacchi tutela omnes Poëtæ sunt constituti. *Somno gaudentem*] Quiete et solitudine.

80 *Vis canere*] Vis Lyrica scribere? *Contracta*] Ego in septem codicibus *contacta* scriptum repperi. Quam scripturam cum agnoscant etiam interpretes, nihil equidem dubitandum, quin proba ac legitima sit: ut quam proxime sequatur eorum vestigia, qui vatum nomen meruere, ita ut tangere etiam et quod dicere solemus pedem pede premere videatur. Sunt qui *cantata* legant, quasi ab aliis prius dicta, quod Cruquio placet. *Torrent. Contracta sequi vestigia*] Vestigia angusta, quæ difficile est persequi.

81 *Ingenium, sibi quod*] Argumentum a majori. In summo otio et quiete, qui jam multos annos Athenis versantur, si hoc non præstiterint, egone id Romæ possim in summo strepitu? *Cruq. Ingenium, sibi quod vacuas*] Ille qui sibi elegit Athenas vacuas, id est, urbem quietissimam.

82 *Studiis annos septem dedit*] An forte solemne aliquid in septennio? mihi certe non videtur; nam pro quo-

vis longo ad discendum spatio posuit. *Torr.* *Insenuitque*] Et senium contraxit ex librorum lectione.

83 *Statua taciturnius exit*] Studium immoderatum homines efficit aliquando hebetes et ridiculos, præsertim ubi ad vitam politicam accedunt.

84 *Risu populum quatit*] Quod non tam ad carminis scribendi, quam ad ineptitudinem morum vitæque communis, pertinet. *Cruq.*

86 *Digner*] Dignum arbitrer connectere verba sonum lyræ motura, id est, carmina lyrica?

87 *Frater erat Romæ consulti rhetor*] Epistolæ argumentum hoc est: Florum Horatio succensuisse, quod ab eo nihil literarum acciperet: Horatium justa uti excusatione, quod ne id quidem se facturum promiserit. Carmina autem ideo non mittere, quod Philosophiæ incumberet, cum ante, paupertate adductus, poëtari cœpisset. Verum manifestus est hiatus, et sententiæ defectus. Sciat ergo lector, nihil unquam Pythiam dixisse verius, quam hos quinquaginta et sex versus, qui de Poëtis et Poëtica scribendi ratione agunt, hic insertos esse: eosque Poëtæ mentem et Epistolæ institutum tot jam annos divisisse pessime ac interpolasse. Quod tum apparebit primum, si, inductis illis, reliqua continuemus hoc modo: 'Heic ego rerum Fluctibus in mediis et tempestatibus urbis, Verba lyræ motura sonum connectere digner? Nimirum sapere est abjectis utile nugis, Et tempestivum pueris concedere ludum. Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis, Sed veræ numerosque modosque addiscere vitæ.' Nego quicquam esse in scriptore isto, quod cohæreat melius, aut tam necessarium sit, quam ut illa conjungantur: 'Ut,' inquit, 'reliqua omittam, fieri qui potest, ut in tantis urbis tumultibus (et enumeravit omnes) versus faciam, cum hæc talia silentium requirant? Nimirum utile est, quod dixi, ut ab omni hoc studio abstineam, et has nugas pueris relinquam: neque modos versuum et numeros, verum ipsius vitæ sequar. Hoc agam: hic mentem habeam.' Quare, apage Poëtica præcepta, et id genus alia, quæ hic pessime intexta erant. Aliquam autem illius Epistolæ partem periisse, nobis tam est certum, quam meridie lucere: quamquam id a nemine notatum fuerit. Quod vel ex illis fiet manifestum: 'Tanto cum strepitu ludi spectantur et artes, Divitiæque peregrinæ: quibus oblitus actor Cum stetit in scena, concurrit dextera lævæ. Dixit adhuc aliquid? nil sane. quid juvat ergo? Lana Tarentino, violas imitata veneno.' Post hæc, ista deinde subjungit: 'Ac ne forte putes, me, quæ facere ipse recusem, Cum recte tractent alii, laudare maligne.' Quibus profecto versibus, fatetur de Poëtis se judicasse, cum nihil minus egerit in præcedentibus. Nos dicere audemus, totam hanc præclaram epistolam deberi nobis. *Heinsius.* *Frater erat Romæ, &c.*] Duo erant fratres Romæ, suarum inter se laudum præcones, Jurisconsultus alter, alter Orator. *Consulti*] De hoc quoque vocabulo ante diximus, I. Od. 23. Exemplo autem horum fratrum laudare se mutuo Poëtas, qui tum aliquid Romæ scribebant, ostendens; eam quoque caussam prætexit cur ipse a scribendo cesset: nempe ne quos nolit laudare cogatur. Atque ita apud Juvenalem Umbricius: 'Quid Romæ faciam? mentiri nescio, librum Qui malus est nequeo laudare, et poscere.' *Torrent.* *Consulti rhetor*] Jurisconsulti frater.

89 *Gracchus ut*] Caium Gracchum intelligo: quamquam enim eloquentia præstabat etiam Tiberius; ille tamen illustrior orator, nempe fortis et vehemens, quodque nonnullis visum fuisse ait Gellius lib. X. severior, acrior, ampliorque ipso Cicerone. *Torrent.* *Gracchus ut hic*] Tantus

Orator, quantus fuit Gracchus Corneliæ filius. *Mutius ille*] Q. Mutius Scævola optimus Jurisconsultus.

90 *Qui minus argutos*] Quomodo sunt Poëtæ minus insani dum se invicem laudant?

91 *Carmina compono*] Si de se loquatur Horatius, 'carminum' nomine intelligere Odas malim, qui et 'Carminum libri' inscribuntur. Turneb. XXI. 8. *Torrent.*

92 *Cælatumque novem*] Poëma artificiosissimum, a novem Musis elaboratum. *Aspice primum*] Primum hoc vide.

93 *Quanto cum fastu*] Quanto cum apparatu nos Poëtæ circumspectemus. Tmesis est. *Quanto molimine Circum*] Maximum, id est, eos, qui in Circo et exercent se et spectant; aut Circum συνεκδοχικῶς, id est, theatrum. Alii tmesin esse volunt, pro *circumspiciunt*. Ego malim esse asyndeton, hoc modo, spectemus circum et vacuam Romanis vatibus ædem: dispiciat lector. *Cruq. Quanto molimine circum-Spectemus*] Duo optimi codices converso ordine: *Circum molimine quanto Spectemus.* Unus præterea *spectamus*, pro spectemus: nihil muto. *Torrent.*

94 *Circumspectemus vacuam Romanis vatibus ædem*] Sane 'ædes vacua Romanis Poëtis,' non est in qua nulli sunt Poëtæ Romani, sed quæ solos recipit Poëtas Romanos: seu, quæ nullos præter eos recipit. Ita 'ædes vacuas Romanis vatibus,' illa templi Palatini pars, in qua soli Romani vates recitabant: ita enim potius intelligendum quam de bibliotheca 'quæ Romanis vatibus vacabat.' *Heinsius. Vacuam Romanis vatibus ædem*] Tamquam vacuam, nisi nos eam scriptis nostris impleamus atque ornemus. *Torrent. Ædem*] Templum Apollinis cui Bibliotheca fuit adjuncta, ab Augusto extructa.

95 *Si forte vacas*] Recte pro *vacat*, ut in vulgatis. *Torrent. Si forte vacas*] Si nihil habes, quod agas. *Et procul audi*] Audi e loco longinquo. *Procul audi*] Ne propius accedas, sed quasi ex insidiis sectare, ut aliud agere te cogitent. *Cruq.*

96 *Quare sibi nectat*] Quare hi duo Poëtæ se dignos judicent corona poëtica, id est, laude.

98 *Samnites*] Poëtas mutuam in laudando tradentes operam gladiatorum generi, quos *Samnites* vocabant, aptissime comparat: dicti autem a splendidissima Samnitium, cum quibus tot olim bella gessere Romani, armatura. Sunt qui dicunt Romanos in privatis conviviis gladiatorum cæde ac sanguine oblectatos: rudibus, credo, ludi caussa batuebant. Atque id ipsum, ni fallor, significat hic Horatius: neque enim succedet Samnitium ac Poëtarum comparatio, si illi se mutuo jugulent, hi honorifice salutent: quamquam enim hæ salutationes, utputa simulatæ, vulnerum loco habendæ sint; cum monere quam adulari esset satius: integri tamen discedunt, uti et Samnites a lento illo duello, quod ad speciem tantum inierint. Turneb. XXV. 19. *Torrent. Samnites ad lumina*] Tanquam Samnites qui adversus Romanos pugnaverunt usque ad nocturnas lucernas, id est, vesperam. *Ad lumina prima*] Cum jam fervent convivia: quæ cum solennia erant, maturius parabantur, atque ita II. Sat. 3. 'Serum sub lumina prima venire Convivam.' *Torrent.*

99 *Discedo Alcæus puncto illius*] Ego, inquit Horatius, illius suffragio discedo par Alcæo, quia Lyricus sum.

100 *Nisi Callimachus*] Voco illum Callimachum, qui in Elegis floruit. *Callimachus*] Quem Propertius noster studiosissime imitatus, sic expressit, ut Romanus a multis Callimachus merito dictus sit. *Torrent.*

101 *Fit Mimnermus*] Appellatur a me Mimnermus. *Optivo*] Argute et-

iam 'optivo nomine crescere' dixit, ideo quod hi qui in alienam adoptabantur familiam, in adoptionis signum augebant fere nomina: ut P. Cornelius Scipio Æmilianus. *Torrent.* *Optivo cognomine*] Nomine quod ipse optaverit. *Crescit*] Fit major, ornatior.

102 *Multa fero*] Multas Poëtarum ineptias devoro. *Genus irritabile*] 'Ὀξύχολον, quibus ira commotis si repugnes, magis provoces, neque sine magno tuo malo discesseris. *Cruq.* *Irritabile vatum*] Genus iracundum.

103 *Suffragia*] Populi laudes.

104 *Idem*] Ego idem. *Et mente recepta*] Quum ex insania Poëticæ professionis, ad me redierim.

105 *Obturem patulas impune*] Obturare mihi liceat aures impune, id est, sine periculo. *Legentibus*] Carmina sua recitantibus.

107 *Se venerantur*] Sese invicem admirantur tamquam divinos Poëtas.

108 *Beati*] Sibi placentes.

109 *At qui legitimum*] At bonus Poëta, qui, &c.

110 *Cum tabulis animum*] Ipse sua scripta notabit, tanquam censor.

111 *Audebit quæcunque*] Non dubitabit: in animum inducet: volet. Vid. Turneb. XXI. 8.

112 *Et sine pondere erunt*] Levia erunt. *Honore indigna ferentur*] Scribo *feruntur*, ut in quinque exemplaribus. *Torrent.*

113 *Movere loco*] Verba mutare. *Invita recedant*] Ipso scribente invito.

114 *Et versentur adhuc*] Et quamvis adhuc sint domi abdita. *Intra penetralia Vestæ*] Liber optimus *inter.* Vult autem Horatius hanc censuram adhiberi, quamvis scripta adhuc domi magna diligentia sollicite adserventur; ut suorum quisque Poëmatum castigator ac censor sit, priusquam vel recitando tantum aliis communicentur: ac quantumvis prima facie arrideant, nec minus certa ac tuta videantur, quam si in Vestæ sacrario delitescant. Plura Turneb. XXI. 8. *Torrent.* *Vestæ*] In Vestæ templo servatus fuit ignis æternus Romæ. Vesta hic ponitur pro Lare.

115 *Obscurata diu*] Verba obsoleta et inusitata. *Eruet atque*] E tenebris extrahet.

118 *Nunc situs*] Nunc turpe senium premit.

119 *Adsciscet nova*] Cudet et finget nova, quæ usus genuerit.

120 *Vehemens et liquidus*] Vehemens ad verborum inventionem. Anapæstus pro Spondæo.

121 *Beabit*] Amplificabit.

122 *Luxuriantia compescet*] Quæ redundant, coërcebit.

123 *Levabit cultu*] Poliet et leniet sano artificio. Metaph. a corpore animato ad carmen. *Virtute carentia*] *Calentia* legitur in duobus fidelissimis exemplaribus: id monere volui. Cohibet fortassis nimium illum ingenii fervorem, quo inconsulte abripimur; nam *calidus* in malam partem sæpe accipitur; et sane molle illud et facetum non frustra extollit Horatius. Si *carentia* legas, nihil dicit quod non prius dictum sit. *Torrent.* *Tollet*] Extollet.

124 *Ludentis speciem*] Parum laboriose scribentis. *Torquebitur*] Nolim Lambino adversari, sic ex veterum interpretum sententia hæc exponenti, ut quamvis ludere scriptor videatur, magnum tamen laborem impendat: sed magis conveniet sequens cum histrione, qui una in fabula sæpe diversas personas agit, comparatio; si Poëtæ præcipiat Horatius, ut ipse quoque rei, quam tractat, ita sermonem accommodet, ita ex decoro stilum vertat, ut nunc jocari, nunc serio agere ac torqueri existimetur; in quo summus quidem labor, sed et summa gloria est. 'Moveri' autem 'Satyrum,' pro movendo imitari, Græcorum more dictum est. Turneb. XXI. 8. *Torrent.* *Torquebitur*] Fatiga-

bitur, ut Mimus, qui, &c.

125 *Movetur*] Qui saltat nunc Satyrum, nunc tardum Cyclopa.

126 *Prætulerim scriptor*] Revertitur ad id quod supra dixit, 'Gaudent scribentes et se venerantur,' &c. qui sui fetus scriptique carminis studio sic delectantur, ut vel consulto sua vitia prætereant, vel ea pro virtutibus habeant, securi vulgo de se dictorum: quos non minus mente captos, planeque desipere dicit, quam Argivum quemdam nobilem. *Cruq.* Vel Ironica est, aut amara interrogatio, quasi dicat, ego neutiquam prætulerim. *Glarean.* *Prætulerim scriptor*] Malim, inquit Horatius, esse Poëta ineptus.

127 *Dum mea delectent mala me*] Vitium peculiare Poëtis, nimii scilicet amoris, quo non aliter illi afficiuntur erga Poëmata sua, quam parentes erga liberos. *Torrent.* *Mea delectent*] Mea scripta. *Vel denique fallant*] Vel ignota sint.

128 *Quam sapere*] Quam sapiendo irasci, et intimis sensibus angi. *Argis*] Quod Argis contigisse ait Horatius, id Aristoteles in Commentario, quo res quasdam mirabiles exponit, Abydi factum narrat: quare ne memoria lapsum forte Poëtam aliquis existimet, tacere nolui in codice Laurentiano et altero quodam scribi *Argus* pro *Argis*: potuit autem patria Argivus esse, qui Abydi ea insania laborabat. P. Victorius Var. Lect. III. 9. *Torrent.*

130 *In vacuo lætus*] In vacuo ubi nulli spectatores erant.

131 *Cætera qui vitæ*] In aliis rebus non demens.

133 *Ignoscere servis*] Non sævus esse servis.

134 *Et signo læso*] Ideo domini lagenas obsignabant, ne vinum a servis furtim exhauriretur. *Non insanire*] Non furenter irasci.

135 *Rupem et puteum*] Libro II. Sat. 3. duplex genus describitur insaniæ, vel metuentis quæ metuenda non sint, vel contra quæ metuenda sint contemnentis, 'et ignes per medios fluviosque ruentis:' ibi vide. *Torrent.*

136 *Refectus*] Recuratus.

137 *Bilemque*] Bilem atram. *Meraco*] Sunt qui pro vino interpretentur: inepte. Perinde ac si oleo incendium extinguant; cum ellebori epithetum sit, pro puro ac solo: ut Horatii imitatione dixit Persius Sat. IV. 'Anticyras melior sorbere meracas.' *Torrent.*

138 *Et redit*] Factus est sanus.

140 *Per vim mentis*] Per vim purgativam. *Mentis gratissimus error*] Sic III. Od. 4. 'Auditis? an me ludit amabilis Insania?' *Torrent.*

141 *Nimirum sapere*] Transit ad Philosophiam: et ut alia nulla caussa sit cur versus non faciat, ætate saltem admoneri sese ostendit, ut adolescentiæ studia relinquat, et qui ante linguam ornaverit, nunc animum excolat, ut decenter et composite vivat: turpe enim linguam animo instructiorem gerere. *Torrent.* *Nimirum sapere*] Hæc tacita est προκατάληψις· dixit enim eos non sapere qui suis malis delectantur; nunc contra ait sapere esse, non nugari, et carmina pueris relinquenda scribere, sed veræ, id est, beatæ tranquillæque vitæ modos cognoscere. *Cruq.* *Nimirum sapere est abjectis utile nugis*] Ordo est: Nimirum abjectis nugis, utile est sapere, id est, operam dare, et concedere pueris ludum tempestivum, id est, artem poëticam.

142 *Tempestivum pueris*] Ludum opportunum, congruum.

144 *Veræ*] Vitæ beatæ. *Ediscere vitæ*] Cognoscere et memoriæ mandare.

146 *Si tibi nulla sitim*] Hanc similitudinem multo pulcerrimam, et adversus avaritiæ morbum efficacissimam, ab Aristippo Philosopho Socratico, primum profectam esse, monuit nos P. Victorius Var. Lect. VIII. 19. et totus ille præstantissimi Philosophi

ibellus hunc Horatii locum illustrat, præsertim cum et alias similitudines adjungit; nec ullum huic malo convenientius remedium est, quam animi morbum esse credere, inopia magis quam copia sanandum. *Torrent.* *Lymphæ*] Aquæ.

147 *Narrares*] Remedium petiturus.

150 *Levius*] Sanius. *Fugeres*] Fugere velles.

152 *Rem*] Divitias.

154 *Plenior es*] Locupletior es. *Monitoribus*] Opulentiæ laudatoribus.

156 *Ruberes*] Erubesceres et turpe tibi esse putares, si quis, &c.

158 *Si proprium est*] Ostendit nihil omnino vel emptione, vel usucapione cuiquam esse proprium, nec mancipatione, vel usucapione opus esse, ut jucunde vivas. *Libra mercatus et hoc est*] Ita nostri quoque codices; vulgata lectio *mercatur et ære:* quidam etiam, *mercamur et ære.* Torr. *Libra mercatur*] Libræ pretium appendebatur, non numerabatur. *Mercatus et ære*] Indicat autem nihil quicquam, vel emptione, vel usucapione cuiquam esse proprium, et proinde nos in eo plus æquo stultescere, quando nobis id proprium ducimus, quod alienari et alterius esse potest. *Cruq.*

159 *Quædam, si credis consultis*] Ordo est: Usus quædam mancipat, si credis Jurisconsultis. *Consultis*] *Consulti* iidem qui et prudentes per antonomasiam, pro Jurisperitis, ut non semel ante diximus. *Mancipat usus*] *Usus* inter alia apud JCtos etiam possessionem significat, et 'mancipio' sive 'dominio' ac 'proprietati' opponitur: nempe cum re aliqua veluti fundo utimur quidem, nec tamen vere domini sumus, at nihilominus tamquam domini possidemus, in eaque possessione a prætore defendimur, donec alius evicerit. Atque ita intelligendum illud M. Curii Epist. Fam. lib. VII. 'Sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri: ergo fructus est tuus, mancipium illius:' cui respondens Cicero: 'Quando,' inquit, 'Attici te proprium esse scribis mancipio et nexu, meum autem usu et fructu; contentus isto sum: id enim cujusque est proprium, quo quisque fruitur atque utitur.' Quibus sane verbis idem dicit quod hic pluribus Horatius. Recte igitur Horatius, *mancipat usus,* pro alienat sive in alium transfert. 'Mancipationis' enim vocabulo non solum pro venditione per æs et libram, sed generaliter pro quacumque alienatione auctores usi sunt: unde, 'mancipio dare,' 'mancipio accipere.' *Torrent.* *Mancipat usus*] Efficit usus quædam propria.

160 *Villicus Orbi*] Proprium nomen divitis alicujus vendacis magis quam emacis. Et Cruquius per Apocopen vult *Orbi* dici pro Orbii. *Torr.* *Orbi*] Orbus, est nomen proprium.

161 *Cum segetes occat*] Satæ primum occantur, dein sarriuntur, ac denique runcantur segetes. *Torrent.* *Occat, tibi mox*] Occare, est semen sparsum terra operire fractis glebis. *Daturus*] Mallem *daturas;* segetes scilicet, ut in uno atque altero Mss. hæc autem subtilius dicuntur a Poëta, quam verius. *Torrent.*

162 *Te dominum sentit*] Dominum fundi, cujus fruges emis.

163 *Temeti*] Cadum vini.

166 *Quid refert*] Quid interest, utrum vivas ex pretio per partes numerato, an olim, id est ex pretio simul numerato?

167 *Aricini quoniam*] Ostendit causam, cur nihil intersit inter eum, qui jam olim agrum emit, quando ei necesse est ejus fructus redimere ad usum vitæ, et eum, qui numerata quotidie pecunia fundum paulatim suum facit. *Cruq.* *Aricini quondam*] Melius, meo judicio, libri veteres, *quoniam* pro *quondam.* Torrent.

168 *Quamvis aliter putat*] Quamvis putat se proprium, non emptum cœnare olus.

170 *Usque suum*] Eo usque suum. *Qua populus adsita certis*] Qua popu-

lus arbor, applantata certis limitibus, jurgia cum vicino vitare facit. *Populus assita*] Citatur hic versus ab Agretio; quo loco: 'Insita,' inquit, 'est arbor cui inscissæ alienum germen includitur: assita, cui incolumi aliquid quod sustineat adjungitur.' Vite igitur amictam populum notat: atque hæc fere Turnebi sunt VI. 15. Non negat tamen quin arborem in limite et confinio plantatam 'assitam' vocaverit Horatius. Quæ cum ita sint, 'assitam' hic populum pro terminali accipio, sive marita sive cœlebs sit: quin cœlibem malim, ne associata vitis majora inter vicinos jurgia serat. *Torrent.*

172 *Sit proprium quicquam*] Germana lectio pro *cuiquam*; negat autem vere proprium dici quicquam in rebus humanis, quæ tot casibus subjectæ, toties, et quidem in horas dominum commutent: *proprium* enim sempiternum, aut certe diuturnum, et quoad vixeris, dicitur. Atque equidem, quod præclare ait Lucretius: 'Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usu:' id de cujusvis etiam fortunis merito dixeris; si Philosophos magis quam Jurisconsultos audire voles. *Torrent.*

173 *Prece, nunc pretio*] Donatione, emptione, vi a potentioribus illata, legitima successione et ultima voluntate testatoris. Sunt hæc quatuor alienationum genera. *Nunc vi, nunc sorte suprema*] 'Vim' dicit, propter ea quæ bello jure gentium acquiruntur: nam quod 'precem' quoque addidit, ad donationes, quæ gratuitæ sunt, referendum est. Nec *sorte*, sed *morte suprema* legitur in nostris Mss. omnibus. *Torrent.*

174 *Cedat in altera*] In alterius potestatem.

175 *Sic quia perpetuus*] Liber optimus *sed quia*; ceteri omnes *si quia*: et sane τὸ *sic* non optime convenit. *Torr.*

176 *Hæredem alterius*] Hæres hæredem excipit et subsequitur.

177 *Quid vici*] Qui *vites* legendum esse credunt, Ciceronem non viderunt. Is enim ad Atticum lib. I. 'Quod si assequor,' inquit, 'Crassum divitiis supero, atque omnium vicos et prata contemno:' sic enim amplissimæ possessiones vocantur pluribus villis sub unius dominio comprehensis. *Torrent.* Vid. Guil. Canter. Nov. Lect. IV. 12. *Calabris Saltibus adjecti Lucani*] Vide III. Od. 1.

178 *Saltibus adjecti*] Campis spaciosis Calabriæ, quæ pecorum, mellis et lanæ ferax est, ut Lucania. *Demetit Orcus*] Si mors avide aufert. Metaph. ducta a segete.

179 *Grandia cum parvis*] Nobiles et ignobiles.

180 *Tyrrhena sigilla*] Notat vetus Interpres primos Italorum Tuscos, qui profecti e Lydia Tyrrheni appellati sunt, signa ex marmore fecisse. *Torrent. Tyrrhena sigilla*] Parva signa ex Etruria. *Tabellas*] Picturas.

181 *Gætulo murice*] Purpura.

183 *Cessare*] Nihil agere et feriari. *Ungi*] Unguentis nitere.

184 *Præferat Herodis palmetis*] Scit Genius, quamobrem alter ex duobus fratribus malit esse otiosus, quam possidere omnia Syriæ palmeta, id est, loca palmis consita. Herodes Judæorum rex fuit. *Herodis palmetis*] Cum 'Herodis palmeta' dicit, Judæam, ac proinde regis potentissimi regnum universum significat, palmetorum nemoribus nobile. Plinius v. 17. *Torrent. Alter*] Cur alter illius cessatoris frater, &c.

185 *Ad umbram lucis*] Ad noctem usque.

186 *Sylvestrem flammis*] Sterilem agrum igne et vomere edomet, et fertilem reddat.

187 *Genius*] Noti Græcorum versiculi: Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ τῷ γενομένῳ. Et: Ἅπαντός ἐστι μυσταγωγὸς τοῦ βίου Veteres enim, ut Plinii verbis utar, singuli ex semetipsis totidem Deos faciebant, Junones, Geniosque, idque ex Stoicorum senten-

tia, qui credebant unicuique nostrum pædagogum dari Deum, singulis scilicet Genium et Junonem. Atque hinc toties in vetustis marmoribus GENIO MAGNO. GENIO SANCTO. GENIO GUBERNATORI. GENIO ET LARIBUS. DEO TUTELARI. TUTELÆ. FORTUNÆ CONSERVATRICI, et his similia legimus. Sed et servos per 'heri Genium,' ut ancillas per 'Junonem dominæ' jurare solitos, ut per 'Genium Cæsaris' Romanos omnes, nemo in litteris versatus ignorat. Idem autem qui et 'Deus natalis' Tibullo, et aliis: quibus ex Horatio plurimum lucis accedit. Non solis vero hominibus, sed et fontibus et fluviis, et regionibus urbibusque sui apud antiquos 'genii' fuere; usque adeo nihil usquam sine numine esse crediderunt. Turneb. II. 15. *Torr.* *Genius*] Genius naturæ Deus, qui simul cum homine nascitur et moritur, ἡ τύχη ἑκάστου, *fortuna cujusque.* *Natale comes qui temperat, &c.*] Qui comes nobis adjunctus influxum provenientem ab astro, quod nos nascentes aspexit, regit et moderatur. *Temperat astrum*] Aspectum astrorum felicem facit, et sidus natalitium quod ὡρόσκοπον nominant ἀστριταί. *Cruq.*

188 *Mortalis in unumquodque*] Qui unoquoque nostrum mortuo, moritur.

189 *Mutabilis*] Alius, atque alius. Nam suus cuique. Genius aliis est dissimilis. *Albus et ater*] Bonus et malus, prosper et adversus.

190 *Utar, et ex modico*] Horatius a sua persona commendat Floro bonorum partorum usum moderatum.

191 *Tollam*] Sumam. *Metuam quid*] Nec mihi erit curæ.

192 *Datis invenerit*] Relictis a me. *Idem*] Tamen ego idem.

193 *Quantum simplex*] Quid intersit inter liberalem et prodigum, inter parcum et avarum. *Nepoti*] Luxurioso.

195 *Distat enim*] Multum hæc inter se discrepant, sc. tua luxuriose profundere, sumptum libenter facere, et avare semper plura quærere.

197 *Puer ut festis Quinquatribus*] Quemadmodum pueri Quinquatribus, id est, quinque diebus festis Minervæ dicatis, raptim fruuntur eo tempore quod eis datur, ita et tu, &c. *Quinquatribus*] Sic Juven. Sat. x. 'Eloquium aut famam Demosthenis aut Ciceronis Incipit optare, et totis Quinquatribus optat, Quisquis adhuc uno partam colit asse Minervam.' Qui locus puerorum dies festos fuisse declarat 'Quinquatrus:' sic dictos quod quinque ab Idibus Martii dierum numerus sit, ut Gellius tradidit; aut quod post diem quintum Idus Martii, ut Varro: de iisdem quoque Festus et Macrobius. *Torrent.* *Olim*] Interdum.

198 *Raptim*] Celeriter.

199 *Pauperies immunda*] Paupertas, domus sordida et inelegans. *Utrum Nave ferar magna, &c.*] Est Allegoria. Utrum ex magnis reditibus vivam an parvis.

200 *Ferar unus*] Ad omnem eventum imperturbatus ero.

201 *Tumidis velis*] Nimia felicitate, id est, non sumus admodum divites.

202 *Non tamen*] Non tamen egeni sumus et valde pauperes. *Adversis*] *Aversis* tres codices; sed nihil muto. *Torrent.*

203 *Viribus*] Valetudine corporis. *Specie*] Decore externo. *Loco*] Gradu et pecunia.

204 *Extremi primorum*] Medii sumus inter summos et infimos.

205 *Non es avarus? abi. quid cætera*] Locus hic varie legitur. Præter duos Bland. omnes quos legi, scripti habent, *non es avarus?* cum interrogationis nota: *abi: quid cætera?* cum interrogatione. *Cruq.* *Cætera jam*] Cætera vitia.

206 *Cum vitio fugere*] In antiquis-

simis quibusque libris ita scribitur: *Abi: quid? cetera jam simul isto Cum vitio fuge: rite caret tibi pectus;* neque hercule inconcinne: secum enim hic loquitur Horatius, ab eo nempe versu: 'Quocirca mecum loquor hæc tacitusque recordor;' et dialogismus est partis animi perfectæ cum ea in qua perturbationes existunt. Porro dictio *quid*, indignantis est ob id quod præcedit, *abi:* at indignanti suggerit ratio, ut non avaritiam modo, sed et cætera fugiat vitia; quibus occupato adhuc animo, rogat ea quæ sequuntur, *Rite caret tibi pectus inani Ambitione;* sententia namque est, virtutem omni ex parte perfectam atque illibatam esse debere. *Torrent.* *Cum vitio*] Cum avaritia. *Pectus*] Animus.

208 *Sagas*] Mulieres veneficas.

209 *Nocturnos Lemures*] Falsas umbras nocte vagantes. *Portentaque Thessala*] Miracula rerum, quæ Thessalia tulit, contemnis?

210 *Nataleis grate numeras*] 'Gratum' et 'grave' contraria sunt. 'Natalis' quoque absolute pro die natali sæpe accipitur, vel Servio teste. Simplicissima igitur hujus loci enarratio est, ut rogetur anne jucunde affluentes, jam senior, sibi annos enumeret: sed quia jam ante rogatum fuit, an careat mortis formidine, et mox sequitur, *Lenior ac melior fis accedente senecta;* ne toties pæne idem dicatur, melius fortassis *natales* pro origine accipiemus; hujus tamen, quamquam libertino patre natum, non pudebat Horatium. Verum sub sua persona quemvis e populo arripuit: est autem vocabulum hac significatione Jurisconsultis maxime notum, apud quos 'reddi restituique natalibus' dicuntur, qui læsæ per servitutem ingenuitatis statum Principis beneficio recuperant, perinde ac naturæ redditi, qua initio omnes homines liberi nascebantur, natura enim liberum a servo non distinguit. *Torrent.* *Natales grate numeras*] Commemoras libenter ætatem tuam et annos, qui propinquitatem mortis denuntiant? *Ignoscis*] Amicis indulges?

212 *Quid te exempta*] Quid prodest uno te vitio carere, et tam multis aliis inquinari?

213 *Vivere si recte nescis*] Hoc est, si adempta avaritia, vita tibi præterea injucunda est, nec te componere vales ut tranquille vivas, morere, ne diutius sis miser, et sinito vivere te peritiores. *Cruq.* *Decede peritis*] Da locum melioribus et doctioribus.

214 *Lusisti satis*] Rebus Venereis satis usus es.

215 *Ne potum largius*] Ne te nimis potum.

216 *Lasciva decentius ætas*] Juvenilis ætas, quam lascivire magis decet, quam te, qui jam factus es effœtus senex.

DE ARTE POETICA LIBER.

CATHOLICA quædam præcepta, quæ hoc ad Pisones Libro continentur in unum collegit Fabritius lib. VI. de Re Poëtica. Primum præceptum est, ut Poëma sit uniforme, id est, ut partes Poëmatis inter se convenientes sint, et ut Philosophi appellant ὁμογενεῖς, id est, *ejusdem generis ac naturæ.* Hoc præceptum illustrat expositione contrarii, hoc est, ἑτερογενείας et disconvenientiæ partium inter se: quam ut ridiculam initio proponit, illustratam

similitudine monstrosæ picturæ. *Piscator.*

1 *Humano capiti*] Apte hic Horatius Poëtam cum pictore commisit, cognata enim utriusque sunt munia, expressitque illud Simonidis: 'Picturam tacitam esse Poësin: Poësin vero loquentem picturam.' *Nann. Humano capiti cervicem, &c.*] Huic monstro, cujus partes differunt specie, forma et natura, simile est poëma, quod non constat ex partibus aptis et inter se convenientibus.

2 *Varias*] Quali varietate se ornaverat cornicula illa Æsopica. *Varias inducere*] Plumas ex variis avibus collectas.

3 *Undique collatis membris*] Membris ex omnibus animalibus et ex quovis elemento corrogatis ad hoc monstrum constituendum. *Atrum desinat in piscem*] In piscem deformem.

4 *Superne*] A parte superiore.

5 *Spectatum admissi risum*] Ad spectandum adhibiti, o Pisones, risum tenere possitis, quamvis illi pictori sitis amici?

6 *Credite Pisones*] Calpurniorum nomen est *Piso.* In ea enim gente reperiuntur Pisones: in qua multi præclari viri exstiterunt, maxime post bellum Macedonicum L. Piso et C. Piso Coss. quorum hic Ciceronis gener; ille in Cæsarem affinitatem traduxit. Hic porro mentio de Cn. et L. Pisonibus, qui sub Augusto vixerunt. *Isti tabulæ fore librum*] Qualis tabula prodigiose depicta: tale poëma quod arte careat, secum quasi pugnet, qualia fere sunt febricitantium somnia spectraque. *Torrent. Isti tabulæ*] Isti monstro depicto.

7 *Velut ægri*] Sive animo, sive corpore, seu utroque. Nam et ebriorum et solicitorum animique anxiorum et febri aliisque morbis gravibus correptorum somnia varie illudunt: 'Somnia' enim 'fallaci ludunt temeraria nocte.' Ovid. Ægri ergo animo dicuntur vulgò melancholici, ægri corpore, ægroti. *Piscat. Velut ægri somnia*] Veluti somnia febricitantis, quæ vana sunt et sibi non constant.

8 *Ut nec pes, nec caput uni*] Ut neque finis neque principium uni formæ respondeat proportione. *Uni reddatur formæ*] Unius certi animalis aut operis formæ respondeat; ad unam certi corporis formam pertineat. *Piscator.*

9 *Pictoribus atque Poëtis*] Fingit aliquem sibi adversarium Horatius, utiturque specie dialogismi aut ἀνθυποφορᾶς. Magna, dicit ille, Poëtarum atque pictorum semper libertas extitit: non ergo Horatium ad certas illas leges adstringere oportuit. At scimus, inquit Poëta noster, maximam in fingendis carminibus, in pingendis imaginibus libertatem esse. *Nannius. Pictoribus*] Objiciet aliquis idem licere Poëtis, quod Pictoribus.

10 *Æqua potestas*] Æqualis potestas.

11 *Scimus*] Respondet partim concessione et approbatione dicti dextre intellecti: partim restrictione vocabuli universalis *Quidlibet.* Concedo, inquit, dummodo non disconveniens. *Piscator. Scimus, &c.*] Scimus hoc ita esse, inquit Horatius.

12 *Sed non ut placidis coëant immitia*] Tametsi effusissima sit libertas Poëtis atque pictoribus, non tamen res inter se pugnaces conjungere debent, ut fera et immania mansuetis et cicuribus coalescant, serpentes avibus copulentur, tigribus agni. Alludit ad nomen pictoris, qui Græce dicitur ζωγράφος, id est, *animalium descriptor.* Nannius. *Sed non ut*] Non ut natura pugnantia inter se conjungantur, ut, &c.

13 *Geminentur*] Socientur.

14 *Inceptis gravibus*] Secundum præceptum, ut, postquam omnia cohæreant inter se similitudine materiæ, poëmati corpus respondeat: videndum ut abstineat Poëta ab impor-

tunis ornatibus. Multi enim, ut flosculos suos qualescumque aspergant, libere evagantur et excurrunt latius, ut incœptæ etiam materiæ obliviscantur, et institutum omittant. Eleganti ad id usus est similitudine Horatius, desumta ab iis qui in veste trita assuto panno purpureo videri gestiunt. *Nannius. Inceptis gravibus*] Principiis gravibus. *Et magna professis*] Et inceptis, quæ profitentur res magnas.

15 *Purpureus, late qui*] Splendida orationis particula, vel inepta descriptio ornandi causa adhibetur rerum levium, quas cum rebus heroicis Poëta contexere non debet. *Late qui splendeat*] Et ita opus principale obscuret.

16 *Cum lucus et ara Dianæ*] Nihil odiosius affectata venustate, si extra decorum et limites excurrat, si obtorto collo intrusa, si violenter attracta, cum præsertim color omnis et venustas orationis nativa, non artificiosa laudetur. *Lucus* silva est incædua, Diis Manibus consecrata. Talis Græcis τεμένη, omnes autem luci Dianæ sacri. Turneb. v. 4. et xx. 8. xxx. 27. *Nannius. Quum lucus*] Subintelligitur quæstio quando hoc fit? Respondetur, quum sacer lucus et ara, &c. id est, quum res leves describuntur ab iis,quorum incepta erant gravia. Quæ descriptiones fluviorum, sylvarum, aliorumque locorum tam alienæ sunt a poëmate incepto, quam cupressus a naufrago, quem pictor aliquis depingendum suscepit. *Lucus*] Id est, sacrum nemus, nempe Aricinum: hinc nemorensis Diana, quæ et Aricina, et rex nemorensis ejus sacerdos. *Cruq. Ara Dianæ*] Plures fuere *aræ Dianæ* multorum carminibus celebres. Una in nemore Aricino, cujus sacerdos *Rex nemorum* dictus: altera in Taurica, ubi hospites immolari solebant, et ad quam pervenit Orestes: alia item ara in cornibus Caprearum. *Nannius. Ara Dianæ*] Et templum vel statua Dianæ.

17 *Ambitus*] Pro rivo ponitur ambiente agros amœnos. Alludit ad scaturigines fontium hinc inde decurrentium per agros, ex quibus lacus expletur. Notat aliquem in his locis deliniendis nimis curiosum. *Cruq. Ambitus*] Amnis.

18 *Flumen Rhenum, &c.*] Turneb. xix. 9. *Aut pluvius*] Iris, quæ pluviam concitat. *Pluvius arcus*] Irin designat indicem pluviæ, de qua Virgilius Æneid. iv. 'Mille trahens varios adverso sole colores.' *Nannius.*

19 *Sed nunc non erat his locus*] Reprehendit τὸ ἀλλότριον, quod usitate nominant ἀπροσδιόνυσον, hoc est, cum quid nihil pertinet ad institutum, sed ab eo alienum est. *Piscator. Cupressum*] Arbor feralis, nec nisi funeribus adfigi solita: sed quid naufrago ex undis servato vivoque rei est, cum cupresso, quæ non vivo, sed funerato convenit? *His locus*] His pannis purpureis, id est, eloquentiæ intempestivæ. *Et fortasse cupressum*] Rursus inculcat, ut nobis ipsis constemus, et ne inceptæ obliti materiæ, ad alia veluti ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους transcendamus; apologo scito rem demonstrans, quasi apud veteres pictor fuerit, qui eleganter cupressum exprimeret: omnibus ergo operam postulantibus persuadebat, ut picturæ cupressum additam vellent; artis suæ ostentandæ gratia; ita ut importune nimis omnibus tabulis additam cuperet cupressum. Turneb. ix. 31. *Nannius.*

20 *Scis simulare*] *Simulare* eleganter hoc loco usus est ἀντὶ τοῦ 'pingere;' vera enim picturæ virtus ad vivum exprimere studet, et veluti vitam colore suo mortuæ tabulæ indere. *Nannius. Simulare*] Penicillo exprimere. *Quid hoc*] Quid hoc, scilicet cupressum pingere, ad naufragium pertinet? *Si fractis enatat*] Si is, a quo mercedem accepisti, uti abs te pingeretur, naufragus sit? quid

cupressui cum naufrago? *Fractis enatat exspes Navibus*] Id est, fracto navigio et in ultima desperatione. Moris erat antiquitus ut in tabella quadam, quam 'votivam' vocat Horatius noster lib. II. Serm. naufragi se suaque pericula, ventorum furias, sævitiam maris, merces perditas et in mare conjectas depingi permitterent, ut ejus rei commiseratione corrogarent, hanc tabulam obviis quibusque monstrando. Sic Juvenal. Sat. XIV. 'Mersa rate naufragus assem Dum rogat et picta se tempestate tuetur.' *Nannius. Exspes*] Sine spe. *Fractis enatat expes Navibus*] Quod vocabulum ab Horatio procusum videtur ad instar Græci, *νέπους*, quod idem est, ac *sine pede*. Et phocæ et pisces ab Homero vocantur *νέποδες*, non quod phocæ non habeant pedes, sed quia dum natant, et degunt in aquis, non videntur ullos habere. Quid enim ad rem, inquit, si quis e grege pictorum, in arte sua parum versatus, cupressum quidem effingere belle norit, sed cum hominem naufragum in tabella Neptuno vovenda depingendum arrhis acceptis susceperit penicillo exprimere, quod præcipuum est, nesciat, nimirum ingentem tempestatem, ventos immane spirantes, agitatam conquassatamque in mediis fluctibus navim, et miserum ipsum homuncionem, enatantem, et in aquis, quasi jam jam periturum, ore tantum tenus extantem, reliquo corpore undis absorpto. Hoc vult *expes* illud Horatii. *Bernardus Martini.*

21 *Ære dato qui pingitur*] Si is qui pingitur ære dato, enatat exspes navibus fractis, (hoc est, si pecunia conductus es, ut naufragi pingas casum et statum) *quid hoc?* scilicet ad rem facit: id est, quid attinet te in eadem tabula pingere cupressum, quippe ab argumento votivæ hujus tabulæ alienam. *Amphora cœpit, &c.*] Allegoria metaphorica; nam amphoræ comparat inceptum grave: urceo confert purpureum illum assutum pannum. Amphora sic dicta, quod utrinque haberet ansam, duabusque ferretur manibus. *Piscator. Amphora cœpit Institui*] Diversissimas enim habent formas amphora et urceus. Turn. XIX. 9. XXIV. 24. *Nannius. Amphora cœpit*] Vas vinarium grande, id est, poëma amplum et grande cœpit institui.

22 *Currente rota, cur*] Progrediente operis scriptione. Metaph. ducta a rota figulari. *Urceus exit*] Vas exiguum, id est, cur ultima primis sunt minutiora? *Exit*] Id est, absolvitur.

23 *Denique sit*] Epilogus omnium superiorum. Dicamus quicquid licitum, sed ita ut sit simplex et unum, non e variis compositum et compactum. *Nannius. Unum*] Unius certi generis ac formæ. *Quodvis simplex*] Quodvis poëma quod instituis. *Et unum*] Unum corpus, id est, una materia, non ex partibus dissimilium formarum composita.

24 *Maxima pars vatum*] Tertium præceptum: et in hujus expositione primum utitur confessione, qua non solum aliis, sed de se quoque hujus præcepti violationem confitetur. Deinde sententiam confessionis generalem, per quinque exempla declarat. *Piscator. Maxima pars vatum*] O pater et juvenes patre digni, Pisones nimirum, nos, magna pars vatum, decipimur, &c. *Patre digni*] Significat eos præclaris vestigiis patris insistere: nam degeneres indigni sunt suis majoribus. *Piscator.*

25 *Decipimur specie recti*] Ita plerumque fit, cum inter vitium et rectum nullum sit medium. Sunt enim quædam vitia ita affinia virtutibus, ut distinguere difficile sit, quemadmodum 'liberalitatem' a 'profusione,' 'severitatem' a 'crudelitate.' Sic Juvenal. Sat. XIV. 'Fallit enim vitium specie virtutis et umbræ.' Et notus versus Poëtæ nostri: 'Dum

vitant stulti vitia in contraria currunt.' *Nannius.* *Specie recti*] Falsa virtutis imagine; nam vitia in scribendo pro virtutibus sequimur. *Brevis esse laboro*] Primum exemplum. Huic adversatur ταυτολογία. Loquitur quasi de suis vitiis Horatius. Hoc faciendum est ei, qui castigare voluerit, ut castigatio mollior sit; quasi id in se prius reprehendat, quod in alio castigatum velit. 'Brevitas,' quam hic insinuat Poëta, tum demum perfecta est judicio Ciceronis, quando nullum verbum nisi necessarium; nihil otiosum, nihil supervacaneum adjungitur, sed omnia sunt necessaria. Hanc, si male imiteris, obscuritas sequetur, teste Fabio IV. 2. *Nannius.*

26 *Obscurus fio*] Brevitas orationis obscuritatem parit. *Sectantem levia*] Secundum exemplum. *Sectantem*, id est, eum qui sectatur in scribendo levia, τὰ λεῖα, hoc est, *politum* ac tersum scribendi genus: quale videtur esse Ovidii et Tibulli. *Piscator.* *Nervi*] Id est, mascula vis ac vehementia; nam in nervis potissimum robur consistit. *Sectantem levia*] Eum, qui politum orationis genus sectatur. *Nervi*] Nervi animosi, id est, vires orationis deserunt et sublimis sententiarum majestas.

27 *Nervi Deficiunt animique*] Destituunt eos vires. Multi enim leve et politum putant genus dicendi, quando perpetuo tenore fluit. At modo adsint nervi, vires et pectus, laudatur; si desint, rejicitur. Hinc efficitur tres dicendi characteres reperiri, quorum primus ἁδρὸς, *fortis*, alter ἰσχνὸς, *gracilis*, tertius μέσος, *mistus* est, qui ab utroque aliquid mutuatur. *Nannius.* *Professus, &c.*] Tertium exemplum. Is enim qui instituit scribere, grandi dicendi genere, incidit in genus dicendi tumidum ac inflatum. *Piscator.* *Professus grandia*] Grandiloquus. *Turget, &c.*] Inflatus evadit et modum excedit.

28 *Serpit humi*] Quartum exemplum. Is nimium tutus et cautus est, qui scilicet nimium sibi cavet a turgido isto dicendi genere. *Serpit*] Metaphora a vermibus vel pueris humi repentibus. *Piscator.* *Serpit humi tutus nimium*] Nimis humilis est, eique similis qui dum maris procellam timet, ripæ nimium propinquat. *Tutus nimium*] 'Ασφαλὴς is Græcis est, qui nimium sibi prospicit. Id non est Poëtæ semper, ita repere, ut nunquam assurgat, semper ita humilia ambire, ut magna et grandia reformidet, et audacioribus metaphoris ac sublimioribus dictionibus a vetustate petitis, opus farcire delectet. *Nannius.*

29 *Qui variare cupit rem*] Quinctum exemplum. Nam varietas apta delectat. *Variare cupit rem*] Fabulis incredibilibus opus ornare. *Prodigialiter*] Hic synchysis est; nam τὸ *prodigialiter* debetur posteriori sensui, et opponendum τῷ *appingit*, ut ordo sit: Qui vult variare rem unam, is prodigialiter appingit delphinum silvis, &c. *Cruq.* *Prodigialiter*] Monstrose et supra omnium hominum fidem.

30 *Delphinum silvis*] Confundit autem Poëtæ nostri judicio, et materiam et mores, qui aquatilia terris, terrestria mari adfingit. Virgilius Ecl. I. inter ἀδύνατα hos versus adhibuit: 'Ante leves ergo pascentur in æthere cervi, Et freta destituent nudos in littore pisces.' Hoc facit is qui nimis portentose materiam variat. *Nannius.* *Delphinum sylvis*] Inepta scribit et ab ipsa natura prorsus abhorret.

31 *In vitium*] Sic alibi: 'Stulti dum vitant vitia in contraria currunt.' *In vitium*] Culpæ fuga ducit eum in vitium qui non cognoscit medium vitiorum, id est, virtutem.

32 *Æmilium circa ludum*] Quartum præceptum, non esse satis, ut Poëta unius et alterius partis tractandæ

peritus sit; sed omnium partium, atque ex his totius operis absolvendi gnarum esse oportere. Hanc sententiam declarat duobus exemplis similibus: altero vero, cujusdam fabri Romani: altero ficto, suæ ipsius formæ. *Piscator.* *Æmilium circa ludum*] *Æmilium* dixit pro 'Æmilianum,' proprio pro possessivo usus. Quod autem supra præceptum dedit, id nunc exemplis firmat. *Nann.* *Æmilium circa*] Circa Æmilium ludum, id est, locum gladiatorum, a L. Æmilio sic nominatum. *Faber imus*] In imo habitans. Alii nomen proprium faciunt. *Nannius.* *Faber imus*] Faber statuarius, cujus taberna est omnium infima.

33 *Exprimet*] Repræsentabit. Tralatio a cerariis ducta, qui in cera exprimunt, quod in gemma scalptum. *Nannius.* *Exprimet*] Quasdam corporis particulas satis scite in ære exprimet. *Imitabitur ære*] Intelligit fabrum quemdam statuarium, qui arte sua nihil præter capillos recte exprimebat. Turneb. XXII. 1. *Nannius.*

34 *Infelix operis summa*] Rudis et imperitus in toto opere consummando. Hoc exemplo docet, nihil oportere deesse Poëtæ. *Nannius.* *Summa, quia*] In summa et perfectione operis infelix. *Quia ponere totum*] Græcum τιθέναι expressit. *Nannius.* *Ponere totum*] Totum facere vel fabricari.

35 *Hunc ego me*] Talem me esse scriptorem, nempe in parte tantum probari, in reliquis partibus reprehendi. *Componere*] Conscribere.

36 *Non magis esse velim*] Id est, tam nolim esse, quam vivere, &c. *Pravo vivere naso, &c.*] Distorto et deformi naso.

37 *Spectandum*] Spectabilem. *Nigris oculis nigroque capillo*] Sic I. Od. 32. 'Semper hærentem puerum canebat, Et Lycum nigris oculis nigroque Crine decorum.' Præceptum autem hoc Poëtæ ingeniosissimi nihil aliud suggerit, quam diffusam toto in corpore poëmatis venustatem esse debere. Quid enim refert una re excellere, in altera serpere? *Nannius.* *Nigris oculis*] Nigri oculi olim formam commendabant.

38 *Sumite materiam*] Quintum præceptum: Quod scribendi argumentum cuique deligendum sit: nempe id cui dextre tractando se confidat parem fore. Hoc præceptum confirmat ab effectu duplici, facundia scilicet et ordine. 'Materia' nimirum est res in qua tractanda scriptor occupatur atque exercetur. *Piscator.* *Qui scribitis*] Qui componitis. More Græcorum apud quos *συγγραφεὺς scriptor* et *auctor.* Nannius. *Æquam*] Materiam viribus parem.

39 *Versate diu*] Metaphora a bajulis, qui antequam onus humeris suscipiant, prius illud versant brachiis et librant, ut ejus pondus explorent. *Piscator.* *Versate diu*] Cogitate diu. *Quid ferre recusent*] Quid sustinere non possint.

40 *Cui lecta potenter erit res, &c.*] Cui scribendi materia erit delecta potenter, id est, secundum facultatem ingenii sui. κατὰ δύναμιν.

41 *Lucidus ordo*] Perspicuus ordo.

42 *Ordinis hæc virtus*] Sextum præceptum de methodo: ut scilicet in partibus poëmatis disponendis atque etiam deligendis, prudens crypsis adhibeatur. Neque enim seriem temporis, qua quæque gesta proponuntur, per omnia sequi debet Poëta, ut historicus: sed operam dare, ut a grandi aliqua et maximi momenti re, auspicetur; cui deinde omissarum initio rerum narratio in loco inserta, totum argumentum explicet. *Virtus*] Perfectio seu præstantia. τὸ εὖ. *Piscator.* *Ordinis hæc*] Ordinis artificialis hæc est præstantia. *Venus, &c.*] Venustas, σεμνότης. *Aut ego fallor*] Id subjicit ne videatur sumere sibi censuram Critici, et ut oratio sit mollior. *Nannius.*

43 *Ut jam nunc dicat*] Aristoteles auctor in poëmatibus scriptisque adeo omnibus maxime ordinem observandum esse, ut res gestæ recta serie rectoque ordine procedant. Cæterum tum optimus esse censetur ordo, quando omnia suo loco et tempore adduntur, ut et hoc loco docet Horatius. *Nannius. Debentia dici*] Quæ debent dici, τὰ ὀφειλόμενα λέγεσθαι. *Ut jam nunc dicat, &c.*] Ut ea dicat, quæ nunc dici debent.

44 *Et præsens*] Ut in futurum tempus differat. *Præsens in tempus omittat*] Opinor autem *in præsens* dixisse, pro in præsenti tempore, Græcorum imitatione κατὰ τὸ παρόν. ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ. *Nann. Omittat*] Syllaba prima συστολὴν passa est.

45 *Hoc amet, hoc spernat*] Pro rerum delectu aliud probare, aliud improbare debet, qui se Poëtam professus est. *Promissi carminis auctor*] Ille qui poëma instituit aut promisit. Turneb. XXII. 12. et IX. 31. *Nannius. Promissi carminis auctor*] Carminis magni, prolixi vel editi.

46 *In verbis, &c.*] Septimum præceptum ad elocutionem pertinens: ut prudenter ac verecunde fingantur vocabula nova: ubi simul monet qua ratione ejusmodi verba authoritatem obtinere possint. Licere autem aliquando verba nova facere probat exemplis veterum, Plauti, Ennii, &c. Summa est, si licuit veteribus, cur non etiam recentioribus? Deinde mutabilitatem vocabulorum describit adhibita similitudine foliorum in arboribus. Et digressiunculam facit in laudem Augusti, qui ipsam pæne rerum naturam artificiosis operibus mutavit in mari ac Tiberi varie ducendis. Tandem causam exponit de mutabilitate verborum. *Serendis*] Faciendis, contexendis. Metaphora a seminibus quæ in agro seruntur. *Piscator. Tenuis, &c.*] Parcus in verbis novandis.

47 *Dixeris egregie*] Cum laute dixeris. *Notum si callida verbum, &c.*] Si artificiosa verborum connexio, verbum alioqui novum, reddiderit notum et perspicuum.

49 *Indiciis monstrare recentibus*] Vocabulis novis. *Abdita rerum*] Res abditas.

50 *Fingere cinctutis non exaudita Cethegis, &c.*] Acron Ms. in Bibliotheca Mediolanensi: *cinctutos*, 'exertos' recte ex Lucano interpretatur. Ideo ergo Cethegos exertos dictos intelligimus, quod sine tunica, nudisque humero et brachio incederent, atque inde *cinctutos* quod loco tunicæ, cinctum gestarent, hoc est, subligaculum, sive campestre, quod solas partes infra pectus velabat. 'Exerti' ergo dicti, quod domi et togati exerto nudoque humero ac brachio essent, quem postea morem etiam in bellis servarunt, ut scilicet sine tunica solo cinctu ac chlamyde exerto gentili more brachio pugnarent. Silius lib. XVIII. 'Ipse humero exertus gentili more parentum.' Exertum itaque ad togam refertur, extra quam brachium nudum cum humero exerebatur. Cur autem ita Cethegi incederent, ea ratio afferri potest, quod cum Romani antiquissimi solam togam sine tunica gestarent, Cethegos severioris vitæ ac cultus, in antiquo habitu perseverasse, eumque morem posteros secutos esse. Turneb. IX. 31. et XIX. 9. et 16. *Ferrar. Cinctutis non exaudita*] Cinctutis, procinctis et armatis viris, per Epenthesin. *Cethegis*] Vocabula incognita veteribus, qualis erat M. Cornel. Cethegus, quem M. Tullius in Bruto posuit inter priscos oratores.

51 *Continget, &c.*] Licebit verbis uti recentibus si fuerit necesse. *Pudenter*] Verecunde, cum pudore.

52 *Habebunt verba fidem*] Verba nova probabuntur et authoritatem obtinebunt. *Si Græco fonte cadant*] Si e Græca lingua derivata, desinant et exeant in casum seu finem Latinum.

53 *Parce detorta*] Paululum deflexa. *Quid autem Cæcilio, &c.*] Innuit populum Romanum Cæcilio Plautoque multorum verborum ab illis licentiam dedisse: ac proinde eandem licentiam Virgilio quoque et Vario concedere debere. Argumentum est a pari. *Ademptum*] Quod illis adimat et neget. *Piscator. Quid autem*] Si licuerit veteribus Poëtis Cæcilio et Plauto nova verba fingere, cur non liceat etiam recentioribus, Virgilio et Vario?

54 *Dabit*] *Dedit* Guil. Canterus Var. Lect. IV. 12.

55 *Acquirere pauca*] Nova verba facere.

56 *Invideor? &c.*] Cur vetor? aut patior invidiam? *Catonis*] Quum lingua utriusque antiqui authoris rudis et impoliti, &c. *Enni*] De quo Ovidius: 'Ennius ingenio maximus, arte rudis.'

57 *Sermonem patrium ditaverit*] Linguam Latinam amplificaverit.

59 *Signatum præsente*] Turneb. IX. 31. *Signatum præsente, &c.*] Licuit in medium proferre novam vocem, quam præsens usus comprobavit. Metaph. ducta a pecunia, quæ notam seu formam impressam continet. *Producere nomen*] Id est, extendere, παρεκτείνειν, (nempe ad rem novam significandam,) *nomen signatum nota præsente*, id est, nomen cui attributa est significatio jam usitata. *Piscator.*

60 *Ut sylvæ foliis*] Non dubitarim præferre, quod a Diomede adducitur: *Ut folia in sylvis pronos mutantur in annos, Prima cadunt, ita verborum vetus interit ætas.* Heinsius. *Pronos mutantur*] Per annos celerrime labentes.

61 *Prima cadunt*] Folia prima cadunt. *Ita verborum vetus*] Ita prisca verba respuuntur. *Verborum vetus interit ætas*] Id est, verborum veterum ætas: hypallage. *Interit*] Desinunt usurpari vetera.

62 *Et juvenum*] Foliorum more, *Florent*] Usurpantur, in usu sunt. *Piscator.*

63 *Debemur morti nos*] Justam rerum vicissitudinem prædicat: ubique in rebus mortalium nihil tam arduum, nihil tam magnificum, quin tandem senescat, interitum metuat, et mortem patiatur. Non mirum ergo et vocabula nunc florere, nunc aboleri. *Nannius. Debemur morti*] Sequitur argumentum a minori: Nos ipsi interibimus, et nostra opera: quanto magis vocabula. Antecedens illustrat exemplis tribus maximorum operum. Primo, Portus Julii refecti, immisso mari in Lucrinum lacum. Secundo, siccatæ Pontinæ paludis, ut vomere subigeretur, frugesque produceret. Tertio, Tiberis a priori suo alveo in aliam partem aversi, ne urbi, nec agris noceret. *Piscator. Debemur morti nos*] Nos peribimus et omnia nostra peribunt. *Sive receptus Terra Neptunus*] Quæ superius de rerum omnium interitu dixit, ea jam illustrat loco communi; docetque quantumvis regalia, quantumvis magnifica, tamen omnia perire exemplo portus Lucrini, Tybridis per alveum deducti, et Pontinæ paludis ab Augusto exsiccatæ. *Nannius. Sive receptus*] Lacum Lucrinum intelligit, quem magnis molibus Jul. Cæsar incluserat et intromiserat in terram.

64 *Neptunus*] Mare. *Classes arcet, &c.*] Pro Aquilones a classibus arcet, ut tutæ ibi esse possent a tempestatibus: per Hypallagen.

65 *Regis opus*] Opus quale nemo nisi rex facere possit. *Sterilisve diu palus aptaque remis*] Sive Pomptina palus per Cethegum exsiccata factaque navigabilis, &c.

66 *Alit, &c.*] Suis frugibus alit. *Grave sentit aratrum*] Et aratur.

67 *Iniquum frugibus*] Nocentem. *Amnis*] Tiberis ante per Velabrum fluens, Augusti jussu in alveum est deductus.

68 *Doctus iter melius*] Postquam

coactus in alium alveum ingredi, ubi non amplius noceret agris. *Mortalia facta*] Pro mortalium facta peribunt. Hypallage. *Piscator.*

69 *Ne dum sermonum*] Quanto minus verba sint sempiterna. *Vivax*] Perpetua verborum venustas.

70 *Multa renascentur quæ*] Multa vocabula reviviscent, et in pristinum statum redibunt.

71 *Quæ nunc sunt in honore*] Ostendit verborum etiam quamdam esse vicissitudinem. *Si volet usus*] Consuetudo multum potest, magna ejus vis et potestas, sine qua verba confingere nequaquam licet. Hinc fit ut verba nova, nisi in usu maneant, sordescant; contra obsoleta non prius obsolescant, quam negligantur, et in usu esse desinant. *Nannius. Usus Quem penes*] Loquendi consuetudo.

72 *Quem penes arbitrium*] In cujus potestate est judicium et potestas, et norma loquendi. *Et jus*] Xylander legendum esse contendit *vis:* quia juris notatio fit in vocabulo *arbitrii* præcedente; et quia præter jus, viribus quoque sit opus. Cui sententiæ favet, quod dici solet, usus est tyrannus. *Piscator.*

73 *Res gestæ regum*] Octavum præceptum: Quo genere carminis argumentum quodque tractandum sit. Conmemorat autem carminum genera quatuor: Heroicum, Elegiacum, Iambicum et Lyricum. E quibus primi auctorem facit Homerum: secundi incertum aliquem: tertii Archilochum: quarti vero auctorem non attingit. *Piscator.*

74 *Quo scribi possent*] Primum quidem carmini Heroico, quale Homerus conscripsit, docet res sublimes convenire. Continet vero Heroicum res gestas Heroum, Ducum bella et fortia facinora, qualia sunt Ajacis, Achillis, Hectoris, &c. Vocatur etiam κατ' ἐξοχὴν 'Epicum.' *Nannius. Quo scribi*] Quibus pedibus, quo carminis genere, scilicet Heroico.

75 *Versibus impariter junctis*] Carminibus Elegiacis, quorum alterum est Hexametrum, alterum Pentametrum. *Querimonia*] Res tristis.

76 *Post etiam inclusa est*] Nam primum metro Elegiaco, res tristes et lugubres, post etiam lætæ et prosperæ cœperunt describi. *Nannius. Voti sententia*] Res lætæ, quæ nobis ex animi sententia eveniunt.

77 *Exiguos elegos emiserit auctor*] Elegos tenues, qui tam sublimi stylo non conficiuntur.

78 *Sub judice lis est*] Lis nondum finita est.

79 *Archilochum proprio rabies armavit Iambo*] Iamborum maledicentiam invenit primusque usurpavit Archilochus, cujus nota amarulentia, cum socerum Lycamben ad laqueum adegit. Adeo mordax et rabidum est Iambicum carmen. Hinc *ἰαμβίζειν* pro *maledicere* et *mordere* apud Græcos sumitur, allusitque eo Poëta, cum dixit 'rabies armavit,' sumta a canibus tralatione. Turneb. IX. 31. et V. 3. *Nannius. Proprio Iambo*] Iambo a se invento. *Armavit*] Armavit in Lycamben socerum et ejus filiam.

80 *Hunc socci cepere pedem*] *Socci* calceamenti genus, quo actores utebantur: hinc pro ipsa Comœdia accipitur. *Nannius. Hunc socci cepere, &c.*] Hunc versum Iambicum admiserunt Comœdiæ et Tragœdiæ. Soccis Comœdi, cothurnis Tragœdi usi sunt. *Grandesque cothurni*] *Cothurni* sunt calcei altiores, utrique apti pedi, quos induebant actores Tragici inter agendum, capiunturque pro ipsis Tragœdiis. *Grandes* vocantur, tum quia altiores, tum quia Tragœdia ipsa grandiloqua, in quam prodeunt reges et personæ sublimiores, et quæ contineat atroces et funebres rerum exitus. *Nannius.*

81 *Alternis aptum sermonibus*] Idoneum mutuis colloquiis. Talia in Comœdiis et Tragœdiis semper occurrunt, ut nimirum duæ vel tres perso-

næ inter se in proscenio loquantur, licet integram interdum scenam persona unica agat. *Nannius.* *Alternis aptum sermonibus*] Sermonibus mutuis. *Et populareis Vincentem strepitus*] Acron: 'Altius sonantem in scena, quam clamor populi.' Vel, ut alii explicant, quod populum resque a populo gestas commendet Iambus. Alii interpretantur, quod pes hic strepitus in theatro excitatos superet. Turn. XIX. 9. *Nannius.* *Et populares*] Altius sonantem in scena, quam clamorem populi versibus iambicis delectati.

82 *Natum rebus agendis*] Habentem aptitudinem naturalem ad fabulas agendas.

83 *Musa dedit fidibus*] Persequitur id, quod ante incœperat, singulis scilicet materiis sua carminum genera convenire: quamquam lex ista, quam hic præscribit Horatius, non ubique observetur. *Nannius.* Vid. Turneb. I. 4. et XXX. 7. *Fidibus divos*] Versibus lyricis. *Divos*] Recte. Tales certe hymnos Horatius conscripsit in Venerem, in Minervam, Cupidinem, aliosque Deos Deasque. *Pueros Deorum*] Παῖδας τῶν θεῶν. *Nannius.* *Puerosque Deorum*] Deorum filios, id est, heroas.

84 *Et pugilem victorem*] Hoc fecit Pindarus, cycnus ille Poëtarum, qui totus est in celebrandis Olympionicis aliisque sacris certaminibus. *Nannius.* Intelligit ergo eos, qui in certaminibus Olympicis Victores evadebant. Alii Castorem et Pollucem. 'Dicam et Alciden puerosque Ledæ, Hunc equis, illum superare pugnis Nobilem.' *Et pugilem victorem*] Pugnis et manibus acrem. *Et equum certamine*] Equum, qui cursu vicit. *Equum certamine primum*] Equi præcipue Epirotæ expetebantur, de quibus ita Virgilius: 'Eliadum palmas Epiros equarum.' In sacris certaminibus equos omnes fere Græci educabant ad vincendum vel in Olympiis vel Isthmiis. Cursus autem erat duplex, aut curulis, quando curru vehebatur victor, aut cum equo unus insidebat, eumque agitabat, quem 'celetem' vocabant. *Nannius.*

85 *Et juvenum curas*] Nam, ut Naso ait, 'Res est solliciti plena timoris amor.' Numquam desunt curæ, ubi non deest amor. *Nann.* *Curas*] Juvenum amores. *Et libera vina referre, &c.*] Symposia, in quibus ebrii operta recludunt libere.

86 *Descriptas servare vices*] Nonum præceptum, de decoro observando in diversis sententiis, ac affectibus sermone et gestu repræsentandis. Hoc præceptum illustrat exemplo rerum Comicarum et Tragicarum, eique exemplo addit exceptionem. *Piscator.* *Descriptas servare vices*] Cur, inquit, Poëtæ mihi offertur nomen, si officia, si indoles, si qualitates singulorum poëmatum tueri nequeam? *Nannius.* *Descriptas servare vices*] Suas cujusque poëmatis partes servare. *Operumque colores*] Multiplices poëmatum varietates, quæ, ut res pictæ, coloribus distinguuntur.

87 *Cur ego si nequeo*] Cur Poëtæ nomen mihi adscisco? *Poëta salutor*] *Salutor* idem quod appellor, efficacius tamen quam nominor, ut 'salutare aliquem Consulem, Cæsarem, Pontificem:' in quibus vocibus vis est quædam creandi. *Nannius.*

88 *Cur nescire, pudens prave*] Narrat prave quosdam erubescere, qui posita verecundia discere nolunt. Turpe ignorare, at turpius discere nolle. *Nannius.* *Cur nescire, &c.*] Cur prave pudens, id est, turpiter et præpostere verecundus, malo nescire, quam discere?

89 *Versibus exponi Tragicis res comica non vult*] Quælibet carmina suam materiam, suam habent indolem. Nam res Comica Tragicis exponi pedibus nequit. Comœdiæ autem versus sunt populares, in quibus omnia ad similitudinem colloquiorum familiarium fiu-

guntur. In Tragœdia vero sunt Heroës, Reges, debetque altius insurgere. Sciendum porro Horatium hic loqui de nova Comœdia, non de veteri. Nam vetus sonantior ac sublimior erat, siquidem et choros habebat, et grandiloquentia utebatur, multaque habebat, ut Aristophanes tradit, cum Tragœdia communia. *Nannius.* *Non vult*] Non debet.

90 *Indignatur item*] Contra probat res Tragicas et cothurno dignas, Comicis verbis non includi. *Nannius.* *Privatis ac*] Humilibus, quales solent esse homines privati, qui magistratum non gerunt. *At prope socco Dignis*] Id est, dignis quæ pronuntientur in actione Comœdiæ ab histrione induto soccis. *Piscator.* *Prope socco*] Stylo comico.

91 *Cœna Thyestæ*] Thyestes et Atreus fratres germani fuerunt. Thyestes fratris uxorem adulterio stupravit, quam rem ubi Atreus rescivisset, tam indigne tulit, ut fratris filios mactarit, coxerit, coctos, manducandos patri apposuerit. Hinc *cœna Thyestea* dicitur quælibet cœna vel epulum sanguinolentum, ubi inter pocula digladiantur convivæ: vel ubi humanæ carnes apponuntur. Capitur hic pro quavis materia Tragica et funesta, qualis in Tragœdiis postulatur. *Nannius.* *Cœna Thyestæ*] Tragœdia de Thyeste scripta, ponitur hic pro omni Tragœdia.

92 *Singula quæque*] Unaquæque materia, sive comica, sive tragica, suo carmine decenti et proprio tractetur. *Sortita*] Ut sors tulerit.

93 *Tollit, &c.*] Comœdia vocem tollit, quum aliquid indignum describitur et infandum.

94 *Iratusque Chremes*] Apud Terentium. *Tumido delitigat ore*] Tragicis verbis acriter litigat.

95 *Sermone pedestri*] Quæcumque enim non assurgunt neque altius sese efferunt, repere et pedestria esse dicuntur. Sic apud Romanos Senatores pedarii et minorum gentium, non erant tantæ auctoritatis in sententia dicunda rebusque decernendis, quantæ erant curules, et majorum gentium, qui in sellis, vel curulibus in Capitolium deferebantur. *Nannius.* *Sermone pedestri*] Humili dictione.

96 *Telephus et Peleus*] Hactenus prima pars exceptionis, Quod interdum in comœdia locus sit sermoni grandi et Tragico; sequitur hic pars exceptionis altera, Quod interdum in Tragœdia locus sit sermoni humili comico: Exempli gratia, quum Telephus et Peleus (personæ scilicet tragicæ) introducuntur ut pauperes et exules, conquerentes de sua fortuna. *Piscator.* *Telephus et Peleus*] Tragicum etiam pedestri dolere sermone probat Tragœdiis Euripidis, apud quem reges hi in scenam prodeunt. Videndum enim ut sit apta fortunæ vox. Telephus porro Rex fuit Mysorum; ad quem cum Græci divertissent, agrumque vastassent, pugna commissa ab Achille vulneratus est: cumque vulneri medelam afferre nulla ratione posset, consulto oraculo, responsum tulit, ab eadem qua vulneratus erat hasta, auxilium se consequi posse. Hinc Ovid. 'Vulnus Achilleo quod quondam fecerat hosti, Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.' *Peleus* autem, de quo hic Horatius, fratrem occidit, ac proinde in exilium actus, regnoque exutus est. Omnes enim homicidæ apud veteres in exilium agebantur. Apte vero induxit has duas Tragœdias Poëta ingeniosissimus, ut probet misericordiæ et commiserationi concitandæ opus esse verbis flebilibus, ut voce miserabili affectus moveatur. *Nannius.* *Telephus, &c.*] Telephus Mysorum rex in egestate versatus tragicum argumentum præbuit, ampullas tamen, (id est, verba turgida et venti plena) omittit. Metaph. est ducta a vasis vitreis, quæ artifices suo spiritu vehementer inflant. *Peleus, quum pauper et exul uter-*

que] Peleus pater Achillis ejectus a patre Æaco ob Phocum fratrem interfectum, exulavit.

97 *Projicit ampullas*] Non utitur verbis inflatis: quibus nimirum uti solebat alias in fortuna secunda. Vel, Rejicit verba inflata, ac turgida, animumque regium; et humili sermone miserias suas fortunamque proponit. Græci non dissimili ratione dicunt *φυσήματα*, pro inani hominum futilium garrulitate: nam *φύσα* proprie *follis* dicitur, hinc accipitur pro *flatu*: hinc *φύσημα, ἀλαζονία, arrogantia*: Ciceroni verborum inanitas. *Cruq.* Vide Hadrian. Junium Adagiorum Cent. I. et Turneb. VII. 19. et IX. 3. *Projicit ampullas*] Longe a se rejicit. *Sesquipedalia verba*] Verba longa et nimium producta, pomposa et magnifica.

98 *Si curat cor spectantis tetigisse querela*] Si spectatorem ad commiserationem movere studet. 'Tangere' eleganter dixit pro movere. *Nannius.* Pet. Victorii Var. Lect. XIV. 2. *Si curat cor*] Si dolorem spectatoribus velit inurere. *Tetigisse querela*] Commovisse querimonia.

99 *Non satis est pulcra esse*] Expositio noni præcepti, ubi primum ejus ratio continetur ab effectu, videlicet delectatione auditorum ac spectatorum: quæ sententia illustratur a contrario. Deinde, cujusmodi verba ac gestus quamvis histrionis sententiam deceant, per species exponit. *Piscator. Non satis est*] Brevi hoc carmine totam poësios indolem repræsentat, et quicquid artificium poëticum requirat, ostendit. *Nannius. Pulchra esse poëmata*] Poëmata diserta et magnificis verbis redundantia. *Dulcia*] Suavia, *ψυχαγωγικὰ, animum moventia*, pathetica, affectibus plena. *Nannius. Dulcia sunto*] Dulci oratione auditorum animos alliciant. *Sunto*] Formula erat legislatoribus familiaris; quales sunt et 'agunto,' 'dicunto,' 'patiuntor.' Vult Horatius ut Poëta moveat in omnibus affectibus auditorem, in tristibus mœreat, in lætis alacer sit, &c. *Nannius.*

100 *Animum auditoris agunto*] Animum agere dixit Cicero, voluntates hominum impellere quo velis, unde autem velis abducere. *Cruq. Agunto*] Impellant.

101 *Ut ridentibus arrident*] Docet quomodo obtineamus id, quod jam ante dictum. Si quosvis inserere affectus velimus, opus erit ut tales efficiamur, quales cupiamus alios effici, ut docet Quinctilianus VI. 3. Prius efficiamur ipsi, ut alios efficiamus. Est namque *συμπάθεια* in vultu, ut, qualis quisque videtur, talem assumat animum. *Nannius. Ut ridentibus arrident*] Ita comparatos esse homines dicit Horat. ut in illorum animos et gaudium et mæror facile transmittantur, ubi recitatorem aut hilarem aut mæstum audiunt. Itaque prorsus legendum: *Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent Humani vultus.* Illud ipsum est quod mox addit: *Si vis me flere dolendum est, &c.* De verbo autem *adflent*, nil causæ est, ut opinor, cur aliquid dicatur: nam apud Plautum reperitur in Persa: En tibi: 'Sed longe ab Athenis esse se gnatam autumet, Et ut adfleat, quum ea memoret.' Iterum in Pænulo, 'ut adflet!' Ita et 'adplorare,' quo alibi usus est Horatius. *Faber. Adsunt*] Præsto sunt, quia similiter semper afficitur is qui audit, atque is qui affectus commovet dicendo.

102 *Humani vultus*] Φιλάνθρωποι, qui non duri nec rigidi, sed mobiles adsunt et flexibili motu. *Nannius.*

103 *Tunc*] Quum ipse primus dolebis, O Telephe, vel Peleu, id est, tu histrio, qui in scena hos repræsentas. *Tua me infortunia lædent*] Tuæ calamitates me dolore afficient.

104 *Male si mandata loqueris*] Si indecenter rem tibi mandatam exprimes, verbis utens a persona vel for-

tuna tua alienis, aut dorm. &c. *Mandata*] Si mandata tua negligenter egeris. *Mandata* sunt partes personæ a Poëta commissæ. *Nannius.*

105 *Aut dormitabo*] Id est, verba tua me non afficient, animum meum non agent in mœrorem propter tua infortunia, de quibus conquereris. *Aut ridebo*] Scilicet propter tuam in pronuntiando et persona agenda ineptiam. *Piscator.* *Tristia mœstum Vultum verba decent*] Hactenus docuit qualem oporteat habere vultum: nunc quæ verba, ut singuli moveantur affectus, necessaria sint, exponit. *Nannius.*

106 *Iratum plena minarum*] Quis enim increpans alios, vel ira furens, si verbis placidis agat, excitabit affectum, quem excitare desiderat? Sic Maroniana illa Juno: 'Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.' *Nannius.* *Plena minarum*] Verba minarum plena decent iratum.

107 *Ludentem lasciva*] Verba jocosa ac ludicra conveniunt iis, qui risum, non fletum movere cupiunt. *Nannius.*

108 *Format enim*] Commonstrat, in re aliena condolere angique animo, ita ac si tua res ageretur, videri rem quodammodo impossibilem; quamquam Aristoteles doceat dextra ingenia omnes motus excitare posse, omnesque concupiscentias exprimere, quia phantasia imaginum capax. *Nannius.* *Intus ad omnem*] In animo. *Ad omnem Fortunarum*] Id est, ad omnis generis affectus ortos ex utraque fortuna, tum secunda, tum adversa. *Habitum*] Conditionem, statum. *Piscator.*

109 *Fortunarum habitum*] Ad omnem fortunæ varietatem vultu et animo exprimendam. *Juvat*] Si fortuna sit secunda, natura gaudemus, et lætamur. *Aut impellit ad iram*] Si fortuna sit adversa.

110 *Aut ad humum mœrore*] Aut valde affligit. *Angit*] Scilicet nos, quum premimur rebus adversis, e quibus non possumus eluctari. *Piscator.*

111 *Post effert animi motus*] Natura deinde per orationem curas et perturbationes animi perspicue eloquitur. *Lingua*] Est munus linguæ animum interpretari.

112 *Fortunis absona dicta*] A statu et conditione loquentis aliena.

113 *Romani tollent*] Docet Poëtam, nisi digne et cum decoro explicet fortunas cujusque, et verba fortunis accommodet, populum ad risum excitari. *Nannius.* *Romani tollent equites, &c.*] Universus populus Roman. effuse ridebit.

114 *Intererit multum*] Transit ad decimum præceptum de decoro personarum; in quibus quatuor consideranda docet; fortunam seu conditionem, ætatem, genus vitæ, regionem seu nationem. *Intererit multum*] Scilicet ad decorum in Comœdia observandum. *Piscator.* *Intererit multum*] Debet quoque conditionis et ætatis cujusque servari ratio. Notanda etiam gentis cujusque indoles, Gallus ne sit an Italus, Anglus an Belga. *Divusne loquatur an heros*] Versus hic diversimode legitur. quidam, *Davusne loquatur an heres.* Alii rursum, *Divesne loquatur an Irus.* Sic Erasmus legebat. *Irus* vero pauperrimus fuit mortalium: unde proverbium: 'Iro pauperior.' *Nannius.* Cruquius in codice quodam scripto testatur sic scriptum fuisse: *Intererit multum Davusne loquatur an hæres.* Dispiciat lector, *hæres* ne pro herili filio positus credi possit, cui servus erat Davus. Pet. Victor. Var. Lect. XXXIII. 5. *Davusne loquatur an Eros*] Multum intererit servus ne subdolus et fallax loquatur, an Eros, id est, servus bene moratus et fidelis: versiculus hic varie legitur, de quo Commentatores consule.

115 *Maturusne senex*] Alia etiam oratio senis fingenda est, alia ado-

lescentis. *Maturus*, grandævus, coctus ætate, ut ita dicam, epitheton proprium est senum, ut 'immaturus,' adolescentum. Turneb. XXII. 11. et 18. *Nannius. Maturusne senex*] Ætate grandis. *Florente juventa Fervidus*] *Fervidus*, vehemens, calidus. Proprius juvenum et adolescentum est fervor et calor naturæ. *Nannius.*

116 *Fervidus*] Juvenis. *Matrona potens*] Fœmina clarissima. *Sedula nutrix*] Nutrix officiosa.

117 *Mercatorne vagus*] Qui lucri caussa quævis maria transcurrunt, et terras perlustrant: 'Impiger extremos currit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.' *Nannius.*

118 *Colchus an Assyrius*] Colchis regio in Scythia, ubi Phasis fluvius decurrit, unde attulit vellus aureum Jason, Medeæ patria, regnum Ætæ. Colchus ergo ferox et barbarus; contra Assyrius mollis et enervatus, deliciis et aromatibus, unguentis et luxui deditus. Bene ergo præcipit Horatius, ut Poëta cujusque nationis mores observet. Pro genio itaque patriæ fingere atque exprimere oportet indolem, observandumque ut indoli cujusque verba nostra attemperemus. *Nannius. Colchus, an Assyrius*] Quia multum differt natio a natione, locus a loco. *Thebis nutritus an Argis*] Ostendit etiam discrimen servandum in ipso nutrimento. Tales enim plerumque evadunt alumni, quales sunt qui nutriunt, aut apud quos nutriuntur. *An Argis*] Dicitur et 'Argi Argorum,' et 'Argos Argi;' hinc 'Argivi' et 'Argolici,' pro Græcis qui ad Trojam venerant; eo quod rex et dux militiæ Agamemnon Argivus esset. *Nannius.*

119 *Aut famam sequere*] Aliud præceptum in fingendis nimirum personis: sequendum quidquid vulgo fertur, aut, si nolimus communem hominum sequi opinionem, sed novam fingere et inducere personam, fingamus talem, ut nihil sit præter decorum et indolem personæ. *Nannius. Aut famam sequere*] Si certam historiam scribas, sequere famam, prout ab aliis accepisti. *Aut sibi convenientia finge*] Sin historiam fingas, habeat artem figmentum tuum, ita ut extrema cum primis, utraque cum mediis conveniant, et sua cuique personæ convenientia tribuas.

120 *Honoratum*] Ideo, quod omnium pæne Scriptorum præconiis celebretur, ac Diis ipsis carus sit. *Nannius. Honoratum si forte*] Magnum et illustrem Achillem, si ad Homeri imitationem describas. *Reponis*] Iterum introducis in theatrum, jam antea scilicet ab aliis introductum. *Piscator.*

121 *Impiger, iracundus*] Velox sit et strenuus. *Iracundus*] Iliadem ab ejus ira exorsus est Homerus. Iratus autem erat Achilles, abrepta sibi Briseide, Agamemnoni adeo, ut depositis armis domum redire destinaret, remque Græcorum pæne collapsam pessum ire, eorumque castra a Trojanis expilari sineret. *Inexorabilis*] Exorari enim ab Agamemnone vix potuit, ut arma resumeret, missamque ab eodem per honestissimos viros legationem repudiavit. *Acer*] Id est, vehemens. Nam odiis, amoribus vehemens fuit, et ubique tam violentus, ut ipsi etiam Agamemnoni formidini fuerit. *Nannius.*

122 *Jura neget sibi nata*] Propria hæc sunt militis violenter omnia invadere cupientis, qui nemini parcat, sed omnia depopuletur. *Nannius. Jura neget*] Sit legum contemptor. *Nihil non arroget armis*] Omnia putet se armis consequi posse.

123 *Sit Medea ferox*] Nota vero ejus crudelitas e Senecæ tragœdiis. *Nannius. Sit Medea ferox*] Sit Medea animosa et vehemens, quæ, Jasonis perfidiam ulta, filios ei comedendos apposuit, fratremque Absyrtum obtruncavit. *Invictaque*] Insupera-

bilis, semper ad vindictam assurgens. *Flebilis Ino*] Ino, Athamantem maritum furiosum fugiens, se cum filio in mare præcipitavit.

124 *Perfidus Ixion*] Perfidiæ pœnas luit apud inferos rotæ alligatus, teste Marone Æn. vi. 'Quid memorem Lapithas, Ixiona, Perithoumque?' *Nannius. Perfidus Ixion*] Ixion socerum suum ad epulas sumptuosas invitans, in fossam jam inflammatam eum fecit incidere, atque ita flammis consumptus est. *Io vaga*] Hanc cum adamaret Jupiter, eique appropinquaret Juno, mutavit in vaccam, Ovid. Met. i. *Nannius. Io vaga*] Io in vaccam versa, œstroque a Junone agitata, usque eo vagata est, donec in Ægyptum pervenit. *Tristis Orestes*] Quomodo tristem introduci vult Orestem? Nusquam certe talis, sed demens. *Tristis*, quod notandum erat, est hoc loco, ὁ παραπλὴξ, *furiosus et insanus.* Heinsius. *Tristis Orestes*] Tristis propter conscientiam occisæ matris.

125 *Si quid inexpertum*] Hactenus prior pars decimi præcepti, quæ fuit de personis notis et usitatis: sequitur pars altera, quæ est de personis novis, id est, nondum in scenam productis. Has personas cum notis confert, ut tractatu difficiliores. *Inexpertum*] Id est, insuetum, παθητικῶς, pro eo quod est, cujus describendi periculum nemo adhuc fecerit. *Piscator. Inexpertum scenæ*] Ab aliis Poëtis non tractatum. *Scenæ committis*] Exhibes in theatro. *Nannius.*

126 *Personam formare*] De qua nullus alius Poëta dixit. *Servetur ad imum*] Perseveret ad extremum, qualis initio extiterit; sibi consentiat, nec moribus ingenioque dissideat. *Nannius. Ad imum*] Ad finem usque.

127 *Ab incepto*] Ab initio. *Sibi constet*] Sit semper idem, a suis moribus non recedens.

128 *Difficile est proprie*] Difficile est communia, id est, argumenta fabularum a nullo ante tractata, ita proprie dicere, id est, ita præclare scribere, ut proprie tua jure dici possint. *Proprie*] Ut tua fiant, ut posteri jam tua vestigia imitentur. *Communia*] Quæ nondum ab aliis occupata et mancipata. 'Commune' dicitur quod occupantibus cedit. *Nannius.*

129 *Rectius Iliacum carmen, &c.*] Fons ac fundus τῆς μυθοποιΐας Græcanicæ Cyclus Epicus fuit. Nec pauca materiæ fabularis argumenta Homeri Poësis subministrat. Tam ex hac, quam ex illo Tragici veteres Poëtæ fabularum, quas ad scenam componebant, ὑποθέσεις plerumque hauserunt. Plato Homerum vocat Τραγῳδίας ἡγεμόνα καὶ διδάσκαλον. Sic et Sophocles argumentum Tragœdiarum multarum duxit ex Epico Cyclo. Ergo Horatius hic docet argumentum Tragœdiæ melius sumi ex jam vulgata μυθοποιΐᾳ, quam novum fingi. Per carmen Iliacum non Homeri tantum Iliaden fortassean intelligit, sed etiam 'parvam Iliada' Leschis, et Cypriam Stasini, quæ et ipsæ suppeditarunt ὑποθέσεις Tragœdiarum antiquis Poëtis. *Salmas. Rectius Iliacum carmen deducis in actus*] Commodius derivas belli Trojani historiam in fabulam Tragicam aut Comicam, quam si novum argumentum tractes numquam ab aliis tractatum. *Nannius. Iliacum carmen deducis*] Argumentum Tragœdiæ ex Homeri Iliade rectius in scenam producis quam, &c. *In actus*] Actus in comœdia pars est pleno perfectoque sensu, qua finita proscenium vacuum relinquitur.

130 *Indictaque primus*] Non dicta ab aliis.

131 *Publica materies*] Præceptum undecimum de ratione imitandi veteres in personis notis. Monet autem quatuor in imitatione esse observanda. Primo: Ne nimis diu immoremur in sententiis vulgaribus. Se-

cundo: Ut in vertendis Græcis simus liberi, non serviles. Tertio: Ne nimis arcte aliorum vestigiis nos includamus. Quarto: Ne nimis tumide et inflate incipiamus seu proponamus. Id quod exemplis duobus contrariis declarat. *Piscator.* *Publica*] Id est, a multis tractata. Ilias Homeri quasi publica materia est. Turneb. XIX. 9. *Nannius.* *Publica materies*] Argumentum ab alio publicatum vel tractatum tuum putabitur, si argumenti tantum speciem referas, non etiam singula minutatim prosequaris. *Si Nec circa*] Si non hærebis in circulo omnibus patente et contempto, id est, si tuum authorem, quem imitaris, non sequeris ita religiose, ut nihil addas de tuo, nihil invenias, nihil immutes.

132 *Nec circa vilem moraberis orbem*] Vilis et patulus orbis est Cyclus, in quo publica fabularum ac Tragœdiarum materies veluti exposita cuilibet patebat. Inde quisque sumebat quasi ex publico materiam scribendis Tragœdiis; quam in privatum sic esse tribuendam monet Horatius, ut non eo modo tractetur et ordine quo in Cyclo ipso deducitur, hoc est, in poëmatis Cycli. Publicam materiem illam, quæ ex Cyclo petitur, ita demum sui juris et propriam sibi fecerit, qui non circa ipsum Cyclum morabitur; simili modo et ordine res tractans, ut ibi expositæ habentur sine ulla varietate et arte. Præcipit igitur μυθοποιΐαν tantum, et fabulæ ὑπόθεσιν ex Cyclo promendam esse, quæ calamistris propriis inurenda sit et ἐπεισοδίοις varianda, ut hoc modo publica videri desinat, in privatum jus scite translata. Quæ ergo sequuntur, fidem faciunt Horatium loqui de Cyclo: nam pergit improbare scribendi morem modumque Poëtarum Cyclicorum: 'Non sic incipies, ut scriptor Cyclicus olim.' Igitur 'vilis et patulus orbis,' ἐπικὸς Κύκλος, qui non ulla virtute poëtica censebatur; sed sola fabularum materia, ordine, commendabatur, quas late et fuse exponebat. Nam fabulas omnes Græciæ, ad Trojæ eversionem et Ithaci reditum, continebat, ex variis Poëtis congregatas, quorum carmina omnium vulgaria habita, triviali moneta percussa: idcirco 'vilem' vocat. *Salmas.* *Nec circa vilem patulumque moraberis orbem*] Quid est orbis? Omne illud quod est præter rem ipsam. Ita callidi servi, ait Aristoteles, in delicto aliquo ab heris deprehensi, et de re interrogati, λέγουσι τὰ κύκλῳ. Cyclus enim Epicus nihil erat aliud quam Poëtarum compendium; simplex sine ullo ornamento ac digressionibus narratio. Nam contrahere Poëtas, et eorum orbes, ut Poëta loquitur, seu digressiones, hoc est, episodia præcidere ac amputare, Cyclici erat proprium. Neque alius est 'scriptor Cyclicus,' (de quo quid non excogitarunt docti?) quam Romanus Epicus aliquis, qui Trojanum bellum ab initio fuse erat persecutus. *Heinsius.* *Nec circa vilem patulumque moraberis orbem*] Per *orbem patulum* poëma κύκλος dictum intelligit, quod cyclicus ille scriptor τὰ Ἰλιακὰ κύκλῳ scripserit, quasi a gemino ovo, belli Trojani reliqua καθολικῶς, *universe*, complectens. *Vilem* vocat, qui projecti est animi κατὰ πλάτος, καὶ παχυλῶς dicere: quomodo interpretatur Ausonium Jos. Scaliger. *A. Schotus.* *Vilem patulumque, &c.*] Vilem appellat, quia non magni est ingenii, totam alterius inventionem sequi.

133 *Nec verbum verbo curabis reddere fidus Interpres*] Horatius hic non alloquitur Interpretem: sed eum quem instituit, monet, ne, ceu fidi Interpretis officio fungi volens, reddere verbum verbo curet. *Steph.* *Nec verbum verbo*] Si non studebis ut fidus Interpres, auctorem tuum, quem imitandum tibi proposuisti, verbatim exprimere.

134 *Nec desilies imitator in arctum*]

Et si tu, qui imitator es, non conjicies te in locum tam angustum unde te explicare honeste non possis sine pudore et reprehensione.

135 *Referre pudor vetet*] Discedere ab iis, quæ temere es aggressus. *Aut operis lex*] Id est, conditio, pactum. Quicumque ergo singula singulis reddere volet, semel hac sibi constituta lege, ab instituto suo nisi cum pudore digredi non potest. Turneb. xix. 9. *Nannius. Lex, &c.*] Lex quæ jubet aut penitus non incipere, aut incepta perficere.

136 *Nec sic incipies*] Hoc præceptum nihil aliud continet, quam ut initio modesti simus, nec petulanter nos ostentemus, neque magni aliquid promittamus. Hac in re felices Græci, qui in principio nihil adferunt, sed omnia a Musis accepisse se dicunt. Sic Homerus: 'Dic mihi Musa virum.' Quasi non ipse, sed Musæ dicerent. *Ut scriptor cyclicus olim*] Ut scriptor quidam circumforaneus. Hunc quidam Antimachum fuisse autumant, qui Tragicus fuit superbus atque arrogans, et Asiaticæ dictionis, de quo Catullus: 'At populus tumido gaudeat Antimacho.' Quidam vero Stasinum volunt. 'Cyclici' autem Poëtæ erant: qui in vicis ac populi coronis carmina sua decantabant, ut hodieque circumforanei cantores: hos Juvenalis et Martialis 'Orbiculos' appellant. Alii 'Cyclicos' Poëtas eos fuisse existimant, qui versus ex Homeri Rhapsodiis consarcinabant, eosdemque decantabant. Turneb. i. 4. et xix. 9. *Nannius. Ut scriptor Cyclicus olim*] Atqui nullo acumine aut molimine erat opus. Cyclicus Poëta est Poëta Epicus. Et quidem *ὁ δεῖνα, certus*, quem intelligit. Hunc poëtam cum Homero confert. *Heinsius. Ut scriptor, &c.*] Ut Poëta circumforaneus, qui, in conventiculis, hominibus suos versus obtrudat in orbem coactis.

137 *Fortunam*] Infelicitatem.

138 *Quid dignum tanto feret hic promissor hiatu*] Quid jactator hic verbis tam sonoris ac sublimibus dignum adferet? *Nannius. Tanto feret*] Tam pleno ore, id est, tanta verborum granditate.

139 *Parturient montes*] Respondet ad interrogationem præcedentem, quasi dicat, Nihil dignum affert; sed ridiculum se præbet, quum tractatio non respondeat exordio. *Piscator. Parturient montes*] Usurpatur hoc proverbium in eos, qui aureos montes pollicentur, sed minima præstant. *Ridiculus*] Qui risum excitet, γελωτοποιός. *Nannius.*

140 *Quanto rectius hic*] Proposito exemplo absurdo, a dissimili ostendit, quanto sit rectius cum modestia ordiri poëma, et paulatim assurgere, quam initio velle tumere statimque evanescere. *Nannius. Hic, qui nil molitur*] Scilicet Homerus, qui conatur nihil imperite scribere.

141 *Dic mihi Musa virum*] Initium est Odysseæ; quam satis simpliciter Homerus incepit, Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ Πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε· Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω, κ. τ. λ. *Nannius. Dic mihi Musa*] Duobus hisce versibus Horatius utcunque expressit principium Odysseæ tribus versibus constans. *Virum*] Ulyssem. *Viri* nomen honorificum apud Græcos ac Romanos. Virgilius: 'Arma virumque cano,' &c. Et alibi: 'Vir Trojane quibus cœlo te laudibus æquem?' At hinc toties apud x. Græciæ Oratores reperias Ἄνδρες Ἀθηναῖοι. *Nannius. Virum*] Ulyssem.

143 *Non fumum ex fulgore*] Id est, non ex luce et flamma, seu ex splendido exordio, fumum seu ineptum ac obscurum quid; sed contra potius ut ex fumo, seu tenui et humili exordio, daret et in medium proferret lucem ac fulgorem seu præclarum hoc poëma. *Salmas. Non fumum ex fulgore*]

Hoc est, nititur non e magnis ad parva descendere, sed a parvis et humilibus ad majora devenire. *Nannius.* *Non fumum ex fulgore*] Fumus fulgorem subsequi proverbialiter dici potest, quando ex magnificis promissis tenuia et mediocria prodeunt: lux autem dicitur fumum sequi, quando ex humilibus splendidiora existunt, quam sunt promissa.

144 *Ut speciosa*] Digna spectatu. *Nannius.* *Ut speciosa, &c.*] Ut in processu monstra hominum vel ferarum dicat speciosa, id est, immania. Nam corpora vasta plus habent speciei, quam exigua.

145 *Antiphaten*] Læstrigonum regem, hominum voratorem. *Scyllamque*] Hecatæ filiam, cujus latera canibus latrantibus succincta fuisse dicuntur. *Et cum Cyclope*] Cum Polyphemo voraginem marinam in freto Siculo. *Cyclope*] Cyclops hic Polyphemus dictus, cujus erga Galatheam amores eleganter describit Theocritus et Ovidius in Metamorphosi. *Charybdim*] Charybdis monstrum marinum fuit multo periculosissimum, omnia vomens et revomens, ubi Ulysses naufragium passus est, et e caprifico se suspendit. *Nannius.*

146 *Nec reditum Diomedis*] Docuit hactenus Horatius quæ in Homero virtus in exordio eluceat, principio nimirum vitasse jactantiam, maluisse humilitatem, ut postea opus magnifice assurgat. Nunc subjungit non esse alte repetendum exordium, non errandum eodem ordine, quo alii; quædam etiam omittenda, quæ non satis splendoris habent. Ex obliquo autem taxatur Antimachus Cyclicus, qui reditum Diomedis principis Græcorum a Troja in Græciam narrans, eum incipit ab interitu Meleagri, quod prooemium nimis e longinquo petitum reprehendit. *Salmas.* Historiam porro Diomedis et Meleagri fusissime prosequitur Diodorus Siculus lib. IV. et Ovidius Met. Turneb. XXVIII. 4. *Nannius.* *Nec reditum*] Nec reditum Diomedis a bello Trojano, aut aliam narrationem nimis longe repetit, id est, non sumit principium poëmatis a prima origine: præcipit enim Poëta longo prooemio non esse utendum.

147 *Nec geminó bellum*] Qui bellum Trojanum narrat, vitiose ex eo tempore incipit, quo Jupiter sub specie cygni cum Leda matre Helenæ concubuit; cum potius a raptu Helenæ sit ordiendum. *Salm.* *Gemino bellum*] Ex ovorum uno exclusi sunt Pollux et Helena, ex altero Castor et Clytemnestra.

148 *Ad eventum festinat*] Festinat ad propositum scopum. *Et in medias res, &c.*] Omissis rerum principiis perinde ac si nota essent, rapit auditorem in res medias.

150 *Desperat tractata nitescere*] Monet Homeri exemplo, ut delectus habeatur in rebus narrandis, utque non omnia, quæ in complexum historiæ atque orationis veniunt, narrentur. Quædam enim adeo horrida atque spinosa existunt, poliri ornarique ut nequeant. *Nannius.* *Nitescere posse*] Oratione splendescere, seu verbis polite explicari.

151 *Atque ita mentitur*] Atque sic mentitur et falsa dicit, ut omnia inter se maxime cohæreant. *Remiscet*] Commiscet.

152 *Primo*] A principio.

153 *Tu, quid ego, &c.*] Præceptum duodecimum de decoro observando in exprimendis moribus cujusque ætatis: qui quales sint per singulas ætates, ordine exponit, videlicet primum pueritiæ, deinde adolescentiæ, tum ætatis virilis, postremo senectutis. Quibus singulatim expositis, subjungit enuntiatum de ætatum effectis generale, ex contrariis compositum: ac tandem præceptum de decoro hic observando, vel potius de indecoro vitando repetit. *Piscator.* *Tu, quid ego*] Tu, o Poëta, qui scribis

aliquid, audi.

154 *Si plausoris*] Id est, approbatoris. Mos erat, ut probata fabula manuum applausu exciperetur, improbata pedum supplosione exsibilaretur. Hinc 'stare' et 'cadere fabula' dicitur Horatio et Terentio. Tu, inquit, si fausto auditorum applausu Poëmata tua probari desideras, observa, quæ deinceps docebo. *Nannius*. *Si plausoris eges*] Si plausorem expetis. *Plausorem* autem intelligit spectatorem, qui plausu approbat fabulam. *Aulæa manentis*] Id est, exspectantis remotionem aulæorum. *Piscat*. *Si plausoris eges*] Nova significatione usurpat hic τὸ *egeo*, pro desidero. *Si plausoris eges aulæa manentis*] Si spectatorem plausu faventem cupis tibi contingere, qui tantisper maneat in theatro, donec aulæa removeantur. Aulæis enim parietes scenæ fuerunt ornati. *Aulæa manentis*] 'Manet aulæa' is, qui exspectat, dum tollantur. Aulæa sunt peristromata et peripetasmata, quibus scena vestiri antiquitus solebat, demissis quidem cum prodibant actores, sublatis vero cum peracta jam esset fabula. Dictaque sunt Latinis *aulæa* ab 'aula,' quod in aula regis Attali primum inventa fuerint, teste Servio in Georg. III. *Usque*] Capitur hic pro eo usque. *Nannius*.

155 *Donec cantor, Vos plaudite, dicat*] Ubi per cantorem, Tragœdum intelligimus, quem Prudentius 'tragicum cantorem' appellavit. Nam tragœdorum canere et cantare propria res: et 'cantare fabulam' dicebatur tragœdus, cum agebat fabulam. *Salmas*. *Donec cantor*] Id est, actor fabulæ, vel persona aliqua de choro. Turneb. IX. 29. *Nannius*. *Donec cantor*] Donec histrio, peracta fabula, dicat, Vos plaudite. *Vos plaudite*] Usitata formula actum et fabulam concludentium: non enim ante populi applausum expetebant, quam omnes actus essent expleti, ne exsibilarentur. *Nannius*.

156 *Ætatis cujusque notandi*] Hoc præcepto monet pro ratione ætatis verba actionesque esse formanda, et singulis ætatibus decorum ingenii, indolis, morumque attribuendum. Observandumque singulas ætates tres habere gradus. Ut enim 'adolescentia' et 'juventus' est 'viridis,' 'adulta,' 'præceps,' eodem modo senectutis prima pars 'viridis,' ut apud Virgilium Æneid. VI. 'Sed cruda Deo viridisque senectus.' Altera 'adulta,' ut in Mezentio et Idomeneo rege: tertia 'præceps,' qualis in Anchise et Latino apud Virg. *Nannius*.

157 *Mobilibusque decor*] Crescentibus aut decrescentibus naturis, suum cuique decorum est tribuendum. *Et annis*] Et sua cuique ætati proprietas est habenda.

158 *Reddere qui voces*] Puer, qui scit singula articulate eloqui et ad interrogata respondere gestit, &c. *Et pede certo*] Et pede confirmato ita incedit, ut signet humum vestigium imprimens.

159 *Paribus colludere*] Cum æqualibus, qui sunt ejusdem fere ætatis. *Et iram Colligit*] Repente irascitur ac facile placatur.

161 *Custode remoto*] Pædagogo remoto.

162 *Canibusque*] Venatione. *Et aprici gramine campi*] 'Apricum' autem 'campum' vocat, qui soli expositus sit. Festus Pompeius 'apricum' a Græco vocabulo φρίκης appellatum tradit, quasi ἀφρίκης sine horrore frigoris. *Nannius*. *Et aprici gramine campi*] Aprico campo, non opaco: licet hoc de campo Martio intelligere, in quo adolescentes se varie exercebant.

163 *Cereus in vitium flecti*] Facilis, tractabilis, deductilis ad vitium. Ostendit adolescentiam pronam in vitia esse, et instar ceræ facile ad quævis flagitia deduci. Videmus multos pes-

sum ire propter vitia in adolescentia contracta. Hinc pædagogi adhibiti, qui effrenes animi motus morum disciplina castigarent. *Nannius.* *Cereus in vitium*] Flexilis ad vitium. *Monitoribus asper*] Adhortantes ad bonam frugem odio Vatiniano prosequitur. *Nannius.* *Monitoribus asper*] Inimicus iis, qui eum peramanter monent.

164 *Utilium tardus*] Quæ sibi prosint. *Æris*] Pecuniæ.

165 *Sublimis*] Superbus, elatus. *Cupidusque*] Vehementer omnia concupiscens. *Amata relinquere*] Sunt enim adolescentes εὐμετάβολοι, καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, ut ait Aristoteles. *Nannius.* *Pernix*] Velox ad relinquendum quod concupiverat.

166 *Conversis studiis*] Cum ætate convertuntur studia. *Animusque virilis*] Nunc virilem ætatem suis quasi coloribus depingit; quæ omissis ludicris quærit honores, opibus coacervandis incumbit, magistratus et imperia ambit, et omni ratione cavet, id ne committat, unde postea doleat. *Nannius.*

167 *Inservit honori*] In honorum studio occupatus est.

168 *Laboret*] Conetur.

169 *Multa senem circumveniunt*] Multa vitia senectuti adscribit; sed eam intelligit, quæ præceps et decrepita, quæ et 'mala ætas' dicitur, ut 'bona ætas' adolescentia. *Nannius.* *Circumveniunt*] Premunt, gravant.

170 *Quærit et inventis miser abstinet*] Idem ait Terentianus ille senex: 'Ad omnia alia ætate sapimus rectius: Solum unum hoc vitium adfert senectus hominibus, Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est.' Et quo minus vitæ restat, eo plus anxii de viatico senex, inquit Cicero. *Nannius.* *Quærit et inventis miser abstinet*] Senex divitias quærit, quæsitis vero abstinet: vere igitur miser est et infelix.

171 *Vel quod*] Senum incommoda in partes dividit. *Nannius.* *Timide gelideque*] Nimium caute, et segniter administret. *Gelideque*] 'Gelidi' sunt senes, vel quod fervor ille et ardor adolescentiæ deferbuerit, vel quod naturalis etiam calor membra destituerit: unde proprie a Poëtis 'frigida' et 'gelida senectus' dicitur. *Nannius.*

172 *Dilator*] Rem semper procrastinans. *Spe longus*] Tenacissimæ spei. Videt rerum vices, semper sperat meliora, nec instar adolescentum desperat, sed spem ulterius extendit. Et Cicero ait neminem esse tam senem, qui se annum non speret posse vivere. *Nannius.* *Spe longus*] Longinqua sperans, quum sit morti proximus. *Iners*] Segnis et ad agendum ineptus. *Avidusque futuri*] Præsentia enim displicent, inhiat futuris. *Nannius.* *Avidusque futuri*] Φιλόζωος, *vitæ cupidus.* Nam senex quia abest a vita longa, illam desiderat.

173 *Difficilis, querulus*] 'Difficiles' sunt senes, qui se minime faciles nec exorabiles atque obsequiosos præbent. 'Queruli,' μεμψίμοιροι, qui leviculis offensis læduntur, et statim expostulant. 'Morosi' qui nimium exacte in bonos mores anquirunt. *Nannius.* *Difficilis*] Morosus.

174 *Se puero*] In pueritia sua. *Censor castigatorque*] Quasi Censor castigans juniorum mores.

175 *Anni venientes*] In juvenibus enim memoria, robur, et agilitas crescunt; quæ sicut sensim crescunt usque ad juventutem plenam, ita sensim deficiunt, juventute recedente. Anni autem venire dicuntur ad 46. annum, inde abire. *Salmas.* *Anni venientes*] Anni ab incunabilis ad mediam ætatem. *Venientes*] Id est accrescentes. *Nannius.*

176 *Recedentes*] Decrescentes. *Nannius.* *Recedentes*] Post mediam ætatem. *Ne forte seniles*] Omnino discrimina ætatum et officia servanda. Nam si eo in genere prævaricemur, totum decorum extinguetur,

nec indoles constabit personæ. *Nannius.*

177 *Juveni parteis*] Ducta inde Metaphora, quod actores partes in agendo dividerent. *Nannius. Partes*] Partes pro officio.

178 *In adjunctis ævoque*] In iis moribus, qui sunt appositi et unicuique ætati apti.

179 *Aut agitur res*] Præceptum decimum tertium, de decoro servando in rebus in theatro agendis: ne sc. omnia ostendantur, et per actorem repræsententur: sed quædam tanquam acta referantur seu narrentur; ut sunt res nefariæ ac immanes, item impossibiles; quibus addendæ turpes ac fœdæ. Hoc præceptum illustrat primum distributione, qua res fabularum in duo genera distinguit: alterum earum quæ in theatro aguntur: alterum earum quæ narrantur. Deinde duo ista rerum genera inter sese comparat; et res quæ aguntur alteris, quæ commemorantur, præfert, tanquam ad motus animorum efficaciores. *Pisc. In scenis*] 'Scena' olim umbraculis et frondibus arborum tecta, (σκηνὴ enim Græcis *umbra* est, unde σκηνοπήγια festum Judæorum, cum sub tentoriis et frondosis habitaculis viverent,) post tabulatis constructa: deinde contignationibus duabus aut tribus compacta; demum scena ac theatrum ex lapide ædificatum fuit. *Nannius. Aut acta refertur*] Quia res est visu fœda, vel nimis atrox et incredibilis.

180 *Segnius irritant animos*] Illa quæ videmus movent vehementius, quam quæ audimus tantum. Hinc Plautinum illud: 'Plus valet oculatus testis unus, quam auriti decem.' Unde et 'fideles oculos' Poëta appellat. *Nannius. Demissa per aurem*] Audita.

181 *Quam quæ*] Quam quæ cernuntur. *Fidelibus*] Ad fidem faciendam magis valent oculi, quam aures.

183 *In scenam*] In conspectum. *Multaque tolles*] Docet multa intus agenda, tollendaque ex oculis, quæ scilicet visus exhorreat, tamquam incredibilia, turpiora et atrociora quam ut oculi ferant. Hæc in scena referri, non agi vult Horatius; ita tamen, ut efficacissima eloquentia proferantur, ut non tam narrari, quam agi videantur. *Nannius. Facundia præsens*] Oratio diserta coram spectatoribus.

185 *Nec pueros coram*] Exempla subjicit eorum quæ e conspectu submovenda sunt. *Medea trucidet*] Medea Scythico genere nata, Jasonem secuta, relictaque patria et patre Æta, fratrem Absyrtum occidit, corpusque membratim discerpsit, ut ita patrem insequentem reliquiis filii colligendis remoraretur. *Nannius.*

186 *Aut humana palam*] Atrei et Thyestæ nota historia. Vide vs. 91. *Nannius. Atreus*] De quo vide I. Od. 16.

187 *Aut in avem Progne*] Superioribus exemplis docuit submovenda quædam ex oculis, ut nimis atrocia: hic docet non agenda illa, quæ fide careant. *Progne*] Prognem Pandionis filiam uxorem duxit Tereus, ex qua Itin sustulit. Post cum Philomela sororem Tereo nuptam invisere vellet, rex barbarus adamavit puellam, eamque per vim stupravit; et ne facinus evulgaretur, linguam abstulit, atque in silvis occultavit. Philomela vero acu peplo rem ut facta erat intexuit, et depictam ad sororem misit. Quæ, intellecta crudelitate et libidine mariti, Itin filium coxit, et Tereo epulandum apposuit. Vide Pausaniam, Ovid. Met. VI. et interpretes Horat. IV. Od. 12. *Nann. Progne vertatur*] Progne Ityn filium Tereo marito comedendum apposuit; vide IV. Od. 12. *Cadmus in anguem*] Cadmus Agenoris filius missus a patre ad investigandam sororem Europam, a Jove tauri specie raptam, tandem pervenit in Phocidem; cumque

invenire illam non posset, ac socios aquatum misisset, a dracone occisi sunt. Ipse cognito sociorum interitu draconem Marti consecratum occidit, dentesque seminavit, ex quibus nati hostes, qui mutuis sese vulneribus confoderunt. Tandem et ipse senio confectus cum uxore in draconem mutatus est, ut fuse habes apud Ovid. Met. III. *Nannius.*

188 *Incredulus odi*] Non credens, contemno et odio habeo.

189 *Neve minor quinto*] Narrat quibus partibus debeat fabula consistere. Exiguntur quinque Actus, teste etiam Donato. Scenarum non tam certus numerus: quidam Actus plures Scenas habent: quidam unam tantum: ut in Eunucho Terentii Scena una Actum integrum absolvit. Magna quoque virtus et difficultas, quando actus incipiat finiaturve dignoscere. Olim facillimum erat distinguere: adhibebant ad finem Actus uniuscujusque choros et cantica: intelligebat tum spectator Actum finitum, alterum incipiendum. Postea sustulerunt et chorum et cantica, ut perpetuo agi contextu videatur. *Nannius. Neve minor, neu sit, &c.*] Præceptum decimum quartum, de fabulæ magnitudine: ne sit nimium brevis, neve nimium longa: sed quinque actibus constet. Fabula ergo ne habeat actus pauciores, nec plures, quam quinque. *Piscat.*

190 *Fabula, quæ*] Tragœdia, vel Comœdia, neque paucioribus, neque pluribus quam quinque Actibus constare debet. *Quæ posci vult et spectata reponi*] Quæ placere vult, sæpiusque agi. *Nannius. Posci vult*] A populo, ut iterum agatur. *Reponi*] Iterum doceri.

191 *Nec Deus intersit*] Olim in fabulis, ubi se ex rebus difficilibus extricari non poterant, ad numinis præsidium confugiebant, Deosque machinatos, (sic enim vocat Donatus,) hoc est, in machina constitutos, inducebant; qui Prologos narrarent, nodumque, si quis incidisset, solverent. Erasmus Adagio, 'Deus ex improviso apparens,' ut et apud Suidam Prov. Ἀπὸ μηχανῆς θεός. Hic connectuntur duo præcepta: XV. Ne temere in theatrum introducatur Deus quispiam: sed tum demum, cum inciderit difficilis aliquis nodus, qui humana sapientia aut potentia enodari atque explicari non possit. XVI. vero, Ne colloquantur quatuor personæ, sed vel duæ tantum, vel ad summum tres. *Piscator. Nec Deus intersit*] Nec Deus in scenam inducatur. *Nodus*] Res ardua et difficilis.

192 *Nec quarta loqui persona laboret*] Tres partes in Comœdiis ac Tragœdiis, Canticum, Chorus, et Diverbium. Singulæ certum personarum habent numerum: atque hinc factum, ut illas partes advocarent. Canticum est, ubi μελοποιὸς, id est, *cantus artifex* canit: ubi una tantum persona requiritur, aut si altera, tacita subsistat; et si loquatur, secum loquatur. Chorus autem plures habet personas, constatque e viris aut mulieribus, aut ex utrisque permixtis: omnesque loquentes introducuntur, sed confusa voce, quasi una sit persona. Diverbium, sive Deverbium, ut Donatus vult, locus est, ubi personæ Actorum versantur, et inter se histriones colloquuntur: in quo tres solum personas esse necesse est, si vero quarta adsit, (quod rarum est,) aut tacita subsistat, aut secum loquatur, ut Birria apud Terentium: 'Nunc nostræ timeo parti, quid hic respondeat.' *Nec quarta loqui persona*] Nec plures personæ uno et eodem tempore in scenam prodeant loquuturæ, quam tres.

193 *Actoris partes*] Præceptum XVII. de officio chori: quomodo is se gerere debeat, quasve sententias pronunciare aut canere. Hoc per partes exponit. Interserit narrationem de tibia et tibicine et citharœdo, et de-

nique de sententiis fabularum, et quomodo sententiæ graviores ac sublimiores in fabulis usurpari cœperint. *Piscator.* Vid. Turneb. XIX. 9. Pet. Nannii Miscel. lib. III. *Actoris partes chorus officiumque virile Defendat*] Sequitur ut ostendamus, quod sit illud *officium virile*, quod tantopere doctos exercuit viros. *Virile* ergo, non est τὸ τοῦ ἀνδρὸς, sed κατὰ τὸ δυνατόν. 'Viriliter,' inquam. *Virile defendere*, ut 'suave rubere,' 'torvum tueri;' et cætera, quæ in triviis nota sunt. Chorus ergo, inquit Flaccus, partes viriliter actoris agat: et quasi unus sit e reliquis actoribus. *Heins. Actoris partes chorus*] Chorus ex quocunque sexu aut numero constat, unius actoris loco habeatur, suumque sermonem accommodet actioni proxime peractæ. *Virile*] Officium virile, quamvis sit mulierum cœtus, nam Masculinum genus complecti solet fœmininum.

194 *Neu quid medios*] Neu quid canat inter medios actus, id est, in mediis actibus, quod sit alterius argumenti, et a re proposita alienum.

195 *Et hæreat apte*] Quod non sit ad rem præsentem aptum.

196 *Ille bonis faveatque*] Virtutes Chori proponit, ut nimirum benevolentia bonos prosequatur, sit φιλάνθρωπος, et inter se dissidentes amicitia conciliare conetur. Moderetur ira incensos, bene moratos amet, laudet vitam frugalem, justitiam commendet, pacem concordiamque civilem ac leges servandas suadeat, secreta non prodat, Deum ut mala averruncet, precetur, et cetera. Hæc officia Chori. Vid. Turneb. XIX. 9. *Nannius. Ille bonis faveatque*] Ille chorus, cujus officium breviter docet Horatius. *Consilietur amicis*] Det consilium amicis.

197 *Et regat iratos*] Studeat iratos placare. *Timentes*] Innocentes.

198 *Ille dapes laudet*] Laudet parsimoniam et continentiam in victu. *Salubrem*] Utilem. Nam ut salubritas corpus, sic Justitia Remp. conservat.

199 *Apertis otia portis*] Vid. Turneb. XIX. 9. *Apertis otia portis*] Portæ clausæ bellum, apertæ pacem indicant.

200 *Tegat commissa*] Alii secreta exponunt: Cruquius mavult hic signari scelera et flagitia principum virorum, quæ tegi vult a choro, id est, non prodi, ne auctori suo sint exitio; vel aliis malo exemplo: atque ideo subjicit *Deosque precetur et oret*, ne scilicet ea principum delicta et impietates sint exitio Reipub. miseroque populo. *Commissa*] Arcana fideicommissa ne prodat.

201 *Fortuna superbis*] Fortuna secunda.

202 *Tibia non ut nunc*] Hoc loco de Cantico seu μελοποιΐᾳ, ubi tibiæ introducuntur, ut apud Terentium: ACTA TIBIIS DEXTRIS VEL SINISTRIS, PARIBUS VEL IMPARIBUS. In 'tibiis' autem quædam 'dextræ,' quæ et 'Lybicæ' dicebantur; quædam 'sinistræ,' quæ 'Sarranæ.' Quando vero Comœdia gravitatem quamdam, jocis valere jussis, præ se ferebat, tum cantabat 'dextris tibiis:' cum vero jocos tantum et lusus inducebat, quales in Eunucho Terentiana, tum 'sinistræ' personabant: si porro argumentum ex utraque mistum, ut quædam gravia et severa, quædam jocosa et ridicula, tum 'tibiis dextris et sinistris' canebatur. *Nannius. Tibia non ut nunc*] Quando scilicet Romana res pauper esset olim, non erant tam ingentes tibiæ sicut nunc, nec ita ornatæ, nec tam multis foraminibus. Ostendit autem luxuriam recentem et ambitiosam natam esse cum dilatata dignitate Reipub. *Salmas. Tibia non, ut nunc*] Tibia veterum tenuis fuit, et simplex, id est, veteres simplici Musica in scenis usi sunt, at nunc imperio Rom. florente, tibia non solum ornatur orichalco, sed tot habet foramina, ut sonet tanquam tuba. *Tubæ-*

que Æmula] Par nimirum ob gravitatem soni. *Nannius.*

203 *Sed tenuis*] Quo enim grandior, eo grandiorem excitat sonum. Et simplicem fuisse tibiam ait, eique tria tantum fuisse foramina, per quæ gravem, acutum, et circumflexum edebat sonum. *Nannius. Pauco, &c.*] Quatuor foraminibus.

204 *Adspirare, &c.*] Adspirando seu canendo juvare choros.

205 *Nondum spissa nimis complere sedilia*] Quasi diceret, cum tenuis et angustus erat hominum consessus, tenui et parva opus erat fistula; at cum cœperunt complere sedilia, majori opus fuit tibia ac sono, ut undequaque exaudiretur. *Nannius. Nondum spissa nimis complere*] Sedilia nondum nimis referta. *Sedilia*] In quibus sedebant spectatores.

206 *Quo sane populus*] In quem locum. *Numerabilis, utpote parvus*] Populus adeo paucus, ut facile posset numerari.

207 *Coibat*] Congregabatur.

208 *Postquam cœpit agros*] Commutatis moribus a veteri parsimonia ad luxuriam est perventum. Tunc Tragici ac Comici indulgentius omnia agere, et ambitiosius instruere coacti sunt. *Nannius. Agros extendere victor*] Imperium propagare. *Extendere*] Proferre pomœria ditionis. Turneb. XIX. 9. *Nannius.*

209 *Vinoque diurno Placari Genius festis impune diebus*] *Impune*, id est, citra pœnam legum. Nam olim sumtui, luxuriæ, epulis pœnæ constitutæ fuerunt, unde 'Leges sumtuariæ,' quæ legem sumtibus præscribebant, quales Cornelia, Julia, &c. Verum leges illæ mox neglectæ, et curari cœpit genius. Quis autem sit Genius, et Geniales Dii, variæ sunt doctorum sententiæ. Attribuebant autem gentiles illi singulis hominibus, simul atque nati essent, duos Genios, bonum ac malum: alterum saluti semper consulere credebant, malum vero non placari nisi dulcissimo ac jucundissimo vitæ genere; amat enim voluptates ac delitias: unde avari dicuntur 'Genium defraudare,' et qui delicate vivunt 'Genio indulgere.' Plura Censorinus de Die Natali. Turneb. XIX. 9. *Nannius. Vinoque diurno*] De die convivari et potare.

210 *Impune diebus*] Sine metu Censorum.

211 *Accessit numerisque modisque licentia major*] *Numeri* sunt versus, *modi* cantus ac soni. Græci *tonos*, *φθόγγους*, vocant, *modos*, *τρόπους*, *numeros*, *ῥυθμούς*. *Nannius. Numerisque modisque*] Et rythmis et cantui.

212 *Indoctus quid enim saperet*] Homines rustici et indocti, laboribus soluti, cum populo urbano et honesto in scena commisti nihil sapuerunt. unde in arte Comica tanta crevit licentia ab antiquorum severitate longe discrepans: postea vero plebs a senatu et equitibus discreta fuit subselliis. *Liberque malorum*] Feriatus a re rustica, ab agricultura. Turneb. XIX. 9. *Nannius. Liberque malorum*] Defuncti laboribus.

213 *Confusus*] Commistus. *Turpis honesto*] Livius de bello Macedonico lib. IV. scribit populum promiscue cum Senatoribus spectasse ad A. U. C. 508. neque discretos fuisse ordines Senatores inter et Equites, Plebem et Magistratum: nam ut locum quisque occuparat, ita tenebat. In tanta igitur confusione non mirum, si non fuerit studium novæ artis. *Nannius.*

214 *Motumque*] Gestum corporis et saltationem. *Luxuriam addidit arti*] Foraminum auctionem vel scenici ornatum sumptuosum.

215 *Traxitque vagus per pulpita vestem*] Locum hunc optime declarat Donatus his verbis: 'Syrmata dicta sunt ab eo quod trahuntur: quæ res ab scenica luxuria instituta est,' &c. Martialis lib. XII. 'Aptasti longum tu quoque syrma tibi.' Est et genus

vestis Tragicorum humum verrentis. Intelligit ergo Horatius magnificum citharœdorum et histrionum incessum ac comitatum. *Nannius.* *Traxitque vagus per*] Usus est veste ad talos demissa, huc et illuc se per scenam circumferens.

216 *Sic etiam fidibus*] Cum olim citharœdi in theatris canerent fidibus severiter, graviter ac moderate: postea cœptum est cani licentiosius. Eloquentia etiam facta est multo ambitiosior. *Piscator.* *Sic etiam fidibus, &c.*] Cave hæc cum superioribus conjungas. Alteram enim μελοποιΐαν jam tractat; Tragicam nimirum, postquam de Comica egit. Tragœdiæ enim cithara erat. *Heinsius.* *Fidibus voces crevere*] Citharis accesserunt, et multiplicati sunt modi, et soni, id est, chordæ. *Severis*] Ob res severas, quas numero et harmonia citharœdus imitatur.

217 *Et tulit*] Et protulit. *Facundia præceps*] Scribe, *facundia præsens.* Heinsius. *Præceps*] Celeriter fluens.

218 *Utiliumque sagax*] Superior versus intelligendus de figuris dictionum, in quibus audacissimus Horatius: deinde de sententiis, tropis, de schematibus rerum, exclamatione, &c. Turneb. XIX. 9. *Nannius.* *Utiliumque sagax rerum*] Et sententia, id est, prudens oratio personarum (ex quibus chorus consistit) parum ab Apollinis oraculo destitit. *Et divina futuri*] Divinans futurum.

219 *Sortilegis non discrepuit*] Responsa dantibus. Dabat responsa Apollo Delphis, et ænigmata tortuosa et obscura. Jam ubi quis nimium abutitur figuris, et obscuros verborum tropos inculcat, fit αἰνιγματώδης oratio, et Delphico oraculo similis. Sunt autem Delphi in Phocide, ubi templum sumtuosissimum habuit Apollo, unde 'Delphicus Apollo' dictus. *Nannius.* *Sortilegis non discrepuit*] Unde sortes, id est, oracula petuntur. *Non discrepuit*] Non minus pro vera ac divina fuit habita, quam si pronuntiata esset ab Apolline Delphico. *Sortilegis*] Hoc est, oracula edere solitis. *Piscator.*

220 *Carmine qui Tragico*] Transit jam ad præceptum XVIII. de decoro observando in Satyris. Primum narrat quæ fuerit origo Satyrorum. Deinde de decoro in iis servando præcipit. Tum exponit discrimen inter Satyram et Tragœdiam: tribuens illi sententiarum levitatem et proterviam: huic contra gravitatem et pudorem. Atque hoc discrimen similitudine saltantis matronæ, cum meretrice scilicet, collatæ, declarat, ibi, 'Effutire,' &c. *Piscator.* *Carmine Tragico*] Præterea, qui ab hirco Tragœdiam deflectunt, non hircum animal, sed utrem hirci, musto refertum, præmium fuisse contendunt, eoque allusisse Virgilium: 'Mollibus in pratis unctos saliere per utres;' nimirum exhaustos vino utres postea inflasse: atque per eos saltitasse Athenis in festis Bacchi, quæ ἀσκωλίαι dicebantur, hinc ἀσκωλιάζω, per utres altero pede salto. *Cruq.* *Hircum*] Hircus præmii loco Tragœdiarum scriptoribus datus est.

221 *Agresteis Satyros*] Silvestres Faunos nudos introduxit: ita enim *Satyros* vocant, qui Latinis sunt 'Capripedes,' quod caprinas habeant facies, barbam item caprinam, et pedes caprinos, omnia denique caprina. Tales itaque Tragœdia producere solebat, qui petulanter torquerent scommata: nostri Rhythmici moriones habent, qui ridicula salibus sparsa effutiunt. Quod vero Satyros in fabulas inductos dixi, non peracta id fabula factum fuisse intelligendum, sed in medio fabulæ, quasi Choros. *Nannius.* *Nudavit*] Satyros nudos introduxit verbis et moribus obscænis risum moventes. *Et asper*] Primo asper in Tragœdia, mox asperitatem facetiis condivit.

222 *Incolumi gravitate*] Salva gravitate Tragœdiæ.

223 *Grata novitate*] Religio primum adegit homines ad sacras aras hostiasque Diis mactandas: deinde ad comissationes ab omnibus itum est et pocula: inter quæ, ne Lapitharum more potu se perderent, a viri scordatioribus inventæ sunt fabulæ, ad continendos omnes in officio: hinc patet, non voluptatis, sed religionis ergo ludos a majoribus fuisse institutos. *Cruq.* *Morandus, &c.*] Delectandus novitate, quæ solet esse omnibus gratissima.

224 *Functusque sacris*] Post sacra et epulas ebrius et sine lege vivens. *Potus et exlex*] *Exlex*, Indomitus, ἀθέμιστος. Non mirum igitur, si aufugit auditor. Veteres in sacrificiis lautissime epulabantur; unde Virgilius sacris operatus, amicum invitat Ecl. II. 'Cum faciam vitula pro frugibus, ipse venito.' Talis itaque spectator jocis morandus et retinendus. *Nannius.*

225 *Risores, &c.*] Satyri dicuntur risores, vel quod risum moveant, vel quod res rideant humanas. *Commendare*] Inducere. *Nannius.* *Commendare*] Auditorum auribus.

226 *Ita vertere seria ludo*] Poëma serium, jocis satyricis ita commiscere.

227 *Ne, quicunque Deus, quicunque adhibebitur heros*] Ne scilicet is, qui paulo ante dei instar aut herois in scenam fuit introductus, postea lacernosus prodeat. *Nannius.* *Adhibebitur heros*] In Tragœdia introducetur.

228 *Nuper*] Paulo ante.

229 *Migret in obscuras*] Ne utatur sermone humili et abjecto, qualis est tabernariorum et opificum oratio.

230 *Dum vitat humum*] Dum comicam humilitatem reformidat, ne intumescat, captans magna supra vires, quasi inter nubes et cœlum versans. *Nubes et inania captet*] Vid. Turn. XIX. 9.

231 *Effutire leveis indigna Tragœdia versus*] Indicat quibus verbis utendum, non levibus, non teneris et delicatis, sed gravibus, austeris et severis. Nam, ut ait Ovid. Trist. II. 'Omne genus scripti gravitate Tragœdia vincit.' Adfert simile a matrona, quæ festis diebus ante aras gestu gravi saltabat licentius, ut religionis, non lasciviæ ergo facere videretur. Sic Virgil. Æneid. IV. 62. de Didone: 'Aut ante ora Deum pingues spatiatur ad aras.' Est autem in hoc versu Græcismus *indigna effutire*, pro indigna quæ effutiat atque effundat. *Nannius.* *Effutire leves indigna*] Inepte loqui. Ordo et sententia verborum hæc est: Tragœdia quæ indigna est, in qua versus leves emittantur, intererit, id est, versabitur inter satyras velut pudica fœmina, quæ non nisi coacta festis diebus modice saltat.

232 *Moveri*] Saltare.

233 *Intererit Satyris, &c.*] Præceptum XIX. ut scilicet in Satyris servetur decorum personarum, et cuique conveniens sermo tribuatur. Hoc præceptum exponit per prolepsin, qua improbat falsam opinionem de discrimine Satyræ et Tragœdiæ: quasi illud consistat in solis verbis; ut scilicet verba Satyrorum sint propria et inornata, contra Tragœdiarum verba sint translata et exornata. *Piscator.* Turneb. XXIII. 3.

234 *Inornata, &c.*] Nomina simplicia et incondita. *Dominantia*] Id est, propria et usu trita: Græci κύρια vocant. *Nann.* *Dominantia*] Nomina propria, quæ in suo sensu dominantur, non expulsa de sede sua a translatis, qualia sunt verba ad Venerem spectantia: ut mentula, cunnus, et similia.

235 *Satyrarum*] Si ego Satyras in tragœdia scriberem.

236 *Tragico differre colori*] Id est, differre a Tragicis, sermonis ornamentis, quibus ille velut coloribus

pingitur. *Piscator. Tragico, &c.*] A tragica magniloquentia.

237 *Davusne loquatur, &c.*] Utrum Davus, Pythias, Simo, personæ Comicæ loquantur, an Silenus persona satyrica.

238 *Emuncto lucrata, &c.*] Deluso. Metaph. a quadrupedibus, quibus lac subtractum est.

239 *An custos famulusque*] An tragica et gravior persona loquatur, qualis fuit Silenus custos et minister Bacchi nutricius. *Dei alumni*] Id est, Bacchi: quia vinum modice sumptum alit vires. *Piscator.*

240 *Ex noto fictum carmen sequar*] Comœdia enim res in scenam adducit vulgares, amores puellarum, lenonum impuritatem, meretricum avaritiam, ceteraque in vulgus nota. Nullus est, quin facile scribere se posse putet, qualis ebrius, qualis senex avarus: atque rem aggressus, longe aliter experietur. Et pauci sunt qui Comœdiam et Tragœdiam recte tractant, ut, si quis nostri temporis Comœdiographos excutiat, videre liceat quam infeliciter res iis succedat, si cum veteribus componantur. *Nannius. Ex noto*] Præceptum xx. in tractandis argumentis notis, observandam esse artificiosam seriem seu dispositionem. Hoc præceptum exponit sub forma gloriationis; nam hoc ipsum se facere posse, jactat. *Piscator. Ex noto fictum*] Ex re nota, non abstrusa, fictum sequar, id est, carmen satyricum fingam: atque ejusmodi erit carmen, ut quivis speret se tale posse fingere.

241 *Sudet multum*] Multum laboris sumat.

242 *Ausus idem*] Conatus idem. *Tantum series*] Tantum valent rerum dispositio et verborum structura, ut difficile sit imitari.

243 *Sumptis accedit honoris*] Rebus vulgaribus. *Accedit honoris*] Id est, pulcritudinis, venustatis. *Nannius.*

244 *Silvis deducti*] Præceptum xxi. quod rursum ad Satyras pertinet: ut in sententiis Faunorum, qui in Satyris introducuntur, duo extrema vitia caveantur: nimia scilicet urbanitas, et nimia agrestitas. Huic præcepto rationem adjungit ab effecto inutili, offensione scilicet honestiorum civium: quam sententiam amplificat antithesi approbationis civium leviorum ac humiliorum per prolepsin ratiocinationis, a pari, cujus consequentiam negat. *Piscator. Sylvis deducti caveant*] E sylvis, id est, e proscenio numeroso producti in scenam civilem. *Fauni*] Quorum princeps est Pan. A Græcis satyri dicuntur.

245 *Ne, velut innati*] Ne velut nati in triviis, id est, locis celeberrimis, ac pene in medio foro. *Innati triviis*] Scurræ triviales. Nam alia est oratio in triviis, alia in foro. Hinc 'verba trivialia' dicta parum elegantia. *Nannius.* Jocus ergo Satyrorum, non sit urbanus et delicatus, sed habeat rusticitatem. Turn. xix. 9.

246 *Juvenentur versibus*] Ne versibus nimium excultis juveniliter lasciviant.

247 *Aut immunda crepent*] Ne scilicet contra decorum taxent hominum vitia et mordaciter nimis in ea invehantur. Quod vero Horatius *immunda crepent* dixit, Græci uno verbo αἰσχρολογεῖν efferunt. *Crepent*, cum quadam ostentatione in ore habeant. *Nannius. Aut immunda crepent*] Aut verba nimis obscæna loquantur. *Ignominiosaque dicta*] Quæ alicujus existimationem lædant.

248 *Offenduntur enim*] Turneb. xix. 9. *Quibus est equus*] 'Equites,' patricii, et locupletes.

249 *Si quid fricti ciceris*] Per *Fricti ciceris* et *nucis emtorem*, infimæ sortis ac vilissimos homines intelligit. 'Cicer' leguminis genus, unde 'Cicerones' dicti, ut a fabis 'Fabii,' a pisis 'Pisones,' Nannius. Turneb. xix. 9. *Fricti ciceris emptor*] Fricti ciceris emptor, est homo pauper, et plebei-

us, qui cicere, interea dum agebantur fabulæ, et quovis alio tempore, famem levaret.

250 *Æquis accipiunt animis*] Patienter audiunt. *Donantve corona*] Remunerant. Nam bonos Poëtas hedera coronabant.

251 *Syllaba longa brevi*] Præceptum XXII. de Carmine Iambico: in quo monet cavendum, ne Spondæus regionibus paribus recipiatur. Tum pedem Iambum definit. Deinde caussam exponit, cur versus Iambici Senarii nominentur Trimetri. Tum distinguit Carmen Iambicum in duo genera: unum antiquum, quod ex puris Iambis constat: alterum novum, quod locis imparibus etiam admittit Spondæum. Ad extremum apponit exempla duorum, qui Iambo in suis Trimetris rarius usi sint. *Piscator. Syllaba longa brevi*] Iambus ex duabus syllabis conficitur, priore brevi, posteriore longa.

252 *Pes citus*] Virilis, acer, et concitus, ut Terentianus ait. *Nannius. Pes citus*] Pes celeriter currens, qui cito promitur, præsertim si comparetur cum Spondæo tardo. *Unde etiam Trimetris*] Ex quo, quod Iambus sit ita citus, jussit Iambeos versus Senarios Trimetros quoque nominari. *Accrescere jussit*] Trimetris addi.

253 *Quum senos*] Quum haberet sex pedes.

254 *Primus ad extremum*] A principio ad finem, olim ex Iambis duntaxat constans. *Non ita pridem*] Non diu est, quo inseri cœperunt Spondæi et alii pedes inter Iambos.

255 *Graviorque veniret ad aures*] Vox tardior ad movendos animos aptior sua mora, tametsi percipiatur segnius.

256 *Recepit*] Iambus recepit Spondæos stabiles, id est, graves et tardos, in sua jura, sed ita, ut e secunda aut quarta sede non depelleretur.

257 *Commodus et patiens*] Sese accommodans et libenter locum dans Spondæis.

258 *Socialiter*] Mutuo, pariter. *Hic et in*] Hic Iambus. *Atti*] Attius et Ennius in Tragœdiis quas scripserunt raros Iambos adhibuerunt. *Hic et in Acci*] Hic, est ἐκεῖ, non ἐκεῖνος aut οὗτος, quod multos decepit. Ubi? in secunda sede aut quarta. Iambus, inquit, in nobilissimis, ut vulgo volunt, Accii versibus, etiam *hic*, hoc est, in secunda sede aut quarta, rarissime apparet. Et hoc verum esse novit, qui fragmenta Accii vel semel salutavit. Etiam graves illos Ennii, ut idem illi volunt, versus, quos cum tanto pondere in scenam adferunt; idem Iambus, cum nec quartum locum nec secundum obtineat, arguit aut αὐτοσχεδίους aut ἀτέχνους esse, id est, aut festinanti aut ignaro artis excidisse. *Heinsius.*

259 *Nobilibus Trimetris*] Id est, laudatis. Ironia est, vel qui extollunt ignobiles, vel qui omnium sermone nobilitati. Ita enim 'nobile' aliquando dicimus, non quod generosum est, sed quod multorum fama celebratum. Sic 'nobilis latro,' 'nobile scortum' dicitur. *Nannius.* Turneb. XIX. 9.

260 *In scenam missos*] Expolitio XXIII. præcepti, ubi primum caussas efficientes exponit spondæi in Carmine Iambico intempestive et odiose usurpati, negligentiam scilicet et ignorationem artis. Dein duas denuo caussas affert istius negligentiæ et licentiæ: primam, quod non quivis istud vitium animadvertat: alteram, quod Romanis Poëtis venia in isto vitio dari soleat. Post monet licentiam illam in scribendo cavendam esse; quia non satis est culpam vitare; sed insuper opera est danda, ut laudem mereamur; imitanda ergo est diligentia Græcorum. *In scenam missus*] Non *missos*, hoc sensu: Versus Iambicus in scenam missus cum

magno pondere, id est, cum multis Spondæis, premit Poëtam crimine turpi, aut operæ celeris nimium, aut artis ignoratæ, &c. *Piscator.* *Magnos cum pondere versus*] Versus crebris Spondæis tardatos.

262 *Premit artis crimine turpi*] Iambus raro adhibitus premit, id est, indicat versus præpropere et negligenter scribi, vel sine arte et minus accurate.

263 *Immodulata Poëmata*] *Immodulata* vocat *Poëmata*, quæ suis numeris non constant. *Nannius.* *Immodulata Poëmata*] Quæ versibus sine cura atque arte factis constabant: quos αὐτοκαβδάλους Critici dixerunt. *Heinsius.* *Immodulata Poëmata judex*] Poëmata methodo et modulo Poëtico non recte effìcta.

264 *Indigna Poëtis*] Indigne, immerito.

265 *Idcircone vager, scribamque licenter*] Ideone, inquit, veterum usurpabo licentiam, eorumque insistam vestigiis, qui tam licenter sua scripsere. *Nannius.* *Idcircone vager*] Idcircone sine arte scribere debeam, quia errata hi scriptis meis nemo est animadversurus? *An omneis Visuros peccata pictum*] Difficiles sunt hi versus, nec Interpretibus quicquam hic mentis aut ingenii est. Si anxius observavero leges metri, hoc efficiam, ut culpabilis non sim; si licenter, ero in culpa: utpote non servato decoro. Cautus, inquit, hoc est, εὐλαβὴς scribam, ut intra limites consistam, et dignus sim cui venia debeatur. *Nannius.*

266 *Peccata putem mea*] Vitia mei carminis. *Tutus et intra*] Hic nominativus pendet a verbo *putem.* Sensus est: Idque in eum finem ut sim tutus, videlicet a reprehensione propter peccata poëtica, et *extra Spem veniæ cautus.* Et ut sim cautus, quum intelligam, me esse extra spem veniæ positum, seu ademptam mihi esse spem veniæ, quæ Romanis Poëtis data est, ut antea dixit. Lego autem *extra*, cum Lambino: quum vulgares libri legant *intra.* Piscator. *Intra spem veniæ*] Dicit, non ita se scripturum insipienter, ut erroris veniam poscat, sed tutius scribat artisque præcepta servet diligenti studio: nam *intra spem veniæ* esse, est ad spem veniæ non pervenire, nec quicquam vel scribere venia dignum; quod faciunt indocti stultique Poëtæ, qui potius quam non scribant, venia dignos se haberi malunt: hoc autem est, quod notat Horatius, artis quidem peritiam hoc præstare solum posse, ut venia non sit opus, sed eam per se non mereri laudem, quam natura major, mentisque divinior quidam instinctus parit perficitque, teste Platone. Vide A. Gellium XII. 13. *Cruq.* *Intra Spem veniæ cautus*] Ut nihil scribam venia dignum, sed per se laudem merebitur.

267 *Vitavi denique culpam*] Reprehensionem effugi et probrum. *Nannius.*

268 *Non laudem merui*] Is solus laudem meretur, qui recte facit, non qui culpam vitavit. *Vos exemplaria Græca*] Quoniam nos a Romanis avocavit, ad Græcos remittit; apud eos enim felicius nata et producta omnia, atque adeo quicquid homini necessarium, cum maxime in arte Poëtica, tum etiam in aliarum artium cognitione. *Nannius.* *Vos*] O Pisones. *Exemplaria Græca, &c.*] Græci optime et caute scripserunt.

269 *Nocturna versate*] Nam studiosis non est dormiendum nimis.

270 *At nostri proavi*] Pet. Victorius Var. Lect. XV. 13. *Numeros*] Numeros Poëticos.

271 *Sales*] Facetias. *Utrumque*] Numeros et sales.

272 *Stulte mirati*] Stulte sentiebant, quia verum ignorabant. Stultitia autem oritur ex ignorantia. *Et vos*] Vos, o Pisones.

273 *Inurbanum lepido*] Inurbane

dictum ab eleganti joco distinguere. *Seponere*] Postponere, posthabere. *Cruq.*

274 *Digitis callemus*] Digitis digerendo versus in pedes, aure audiendo, an versus sit numerosus.

275 *Ignotum Tragicæ*] Sequitur narratio quadripartita; cujus prima pars est de Tragœdiæ inventore; secunda, de ejusdem amplificatore et exornatore; tertia, de Comœdiæ veteris ortu et interitu; quarta, de studiis Comicorum Romanorum.

276 *Plaustris vexisse Poëmata*] Hæc initio: invaluit postea scena temporaria, quæ, actione exhibita, auferebatur, ut hodie. Deinde, auctore Pompeio Magno, firma theatris fundamenta jacta sunt. Cur autem plaustris circumveherentur Poëmata, caussa fuit hæc: quod olim, antequam Theseus in unam civitatem coëgisset, vicatim Attica habitaretur, carmenque solemne circa compita vicosque caneretur: unde et Comœdiam ἀπὸ τοῦ κωμάζειν, id est, *lascive agere*, vel ἀπὸ τῆς κώμης, id est, *vico*, Megarensium lingua, natam quidam volunt. Moris etiam erat, ut rusticus injuriam passus occineret ad januam eorum qui injuriam intulissent: itaque injuriosos traducebant, ac vehicula per compita claro die inducebant; unde Prov. 'De plaustro loqui,' pro convitiis lacerare, quod etiam in Nebulis Aristophanis Interpres notavit, explicans vocem τρυγοδαίμονες. *Nannius.* *Thespis*] Thespis Atheniensis, primus Poëta tragicus, Tragœdias docuit, atque egit in plaustris, quibus Poëtæ circa vicos fuerunt circumacti, antequam scena esset inventa.

277 *Quæ canerent agerentque*] Hoc ad histriones, illud ad Chorum refertur. *Nannius.* *Canerent agerentque*] Ipsi Poëtæ. *Peruncti fæcibus ora*] Habentes ora fæcibus vini peruncta. Nondum enim usus erat personarum.

278 *Personæ pallæque repertor*] Repertor larvæ, qua vera histrionum facies fuit tecta, ne agnosceretur. *Honestæ*] Pallæ decoræ, quæ ad imos usque pedes esset demissa.

279 *Pulpita tignis*] Scenam modicam instituit.

280 *Magnumque loqui*] Perfectiorem eloquentiam. *Nitique cothurno*] Gestare cothurnum, quo nituntur incedentes.

281 *Successit vetus his Comœdia*] Est itaque 'Comœdia vetus,' 'media,' ac 'nova.' Hæc a vetere quinque in rebus differebat, (nam pauci admodum meminere Comœdiæ mediæ,) 'tempore,' nimirum, 'argumento,' 'stylo,' 'apparatu,' ac 'metro.' Ac primo quidem 'tempore,' quia vetus floruit bello Peloponnesiaco, ac tunc in populi libertate viguit. Nova vero exorta est extincta populi libertate, cum Philippus et Alexander rerum potirentur. II. 'Argumento:' nam vetere proscindebantur magistratus, et qui Remp. compilabant, item belli duces proditione infames. Nova autem, nil nisi amores adolescentum, suspiciones atque iras parentum, avaritiam meretricum. III. 'Stylo,' sive 'phrasi,' seu 'dialecto.' Apud Græcos mira grandiloquentia sæpe assurgit ad splendorem vel Heroicum vel Tragicum: in nova humilis stylus, phrasis familiaris, sermo plebeius. IV. 'Metro.' In veteri varia metrorum genera videas: at in nova unum, Iambicum nimirum, dominatur; sunt admixta nonnumquam alia genera, sed rarissime. Postremo 'apparatu' sive παρασκευῇ: nam mira fuit antiquitus in adornandis Choris, personisque instruendis, luxuries; constabat viginti quinque personis. Nihil tale in nova Comœdia, e qua omnino sublatus Chorus. 'Media' cum libertate ipsa extincta est, cum Poëtæ ob mordacitatem in periculum capitisque discrimen incidebant. *Nannius.* *His Comœdia*] Tragœdiis vetus comœdia fuit posterior.

282 *In vitium libertas*] Παῤῥησία scilicet dicendi. In Comœdia libertas illa nimia fuit, adeo ut eam flagellum populi nominarint. *Nannius.* *In vitium libertas excidit*] Postquam cœperunt honestos maledictis et turpibus convitiis nominatim insectari. *Et vim*] Maledicentiam.

283 *Lex est accepta*] De cohibenda maledicentia veteris Comœdiæ.

284 *Turpiter obticuit*] Obticuit, legis pœna perterritus: vel junge *turpiter* cum Gerundio *nocendi*. *Sublato jure nocendi*] Adempta licentia maledicendi.

285 *Nil intentatum, &c.*] Pet. Victorius Var. Lect. XXXI. 34. *Nil intentatum nostri, &c.*] Poëtæ Latini nihil in scribendo prætermiserunt.

286 *Vestigia Græca*] Quum recederent a Græcis exemplaribus, et facta Romana scriberent.

288 *Prætextas, &c.*] Latinas fabulas in quibus prætextati, id est, personæ nobiles, fuerunt inducti. *Docuere Togatas*] 'Docere' hic est exhibere in scena, more Græcorum, quibus διδάσκειν est *agere*. *Nannius.* *Togatos*] Fabulas tabernarias, in quibus plebeiæ et privatæ personæ fuerunt inductæ.

289 *Nec virtute foret clarisque potentius armis*] Dicit non futuros ullo in genere eruditionis inferiores Romanos, si castigandi limandique ferre laborem possint. *Nannius.* *Nec virtute foret*] A laudatione Poëtarum Romanorum transit ad eorundem reprehensionem: ac reprehendit in iis duo vitia: pigritiam in carminibus emendandis, et festinationem in iisdem divulgandis. Dein reprehendit morem perversum ac vitiosum in affectanda opinione insaniæ, cujus moris occasionem commemorat ex sententia Democriti sumptam. Tum etiam in transitu exponit propositionem hujus libri: sibi scilicet propositum esse præcepta tradere de *Arte Poëtica*: hancque propositionem amplificat prolepsi suæ ipsius imperitiæ, eamque sententiam illustrat eleganti similitudine cotis. *Piscator.* *Virtute foret*] Virtute militari.

290 *Lingua*] Eloquentia et re literaria. *Si non offenderet*] Si unusquisque Poëtarum sua scripta emendaret accuratius, &c.

291 *Limæ labor*] Emendandi cura. Metaph. ab artificibus mechanicis, qui lima opus suum perpoliunt. *Et mora*] Poëmatum editio in aliud tempus differenda.

292 *Pompilius sanguis*] A Numa Pompilio originem ducentes, vos, o Pisones, reprehendite, &c.

293 *Et multa litura coërcuit*] Olim in tabulis ceratis scribebant, quæ 'pugillares' dictæ. Ea quæ non placebant stylo inducebant, ut nos hodieque transverso calamo delemus: atque hoc erat 'stylum vertere.' Postea factum, ut omnem emendationem deletionemque 'lituram' vocaremus: unde Horat. Epist. ad Augustum: 'Sed turpem putat in scriptis, metuitque lituram.' *Nannius.* *Multa litura, &c.*] Frequens emendatio retinet invitum. *Coërcuit*] Sicut scilicet ars agricolarum ferro amputans coërcet vitem serpentem, ne sylvescat sarmentis. *Piscator.*

294 *Perfectum decies non castigavit*] Vid. Turneb. XIX. 9. *Perfectum decies, &c.*] Non perfectissime polivit. Metaph. ducta a marmorariis artificibus, qui unguibus juncturas probant et opus perpoliunt.

295 *Ingenium misera quia fortunatius*] Nunc carpit eos, qui habitus, cultus, mores potius Poëtarum imitantur, quam ut æmulentur eruditionem. *Nannius.* *Misera arte*] Quia misere torquet eos, qui ipsam student observare. Turneb. XIX. 9. *Ingenium misera quia*] Democritus Philosophus Abderitanus putavit ingenium fortunatius, id est, multo melius esse ad scribenda poëmata, quam artem, quæ sine ingenio misera est.

296 *Excludit sanos Helicone Poëtas*] Submovet a Musarum consortio, et non habet in numero bonorum Poëtarum; nam in monte Helicone fingebant habitare Musas, quæ vires ad Poësin suppeditarent. *Excludit sanos*] Negat eos esse bonos Poëtas, qui non insaniunt. Est Helicon mons Bœotiæ et Musis sacer. *Sanos*] Non furentes, nec afflatos. *Nannius.*

297 *Democritus*] Hic cum duobus fratribus patrimonium dividens, nihil præter pecuniam, quo aptior ad peregrinandum esset, elegit. Audivit in India Gymnosophistas, Babylone Magos, in Ægypto Sacerdotes. Rediit sapiens, sed patrimonio centum talentorum absumto, et a fratre Damasippo nutritus fuit. Omnium rerum humanarum derisor fuit; uti contra Heraclitus, qui res humanas putavit deflendas. *Bona pars non ungues*] Hoc est, multi affectant poëtices famam, si neque unguium præsegmina, nec barbam tollant. Olim præter Philosophos nulli barbam alebant: Hoc illis datum severitati: in aliis argumentum insaniæ fuit. *Nannius. Bona pars non ungues ponere curat*] Magna pars Poëtarum non curat ungues præsecare, eorumque sordes demere.

298 *Secreta petit loca*] Petit solitudines, uti omnes atra bile perciti solent. *Nannius. Balnea vitat*] In balneis non lavatur.

299 *Pretium nomenque*] Authoritatem et dignitatem Poëtæ.

300 *Si tribus Anticyris*] Id est, summa vi et maxima copia hellebori. *Nannius. Si tribus Anticyris caput*] Si insani speciem præ se ferat. In insula Anticyra multum nascitur hellebori, quo sumpto dementes sanantur. *Insanabile*] Caput quod helleboro sanari non possit. *Nunquam Tonsori, &c.*] Si caput nunquam tondendum curaverit.

301 *Licino commiserit*] Tonsori opulentissimo, qui postea factus est Senator a Cæsare, quod odisset Pompeium. *O ego lævus*] Id est, læva mente præditus. O me infelicem animi. Sic Virg. Æn. II. et Ecl. I. 'si mens non læva fuisset.' *Nannius. Lævus*] Ego stultus.

302 *Qui purgor bilem*] *Purgor*, ejicio, evomo bilem: et qui curo purgari meam bilem. Lambinus tamen legendum esse censet, 'purgo.' *Nannius. Sub verni, &c.*] In vere, quod tempus purgationibus Hippocrates decernit.

303 *Meliora Poëmata*] Meliora quam ego, nisi me purgarem. *Verum nil tanti est*] Irridet per σαρκασμὸν insaniam. Tametsi, inquit, magni momenti sit nomen Poëtæ, tamen ob id non cupio insanire. At dicat quis, quid tu, Horati, si Poëta non es, quare sine insania, quæ creatrix Poëtarum est, tradis artem Poëticam? Ego, inquit, cum Poëta esse nequeam, 'fungar vice cotis,' hoc est, meis id præceptis efficiam, ut alios ad id, quo ipse non contendam, excitem. *Nannius.*

304 *Nil tanti est*] Nil tanti æstimo, ut adduci possim ad imitandum hosce Democraticos. *Ergo fungar vice cotis*] Ergo ego cotis munus obibo. *Fungar vice cotis*] Vide Pet. Victor. Var. Lect. XV. 14.

305 *Exors ipsa secandi*] Sine sorte et facultate secandi.

306 *Munus et officium*] Docebo munus Poëtarum.

307 *Unde parentur opes*] Ista complent officium Poëtæ, si bene observata fuerint. *Nannius. Opes*] Opes Poëticæ, id est, res et facultas Poëtica. *Quid alat formetque Poëtam*] Ut nimirum vires nervosque orationi subministret. Hinc Cicero ne exaresceret, recurrit ad Poëtas, ut suum studium quasi oleto pinguefaceret. *Nannius. Quid alat*] Inventio scilicet. *Formetque Poëtam*] Quod informet et erudiat, nempe eloquutio et reliquæ partes.

308 *Error, &c.*] Artis et virtutis

ignoratio.

309 *Scribendi recte, sapere est*] Sequitur jam continuatio XXIII. præcepti: quod est, sapientiam seu cognitionem rerum Poëtæ ante omnia necessariam. Hoc præceptum primum declarat expositione causæ efficientis, unde scilicet rerum cognitio petenda sit. Deinde idem præceptum illustrat distributione, sive enumeratione specierum: enumerat enim aliquot officiorum species, quorum cognitio e libris Philosophorum petenda sit. *Piscator.* *Sapere est*] Philosophum esse, non insanum.

310 *Rem tibi Socraticæ*] *Rem*, id est, rerum copiam, quæ ex usu, peritia, atque Philosophia petitur. Nam 'verba' ex arte Grammatica ac Rhetorica petimus. *Nannius.* *Rem tibi Socraticæ*] Materiam, argumentum. *Chartæ*] Philosophorum scripta vel libri a Socratis discipulis scripti.

311 *Verbaque provisam rem*] Ubi 'res' constiterit animo fueritque conformata, ultro occurrent *verba*. Ita enim *verba* hic generaliter accipio, per quæ sermo universus nectitur. *Nannius.* *Verbaque provisam, &c.*] Eloquutio præparatam inventionem ultro sequitur: rerum enim copia verborum copiam gignit. Cic. de Orat.

312 *Qui didicit patriæ*] Docet nunc ea, quæ omni in re valeant plurimum, eadem in poëmate quoque valere. Neque enim possumus exhibere affectus cujusque, nisi noverimus omnia discrimina et officia singulorum, ut qui affectus patris in filium, quæ caritas filiorum in parentes, quid cognatis debeamus, quid patriæ, et reliquis. Hæc qui ignorat, non tuetur officium Poëtæ. *Patriæ quid debeat*] Multum patriæ debetur, quæ et ipsa omnes caritates complectitur, parentes, liberos, fortunas omnes: qua salva salvi itidem sumus, qua eversa evertimur. Quare et inter summas felicitates numerat Virg. Æn. I. pro patria occumbere, apud quem sic Æneas: 'O terque quaterque beati, Queis ante ora patrum Trojæ sub mœnibus altis Contigit oppetere.' Et ipsemet in Odis Horatius: 'Dulce et decorum est pro patria mori.' *Nannius.* *Patriæ quid debeat*] Qui scit in tribuendis officiis delectum habere personarum, cognoscit ille quid deceat, estque optimus Poëta.

314 *Quod sit conscripti*] Senatoris: Livius lib. I. tradit Romulum instituisse cœtum Senatorum, quos *Patres* appellavit, vel a cura, vel officio, seu ab ætate. Et dicti quidam ex his 'Patres majorum gentium,' erantque numero centum. Adjecit illis postea Tarquinius centuriam secundam, nominavitque 'Patres minorum gentium.' Ejectis vero Tarquiniis, Brutus auxit ad numerum trecentesimum: et quos tum allegerat, vocavit 'Conscriptos.' Post totus Senatorum Ordo 'Patres conscripti' appellatus. *Nannius.* *Conscripti*] Senatoris.

316 *Convenientia cuique*] Τὰ πρέποντα, decora.

317 *Respicere exemplar*] Hoc est, peritiam et usum. *Vitæ*] Eorum quæ in hominum vita sunt. *Nannius.* *Exemplar vitæ*] Ideam seu perfectam speciem vitæ humanæ.

318 *Doctum imitatorem*] Hoc est, Poëtam. Nam res Poëtica aliud nihil est quam imitatio. Utque pictor imitatur lineamenta, neque novas res adfert, sed repræsentat ea quæ in rerum sunt natura; ita Poëta res, mores, ingenia omnium imitatur. *Nannius.* *Doctum imitatorem*] Eruditum et prudentem Poëtam. *Et veras hinc ducere*] Et hinc, id est, ex vita quotidiana et moribus hominum veras voces elicere. *Veras*] Naturales. Nam nemo recte scribit, nisi animos hominum exploraverit. Nemo novit quomodo exprimendus regius animus, nisi qui in aula versatus sit; vel rusticus qua ratione fingendus, nisi qui ruri. *Nannius.*

319 *Interdum speciosa jocis*] *Speciosa*, festiva. Sæpius, inquit, contingit, ut quis non magnificis rebus instructus populum oblectet magis, quam qui docte omnia peragit. Acron et Porphyrio *locis* legunt pro *jocis*. Nannius. *Speciosa jocis*] Lambinus ostendit, potius legendum esse *locis*. Intelliguntur antem loci qui vocantur 'communes,' id est, sententiæ ac disputationes de rebus gravibus, et ad vitam bene beateque degendam pertinentibus: ut de religione, de caritate patriæ, &c. *Piscator*. *Locis*] Locis communibus ornata, vel, ut alii legunt, jocis referta. *Morataque recte*] In qua mores personarum scite exprimuntur.

320 *Nullius Veneris*] Parvæ elegantiæ. Id est, etiamsi minime venusta sit verbis. *Nannius*. *Nullius Veneris*] Nullius elegantiæ. *Sine pondere*] Sine verborum gravitate.

321 *Valdius*] Vehementius. Contractione poëtica. *Nannius*. *Valdius oblectat populum*] Validius. *Meliusque*] Magis delectat.

322 *Inopes rerum*] Sententiarum expertes. *Nugæque canoræ*] Versus leves, qui sunt nihil aliud quam inanis perstrepentium vocum congeries.

323 *Graiis ingenium*] Hic laudat Græcos propter singulare studium poëseos, et contra vituperat Romanos, qui suos pueros tantummodo exerceant in Arithmeticis: quo fiat, ut nihil immortalitate dignum scribant. Hinc autem colligi potest præceptum XXIV. ut Poëta futurus, sese a puero in carmine scribendo exerceat, et laudem expetat præclari Poëtæ. *Pisc*. *Graiis ingenium*] Summus artifex semper ad Græcos nos remittit; sunt enim artifices omnis eloquentiæ. *Nannius*. *Graiis ingenium*] Græci eloquentiam cum sapientia conjunxerunt. *Ore rotundo*] Perfecto, absoluto. *Nannius*. *Ore rotundo*] Rotunde et eleganter.

324 *Nullius avaris*] Nullius rei cupidis.

325 *Romani pueri*] Indicat Romanos pueros ab ipsis parentibus avaritiæ studio imbui. Discunt Arithmeticam, nummos in partes dividere, et summulas deducere. *Nannius*. *Romani pueri*] Romani pùeri statim a pueritia discunt artes ad rem augendam, Græci non item. *Longis*] Id est, implexis. *Nannius*. *Longis rationibus assem*] Addendo, dividendo, diminuendo, multiplicando, subtrahendo, quæ partes sunt Arithmeticæ. *Assem*] Id est, duodecim uncias. Omnis divisio peragitur nominibus partium Assis apud Scriptores. Sive enim tempus, sive agros, sive res per partes dividendas partiantur, explicant nominibus assium. *Nannius*.

326 *In partes*] In partes plurimas et minutissimas dividere.

327 *Albani, si de*] Fœneratoris cujusdam. *Quincunce remota est*] De quinque unciis.

328 *Triens, &c.*] Quatuor unciæ. *Eu, &c.*] Bene. Verba sunt patris, vel populi responsum pueri probantis.

329 *Rem poteris servare tuam*] Ironicῶs hæc dicit. *Nannius*. *Redit uncia*] Quincunci additur uncia.

330 *Semis*] Dimidia pars libræ, id est, sex unciæ. *Ad hæc*] Legendum *at*, conjunctio adversativa, non *ad*. Nunc Horatius apponit suam ἐπίκρισιν, qua educationem illam puerorum improbat: quippe qua impediantur illi ne unquam possint laudabile poëma scribere. *Ærugo*] Id est, hoc immodicum lucri studium, quo animi puerorum tanquam ærugine corrumpuntur ac vitiantur. *Piscator*. *Ærugo et cura peculi*] *Ærugo* vitium æris, ut 'ferrugo' ferri. Sed promiscuus usus apud auctores. 'Peculium' autem pro quavis pecunia hic accipitur: alioqui 'peculium' rustici vocant, quod extra reliquam pecuniam seposuerunt. Turneb. XIII. 9. *Nannius*. *Ærugo, &c.*] Avaritia, qua præclara

ingenia corrumpuntur. Metaph. ducta a metallis. *Cura peculi*] Cupiditas opum.

331 *Fingi*] Scribere posse.

332 *Posse linenda cedro*] Cedrinus succus obstat corruptelæ, nec sinit computrescere. Unde libros, quos volumus perpetuos, cedro linimus. Persius Sat. I. 'Et cedro digna locutus.' *Nannius.* *Linenda cedro*] Quæ perpetuo vivant; ea etenim quæ cedri succo linuntur, non putrescunt. *Et levi servanda cupresso*] Arcet 'cupressus' blattas et tineas: vestes enim cum in cistis cupressinis reponuntur, vermiculos non sentiunt. Plinius XV. 11. *Nannius.* *Cupresso*] In capsa ex cupresso, arbore bene olenti.

333 *Aut prodesse volunt aut delectare Poëtæ*] Triplex genus Poëtarum indicat, non tam genere carminum, quam scopo studiorum. Sunt qui nisi voluptatem quærunt, ut Elegiographi, Epigrammatarii, ut Ovidius in Eroticis, et Martialis. Alii seposita voluptatis cura prodesse cupiunt, toti in id intenti, ut adferant præcepta moralia, atque eruditionem. Hos vocamus 'didascalicos,' qualis Empedocles de Rerum Natura, et Theognidis Ἠθικαὶ Γνῶμαι. Tertium genus mistum habet studium, cupitque et prodesse et oblectare, ut Hesiodi Ἔργα καὶ Ἡμέραι, Virgilii Georgica. *Nannius.* Vide Pet. Victorii Var. Lect. XXXIV. 1. *Aut prodesse volunt*] Hinc conjunctim tradit duo præcepta. In primo ponit Poëtarum distributionem ex finibus in tria genera: quorum tertium duo priora complectitur. Deinde (ibi, 'Quicquid præcipies') tradit præceptum XXV. sumptum ex primo membro divisionis, quomodo scilicet Poëta debeat docere. Eique præcepto annectit rationem ab effectibus duobus, quorum posteriorem a contrario declarat. Tertio (ibi, 'Ficta voluptatis') tradit præceptum XXVI. ex altero divisionis membro sumptum. Quomodo scilicet Poëta debeat delectare figmentis poëticis: quod rerum genus exemplo Lamiæ declarat. Postremo (ibi 'omne tulit') tertium genus poëmatis ex effectis commendat. *Piscator.* *Volunt*] Debent.

335 *Quidquid præcipies, esto brevis*] Exposito Poëtarum genere, qui docere tantum volunt, præcipit jam quibus officiis præstare debeant opus docentis. In docendo opus brevitate et perspicuitate. Brevitas duo habet commoda, ut facilius discatur, et ut fidelius retineatur. *Nannius.* *Ut cito dicta*] Ut animi dociles cito percipiant tua dicta.

336 *Dociles*] Quod est ingenii. *Fideles*] Quod est memoriæ.

337 *Omne supervacuum pleno de*] Quæ supervacua sunt, effluant e memoria necesse est. *Pectore manat*] Pectus pro Memoria ponitur.

338 *Ficta voluptatis caussa, sint proxima veris*] Admonet nos summus artifex ut in fingendis rebus veritatem ex proximo sequamur, et, quantum licitum, insistamus rei veritati in materia verisimili. *Nannius.* *Sint proxima veris*] Verisimilia esse debent.

339 *Poscat sibi fabula credi*] Nam id artificium est fabulæ, ut ea, quæ creditu difficilia, efficiat credibilia, mereaturque fidem aut veritate rerum, aut verisimilium materia. *Nannius.* *Poscat sibi, &c.*] Postulet sibi credi, id est, audeat spectatorum oculis atque auribus subjicere.

340 *Nec pransæ Lamiæ*] Supra dixit: 'Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.' Quæ probari oculis nequeunt, non sunt subjicienda aspectui. Non exhibebit Poëta Lamiam, ut quando devoravit puerum, rursum desecto utero vivum adhuc extrahat. Est autem *Lamia* terriculamentum quoddam pueros in cunis devorans: Hadr. Junius Centuria prima Adagiorum. *Nannius.* *Non pransæ Lamiæ vivum, &c.*] Neve fingat

Poëta Lamiam devorasse infantem, atque eundem puerum alvo vivum fuisse exemtum, hoc enim abhorret a fide et natura.

341 *Centuriæ seniorum agitant*] Hoc ei, qui auditores cupiat retinere, observandum: senes nihil nisi solidum sententiis et rebus plenum delectare, quærere utilia; juvenes vero voluptatem sectari, utilia commiscere lætis. *Centuriæ*] Hoc est, Tribus Senatorum; nam Romulus in Tribus divisit populum, Tribus in curias, ac curias vicissim in centurias. *Nannius.* *Centuriæ seniorum agitant, &c.*] Senes Romani aspernantur poëmata inutilia. Alludit ad Centurias, in quas singulæ tribus erant divisæ.

342 *Celsi Rhamnes*] Equites alti ac sublimes equis insidentes. *Nannius.* Turneb. XIX. 9. et XXVIII. 26. et XXIX. 35. *Celsi prætereunt*] Juvenes excelso animo contemnunt poëmata nulla voluptate condita. *Rhamnes, &c.*] Equites Romani a Romulo sic appellati.

343 *Omne tulit punctum*] Omne suffragium abstulit seu meruit. Veteres suffragia ac sententias per tabulas ferebant: unde 'lex tabularia' dicta ea, qua illius, cui quisque astipularetur candidatorum aut competitorum, nomini punctum (vulgo 'voces' vocamus) adscribebat. Horat. 'Suffragiorum puncta non tulit decem.' *Nannius.* *Omne tulit punctum*] Omnibus et senum et juvenum suffragiis præstantissimus Poëta judicatur, qui dulcis est in poëmate et utilis.

345 *Hic meret æra liber*] Talis liber ditat bibliopolas, et in multas terras diffunditur. *Hic meret æra liber*] Istiusmodi poëma pretium meretur, et multos reperit emptores. *Sosiis*] Sosii librarii insignes fuerunt, qui maximum quæstum vendendis libris faciebant: quorum etiam mentio Epist. I. ad librum suum: 'Scilicet ut prostes Sosiorum pumice mundus.' *Nannius.* *Sosiis*] Bibliopolis seu scriptoribus librariis. *Transit*] Ad exteras nationes.

346 *Et longum noto scriptori*] Talis, inquit, liber fama auctorem nobilitat, et in multa sæcula durat. Horat. de seipso: 'Exegi monumentum ære perennius.' *Nannius.* *Prorogat ævum*] Nam præstantes Poëtæ etiam mortui vivunt.

347 *Sunt delicta tamen*] Monet ignoscendum esse delictis, quæ occurrunt pauca in opere longo. Hoc confirmat duobus similibus; uno a citharœdis sumpto; altero a sagittariis. Causas autem ejusmodi delictorum exponit duas, injuriam et ingenii imbecillitatem. Dein per antithesin monet, non esse ignoscendum, si injuria nimis magna sit, ac proinde si delicta nimis multa, et contra virtutes nimis paucæ. Hanc sententiam confirmat item a similibus duobus; quorum prius a librario, posterius a citharœdo rursus sumptum est. *Piscator.* *Sunt delicta tamen quibus*] Sunt quædam Poëtarum errata. *Velimus*] Ignovisse oportet.

348 *Nam neque chorda sonum reddit*] Probat superiora, exemplo soni ac toni. Non enim semper destinata mentis assequi possumus, neque perpetuo quem optamus cithara sonum reddet. Et hoc venia dignum, si rarum; si perpetuum, intolerabile. *Nannius.* *Chorda sonum reddit*] Ut Musici aliquando errant, sic etiam Poëtæ. *Quem vult manus*] Sonum, quem manus et voluntas expetit.

349 *Poscentique gravem*] Citharœdo. *Remittit acutum*] Reddit sonum acutum.

350 *Nec semper feriet*] Probat altera similitudine. Sæpissime aberrat sagittarius, nec semper, in quodcumque collimabit, attinget. *Nannius.* *Feriet quodcunque*] Sagittarius. *Minabitur arcus*] Quodcunque arcus minabitur ferire.

351 *Verum ubi plura nitent*] Ubi plures virtutes in carmine, non offen-

dar, non stomachabor, non irascar paucis erratis. Haud dubium quin opus Æneidos quædam habeat, quæ, si viveret Virgilius, emendaret; sed tanta est operis dignitas, ut ametur, quamquam nævi insparsi pulcerrimo corpori. *Nannius. Plura nitent in carmine, &c.*] Plura ornamenta.

352 *Maculis*] Erratis. *Incuria fudit*] Negligentia. Quæ temere effluunt, illa effundi dicuntur. *Nannius. Incuria fudit*] Quas negligentia non induxit.

353 *Aut humana*] Aut quas natura humana non potuit cavere. *Quid ergo*] Quid fiet illi scriptori, qui sæpius peccat ad eundemque sæpissime lapidem offendit? ille venia neutiquam dignus. *Nannius. Quid ergo*] Quid ergo dicendum?

354 *Si peccet idem*] Pro in una eademque re: Græcismus, subaudiendo præpositionem 'secundum,' id est, κατὰ, qua notatur objectum. *Piscator. Librarius*] Ut scriptor librarius assidue si peccet idem, hoc est, eodem modo, quamvis monitus, venia est indignus; exemplo citharœdi, qui ridetur, quod idem semper decantet, &c. *Nannius. Usque*] Semper.

355 *Quamvis est monitus*] Etiamsi fuerit monitus.

356 *Oberrat eadem*] Semper unam, eandemque chordam tangendo.

357 *Sic mihi, qui multum cessat, fit Chœrilus ille*] Alexander Magnus, fortissimorum operum admirator et maximus Poëtarum cultor, poëtam habere non nisi pessimum potuit Chœrilum, qui sua gesta scriptis posteritatique mandaret. Acron ita convenisse inter Alexandrum et Chœrilum scribit, ut quoties bonum ederet versum, acciperet Philippicum; quoties malum, colaphum. Sed Poëta toties malos edidit versus, ut colaphis perierit. *Turneb.* XIX. 9. *Qui multum cessat*] Lentus, iners est: alioqui *cessat* qui otiosus, et suum facere officium negligit. *Nannius. Chœrilus ille*] Est similis Chœrili mali Poëtæ.

358 *Quem bis terque*] Quem mirari soleo si duobus vel tribus locis laudabiliter scribat. *Et idem*] Et ego idem indigne fero, cum Homerum vel alium excellentem Poëtam lapsum esse animadvertam.

359 *Quandoque bonus dormitat Homerus*] Fingit hic adversarium, non raro delinquentem in carmine, objicere: Bonus Homerus dormitat nonnunquam. Verum quidem, inquit, sed opere in magno, ubi animus fatigatus nonnihil se de contentione remittit. *Bonis* hic non ad virtutem animi, sed ad ingenii eruditionem refertur. Franc. Luisini Parergon III. 26. *Nannius. Quandoque*] Quandocunque. *Dormitat*] Errat.

360 *Obrepere somnum*] Condonandum est, si quid excidat minus accurate dictum. *Pisc. Obrepere*] In errorem incidere.

361 *Ut pictura poësis erit*] Hic naturam Poëseos declarat, similitudine picturæ, cujus duo genera facit: unum, cujus imagines et tabulæ placent prope: alterum quod placet procul inspicienti. Deinde duo hæc genera inter se discernit et comparat; ita ut prius posteriori præferat. Sunt, qui volunt, ut post *Poësis* ponatur punctum. *Piscator. Ut pictura*] Poëma ita se habet, ut pictura. Nam pictura est Poësis loquens, Poësis autem tacita pictura. *Erit; quæ si propius stes*] Alia pictura reperitur omnibus numeris absoluta, quæ in luce quo magis spectatur, eo magis placet; alia vero rudibus lineamentis tantum constans laudari potest, sed procul spectata: sic Poësis perfecta, quo diligentius excutitur, eo videtur excellentior, at si sit deterior, leviter tantum et obiter est legenda. *Quæ, si propius stes*] Exponit paucis discrimina picturarum. Aliæ enim eminus, aliæ cominus placent: aliæ in tenebris,

aliæ in propatulo videri cupiunt. Tabula male picta lucem reformidat. *Nannius.*

362 *Te capiet magis*] Te magis delectabit.

363 *Hæc amat*] Pictura deterior. *Volet hæc sub*] Pictura melior.

364 *Argutum quæ non*] Limatum, politum, vel subtile ingenium Judicis, id est, lectoris.

365 *Hæc placuit semel*] Poësis mala, semel; at bona decies repetita placebit. *Decies repetita placebit*] Hinc proverbium: Δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά. *Quæ bona sunt bis terque repetita placebunt.* De quo lege Erasmi Chiliadas. Ea est natura bonorum librorum, ut non statim satient, sed semper novam adferant gratiam venustatemque. Sic Horatii Carmina prima fronte horrida videntur, verum sæpius repetita levia ac suavia fiunt. *Nannius.*

366 *O major juvenum*] Monet hic Poësin dissimilem esse cæteris quibusdam disciplinis: illas enim mediocritate contentas esse: at Poëtis mediocribus esse non licere. Ex hac vero admonitione colligi potest præceptum XXVII. nempe: Si cui negatum est in Poësi excellere, ut is Poëtæ nomen non affectet, sed æquo animo relinquat. *Piscator. O major juvenum*] O Piso, qui ex duobus fratribus ætate es provectior. *Voce paterna*] Paternis præceptis.

367 *Fingeris ad rectum*] Confirmaris ad rectam Poëtices imitationem.

368 *Tolle memor*] Sume tibi quod dicturus sum et memoria tene. *Certis medium et tolerabile*] Quibusdam artibus et disciplinis mediocritatem et tolerabilitatem (id est, non excellentem cognitionem) concedi, at Poëtica mediocris tolerabilis non est. *Tolerabile rebus*] *Tolerabile* dicitur id, quod dignum ut feratur, non tamen ut supra modum laudetur: ut 'tolerabiles mores,' qui utcumque sustinentur; 'tolerabilis eloquentia,' quæ non usque adeo eximia, sed quæ ferri potest, et cui mediocritas inest. *Nannius.*

370 *Virtute diserti*] Ab eloquentia Messalæ Corvini abest, id est, Messala diserto multo est inferior.

371 *Nec scit quantum*] Non est tam doctus in jure civili, quam Aulus Cassellius.

372 *In pretio est*] Quamvis sit mediocris. *Mediocribus esse Poëtis*] Verum ut Poëtæ sint mediocres, non homines, non, &c.

373 *Non Dii*] Quid Diis cum Poëtis? Nisi dicamus et Deos laudes suas ab excellentissimo Poëta libentes describi: vel intelligamus Apollinem et Musas Poëtarum Deos: quod certe malim, quam Deos in atriis depictos intelligere. *Non concessere columnæ*] Librarios intelligo, qui ad columnas vendebant opera Poëtarum, ut I. Sat. 4. 'Nulla tabella meos habeat neque pila libellos.' Nam et bibliopolæ hodieque ac typographi non libenter obvia et trivialia Poëtarum carmina typis evulgant, nisi eximia sint et divina. *Nann. Columnæ*] Columnæ, quæ in theatris fuerunt erectæ, vel ad quas libri prostiterunt venales.

374 *Ut gratas inter mensas*] Admonitionis modo factæ sententiam declarat, exemplo læti atque hilaris convivii, cui intempestiva delectamenta adhibentur; cujusmodi tria commemorat. Tum Piscator in opinione est, non hic vitia convivii commemorari, sed delectamenta; verum intempestiva; et hoc colligit ex istis verbis: 'Poterat duci quia cœna sine istis,' hoc est, poterat cœna hilariter, videlicet hilaribus colloquiis, traduci seu extendi, etiam sine istis delectamentis: quæ intempestive adhibita hilaritatem cœnæ corrumpunt. Malunt enim viri docti tempus traducere colloquiis suavibus, tanquam animorum oblectamentis; quam istis ob-

lectamentis sensuum. *Piscator.* *Ut gratas inter mensas*] Adfert rationem a simili, cur mediocres non patiamur Poëtas. Ut enim ineptum foret convivio splendido apparatoque musicam dissonam ac dissolutam inducere; mensæque secundæ ad delitias comparatæ fercula inferre palato ingrata: ita Poëta qui delectare debet, nisi adferat auribus arridentia, exsibilandus est. *Symphonia discors*] Adhibebantur apud priscos cantores in conviviis, qui lusus et acroamata, delectandi caussa, adferrent. *Nannius.* *Symphonia discors*] Musica nullum concentum reddens.

375 *Et crassum unguentum*] Unguentum obtusi odoris, quo veteres in cœna caput sibi unxerunt. *Sardo cum melle papaver*] Vide Servium ad illud Virg. 'Imo ego Sardois videar tibi amarior herbis.' Porro his omnibus probat Horat. delitias omnes, nisi sint planæ delitiæ, contemtui esse; cumque Poëma natum sit ad delectationem, nisi verissimas habeat illecebras, similiter contemni. *Nannius.* *Sardo cum melle*] Quod deterrimum est propter herbas amaras, ex quibus apes mel ibi conficiunt.

376 *Duci quia*] Produci, extrahi.

378 *Si paulum*] Si paulum ab excellentia recesserit. *Vergit ad imum*] Extremi ordinis fit, displicet, et vix ullo est numero.

379 *Ludere qui nescit*] Sequitur ad illustrandum præceptum XXVII. querela de audacia quorundam suæ ætatis, qui cum nec ab arte ad Poësin essent instructi, versus tamen fingere et in lucem edere audebant. Hanc audaciam amplificat antithesi dissimilium, videlicet eorum, qui quum campestrium ludorum imperiti sint, ab armis campestribus abstineant: quam sententiam illustrat inductione, id est, trium exemplorum enumeratione. *Piscator.* *Ludere qui nescit*] Huic præcepto aptum Prov. 'Quam quisque norit artem, in illa se exerceat.' At indocti in carmine quidvis audent; unde Epist. II. 1. 117. 'Scribimus indocti doctique Poëmata passim.' *Nann.* *Ludere qui nescit*] Luctari, hastam jacere, salire, et similia. *Campestribus abstinet armis*] Fuit hic campus Romæ inter urbem et Tiberim, ager olim Tarquiniorum, consecratus Marti, unde dictus 'Martius:' eo in loco ludicra edebant spectacula Romani. *Nannius.* *Campestribus abstinet*] Abstinet armis, quæ in Campo Martio tractabantur.

380 *Discive*] 'Discus' genus instrumenti lusorii: lapis ingens fuit, cujus in medio amentum, quo lapidem ejaculabantur. Vel rotunda erat moles plumbea seu ferrea; cujus jactu juvenes inter se certabant, fortior judicandus, qui aut altius in sublime aut longius in tractu ultra designatum spatium projecisset. Alii aliam instrumenti fuisse formam perhibent. *Nann.* *Discive*] Vide I. Od. 8. *Trochive*] Erat olim 'trochus' æreus et concavus, trahebatque in medio annulum magno cum strepitu. Martial. X. 22. 'Quin celer arguto qui sonat ære trochus.' Idem XIV. 159. 'Garrulus in laxo cur annulus orbe vagatur, Cedat ut argutis obvia turba trochis?' Dictus ἀπὸ τοῦ τρέχειν, *a currendo.* Inter ornamenta et phaleras refertur et apud Pollucem in Onomastico 'trochus.' Turneb. XXVII. 33. *Nannius.* *Trochive quiescit*] Trochus ad ludum puerilem est excogitatus.

381 *Ne spissæ risum tollant*] Ne frequentes spectatores cachinnentur, qui in Campum Martium spectatum venerunt et corona constiterunt. *Impune*] Merito.

382 *Qui nescit*] Qui caret arte. *Nescit*] Licet artis Poëtices sit imperitus, audet nihilominus componere carmina, et versificari. Atque hoc est, quod Epist. II. 1. 117. dixit, 'Scribimus indocti doctique Poëmata passim.' *Nannius.* *Quidni*] Verba sunt

Poëtæ indocti: Cur, inquit, versus non faciam, quum sim liber et ingenuus, &c.

383 *Liber et ingenuus*] *Liber* est, qui in præsens non servit: *Ingenuus* qui numquam serviit: 'libertus' idem, qui manumissus: 'libertinus' vero, qui inde natus. *Liber* itaque facit omnia, nisi impediatur legibus: atque huc allusisse puto Horatium. *Nannius. Census equestrem*] Repertus habere in bonis quadringenta millia æris. *Equestrem Summam*] In censendo deprehensus habere summam equestrem: secundum Budæanam supputationem, et ut colligit doctissimus Anglorum Tonstallus, decies mille coronatorum Gallicorum. *Nannius.*

384 *Vitioque remotus ab omni*] Liber ab omni infamia: quando non notatus censoria virga, cum pater equestri ordine dignus, cum liber ipse et ingenuus, quidni utatur hac libertate carminis fingendi? *Nannius. Vitioque remotus*] Nullis vitiis coopertus.

385 *Tu nihil invita dices, &c.*] Monet hic majorem natu Pisonum, ne nimium bonitate naturæ suæ confisus, præpropere sua Poëmata, si quæ compositurus sit, in lucem edat: sed prius acrium et fidorum censorum judicio permittat, quales tres enumerat. Tum etiam ne editionem nimis festinet, sed diu supprimat, quod jam præceptum XXVIII. est, cui duplex ratio annexa est: prior a facultate emendandi, posterior ab irrecuperabilitate famæ semel amissæ. *Piscat. Tu nihil invita*] Quantumcumque sis nobilis, si non faveat Genius, si Minerva artium præses parum tibi indulgeat, si denique non optimum adsit ingenium, a scribendo abstinendum. Per Metonymiam *Minerva* pro re ab illa inventa. Turneb. XVII. 17. *Nannius. Tu nihil*] Tu, o Piso. *Invita dices*] Repugnante natura, id est, tuo ingenio vel naturali propensione reluctante.

386 *Ea mens*] Ea est tibi prudentia. *Olim*] In posterum.

387 *In Metii descendat*] Metius iste, teste Porphyrione, iis temporibus summus criticus fuit, et perdiligens carminum æstimator. *Nannius. Metii descendat*] Sp. Metii Tarpæ, critici, de quo I. Sat. 10.

388 *Et patris*] Patris tui. *Nonumque prematur in annum*] 'Premimus' ea, quæ in lucem venire nolumus; 'edimus' vero, quæ luci et oculis hominum permittimus et emergere sinimus. Proverbium vulgatum quadrat in hanc rem, Ἡ κύων σπεύδουσα τυφλὰ τίκτει. *Canis festinans cæcos parit catulos.* Extemporalia immatura sunt, adhibendaque maturitas, ut res quasi longa mora concoquatur, nec edatur cruda. *Nannius. Nonumque prematur in annum*] In multos annos supprimatur, ut acriore lima corrigatur.

389 *Membranis intus*] Si libros domi contineas, ne foras exeant.

390 *Nescit*] Virgilius: 'Volat irrevocabile verbum.' Homerus ῥήματα πτερόεντα dixit. *Nannius. Missa reverti*] Vox ore emissa.

391 *Sylvestres homines*] Annectit narrationem de vario usu Poëseos, ad vim ejus ac præstantiam commendandam. Primum enim narrat quomodo Poësi usi sunt antiquissimi illi Orpheus et Amphion; qui carminibus suis complexi sunt præcepta moralia. Dein hanc narrationem specialem auget narratione generali de sapientia veterum: quæ narratio constat brevi ac succincta partium enumeratione. Tandem annectit epiphonema de sapientiæ istius effectu, fama sc. et gloria. *Piscator. Silvestreis homines*] Commemorat quid olim tractatum a summis Poëtis, qui omnia sacra civilia primum carmine complexi sunt. *Nannius. Sylvestres homines*] Homines feros et immanes. *Sacer interpresque Deorum*] 'Sacrum'

vocat 'Orpheum,' quod sacra ceremoniasque invenerit, vel, ut aliis placet, quod Poëtas deorum filios et προφήτας veteres dixerint. *Nannius.* *Sacer*] Vates divinus.

392 *Cædibus et victu fœdo*] Homicidiis et ἀνθρωποφαγίᾳ. Humana enim carne olim silvestres homines vesci soliti, membraque incisa in cibos vertebant. Et hanc barbariem primus sustulit Orpheus. *Nannius.* *Cædibus et victu*] Mutuis cædibus et victu ferino. *Orpheus*] Calliopes et Apollinis filius.

393 *Dictus ob hoc*] Nihil magis frequentatum apud Poëtas, quam Orphea convocasse tigrides, leones: quod scilicet homines brutos ac feroces in communem traxerit civilis vitæ societatem. Ovid. de Art. Am. III. 'Saxa ferasque lyra movit Rhodopeius Orpheus, Tartareosque lacus, tergeminumque canem.' *Rapidosque leones*] Vel ad celeritatem referendum, vel ad impetum, ut 'fluvios rapaces' dixit Lucretius, qui cum impetu feruntur. Alii legunt *rabidos*, id est, feroces. *Nannius.*

394 *Dictus et Amphion*] Tradunt Poëtæ hunc cantu suo Thebas condidisse. Solinus cap. XIII. 'Thebas condidit Amphion, non quod lyra saxa duxerit, neque par est ita gestum videri; sed quod affatus suavitate homines rupium accolas, et incultis moribus rudes, ad obsequii pellexerit disciplinam.' *Nannius.* *Amphion Thebanæ*] Amphion Jovis et Antiopæ filius, Musicus præstantissimus.

395 *Sono testudinis*] Cytharæ cantu. *Prece blanda*] Prece, quam cum sono sociabat, ut Musici faciunt.

396 *Fuit hæc sapientia*] Aliquando fuit hæc sapientia in Poëtis, ut docerent publica a privatis separare, &c.

397 *Publica privatis secernere*] Hæc nimirum officia veteris Poëticæ; quæ rem videlicet privatam a publicis dividebat. *Publica* totius sunt populi: 'privata' singulorum. *Nannius.*

398 *Vago*] Promiscuo. Nam paulatim leges in aliis atque aliis provinciis conditæ arctiores, præsertim maritales. *Vago*] Concubitu meretricio. *Dare jura maritis*] Tam viris, quam fœminis dare leges, quibus cogantur matrimonii castitatem inviolatam servare.

399 *Oppida*] Urbes ædificare. *Leges incidere ligno*] Tabulis ligneis antiquitus leges incidebantur, et sic a Solone conscriptæ fuere, vocabanturque tabulæ illæ ἄξονες. Apud Romanos in æs incidebantur, affigebanturque in foro, loco ad hoc destinato, ut populus legeret. *Nannius.* *Ligno*] In ligneis tabulis leges describere, cunctisque legendas proponere.

401 *Carminibus venit*] Queritur autem Horatius Poëtis omnem gloriam et honorem ademtum, postquam Theologicis atque civilibus relictis artibus, ad amores aliasque frivolas narrationes se contulerunt. *Post hos insignis Homerus*] Homerus primum exorsus bella scribere, auctor fuit, ut animi Græcorum ad fortia facta et virtutes incitarentur. *Nannius.*

402 *Tyrtæusque mares*] De hoc Justinus in Epitoma Trogi Pompeii lib. III. Fuit Tyrtæus ut genere Atheniensis, claudus, luscus, et omni membrorum parte deformis. Nota historia de Lacedæmoniis et Messeniis: quorum illi consulto oraculo jussi ducem ab Atheniensibus petere, Tyrtæum Poëtam membris mutilum receperunt. *Nannius.* *Mares animos*] Animos fortes et strenuos.

403 *Exacuit*] Excitavit et tanquam ad cotem acuit. *Dictæ per carmina sortes*] Vates deinde, inquit, et Phœbades Apollinis non nisi carminibus, idque plerumque Heroico, oracula retulerunt: unde etiam versum Heroicum oraculo Pythio debemus, ut auctor Plinius lib. VII. *Nannius.* *Sortes*] Oracula ab Apolline data.

404 *Et vitæ monstrata via est*] Ratio vivendi a Poëtis indicata: quale est carmen Empedoclis Physicum, et Lucretii de Rerum Natura poëma, ac Theognidis Moralia. *Nann.* *Gratia*] Amicitia regum carminibus comparata est.

405 *Pieriis tentata*] Carminibus Musarum, quæ Pierides appellantur. *Ludusque repertus*] Seriis relictis ad ludos ventum, repertæ fabulæ spectaculis exhibendæ. *Nannius.* *Ludus*] Oblectatio animorum, sc. Comœdiæ et Tragœdiæ.

406 *Et longorum*] Et requies animi post longos labores. Animos enim fessos versus et lyra relaxant. *Ne forte pudori*] Hæc, inquit, eo recensui, ut, quam olim res arduas poëtica tractaverit, cognoscas, et ne Musas contemnas, atque in Poëtarum referri numerum erubescas. *Nannius.* *Ne forte pudori*] Hæc dixi, o Piso, ne te pudeat Poëtam esse.

407 *Solers*] Perita. *Apollo*] Apollo inventor citharæ, qui Musis præest.

408 *Natura fieret, &c.*] Tractat hic quæstionem de causis efficientibus Poëseos. Et primum quæstionem proponit per oppositionem causarum duarum, naturæ scilicet et artis. Deinde respondet duas illas causas non esse separandas, sed conjungendas. Tum hanc sententiam illustrat a contrario, videlicet reprehensione ignaviæ, petulantiæ, atque ambitionis, et denique impudentiæ quorundam Poëtarum sui temporis. *Piscator.* *Natura fieret laudabile, &c.*] Multi affirmant posse solo ingenio quemquam Poëtam evadere: alii nihil ingenio, omnia institutioni atque arti tribuunt. Horatius alterum sine altero inutile ac mancum esse tradit. *Nannius.*

409 *Quæsitum est*] In controversiam vocatur, utrum Poëta nascatur, an fiat. *Studium sine*] Ars sine fœcundo ingenio.

410 *Rude quid prosit*] Ingenium arte non expolitum. *Alterius sic*] Sic natura et doctrina mutuis se opibus juvant.

411 *Conjurat amice*] Ostendit utrumque se invicem requirere, ita ut et natura et arte Poëtam formari dicendum sit. *Nann.* *Conjurat*] Consentit.

412 *Qui studet optatam*] Cum per se non sufficiat ingenium, omnia laboribus petenda esse pronuntiat, et in primis annis sudandum; idque exemplis eorum, qui ob coronam floribus contextam, mox marcidam futuram, innumeros subeunt labores. *Cursu contingere metam*] Loquitur de σταδιοδρόμοις, hoc est, iis qui in stadio currunt. Locus autem unde cursus initium erat, 'carcer,' ubi finis, 'meta' dictus. *Nannius.* *Cursu contingere*] Labore et opere ad finem pervenire sibi propositum.

413 *Multa tulit*] Mira sunt quæ de athletarum et cursorum abstinentia tradunt auctores. Antequam enim sese ad certamen ipsum accingebant, quotidie per aliquot menses in gymnasio exercebantur, verbera a magistro accipiebant, concubitu abstinebant, tenui cibo et vix ad vitam tolerandam sufficienti se sustentabant, frigida in potum dabatur: quæ omnia Græci voce ἀναγκοφαγίας comprehendunt, meminitque Aristoteles Polit. VIII. 3. *Nannius.* Vide et Pet. Victor. Var. Lect. XXXVII. 21. *Puer*] Παῖς ὢν, cum esset puer. *Sudavit et alsit*] Calorem sensit et frigora pertulit.

414 *Abstinuit Venere et Baccho*] Hoc est, libidine et ebrietate. Cui simile Terentii illud in Eunucho, 'Sine Cerere et Libero friget Venus.' Pet. Victor. Var. Lect. VI. 2. *Nann.* *Vino*] Romæ pueri vino abstinebant. *Qui Pythia cantat*] Tibicen, adhibitus ad canendas laudes Apollinis in Pythiis, id est, in ludis celebratis in honorem Apollinis, qui Pythonem serpentem occiderat, hic Tibicen didicit, &c.

Pythia cantat] Docet altero exemplo tibicinis, neminem cum arte nasci, sed magistrorum primo judicium subeundum esse. Pythia olim fuit Citharœdicum tantum certamen, ubi citharœdi de laude carminis certabant: quo respexit Horatius. Postea Empedocles etiam alia instituit certamina, ut palæstram, ut discum. Fuere et Pythia certamina in honorem Apollinis instituta, quæ initio singulis novenniis, post quinquennio quoque celebrata sunt: primus ea Apollini dicavit Diomedes. Turn. II. 25. *Nannius.*

416 *Non satis est dixisse*] In aliis est, *Nunc satis est dixisse, Ego mira, &c.* Si legas *Non satis est*, simplex erit Oratio; si vero *Nunc satis est*, oratio tota *εἰρωνικῶς* effertur. Nam id, quod videtur asseverare, miris modis negat. *Nannius. Nunc satis est dixisse*] His miseris temporibus. *Pango*] Compono, id est, Ego possum mira poëmata componere, inquit malus Poëta.

417 *Occupet extremum*] Metaph. ducta a lusu puerorum se mutuo ad currendum cohortantium, qui scabiem imprecantur ei, qui ultimus ad calcem pervenerit. Sic indoctus et gloriosus Poëta non vult in extremo ordine versari, sed suam ignorantiam tegit jactatione et audacia. *Mihi turpe*] Inhonestum post alios currere, non antevertere. *Relinqui* autem idem hic est quod Græcis ἀπολείπεσθαι. *Nannius. Relinqui est, &c.*] In cursu relinqui.

418 *Et, quod non didici*] Hæc verecundia stulta. Pueri hac ambitione plerumque laborant, ut quæ ignorant, simulent se scire, ne non videatur ingenium omnibus modis instructum. Verum vituperanda illa arrogantia: nemo enim tam doctus, cui non multa restent discenda. *Nannius. Et, quod non didici*] Et sane turpe est mihi (inquit malus Poëta) fateri, quod non didici.

419 *Ut præco ad merces*] Præceptum XXIX. quales carminum nostrorum auditores, censores, ac judices adhibere debeamus, nempe non adulatores, sed sinceros. Ad hoc præceptum transit reprehensione Poëtarum sui temporis, qui hac in parte delinquebant, et ita reprehensionem paulo ante institutam continuat. Reprehensionem autem hanc illustrat primum similitudine præconum: deinde expositione causarum adulationis, id est, beneficiorum quibus ditiores sibi comparant assentatorum gratiam et applausum. *Piscator. Ut præco ad merces*] Damnat eos, qui auditores corrogabant, et muneribus devinciebant, ut deprædicarentur. Hunc etiam morem taxat Martial. lib. VI. 'Quod tam grande sophos clamat tibi turba togata, Non tu Pomponi, cœna diserta tua est.' Cum comiter excipiuntur prandio, laudant Poëtam et lectorem. Sic Persius his verbis: 'Scis comitem horridulum trita donare lacerna.' Carpit similiter eos qui invitatiunculis corrogant auditorium, ad laudes decantandas. Tales assentatores dicuntur Plinio 'laudi cœnæ.' *Nannius. Cogit emendas*] Qui congregat.

420 *Assentatores jubet, &c.*] Sic Poëta locuples assentatores ad poëmata sua vel indoctissima laudanda beneficiis provocat.

422 *Si vero est unctum*] Si sit Poëta, qui unctum, id est, convivium lautum dare possit. *Unctum qui recte ponere possit*] Qui liberaliter in convivio tractat adulatores, qui munera dat, qui sportulas, qui tesseras, miror qui verum amicum a ficto dignoscat. Hoc malum divitiæ ferunt, ut nusquam internoscant veros a falsis amicos, sibique adulatores et gesticulatores concilient, unde recte Diogenes: Κρεῖττόν ἐστι ἐς κόρακας ἀπελθεῖν ἢ ἐς κόλακας. *Præstat in corvos quam in adulatores incidere.* Nam corvi non nisi cadavera devorant, adulatores vi-

vos etiam absumunt homines. *Unctum*] Quicquid laute et opipare instructum, id *unctum* vocamus. *Nannius.*

423 *Et spondere levi*] Et se vadem constituere pro paupere levi, qui quavis impellitur emolumenti spe. *Levi pro paupere*] Hoc est, infido, cui fides non habeatur. Græcis ἀναξιόπιστος dicitur paupertas, ut quæ suspecta. *Nannius. Atris*] Tristibus.

424 *Internoscere*] Distinguere.

425 *Beatus*] *Beatus* hic Horatius non pro divite et opulento, ut alias, sed cum quo bene agitur, quod ob stuporem suas adversitates non intelligat. Ita in Miscellaneis docuimus lib. III. *Nannius.* Vel tanquam beatus: quod si sciret, esset beatus, in hac saltem parte. *Beatus amicum, &c.*] Beatus, ut ipse se censet esse.

426 *Tu seu donaris*] Docet Horatius, quomodo adulatores possunt cognosci. *Cui*] Alicui.

427 *Tibi factos*] Ad versus abs te scriptos. *Ducere plenum*] Tecum adducere adulatorem lætitia affectum ob spem utilitatis.

428 *Pulchre, bene, recte, &c.*] Verba sunt assentatoris, poëmata tua ficte approbantis.

429 *Pallescet*] In admirationem ac stuporem rapietur. *Nannius. Superbis*] Ad hæc pallescet, quasi novo genere poëmatis obstupefactus. *Etiam stillabit amicis, &c.*] Non statim clamabit 'Euge,' sed prius contrahet pallorem, quasi extra sensum rapiatur, et quasi miraculum audiat, deinde lacrymabitur. Gaudium ingens et dolor ingens ex diversis caussis eumdem habent effectum, ut ostendit Alexander Aphrodisiensis in Problematis. *Nannius. Stillabit amicis Ex oculis, &c.*] Effundet lachrymas (quæ sunt ros oculorum) simulans se gaudere.

430 *Tundet pede terram*] Præ gaudio saltabit.

431 *Ut qui conducti plorant*] Ut præficæ, quæ in funeribus conductæ lacrymas excitant, queritantur, ploratum edunt, pectus tundunt, vellunt crines ob hominem defunctum, non minus quam liberi parentibus aut parentes liberis orbati solent; ita assentator et gesticulator plures ostendit affectus quam verus laudator. *Nannius.*

432 *Ex animo*] Τῆς καρδίας, vere, sine fuco.

433 *Derisor vero plus*] Assentator. *Movetur, &c.*] Movetur ficte, non ex animo.

434 *Culullis*] Id est, poculis; diminutivum a culeis. Hinc 'cululli' proprie calices fictiles, quibus Pontifices et virgines Vestales in sacris utebantur: postea promiscue pro omni genere poculorum usurpati. Horatius I. Od. 31. 'Dives et aureis Mercator exsiccet culullis,' &c. *Nannius. Urgere*] Poculis explorare.

435 *Torquere mero*] Vinum ingeniorum lene est tormentum. *Perspexisse*] Ad plenum cognoscere. *Nannius.*

437 *Numquam te fallant*] Si conditurus es carmen, et amici judicium adhibiturus, perspice an censuram ingenuam ac candidam adhibeat. Nam laudabit forte omnia, ut beneficiolum aliquod exsculpat, ut vulpecula illa Æsopica. *Nannius. Animi sub vulpe*] Animi dolosi, vafri, insidiosi.

438 *Quintilio si quid recitares*] Quintilio Varo Poëtæ Cremonensi. Hic fuit alienorum scriptorum sincerus et incorruptus judex: de hoc Quintilio vide I. Od. 18. et 19.

439 *Melius te posse negares*] Si negares te melius posse id præstare, postquam bis vel ter, id est, sæpius tentasses.

440 *Delere jubebat, &c.*] Quintilius jubebat adhuc corrigere, vel certe discindere, ne carmina legerentur.

441 *Et male tornatos incudi*] Et versus non satis rotundos, id est, male perpolitos emendare. Duæ sunt Me-

taph. a fabris lignariis et fabris ferrariis ductæ.

442 *Vertere nolles*] Corrigere.

443 *Nullum ultra*] Nullum amplius verbum dicebat.

444 *Quin sine rivali*] 'Rivales' dicuntur, qui eandem amant, quasi ad unum eumdemque rivum, potum veniant; alioqui 'rivales' sunt, qui ex eodem fonte rivos ducunt. Nonius Marcellus, 'Rivales dicti sunt, quasi in unum amorem derivantes.' *Nannius.* *Sine rivali*] Sine æmulo.

445 *Vir bonus et prudens*] Occasione exempli Quintilii, exponit nunc in genere officium boni et prudentis emendatoris, cujus officii partes septem enumerat; quæ tamen ad quatuor revocari possunt. Primo, ut tollat supervacanea; versus scilicet inertes et ambitiosa ornamenta. Secundo, ut addat, quæ desiderantur, hoc est, parum claris lucem det. Tertio, ut commutet deteriora cum melioribus, nempe minus significantia cum significantioribus, sententias ineptas cum acutis, &c. Quarto, *μετάθεσις.* Verba enim in versibus alio atque alio loco collocata numerum faciunt molliorem; ut, 'Si curat cor spectantis,' &c. Melius sic, 'Si cor spectantis curat,' &c. *Piscator.* *Vir bonus et prudens*] Hæc duo in censore requiruntur, ut sit candidus, sincerus, et peritus. Talis admonebit, quæ vitiosa sint, nec quidquam subterfugiet aut subticebit, quod dedecori esse possit scriptori. *Nannius.* *Inertes*] Versus arte carentes.

446 *Duros*] Malesonantes. *Allinet atrum*] Transverso calamo notabit et lituram inducet.

447 *Ambitiosa recidet*] Crebriora epitheta et ornamenta nimis florida amputabit.

448 *Parum claris lucem dare coget*] Obscuris lucem adferet et illustrabit. Maximum autem in oratione vitium obscuritas; nam totum sermonis officium extinguit, cum in hoc adhibeatur, ut intelligatur. *Nannius.* *Parum claris*] Parum apertis.

449 *Arguet ambigue dictum*] Amphibologias vituperabit. *Notabit*] Signo calami.

450 *Aristarchus*] Fiet castigator severus, qualis Aristarchus Grammaticus clarissimus, qui in Homeri versibus seligendis germanis, et in nothis rejiciendis, judex fuit acerrimus. *Nec dicet*] Sic ut multi adulatores dicunt.

451 *Nugis*] In re levi. *Hæ nugæ*] Hæc vitia, (inquit Horatius,) quæ nugas esse ducis, Poëtam, semel ab assentatore deceptum, in mala seria deducent, ita ut optimum se Poëtam esse sibi persuaserit. *In seria ducent mala*] Id est, in publicam et apertam reprehensionem, si non fuerit emendatus. *Nannius.*

452 *Exceptumque sinistre*] Male delusum ab amico adulatore.

453 *Ut mala quem scabies*] Hic exponit, quid evenire soleat Poëtæ vesano, id est vanæ gloriæ cupiditate laboranti, quique emendari recusat: illum, nempe, a sapientibus fugi, a pueris exagitari, dicit. Et hoc illustrat tribus similibus: Comparat enim ambitionem stulti Poëtæ primum porrigini, deinde morbo regio, tum lunatico. Tum similitudinem aucupis in foveam lapsi addit: ubi describit ambitiosi Poëtæ gestum, et aucupis querelam per prosopopœiam exponit. *Piscator.* Turneb. VI. 25. *Ut mala quem scabies*] Qui sapiunt non secus timent fugiuntque malum Poëtam, quam illum quem scabies, &c. *Morbus regius*] Icteritia, qua facies tota hominum fit crocea.

454 *Fanaticus error*] Turneb. XIX. 9. *Fanaticus error*] Morbus fanaticus, quo laborant furiis correpti. *Diana, &c.*] Diana lymphatos efficit.

455 *Vesanum tetigisse timent*] Poëtam furore quodam, non studio et doctrina cum ingenio conjuncta excita-

tum. *Timent*] Qui sapiunt, vesanum tamquam scabiosum fugiunt. *Nannius.*

456 *Agitant pueri*] Persequuntur. *Incautique*] Parum cauti.

457 *Hic dum sublimes versus*] Hic plurimum sibi tribuens. *Sublimis*] Μετέωρος, qui vultu in cœlum sublato incedit. *Nannius.* Guil. Canter. Novar. Lect. IV. 12. *Ructatur*] Dum putidos versus quasi ructus edit. *Et errat*] Et errat animo et corpore.

458 *Si veluti merulis intentus, &c.*] Si, ut auceps qui merulis avibus insidias struit, in foveam, (id est, in perspicuos errores) incidit.

459 *Licet, succurrite*] Quamvis longum, id est, diu clamet, io cives, succurrite, succurrite.

460 *Clamet, Io cives*] *Io* vox jubilantis, ut in triumphis; hic vero quiritantis, dum Quiritum opem implorat. *Non sit qui tollere curet*] Quia ignorat an ultro se dejecerit, an si extractus eodem se præcipitabit. *Nannius. Tollere curet*] Attollere.

461 *Demittere funem*] Demittere funem in foveam.

462 *Prudens huc*] An sciens et de industria.

463 *Servari nolit*] Servari non vult ne emendetur. *Dicam Siculique Poëtæ*] Ne videatur incredibile tantum inesse Poëtis furorem, ut cupiant perire, et si admoveas manum auxiliatricem, habituri sint pro maleficio, non pro beneficio, narrat mortem Empedoclis Agrigentini, qui avidissimus gloriæ, in Ætnam insiluit, ut hominum opinione in cœlos sublatus putaretur. *Nannius. Siculique Poëtæ*] Empedoclis Agrigentini.

465 *Frigidus Ætnam*] *Frigidus*, stultus et vecors. Nam quibus sanguis est frigidior, corde sunt plerumque vecordiore. Elegans hic est antithesis, qua frigiditas bilis atræ opponitur ardoribus ignis Ætnæ. *Nannius. Frigidus Ætnam*] Frigidus præsentis mortis horrore; vel, Frigidus, id est, atra bile affectus. Est enim Melancholia frigidissima.

466 *Poëtis, &c.*] Poëtis qui se nolunt corrigi.

467 *Invitum qui servat, &c.*] Vide Pet. Victor. Var. Lect. x. 22. et XXXVI. 21. *Idem facit occidenti*] Idem facit ac si occideret. *Idem* pro *simile.*

468 *Si retractus erit*] Ab Ætnæ incendio.

469 *Fiet homo*] Fiet rationis particeps et sanus. Insanus enim, homo non est. *Et ponet famosæ*] Nec deponet amorem, id est, curam non abjiciet famosæ mortis, id est, mortis infamis. Nam seipsum occidere, quod fecit Empedocles, infame est.

470 *Nec satis apparet*] Hic furorem ambitiosi Poëtæ aliis similibus declarat. Primum comparat illum furioso, qui ob nefanda scelera furiis exagitatur: dein comparat cum urso, qui e caverna eruperit: postremo comparat eum hirudini, qui cutem invaserit. Atque ita hanc de Arte Poëtica præceptionem concludit, ut doceat plurimum referre, ut Poëta non sit ambitiosus; sed contra, ut in poëmatis suis vitia quam diligentissime inquiri curet, eaque demonstrata emendare studeat. *Piscator. Nec satis apparet cur versus factitet*] Non satis perspicuum est, utrius sceleris pœnam luat malus Poëta, dum versus factitet; sepulchrine violati, an sublati bidentalis.

471 *An triste bidental Moverit*] Omnis locus, fulmine ictus, statim erat religiosus. At sacer fiebat, ara ibidem extructa, et sacrificio facto. Sacrificium autem ex bidentibus ovibus. Unde et 'bidental' vocarunt Romani locum fulmine tactum, et bidentibus ovibus expiatum, consecratumque. Eum locum nec ingredi, nec calcare fas erat; sepiebantque eum muro, ut ingressus arceretur. *Salmas.*

In patrios cineres] In patrium sepulchrum. *Minxerit in patrios cineres*] An violarit sepulchrum patris, id est, furore divinitus plectatur propter violatum sepulchrum patris. Nihil tam sanctum, quam religio sepulturarum: unde in medio belli tumultu petebant victi inducias ad sepelienda mortuorum cadavera, quod illis non negabatur. *Nannius*. *Bidental*] Locum in quem fulmen decidit, ita appellatum, quod hostiis bidentibus et ara extructa a sacerdote expiaretur.

472 *Moverit incestus*] *Incestus*, impius, flagitiosus. 'Incesta' ea sunt, ubi 'cestus' non adest. Est autem 'cestus' Veneris cingulum, quo amores conglutinantur. 'Incestum' vitium est, quod vel in Vestalem, vel inviduam, vel in cognatam committitur. *Nannius*. *Moverit incestus*] Pollutus flagitio, in sororem, sacerdotem, vel affinem commisso. *Certe furit*] Quæ ergo causa vel culpa siet, qua iste ambitiosus poëta sibi attraxerit furorem, non constat: hoc saltem planum, eum furere. *Piscator*. *Ac velut ursus*] Poëta, qui molestus sua ubique ingerit carmina, similis urso hactenus in carcere clauso, qui posteaquam ruptis cancellis evasit, omnia perturbat: quem ut fugiunt omnes, ita et insania Poëtæ fugienda. *Nannius*.

473 *Valuit si frangere*] Si forte potuit frangere. *Clathros*] Sepimenta vel cancellos, quibus feræ tanquam portis, e cavea ne exeant, coërcentur.

474 *Recitator acerbus*] Poëta in recitandis carminibus suis molestus.

475 *Quem vero arripuit*] Quem auditorem nactus fuerit.

476 *Non missura cutem nisi plena cruoris hirudo*] Poëta φίλαυτος, sibique nimium placens, quasi hirudo est: hodie sanguisugam vocant, animal reptile aquatile, quod natantes invadit: Græci αἱματοπότας appellant. Hoc autem Horatii carmen proverbio usurpatur in eos, qui hominem garrulitate molestiaque enecant, nec dimittunt. *Nannius*. *Non missura cutem nisi*] Tanquam sanguisuga, quæ tam diu hæret corpori affixa, donec sanguine completa exciderit.

APPENDICIS

LOCO ADDITA QUÆDAM.

I. Sat. 6. 22.

De corrigiis seu ligulis calceor. patricior.] Patricii calcei quatuor corrigias seu ligulas habebant, quæ ad medium usque crus perveniebant, quod Horatius innuit: 'Nam ut quisquam insanus nigris medium impediit crus.' *Pellibus*] Id est calceus hic altius crus tegebat. Quum enim calcei plebeii unicam tantum ligulam sive corrigiam haberent, qua religabantur; patricii quatuor corrigiarum erant, ut Isidorus ait, quæ inter se implexæ ad medium usque crus ascendebant: atque has corrigias Seneca 'lora patricia' vocat. Vide Martial. II. 29. Has autem corrigias in calceis patriciis et senatoriis ex nigra aluta fuisse indubitatum est. Et ex Juvenal. elicitur, haud quaquam totum calceum, sed partem solummodo superiorem ad tibias pervenientem

nigram fuisse, ut Sat. vii. 'Adpositam nigræ lunam subtexit alutæ.' Si enim lunula hæc, quæ circa talos adsuta erat, subtexebatur nigræ alutæ; ergo pars quidem calcei quæ supra talos erat, et crus impediebat, ex nigra aluta erat; non illa quæ talos et pedem tegebat: unde mihi persuadeo corrigias quidem et lora patricia ex nigra aluta fuisse; non vero ipsos calceos, qui vel albi erant, vel coccinei, vel aurati, vel etiam *κεντητοί*. Vide Martial. vii. 32. Tamen etiam aliqua differentia fuisse videtur inter calceos patricios et senatorios in ipsa inflexione ligularum, quod elicio ex Zonara Annal. lib. ii. *Τοῖς γὰρ εὐπατρίδαις*, inquit, *τὰ ὑποδήματα ἀστυκὰ καὶ τῇ ἐπαλλαγῇ τῶν ἱμάντων καὶ τῷ τύπῳ τοῦ γράμματος ἐκεκόσμηντο*. Alterum patricii calcei ornamentum erat lunula adsuta. Luna autem, ut Isidorus ait, in eis non sideris formam, sed notam centenarii numeri significabat, quod initio Patricii senatores centum fuerint. Communis doctorum opinio, fuisse fibulam eburneam lunæ corniculantis specie, in malleolo pedis: quæ tamen non satisfacit mihi; video enim in antiquis statuis fibulas calceorum non apponi malleolis pedum, sed in superiori parte pedis. Alii per lunulam patriciam uncinum intelligunt, in fronte prima calcei infixum; unde uncinatos sive repandos calceos cum lunatis confundunt; ita Cl. Salmasius in notis ad dedicat. Statuæ Regillæ, et Boxhornius ad Quæst. Rom. quos satis refellit Philostratus, dum ait, lunulas has non in parte anteriore calcei, sed circa talos et malleolos pedis fuisse appositos. lib. ii. de Vitis Sophistar. in Herode Attico ubi videmus lunulam Patriciorum fuisse *ἐπισφύριον ἐλεφάντινον μηνοειδές*. Unde arbitror antiquorum Heroum ocreas, quæ erant *ἑανοῦ κασσιτέροιο*, id est, *ex candido stanno*, circa talos aut malleolos pedum ornamenta quædam habuisse ex argento vel auro, quæ Homerus *ἐπισφύρια* vocat, quia malleolos pedum tegunt: atque ita etiam Patricios Romanorum calceos eodem in loco ornamenta eburnea ad formam mediæ lunæ habuisse, quod a Philostrato *ἐπισφύριον ἐλεφάντινον μηνοειδὲς* vocatur. *Rubenius.*

i. Sat. 6. 25.

De Tribuni laticlaviis] Tribuni alii ex equestri ordine, alii ex plebe militum legebantur: et illi qui ex equestri aut senatorio genere erant, laticlavii dicti; plebeii vero Tribuni angusticlavii. Equites autem qui ad Senatorium ordinem aut per urbanos honores aut per militiam adspirabant, facile latum clavum adipiscebantur, etiam ante honores gestos. Ita Metius Celer, Equestri genere natus, primis stipendiis jam latum clavum gestabat. Statius, 'puer hic sudavit in armis Notus adhuc tantum majoris munere clavi.' Ita et Severus longo tempore antequam tribunatum gereret latum clavum impetravit a D. Marco, ut Spartianus de eo refert: imo equites, etiamsi antea latum clavum nondum obtinuerant, cum tamen ad Tribunatum perveniebant, eum adipiscebantur: hinc Seneca ait, eos 'Senatorium per militiam auspicari gradum.'

Ut igitur in urbe ii laticlavii, qui Senatorio vel Equestri genere orti *ἐπὶ τῇ τῆς βουλῆς ἐλπίδι* latum clavum portant; ita et Tribuni laticlavii sunt, non solum qui ex senatu lecti sunt; sed qui ex Equestri vel Senatoria stirpe ad Tribunatus dignitatem pervenerunt, ea spe, ut per Tribunatum in Senatum ingrediantur. Etenim tam expedita erat via per Tribunatum ad Senatoriam dignitatem, ut etiam Senatu moti regrederentur in Curiam per eum. Horat. i. Sat. 6. 'Quo tibi Tulli Sumere depositum

clavum fierique Tribunum.' Hic enim Tullius Senatu motus, atque ita deposito clavo lato, in Equestri ordine consistens, ut rursus Senatorium ordinem acciperet, militiæ se dederat, atque ita ad Tribunatum perveniens, latum clavum iterum sumpserat. Male etenim Torrentius, qui tribunum plebis eum factum credit.

Tribuni ergo Laticlavii sunt, non qui Senatores sunt, sed qui ex equitibus Tribunatum militum gerunt, ut per eum ad Senatorium ordinem perveniant. Laticlavia enim dignitas non ipse ordo Senatorius est, sed gradus ad eum. Non recte ergo Casaubonus in Sueton. August. hos juvenes laticlavios secundi ordinis appellatos fuisse existimat, primo gradu iis concesso qui domum Augustam vel sanguine, vel affinitate, aut aliqua necessitudine, contingerent: et adfert locum Statii in Præfatione lib. IV. Sylvar. 'Proximum et Lyricum carmen ad Septimium Severum juvenem, uti scis inter ornatissimos secundi ordinis:' cum tamen ipse Statius hunc Septimium contentum arcto lumine purpuræ vixisse testetur. Rectius igitur Domitius secundum ordinem Equestrem interpretatur. *Rubens.*

I. SAT. 6. 27.

De calceis Romanor. ac primum de mulleis] Horat. 'Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus Pellibus et latum demisit pectore clavum.' Olim in ipso nascentis Reipub. exordio, tam Senatores, quam alii, perones, id est, calceos cavos ex crudo corio portabant, soli illi, qui magistratum curulem gesserant, calceos ex aluta habebant, et quidem mulleos, id est, rubros aut puniceos. Festus in 'mulleos.' Aperte id Cato indicat lib. VII. Origin. 'Qui magistratum curulem cepisset, calceos mulleos alutacinatos, cæteri perones.' Qui locus mirum in modum torquet interpretes. Ego accedo iis, qui 'mulleos alutatos' legunt, aut, si mavis, aluminatos; sic enim et Marcellus 'pellem aluminatam' dicit. Illo igitur tempore, de quo Cato loquitur, non alii calcei ex aluta in usu erant, nisi mullei, qui vel nomen a colore mulli piscis acceperunt, ut Isidorus asserit, vel id nomen pisci illi a colore mulleorum calceamentorum, ut Fenestella existimat, datum.

Hos autem mulleos Albanorum reges portarunt, deinde et Romanorum reges: sed expulsis regibus et Reipub. forma mutata, mulleorum usus perstitit penes eos, qui magistratum curulem gesserant, si Festo credimus; nec tamen existimo, eos semper et ubique iis calceis usos, sed diebus solennibus solum, et quando ludos celebrabant, aut thensas ducebant; hinc enim etiam palmatam et cætera ornamenta portabant: unde credo etiam calceos mullos inter insignia triumphantium fuisse; illi enim eodem, quo prisci Romæ Reges cultu utebantur, ut Dionysius tradit; atque ita conjunguntur vestis triumphalis et calcei punicei in veteri inscriptione de C. MARIO. DE. MANVBIEIS. CIMBRICEIS. ET. TEVTONICEIS ÆDEM. HONORI. VICTOR. FECIT. VESTE. TRIVMPHALI. CALCEIS. PVNICEIS. Julius Cæsar autem insolens in eo visus est esse, quod diebus etiam non festis mulleos calceos gestabat, nempe ut se ab Regibus Albæ oriundum testaretur. et Dio lib. XLIII. dicit fuisse solo alto et colore puniceo; unde Salmasius haud male colligit, hos mulleos eosdem fuisse cum Tuscis aut Tyrrhenicis calceis. Quod si verum est, longe sane differebant a patriciis aut senatoriis Romanor. calceis, qui cavi erant, et totum pedem tegebant, cum Tyrrhenici ex sandaliorum genere essent; et sane mulleos similes esse cothurnorum, Isidorus ait: utrique enim punicei, et solo alto;

utrique etiam tibiatim calceabantur: de cothurnis Virgil. ‘purpureoque alte suras vincire cothurno.’ Crepidæ autem seu sandalia appellantur omnia calceamentorum genera, quæ digitos pedum haud includunt. Postea tamen omnes Romani cœperunt uti calceis ex aluta, qui tamen ut perones erant, et totum pedem tegebant; quos ideo Tertullianus Perones effœminatos vocat, quia crudi perones magis viriles sunt. Patricii tamen calceis a plebe differebant, quos recentiores cum mulleis confundunt: male. Si enim omnes patricii iis utebantur, non video, quare Jul. Cæsar notatus, Julium enim Patricium fuisse omnes norunt. Adhæc mullei erant crepidæ; quum calcei urbani Romanor. tam patricii quam plebeii cavi essent, et totum pedem tegerent. *Rubenius.*

I. SAT. 6. 28.

Definiuntur clavi ex Rubenii sententia] Ego censeo clavos vestium fuisse zonas quasdam ex purpura, auro, vel alio colore, quæ non quidem ad extremitates vestium assuebantur, sed per medias vestes rectæ veluti viæ quædam deducebantur. Zonæ vero per mediam tunicam transversim ducebantur. Ac dico ex auro, purpura, vel alio colore: quidam enim clavi aurei erant, quidam albi, alii purpurei, alii punicei, alii etiam picti. Addo quæ non ad extremitates vestium assuuntur, sed per medias vestes deducuntur, ut clavos distinguam a limbis aut segmentis, quæ imas vestium oras ornat, et a purpurea prætexta. Adjunxi ‘veluti viæ quædam,’ secutus Tibullum: ‘Illa gerat vestes tenues quas fœmina Coa Texuit auratas disposuitque vias.’ Servius ad Æneid. IV. de virgatis sagulis Gallorum, ‘quæ habebant in virgarum modum deductas vias.’ Sic et H. Rabanus Maurus de institut. Clericorum de Dalmatica: ‘Habet quoque et purpureos tramites ipsa tunica a summo usque ad ima, ante et retro descendentes.’ Dixi etiam per medias vestes, ut includam non solum tunicæ clavos, sed etiam eos qui chlamydes, lænas, trabeas, pænulas, mappas, mantilia, &c. ornabant. *Rubens.*

Scutulatæ vestes quæ? Salmas. ad Vopisc. fol. 405. et 513. contendit scutulam idem esse quod virgam, atque hinc virgatas et scutulatas vestes easdem esse: sed negamus omnes virgatas scutulatas fuisse. Scutulam enim appellarunt veteres omne id quod Rhombi figuram habebat. Sic in emplastratione Plin. XVII. 16. jubet eximi scutulam ex Catone quatuor digitorum longitudinem et trium latitudinem. Sic et in pavimentis scutulæ dicuntur, quando a rhombis distinguuntur, Vitr. VII. 1. Hinc et lances ῥομβοειδεῖς scutulas aut scutellas vocarunt. Martial. lib. XI. ‘Et leves scutulas cavasque lances.’ Nam quod Salmasius ait, cum scutulæ rotundæ fuerint non quadratæ, ab his scutulatum rete et scutulatas vestes dici non posse; profecto fugit eum ratio: scimus enim plerasque antiquorum lances quadratas fuisse, non rotundas. Vide Juvenal. Sat. II. 97. *Rubens.*

De Umbone togæ: in quo explicando viri docti valde æstuant. Optime omnium Lipsius, qui ait, Latinos, vestis positum, qui ad pectus exibat in tumorem, umbonem vocasse: cui assentior, et existimo umbonem dictum fuisse partem illam togæ quæ circa humerum sinistrum in varias rugas contracta descendebat in pectus et imponebatur balteo illi qui sub humero dextro ad sinistrum oblique ducebatur atque ita umbonem cingebat: ut enim umbo dicebatur σιδηρᾶ κόγχος, quæ aptabatur clypeo supra duplex tabulatum, Polybio teste; ita etiam

umbo dicebatur in toga pars illa togæ quæ imponebatur duplicatæ togæ, et umbonis quidem partem de lævo ita promittebant, ut infra balteum ipsum descenderet. At umbo togæ a Macrobio 'artifex nodus' vocatur; quia totam togæ structuram stringebat. Tum in prætextis, umbo, si non totus purpureus, saltem purpuratus erat; namque eum magna ex parte formabat summa togæ ora, quæ purpurea erat; non enim solum prætexta purpuram in infima ora, sed circum circa habebat. *Rubens.*

FINIS NOTARUM VARIORUM.

NOTITIA LITERARIA

DE

Q. HORATIO FLACCO,

EX JO. ALB. FABRICII BIBLIOTHECA LATINA, A JO. AUG. ERNESTI AUCTIUS EDITA, LIPS. 1773. LIB. I. CAP. 13.

Horatii ætas.

Q. Horatius Flaccus[1] Venusii Apuliæ natus est vi. Id. Decembr.[2] L. Aurelio Cotta et L. Manlio Torquato Coss. anno U. C. 689. ante Christum 65. 'Lyricorum fere solus legi dignus,' judice jam olim Quintiliano, cum plures hujus generis poëtæ[3] extarent, Titius, Cæsius Bassus, et alii, quorum scripta quod abolita sint, huic Quintiliani censuræ tribuendum putant Barthius lvi. 11. Advers. ejusque familiaris Christ. Daumius libro erudito de amissione Latinarum radicum p. 61. Vita decessit Horatius Epicuri favens[4] dogmatis, at non ineptus morum scriptorumve censor, Mæcenati atque inde Augusto mire probatus, eodem quo Mæcenas[5] anno U. C. 746. C. Marcio Censorino et C. Asinio Gallo Coss. anno ætatis 57. ante Christum 8. viginti ante mortem Augusti Imp. Sed de universis Poëtæ rebus carminumque plerorumque, quo scripta sunt tempore, accuratiorem notitiam lector petet ex Horatii vita chronologica, quam in lucem dedit antiquitatis ac rei

1 Φλάκκος ὁ ποιητὴς Plutarcho in Lucullo, pag. 518. ubi respicit hæc Horat. Epist. i. 6. 40. 'chlamydes Lucullus, ut aiunt, Si posset centum scenæ præbere,' &c.

2 Vide antiquum Vitæ Horatii scriptorem, [supra p. 15. sqq.] quæ ad Suetonium auctorem vulgo refertur. Venusia εὐτείχιστος dicitur Polybio iii. 90. *Venusium* vocat Scholiastes Horatii vetus ad Sat ii. 1. alii *Venusiam*.

3 De his aliisque Lyricis Latinis Vossius iii. 15. Institut. Poëtic.

4 Addictus, nolui dicere, quia Epist. i. 1. se ipse dicit, 'Nullius addictum jurare in verba magistri.' Confer D. Rappoltum in Horat. p. 27. 36. &c.

5 Mæcenas decedens prior Horatium Augusto commendavit his verbis: 'Horatii Flacci, ut mei, esto memor.'

chronologicæ, ut insignibus speciminibus demonstravit, haud vulgariter peritus Jo. Massonus, præmissa Horatii effigie, quam exhibet quoque Jac. Gronovius T. III. Thesauri Antiq. Gr. Liter. sss. Extat quoque effigies Horatii in duplici nummo apud Sigebertum Havercampum diss. de numis contorniatis p. 152. Vitam Horatii, quæ Suetonio auctori tribuitur, ex Codice Ms. vulgavit Pet. Nannius cum castigationibus suis Miscellaneor. III. c. 2. (Tom. I. Lampadis Artium Gruterianæ pag. 1261.) Vita Horatii a Jo. Masson [1] scripta prodiit Lugd. Bat. 1708. 8. Videndus etiam de Horatio Tanaq. Faber lib. II. Epist. 47. Idem Massonus in Hist. critica Reip. Literar. quam Gallice edidit Tom. V. p. 51. sq. defendit carmina in libris Odarum, Satiras, et Epistolas singulas ab Horatio, prout ferret occasio, fuisse scriptas vario tempore separatim, et deinde ab eodem in libros redactas: neque adeo videri credibile, quod eruditissimo Bentleio persuasum fuerit, (v. præf. ejus ad Horatium ab ipso curatum,) nihil nisi Satiras primo libro comprehensas scripsisse Horatium anno 26. 27. 28. aut librum secundum Satirarum anno 31. 32. 33. Epodon librum anno 34. 35. librum primum Odarum a. ætatis 36. 37. 38. secundum 40. et 41. tertium anno 42. 43. Epistolarum librum primum, anno 46. 47. librum quartum Odarum Carmenque sæculare 49. 50. et 51. Librum secundum Epistolarum et Artem poëticam nulli certo tempori idem Bentleius assignavit.

De Philosophia Horatiana extant diatribæ Jo. Guil. Bergeri, Viteb. 1704. 4. et Henningi Forelii, Upsal. 1706. 8. Dan. Heinsii de Satira Horatiana liber sæpius editus: nec minus dignæ lectu et amœnæ Jo. Jac. Mascov exercitationes binæ ad Satiras Horatii, Lips. 1714. 1716. 4. Ad locum vero Odæ 34. libri I. ubi, palinodiam canentis in modum, Epicuro videtur renuntiare, et retrorsum vela dare ab insanientis illius sapientiæ erroribus, conferre licebit dissertationem Georgii R. JCti adversus Massonum, insertam Novæ Bibl. librorum Halensi P. 19. p. 789. sq. Horatius dulci majestate sua Pindari [2] imitator, unde ‘ Pindaricum’ appellat Venantius Fortunatus lib. V. carminum cap. 6. Idem IX. 7. ‘ Pindarus Graius meus, inde Flaccus.’ Julius vero Cæsar Scaliger VI.

1 History of the Works of the Learned a. 1708. p. 280. Bibl. choisie de M. le Clerc Tom. XIV. pag. 223. Boeksaal van Europe 1707. II. p. 288.

2 Vide infra, ubi de Francisci Blondelli et Hudarti de la Motte scriptis, quibus Pindarum cum Horatio conferunt.

Poëtic. p. 811. 812. Horatium præfert Pindaro, et aliquas illius Odas (ut lib. IV. Od. 3. [1] et libri III. 9.) ita miratur, ut malit tales a se compositas, quam Pythionicarum multas Pindari et Nemeonicarum: 'Quarumque similes,' inquit, 'malim composuisse, quam esse totius Tarraconensis rex.' Confer Menagii Anti-Bailletum cap. 27. et Pet. Francii Orationes p. 601. ubi Horatium Juvenali præfert. Is. Casauboni liber 'de Persiana Horatii imitatione' commentario ejus in Persium subjicitur, Paris. 1605. 1615. 8. Franciscus Petrarcha,[2] vir sui sæculi doctissimus, dicere solitus est, se ex nullo poëta Latino evasisse meliorem, quam ex Horatio.

Horace[3] nous instruit comme un ami commode,
Sans trop s'assujettir à l'art, à la méthode.
Son tour vif et naïf enchante ses lecteurs,
Et leur fait mépriser ses fades traducteurs.

[Horace still charms with graceful negligence,
And without method talks us into sense;
Will like a friend familiarly convey
The truest notions in the easiest way, &c.

POPE, Essay on Criticism, Part III. vs. 653.]

Qu' Horace[4] connut bien l'élegance Romaine!
Il met le vrai dans tout son jour,
Et l'admiration est toujours incertaine
Entre la pensée et le tour.
Sublime, familier, solide, enjoué, tendre,
Aisé, profond, naïf et fin,
Digne de l'Univers, l'Univers pour l'entendre
Aime à redevenir Latin.

Horatii[5] carminum lectione delectati sunt duo Imperatores sapientissimi, Augustus et Severus. Est vero, in Odis præsertim, elaboratissimus, sublimis, suavis, emendatissimus, et in epithetis

1 In libri IV. Oda 3. sonus mutis piscibus dandus intelligendus est de testudine, ut probe observavit Thom. Molyneux, Medicus Dublinensis, Novell. Reip. literar. a. 1703. mense Sept. p. 256. sq. [Hæc simpliciora sunt et veriora his quæ in Transactt. Philoss. T. XXIII. n. 282. 3. disputantur, quasi hic alludatur ad originem testudinis ab animali cognomine. *Gesner. in Horat.* l. c.]

2 Georg. Fabricius præfat. ad Horat.

3 Mr. Pope, Essais sur la Critique, chant. III.

4 Poësies de M. Houdart de la Motte, Tom. II. p. 82.

5 Biblioth. Schraderiana n. 1885. in fol.

deligendis, ut Petronii verbo dicam, curiosa ejus felicitas: præcipuus in Satira, doctor in poëtica arte unice audiendus: eximius philosophus in Epistolis. In carmine elegantiam et peritiam numerorum ei tribuit Ovidius, in argumentis sapientiam et calliditatem Persius, diligentiam elucubratam Juvenalis, sublimitatem auctor vetus sed non nominatus, jucunditatem, gratiam, varietatem Quintilianus, solertiam Apuleius, in sermone puritatem et nitorem idem Quintilianus: in Satiris eum esse emendatissimum Lactantius. Imitatus est in Odis potissimum cum Pindaro Alcæum et Sapphonem: epitheta sumsit ab Homero et Sophocle. In libro Epodon secutus est Archilochum, in Satiris Romanos illos Ennium et Lucilium. Sed Horatio [1] nihil hoc in genere præstantius est, qui ut omnes vitæ rationes in Satiris suis complexus fuit, ita floseulos suppeditat, quibus mirum in modum ornare sermonem nostrum possumus. Ego certe Satiras ejus omnes memoriæ mandari velim, tum in vita ipsa, tum in sermone usui futuras. Elegantissima omnia sunt, dictio nitida, et, si numeros tollas, sermoni soluto apta. Urbanitas in eo mira, sales candidi, ex abdito erutæ sententiæ, argutiæ non coactæ, meræ Charites, omni occasioni aptæ. Summum in illo viro ingenium fuit, nec immerito Augusto et Mæcenati in deliciis, cujus genium satiricum nemo ex antiquis, nemo e recentioribus, ulla imitatione assecutus est. Jo. Caselius, in Νέῳ suo, Horatium vitæ magistrum commendans, 'Affirmare non dubitem,' inquit, 'qui in hoc poëta multum operæ posuerit, eumque ita perdidicerit, ut ejus versus non in ore natos aut extemporales, ut putatur, non memoria teneat, (nec vero non sunt, qui hoc præstiterint,) sed probe intellectos ad usus vitæ transferat; hunc posse rebus suis suorumque recte in omnibus aliquid boni consilii invenire: nec minus idem patriæ recte consulat, præsertim si et ad historiam se conferat, spectans id, quod potissimum ostendimus.' Bentleio in notis p. 64. Horatius dicitur 'magnus novator,' quod ex Græcis in Latinam linguam felici audacia alia transtulit, alia, ut 'male feriati' vocabulum, ipse primus effinxit. Confer Jac. Frid. Reimanni historiam vocabulorum Latinæ Linguæ p. 43. sq. Alius Horatius, de quo Martialis IV. 2. Sed longe plures hoc nomine commemorat Jo. Glandorpius in Onomastico Romano p. 402. sq. De Titio, poëta Lyrico, Broukhusius ad Ti-

1 Morhof. Polyhist. l. III. c. 6. p. 634. Tom. I.

bullum p. 92. sq. De Cæsio Basso Scholiastes Persii ad Sat. vi. 1.

Poëmata.

Scripta Horatii ita recenset Sidonius Apollinaris Carmine ix. vs. 218.

Non quod per satiras Epistolarum,
Sermonumque sales, novumque Epodon,
Libros Carminis, ac Poëticam artem,
Phœbi laudibus et vagæ Dianæ
Conscriptis voluit sonare Flaccus.

Hæc universa Horatii hodie extant.

Carminum sive Odarum libri IV. ad C. Cilnium Mæcenatem, licet primam Odam libri primi (uti non paucos Virgilii versus) pro spuria habuit Franc. Guyetus, doctus, sed nimis delicati fastidii Aristarchus. Librum quartum ex longo intervallo addere jussit Augustus, ut in Vita Horatii Suetonius memoriæ prodidit.

Epodon liber unus, perinde ut libri Carminum, vario genere versuum proodico et epodico scriptus, de quibus consulendus Aldi Manutii tractatus de xix. generibus metrorum Horatii [supra p. 41. sq.]

Epodon libro subjicitur *Carmen Sæculare,* quod Horatio componendum injunxit Augustus anno U. C. 736. ætatis Horatii 40. Meminit auctor vitæ, et Sidonius innuit per 'Phœbi laudes et vagæ Dianæ Conscriptas.' Sunt, quibus carmen sæculare videtur etiam lib. i. Oda 21. et lib. iv. Oda 6. Vide Petri Taffini lib. i. de ludis sæcularibus cap. 16. et 17. in Tomo viii. Thesauri Ant. Romanarum.

Sermonum libri IV. ad eundem Mæcenatem, epico carmine conscripti; quorum duo priores complectuntur *Satiras*[1] ab argumento, posteriores duo ad docendum et instruendum facti, *Epistolarum* vulgo veniunt nomine, quorum in altero Ethicum philosophum, in altero Criticum profitetur. Alter constat Epistolis viginti, alter vero tribus, una ad Augustum[2] de Poëtis, præcipue

1 Nonnullas Satiras ante Carmina quædam in Epodon libro scriptas ab Horatio esse disputat Sam. Petitus Obseratt. i. 9.

2 Sueton. in Horatii Vita: 'Post Sermones vero lectos quosdam, nullam sui mentionem factam ita est questus Augustus: 'Iratum me tibi scito, quod non

Romanis; secunda ad Julium Florum; tertia ad Pisones patrem et filios, a Charisio diserte Epistolæ nomine memorata, quæ vulgo, ut Sidonii etiam ætate factum, sejuncta a reliquis, Fabii auctoritate Inst. Or. III. 8. inscribitur ***Liber de arte poëtica,*** in quem Porphyrio observat, Horatium congessisse præcepta Neoptolemi Pariani de arte poëtica, non quidem omnia, sed eminentissima. Hæc Epistola si cum duabus prioribus jungatur, mole et versuum numero fere æquabunt priorem Epistolarum librum, aut certe parum inter se uterque different, ut pridem notavit Dan. Heinsius. Horatii Satiras Fulvius Ursinus in Virgilio cum Græcis scriptoribus collato p. 3. veteris Codicis Vaticani fidem secutus, ***Eclogas*** appellat. Sic quoque Cruquius, haud improbante Barthio ad Statium T. I. p. 351. Liber Satirarum secundus Trebatio in quibusdam Codd. inscribitur. Compositæ sunt carmine epico, sed sermoni propiore, ut ipse lib. Sat. I. 4. 41. scribit: 'neque si quis scribat, uti nos, Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam.' Ab his Satiris 'mordacem' vocat Flaccum Sidonius: Petrus Blesensis subinde 'Ethicum,' ut Epist. 150. et alibi. Quid ecloga, quid satira exigat, eleganter tradit Jo. Anton. Campanus lib. V. Epist. 24. Versus quatuor et quinquaginta ex Epistola ad Florum, a versu 87. ad 140. in alteram ad Augustum transferendos, non post vs. 219. ut Dan. Heinsius, sed post 117. collocandos esse, singulari diss. in Acad. Inscriptionum Paris. a. 1702. 15. Nov. probatum ivit Jo. Boivinius. Versus octo in quibusdam Codd. et editionibus præfixi lib. I. Satiræ 10. et a Gyraldo dialog. IV. de poëtis, Guil. Cantero aliisque pro Horatianis habiti: ***Lucili, quam sis mendosus teste Catone, &c.*** tanquam spurii a Criticis rejiciuntur. Vide H. Stephanum, Lævinum Torrentium, alios. In libri secundi Epistola 2. transpositi versus a 87. ad 140. ut præter Dan. Heinsium in notis, Jo. Boivinius diss. in memoriis literariis Trevoltinis a. 1703. Sept. p. 268. sqq. Salmasius in Solinum p. 5. Horatii nomine laudat hunc versum: ***Nulla dies abeat, quin linea ducta supersit:*** sed non est Horatii, nec alterius veteris poëtæ Latini, ut notatum Carolo Dati in vita Apellis p. 107. bibl. Aprosiana p. 273. Sermonum libros, Horatii exemplo, præter alios scripsit Pet. Scholirius, eques et senator Antverp. a. 1635. defunctus, quos

in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris, ne apud posteros infame tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse?' Expressitque eclogam, cujus initium est: 'Cum tot sustineas et tanta negotia solus.''

commentariis etiam illustravit Albertus le Roy,[1] Eremita Augustinianus, Herbipoli, 1683. 8.

Ars Poëtica scripta ad Pisones, patrem et filios : hos enim alloquitur versu 24. 'Pater, et juvenes, patre digni.'

Suetonius in Vita testatur, venisse in manus suas et *Elegos* sub Horatii titulo, et *Epistolam* prosa oratione, quasi commendantis se Mæcenati. 'Sed utraque,' inquit, 'falsa puto. Nam elegi vulgares, epistola autem obscura, quo vitio minime tenebatur.' Auctor libri de Orthographia, qui Bedæ vulgo tribuitur, p. 2800. edit. Putschii : 'Nonnulli veterum ipsa carmina soles nominare, sicut Horatius in principio cujusdam voluminis, quod ita exorsus est : 'Soles meos omni Ecclesiæ (Barth. LII. 4. legit *Elesiæ*) vestræ commendo.'' Et Maro : 'sæpe ego longos Cantando puerum memini me condere soles.'

Scholiastæ veteres.

Multos Grammaticos veteres interpretes nacta sunt Horatii Carmina, sed quorum ætas definiri non potest. Primo loco ponitur in edd. *Acron*, cui præfert interpretandi solertia *Porphyrionem* Vavassor de vi et usu verborum quorundam. Henr. Stephanus testatur, in Ms. *Pomponium Porphyrionem* appellari. Ceterum sunt magis excerpta ex eorum commentariis, quam commentarii ipsi, iique etiam, ut in aliis quoque factum, interpolati ab iis, qui ista excerpsere. Porphyrionis quidem Scholia se longe pleniora habere scripsit Emendationum L. I. c. 14. eaque se editurum promisit. Scholia autem Anonymi edidit primus Cruquius in sua Horatii editione. Ea similia ceteris judicat Barthius Advers. XLII. 22. nec magni faciebat T. Faber Epp. I. 2. II. 54. Habent tamen non pauca, quæ in ceteris Scholiis antiquis non reperiuntur, et tamen ad intelligendum Horatium utilia. Scholia inedita extant in Bibl. Franequerana, teste Gutberletho de Saliis pag. 9. Grævius etiam in Lect. Hesiod. c. 17. affert locum e Scholiaste suo inedito. Quæ in edd. Basil. addita sunt veterum Grammaticorum Scholia, ea sunt excerpta et collecta e libris Grammaticorum superstitum.

Codices.

Codices Msti Horatiani non tam insignes quidem et clari extant,

1 Acta Erud. 1684. pag. 262.

quam Virgiliani; sed tamen non pauci, aut contemnendi. Codicem optimæ notæ commemorat Barthius Adv. xxxv. 2. Bentleius Reginensem p. 13. 16. &c. Leidensem 800. annorum, Cantabrigiensem 600. item alium Galei; v. et Burmanni præf. ed. 1713. 12. Ms. Biblioth. Hanov. scripturæ Longobardicæ minoris, item Gœttingensis recentiorem habent. Habent et Bibl. Lips. Sen. et Vinar. Mstos, quorum omnium, aliorumque excerpta Gesnerus habuit. Plures reperiet, qui volet, in Montefalconii Bibl. Mss. &c. Vide et Jani edit. Horatii Tom. I. Vol. I.

Scripta Horatio lucem afferentia.

In ***Artem Poëticam*** separatim scripsere plurimi, quorum nonnullos annotavit etiam Adrianus Bailletus, in judiciis eruditorum de scriptoribus hujus argumenti, singulari volumine recensitis, Vitus Amerbachius, Argent. 1543. 8. Franc. de Cascales, Valentiæ 1659. 8. Nic. Colonius, Bergomi 1587. 8. Thom. Corræus Lusitanus, Venet. 1587. 8. Trypho Gabriel, Paris. 1544. 8. Henr. Glareanus, Paris. 1533. 4. ap. Rob. Steph. Jac. Grifolus, Florent. 1550. Paris. 1552. et Venet. 1562. 8. cum apologia adversus Jasonem de Nores. Franc. Luisinus, Utinensis, Venet. 1554. 4. apud Ald. Manut. Vicentius Madius Brixianus, Venet. 1550. fol. cum commentario ejusdem et Barth. Leonhardi in Poëticam Aristotelis. Aldus Manutius junior ibid. 1576. 4. Hercules Manzonius, Bergomi, 1604. 4. Pet. Nannius, ad calcem edit. Horatii cum Torrentii commentario, Antv. 1608. 4. Jason de Nores, Cyprius, 1544. 8. Venet. 1553. Janus Parrhasius, Neap. 1531. 4. Paris. 1553. Lugd. 1536. Venet. 1553. Jo. Piscator, Spiræ, 1595. 8. Franc. Robortelli commentaria cum ejus explicationibus de Satira, Epigrammate, Comœdia, salibus, et Elegia, Florent. 1548. fol. Franc. Sanchez annotationes, Salmanticæ 1591. 8. Antv. 1592. 8. Achillis Statii notæ, Antv. 1553. 4. Jo. Sturmii commentarius, Argentor. 1576. 8. quem Jo. Henr. Ackerus iterum subjici prælis curavit Rudolst. 1716. 8. Iod. Willichii, Francof. 1539. 8. Jo. Bapt. Pigneæ poëtica Horatiana Venet. 1561. fol. &c. Princeps et novissimus interpres est R. Hurdius. Omisimus Analyticos, Rhetoricos, et Paraphrastas, ut in ceteris partibus: quos nemo hodie quærit.

In ***Epistolas*** Claudius Minos, Paris. 1584. 4. Jo. Amarito, ibid. 1553. 12.

In *Satiras* Jac. Cruquii notæ excusæ separatim 8. ap. Plantin. Julii Aurelii Haurechi commentarius in Satiras duas primores, Antv. 1541. 8. P. Oudini in Satiram 6. lib. I. J. J. Mascovii exercitt. II. in Hor. Satiras, Lips. 1714. &c.

In *Odas* et *Epodon librum* J. M. Brutus, Herm. Figulus, Francof. 1546. 4. Bernhardin. Parthenius, Ven. 1584. 4. Phil. Eugentinus, J. Th. Freigius, &c. In lib. I. Odd. Adr. Turnebus, Paris. 1577. et 1586. 8. una cum animadverss. ex ejusdem Adverss. in varia Horatii loca, notisque Mureti et Manutii in Horat. Paulli Franci commentarii Horatiani præmetium in I. et II. librum Odarum, Francof. ad Viadrum 1521. 8. Jo. Cæsarius in Odas triginta duas libri primi, Rom. 1566. Hugolinus Martellus Episcopus, in Odam 2. libri IV. de Pindari laudibus, Florent. ap. Juntas, 1579. 4. Julianus Aurelius Lessigniensis Belga, in Odam 1. et 2. cum paraphrasi earundem, Antv. 1541. Blasius Bernardus de laudibus vitæ rusticæ ad Horatii II. Epod. Florent. 1613. 4. Aldus Manutius de eodem argumento, Venet. et Jo. Weitzius, Francof. 1625. 8. Jac. Cruquii notæ in Epodon librum excusæ separatim apud Plantin. Phil. Bebii e Soc. Jesu commentarius in Lyrica Horatii ab obscœnitate expurgata, Colon. 1633. fol. Christii Juventas aquilæ, ad carm. IV. 4. Lips. 1745. Cl. Messerschmid de Genio, Witteb. 1769. Cl. Baueri epistola de Horatii locis nonnullis, Laub. 1770. Cl. Brieglebii Vorlesungen über den Horaz (carm. I. 1—6.) Altenb. 1770. Cl. Haymanni vindiciæ Hor. advers. Perraultum, Dresd. 1771. Cl. Degen specimen urbanitatis Hor. Erlang. 1774. Ill. C. H. Schmidii polemicæ Horatianæ specimina v. inde ab a. 1776. Cl. Haberland de carm. III. 3. Jen. 1775. Cl. Wideburg de nexu in odis Hor. ib. eod.

Carmen sæculare, separatim cum aliis Odis quibusdam, velut, in iisdem ludis sæcularibus, distinctis temporibus dierum cum illo, quod carmen sæc. vocamus, decantatis, edidit sub titulo Partis sextæ operum Horatii, ex antiquissima recensione Sidonii Apoll. Carm. IX. 218. s. notisque crit. et philol. illustravit Jo. Pet. Anchersen, Hafn. 1752. 8. Simile quid in mentem venerat ante Sanadono; vid. Gesnerum in præf. ad Carm. sæc. cujus judicium de eo invento probamus.

Christoph. Aug. Heumanni quædam in Horatium observationes, insertæ Miscellaneis Lipsiensibus Pezoldi T. IV. p. 137. sq. His junge ejus Parerga crit. p. 138. sq. et audaces Galli cujusdam

emendationes in Horatium, in Memor. Trevoltinis a. 1715. p. 968. et Ephemer. literar. Paris. a. 1716. p. 515. sq. Item observationes Misc. Dorvill. Vol. II. p. 88. sq. 381. sq. et Vol. IV. G. Waddeli animadverss. crit. in loca quædam Hor. Edinb. 1734. J. Ph. de Medenbach Wakker amœnitates literar. (Traj. ad Rh. 1770. 8.) J. Schraderi emendatt. liber, (Leovard. 1776. 4.) Sulzeri theoria artium, (Herderi) Sylvæ criticæ, Lessingii Laocoon, Kamesii (Homi) elementa critica, &c.

Ineditum Zach. Lundii commentarium copiosum in Artem Horatii, una cum aliis viri illius docti lipsanis, servat Hafniæ Frid. Rostgaard. In Odas quoque et Epistolas commentarius ejusdem Lundii venit una cum aliis quibusdam illius monumentis in bibliothecam J. Moth, regis Daniæ a consiliis. Jo. Ulrici commentationes in Horatium memorat Jo. Frid. Gronovius Epistola ad Casp. Hofmannum a. 1633. inter Epistolas G. Richteri p. 563. Commentarios suos ipsius Hadrianus Junius IV. 6. animadversionum. Videsis et ejusdem Junii Epistolas pag. 3. sq. et 280.

Thom. Treteri Posnanensis index omnium vocabulorum in Horatio, prodiit Antv. 1576. 8. et Francof. 1600. 8. Eum Romæ in adornando Horatiano indice adjuverat Polonus Stanislaus Drozinius in ædibus Hosii Cardinalis. Ille index ad paginas est editionis Lugd. 1576. adornatus. Jo. Pet. Tanii, Romani, Soc. Jesu, index in Horatium et Boëthium, Mediol. 1610. 8. Dan. Avemanni Brunopolitani Hodegeta Horatianus, non ad paginas singularis cujusdam editionis, ut Treteri, sed ad libros et versiculos, atque adeo quascumque Horatii editiones accommodatum, omnium vocabulorum Indicem exhibet, Brunsv. 1667. 8. Ex utroque compositus est in ed. Bentleiana Horatii. Iodoci Desmarez Horatius in usu, sive Horatianæ phraseos puritas, copia, elegantia, Colon. 1648. 12. Andr. Crameri praxis Horatiana laudatur a Christ. Daumio in Epist. ad Græfium Rectorem scholæ Altenburg. Jo. Bapt. Masculi Lyrica sive Odæ cum argumentis odarum, et ideis Horatianis, Duaci 1635. 12. In locos communes Horatium, utili poëseos studiosis consilio, digessit Jos. Langius, Lugd. 1604. 12. uti Virgilium Mich. Coissardus e Soc. Jesu, Paris. 1683. 12. Emblemata Horatiana cum elegantissimis iconibusære descriptis edidit Otto Væniu pictor, ab a. 1610. frequenter recusa, nec Latine modo, sed Gallice quoque et Germanice edita, necnon Belgice et Hispanice, ac denique Italice, interprete Pet.

de Benedictis, Ligure. Cum Pindaro Horatium contulit Franc. Blondellus singulari dissertatione vulgata Gallice, Paris. 1673. 12. atque inde Amstel. docetque Horatium magis usum judicio, Pindarum enthusiasmo poëtico plus indulsisse. Vide etiam, si placet, egregii poëtæ de la Motte dissertationem, eodem idiomate editam, de ratione et virtutibus Odarum.

Parodias Horatianas ediderunt Casp. Cunradus, Jo. Otto Mariana, Melch. Adamus, H. Meibomius, Thom. Sagittarius, et novissime Joach. Henningius. E veteribus huc spectat aliquo modo Metellus Tegerseensis Monachus in Bavaria, qui circa a. C. 1160. metris Horatianis scripsit Quirinalia in laudem S. Quirini martyris, Episcopi Laureacensis, edita ab Henr. Canisio append. T. I. lect. antiq. T. III. edit. Basn. Laudat hunc scriptorem, pro sæculi, quo vixit, barbarie, non inelegantem, et Odas nonnullas ex eo refert Petr. Taffinus de an. Sæc. P. I. c. 8. et P. II. c. ult. Parodias Horatianas præterea vulgarunt Jo. Morellus, Musei Rhemensis Parisini Gymnasiarcha, Paris. 1608. 8. Justin. Bertuchius, Gymnasii Portensis Rector, et Dav. Hoppius scholæ Regiomontanæ Prorector, Brunsv. 1690. 8. In Jo. Jac. Hofmanni Poëmatibus, excusis Basil. 1684. 12. liber primus integer Proteum Horatianum complectitur, sive Odas Horatii selectas, quas exhibet redditas vario carminis genere, Alcaico, Anacreontico, anapæstico, Asclepiadeo, choriambico, elegiaco, epico, iambico, Phalæcio, Sapphico. Paraphrasin heroicam aliquot odarum Horatii habes etiam in poëmatis præclaris Jac. Wallii, Soc. Jes. Antv. 1656. 8. P. Aloysii Hardevyst, Soc. Jes. Paraphrasis heroica odarum XXIV. libri primi, Antv. 1711. 8. Omitto Car. Ruæi, aliorumque similes venæ poëticæ exercitationes. Italice Laurentii Matthæi, Reatini, Metamorfosi lirica d'Oratio trasportato e moralizato in tute le sue Odi ed Epodi, con discorso proemiale di quanto sia difficultosa ed altretanto profitevole l'imitation Oratiana, a Rieti, 1679.

Metrorum Horatianorum rationem explicarunt, ex antiquis Diomedes III. Artis Grammat. p. 517-528. e recentioribus Nic. Perottus et Aldus Manutius, quos jam supra memoravi; tum Franc. Patricius, cujus liber scriptus fuit in bibl. Heinsiana, Th. Harsley, Lond. 1736. 8. ut Dan. Bambergium aliosque omittam.

Horatium a Jul. Cæsaris Scaligeri censuris defendit Bernh. Parthenius Spielebergius in commentario ad Odas. Novo censori

Anglico Horatii, qui dissertationes suas, poëtæ illi parum æquas, quæ vocat scrutinia, opposuit, respondit alius, nescio quis, eodem idiomate, An answer to the scrutiny, &c. Lond. 1708. 8. Vid. Ephemerides Paris. 1709. mense Febr. p. 256. sq. Consulenda etiam poëtæ Galli insignis, Motti, (de la Motte,) dissertatio Odis ipsius præmissa de Poësi Lyrica, Paris. 1709. 12. et, quam laudabam supra, exercitatio Jo. Guil. Bergeri, Prof. Viteberg. de Philosophia Horatii, a. 1704. edita, qua Eclecticum eum fuisse, et a quorumcumque Philosophorum disciplina, quæ ipsi probarentur, cum judicio delibasse disputat. Lessingii Rettungen des Horaz, Opp. T. III. Berol. 1754. C. A. Klotz. de felici audacia Horatii, Jen. 1762. Ej. vindiciæ Horatii, Brem. 1764. Ej. Lectiones Venusinæ, Lips. 1770. Walchius de philosophia Hor. Stoica, Jen. 1764. J. F. Engeri commentariol. in selecta Hor. loca, Vratisl. 1777. Q. Horatius Flaccus door R. van Ommeren. Amsteld. 1790. 8.

RECENSUS EDITIONUM,

COMMENTARIORUM, VERSIONUM, &c.

Q. HORATII FLACCI,

FABRICIANO, DOUGLASIANO,[1] ET ILLO QUEM BIBLIOTHECA HORATIANA,[2]

A. J. W. NEUHAUS EDITA, SISTIT,

AUCTIOR ET EMENDATIOR,

PARTIM EX CHR. D. JANI INDICE EDD. PARTIM NOVIS CURIS,

IN QUATUOR ÆTATES DIGESTUS.

EX. ED. BIPONT. 1792.

ÆTAS I. s. NATALIS. 1470—1500.

Quæ ab ed. principe primave Zaroti profecta nutritores habuit Christophorum Landinum, eundemque interpretem, Raphaëlem Regium, et Alex. Minutianum, qui etiam veteres interpretes Acronem et Porphyrionem adornavit, Jo. Franc. Philomusum, Anton. Mancinelli, et Jac. Locher, Germanum.

1470 Editio princeps, 4. sine loco et anno, sine titulo s. indice, sine typographi nomine adeo, habet in fine additos versus:

Hoc quicunque dedit Venusini carmen Horatî,
Et studio formis correctum effinxit in istis,
Vivat; et æterno sic nomine sæcula vincat
Omnia; ceu nunquam numeris abolebitur auctor.

1 Catalogus Edd. Q. H. F. ab an. 1476. ad an. 1739. quæ in bibl. Jac. Douglas, Coll. Med. Londin. Socii honor. et S. A. S. asservantur, Lond. 4. prodiit.

2 Bibliotheca Horatiana, s. Syllabus edd. Q. H. F. interpretationum, versionum, ab an. 1470. ad an. 1770. Lips. 1775. Editor, qui fuit J. W. Neuhaus, adjutus maxime catalogo bibl. Horatianæ, quam ill. Comes Fr. Lud. de Solms, Elect. Sax. Comes Consistorianus, possidet, fere 800. edd. et scripta ad Horatium pertinentia complectentis, seriem longe copiosiorem instruxit, sed et multa admisit haud satis in hisce literis versatus, quæ clarissimus Horatii illustrator Christ. Dav. Jani in selectiori Ind. edd. Hor. Tomo I. Horatii a se recensiti pag. XXII-LXXIII. emendavit.

Haud tamen editor suo consuluit, cum id hodie ambigatur. Mich. Maittarius (annal. typogr. T. I. p. 292. ed. II.) ex typographia Ant. Zaroti Parmensis, qui Mediolani anno circiter 1470. excudere cœpit libros, prodiisse conjicit, ob typos similes iis, quibus post Zarotus usus est, quamvis iisdem rudiores minusque cultos. Sunt vero etiam, quod J. M. Gesnerus in præf. Horatii sui observat, 'ejus formæ, quam Jensonius adhibuit, sed paulo minus cultæ, et incompositæ; ut appareat, neque matrices fuisse ita perfectas, ut fuere Jensonianæ, neque ita accuratam versuum dirigendorum rationem.' Gesnerus, qui eam contulit, sic describere pergit: 'Porro literæ nullæ initiales, sæpe ſ longum in fine vocis positum, &c. Volumen constat quinternionibus, i. e. quinque plagulis (semiplagulas vulgares æquantibus) duplicatis, ut oriantur denorum foliorum libelli, ita consuti deinde, ut in mediæ plagulæ sulco agglutinata sit tenuis virga membranacea, quæ fila contineat, et firmitatem præstet codici. Folia ipsa non signata neque literis neque numeris, custodes nulli, nullum registrum, literæ sæpe transpositæ; infantia denique artis, et operarum ruditas undique apparet. Voces vel omissæ, vel cum ipsius metri pernicie permutatæ, fidem faciunt, non præfuisse editioni grammaticum, sed simpliciter exemplum suum, i. e. scriptum codicem, secutos esse typographos. Unde illud consequitur, ut, quæ bonæ sunt lectiones, eas ab antiquo codice, non ab ingenio correctoris esse, intelligamus.' Hactenus Gesnerus.

1470 Sermones Oratii, s. l. fol. charactere Gothico; vid. Maittar. T. I. p. 296.

1474 Mediolanensis I. Zaroti. Horatius: per Antonium Zarotum Parmensem, fol. In fine: Anno a natali Christiano MCCCCLXXIV. die XVI. Martii Antonius Zarotus Parmensis cuncta opera Q. Horatii Flacci Venusini non indiligenter emendata — eleganter atque fideliter impressit. Quisquis hæc coëmerit, nunquam pœnitebit.—Conf. Maitt. Tom. I. p. 336. Saxius hist. typogr. Mediol. cum Argelati scriptt. Mediol. T. I. p. 561.

— Mediolanensis II. Horatius, cum commentario Acronis, fol. In fine: Acronis viri quam doctissimi commentaria, quam diligenter emendata, in Q. Hor. F. Opera, per Anton. Zarotum, Mediolani impressa Idibus Sextilis.—Vid. Jac. Douglas catal. edd. Horat. ab an. 1476. usque ad 1739. (Lond. 1739.) et Sax. l. c. p. 561.

1474 Mediolanensis III. Horatius per Ant. Zarotum, 4. Douglas l. c.

— Ferrariensis: per Carnerium Augustinum, 8. In fine legitur tetrastichon:

> Ferrariæ impressit regnante sub Hercule divo
> Regia quo gaudet nunc Lionora viro
> Carnerius puer Augustinus, cui dedit almam
> Bernardus lucem Bibliopola bonus.

Cf. Maittar. T. I. p. 336. qui in exemplo a se viso desiderabat Sermones et Artem poëticam.

1476 Mediol. IV. Q. H. F. opera, fol. In fine: Hoc opus Horatii emendatissimum impressum est opera et impensis Phil. de Lavagnia, civis Mediolan. die XV. Febr. Amen.

1477 Mediolanensis V. fol. In fine: opera et impensis Phil. Lavagniæ, civis Mediolan. anno a natali Christiano MCCCCLXXVII. tertio Kal. Maii.

— Tarvisina, fol.

— Veneta I. per Phil. Condam Petri. Die XV. Sept. dicante (lege *ducante*) Joanne Mocenigo, fol.

1478 Eadem, novum titulum, mutatumque anni numerum habens: — die XV. Sept. ducante Jo. Mocenigo, fol.[1]

1479 Eadem, mutato anno: — ducante Jo. Mocenigo, inclito duce, MCCCCLXXIX. die XVIII. Sept. Fol.

1480 Opera: cum comm. Acronis et Porphyrionis, s. l. et a. fol. Epistolarum libri duo (charactere ad Gothicum incedente). In fine: impress. Cadomum (lege *Cadomi*) per Mag. Jac. Durandas et Egidium Quijoue anno Domini MCCCCLXXX. mense Junio, die vero VI. ejusdem mensis.

1481 Carmina: cum comm. Porphyrionis et Acronis; ex emendatione Raphaël. Regii Patavini, s. l. fol. Impressa Venetiis. Vid. Gemeiners Nachrichten von den in der Regensburgischen Bibliothek befindlichen Büchern p. 222.

1482 Landini I. Florentina. Horatius. In fine: Christoph. Landini, Florentini, in Q. H. F. Opera omnia interpretationum finis divino auxilio felix. Impressum per Anton. Miscominum, Florentiæ an. salutis MCCCCLXXXII. Nonis Augusti.—Elegans et nitida editio eaque princeps quæ interpretationes Landini ad-

1 Editionem hujus anni Venetam, ut Fabricius annotat, illam 1477. Bentleius omnium primam esse credidit, quæ eadem esse videtur.

junctas habet, et pluribus seqq. præivit. Habuit illam J. M. Gesnerus, qui eam describit in præf. Horatii sui: qui quaterniones habet non 'literis alphabeti signatos, sed folia ipsa in angulo dextro paginæ adversa numeris distincta, ad quos accommodata est tabula vocabulorum.' Præmissa vero est in laudem Landini: 'Ad Horatium Flaccum Ode Dicolos tetrastrophos Angeli Politiani.' Eam sequitur: 'Procemium Christoph. Landini Florentini in Q. Horatii Flacci libros omnes ad illustrissimum Guidonem Felirium magni Federici Ducis filium. interpretationes incipiunt fœliciter.' Tum index emendationum.

— Epistolarum liber. Lipsiæ, 4.

1483 Landini II. Veneta II. Horatius, fol. sine titulo incipit ab Oda Politiani, convenitque cum priori, nisi quod pro foliorum numeris habet quaterniones signatos. In fine: Impressum Venetiis per Joannem de Forlivio et socios. Anno salutis M. CCCC. LXXXIII. — Excipit certe in hac editione Politiani Odam, et Landini procemium, 'tabula vocabulorum, quæ in nostris commentariis suo ordine interpretatione invenies,' sed sine additis paginis s. foliis: neque enim folia libri numeris distincta sunt. Sequitur tum index emendationum: 'hæc sunt quæ in codice Horatii errore librarii mendosa emendanda fuerant.'— 'Emendata in commentariis quæ invenies'—'Registrum hujus operis,' quo singulorum quaternionum duplicatorum, qui sunt 25. quatuor prima folia literis alphabeti signata notantur a voce initiali. In fine registri: 'Christophori Landini Florentini in Quinti Horatii Flacci opera omnia interpretationum finis. Divino auxilio fœlix die XVII. Maii M. CCCC. LXXXIII;' tum Vita Poëtæ a Landino scripta præmittitur ipsis commentariis. Exemplum hujus edit. est in Bibl. Gymnasii Bipont. cujus primus possessor duplicem sui notitiam primo folio inscripsit: 'Anno a nato Christo 1479. die prima mensis Decembris gradum baccalaureatus in artibus in universitate Coloniensi in bursa licent. regente doctore lamperto consecutus sum.' Dein: 'Anno Dni MCCCCLXXXV. In vigilia undecim millium virginum gradum magisterii in artibus liberalibus in universitate heydelbergensi consecutus sum sub magistro hioanne heim ex winheim sacrarum literarum baccalaureo et pro tunc ejusdem universitatis facultatis arcium decano.' Nomen possessor ipse haud ascripsit, quamvis ipse multa alleverit ad textum explicandum, indicemque auxerit.

1483 Landini III. Veneta III. Horatius: cum commentario Chr. Landini: per Magistrum Raynaldum de Novimagio Almanum. Venet. 1483. fol. Repetitio est Florentinæ altera. V. Maittar. T. I. p. 445.

1484 Veneta IV. Q. H. F. Opera, cum notis variorum, ap. Jo. Gryphium. Venet. 1484. Douglasio memoratur.

1485 Mediolanensis VI. Horatii opera: cum comment. Acronis et Porphyrionis. In fine: Impressum Mediolani MCCCCLXXXV. per Antonium Zarotum Parmensem. impensis Augustini Mariæ Conagi. Fol. De qua v. Maittarium et Saxium l. c.

1486 Mediol. VII. fol. Horatius: cum commentar. Acronis et Porphyr. In fine: In officina egregii librarii Ant. Zaroti Parmensis: impendio Alexandri Minutiani Appuli de Sancto Severo hæc opera Mediolani impressa sunt: anno MCCCCLXXXVI. quinto Idus Martias.—Alex. Minutianus in præf. ad Barthol. Chalcum, Ducalium Secretorum Magistrum, in arce Diali scripta pridie Idus Martias anno 1486. ait, se libros Flacci cum Acrone et Porphyrione accuratissimis interpretibus castigandos suscepisse—'præsertim cum vererer, ne si id penitus detrectassem: plurimum de majestate Oratiana nobis tolleretur, ob temerarium et veluti sacrilegum cujusdam conatum: qui recentissimas in Flaccum interpretationes edidit: de quibus verissime dici potest id quod de Rupilio rege noster inquit Oratius 'pus atque venenum' tam sensuum quam verborum hujus eminentissimi vatis: id quod nisi Porphyrionis antidotis repressum fuisset: brevi totus contabuisset Oratius.'—Cum Acronis comm. jam an. 1474. ex offic. Zaroti, idemque cum illo Porphyrionis, cura Raph. Regii an. 1480. et sq. iterumque per Ant. Zarotum, impensis Conagi an. 1485. prodiissent, Minutianus Cod. antiquissimum Porphyrionis nactus, denuo hunc recognitum dedit ap. eundem Zarotum. Landinum a Minuciano acrius notatum verissime edixit Gesnerus; qui in præfat. Horatii plura excerpsit. Neque audiendus Saxius, qui Conagum potius tangi putat. Is certe interpretationes ipse non scripserat.

— Landini IV. Veneta V. Horatii opera cum comm. Christophori Landini. 'Impressum Venetiis per Mag. Bernardinum de Tridino ex monte ferrato anno salutis MCCCCLXXXVI. Pridie Idus Martias.' Fol. Repetitio Florentinæ s. Venetæ III.

1487 Mediolanensis Zaroti laudatur ap. Douglasium; neque differre videtur ab illa an. 1486.

1488 Q. H. F. epodon liber. Liptzk. si fides Douglasio habenda.

1490 Veneta VI. cum comm. Landini per Jo. de Forlivio et socios. Fol. Repetita ex illa an. 1483.

— Veneta VII. Opera: c. commentariis Acronis, Porphyrionis, et Landini; per Georgium Arrivabene, Mantuanum. Prid. Non. Febr. MCCCCXC. Venet. Fol. Editioni præfuit Jo. Franc. Philomusus Pisaurensis, qui textum et Horatii et Commentatorum subinde emendavit, unde pro nova recensione habetur. V. Maittar.

— Impensis Bernard. Resinæ. Venet. fol. Forsan non differt a priori, aut illa an. 1492.

1491 cum comm. Landini, per Bernard. de Tridino ex Monteferrato. Venet. fol. Rep. ed. 1486.

1492 cum comm. Anton. Mancinelli, Acronis, Porphyr. Landini. Fol. In fine: H. Fl. poëtæ opera a Philippo Pincio, Mantuano, diligenter Venetiis impressa: anno salutis MCCCCXCII. prid. Kal. Martii: Bernardino Resina literarum doctorumque amantissimo pecuniam impendente.—Quæ editio, pro nova recensione habenda, observante Christ. Dav. Jani, a Venetis superioribus in multis differt, et dein certatim repetita est.

— Opera c. comm. Acronis et aliorum (Porph. Land. Mancin.) per Petr. Jo. de Quarengis. Fol. Mancinellus doctissimus philologus Scholiastis veteribus et Landino usus, 'multa hoc melius concepit,' ut verbis Jani utamur, 'et resectis fere alienis, de suis opibus plurima addidit.''

— Poëmata: cum notis Ant. Mancinelli: impensis Bernard. Resinæ. Id. Octobr. Venet. fol.

— cum comm. Acronis et Porphyr. per Ant. Zarotthum Parmensem. Mediol. fol. Repetitio est ed. 1486.

— Carmina et Epodon liber. Liptzk. 4.

1493 cum comm. Landini. Venet. fol.

— cum IV. commentariis, (Acr. Porph. Land. et Mancin.) Venet. fol.

1494 cum comment. Acr. Porph. Land. et Mancin. Impress. a Boneto Locatello MCCCCXCIV. Prid. Id. Mart. Octaviano Schoto pecunias impendente. Venet. fol.

1494 Impensis Bern. Resinæ. Venet. fol. Rep. ed. 1492.

--- Ars poëtica: cum notis Franc. Petrarchæ. S. l. 4.

1495 cum comm. Acr. Porph. Laud. Manc. et figg. nuper additis. Venetiis impress. per Dominum Pincium Mantuanum anno MCCCCV. (sic mendose exscriptum) die V. Februarii. Rep. ed. 1492. unde hic annus et in dedicatione et in fine comm. ad carmen sæc. appositus legitur.

— cum iisdem comm.—Die XVI. Febr. Ad calcem fontis insigne, cum literis B. F. h. e. Benedicti Fontana. Venet. fol.

1497 cum iisdem comm. Venet. fol.

— Nic. Perotti Sipont. Episc. de generibus metrorum, ac de Horatii et Severini Boëthii metris opus: per Jo. Tacuinum de Tridino. Venet. 4. Plurima ex Codd. antiquis Horatii sumsit Perottus et postea Aldus, quæ prope eadem reperit Cruquius in Codd. Blandiniis; vid. Jani.

1498 Horatii Flacci Venusini, poëtæ lirici, opera cum quibusdam annotationibus imaginibusque pulcherrimis aptisque ad Odarum concentus et sententias: per Jacobum Locher poët. laureatum (et Prof. in Acad. Friburgensi). In fine: Elaboratum impressumque hoc opus in celebri imperialique urbe Argentina opera et impensis sedulis quoque laboribus providi Viri Johannis Reinhardi cognomento Gruninger civis ejusdem Urbis Argentinensis quinto Idus Martii, absolutum vero an. Domini MCCCCXCVIII. Fol. —Cf. Incunabula artis typ. in Cat. bibl. Uffenbach. T. II. histor. n. CLXXVIII. p. 66. Princeps autem est hæc editio in Germania, eaque non ex Italicis exemplis, sed ex Codd. in Germania repertis iisque bonis maxime ducta censetur Bentleio, qui in præf. Horatii sui auctorem ejus indiligenter vocat Loscherum. In plurimis tamen eam concinere vidit Chr. Dav. Jani cum edit. Mancinelli an. 1492. Argumenta, scholia, et glossas interlineares habet, ductas fere ex antiquis commentatoribus. Icones, ligno incisæ, rudes et sæpe ad risum simplices sunt, uti illæ in Terentii editione Gruningeriana. Extat hæc editio in bibl. Archipalatina Manhemii, et Francof. ac memoratur in Engelii bibl. select. p. 77. &c. Alii minus curate hanc ed. referunt ad an. 1497. s. 1499.

— cum comm. Acr. Porphyr. Land. Mancin. per Joannem Aluysium de Varisio. Mediolanens. d. XVIII. Jul. Venet. fol.

— Opera cum comm. Chr. Landini. Argent. fol.

— per Georg. Arrivabene. Venet. fol. forte rep. ed. 1490.

— Poëtarum institutiones ad Pisones et Epp. liber I. et II.

emend. per Jo. Honor. Crispum. Impr. a Martino Landsberg, Herbipolens. Die ultima mens. Januar. Liptzick, fol.

1498 Ars poëtica et Epod. et Carmen sæcul. cum Jo. Sentini de quibusdam lyricis tractatulo. Liptzk. 4.

— Carminum liber IV. per Jac. Tanner, herbipol. Die VII. Junii. Liptzk. 4.

— Ars poëtica: per Jac. Tanner Herbipol. Liptzk. 4.

— Carmen Epodon emend. per Jo. Honor. Crispum Cubitensem: per Jac. Thanner. Liptzk. 4. In bibl. illustriss. Com. Solmensis et in bibl. Francof. ad M.

— Odæ, cum argumentis et tabula legum carminis. Paris. 4.

1499 Opera cum notis Acronis, Porphyrionis, Landini, et Mancinelli. Sumtu Joh. Tacuini de Tridino die IV. Nov. Venet. fol.

— Sermones, seu Satyræ cum commentar. et Acronis interpretatione, per Nic. Wolf. s. l. (Lugduni) 4.

— Epistolæ, Sermones, et Institutiones poëticæ, ex editione Jacobi Baryni. (docti Lipsiensis) s. l. et a. (Lipsiæ 1499.) 4.

1500 Satyræ et Epistolæ cum comment. Acronis et Badii Ascensii. Paris. 4.

— de arte poëtica opusculum aureum, ab Ascensio familiariter expositum, et recentius regulis prosaicis auctum. v. Idib. Sept. Parrhis. 4.

— Odæ. Impensis Petri van Os. Zwollis. 4.

— Epistolæ. Francof. 4.

1501 Q. H. F. impend. Alex. Minutiani. Mediol. fol.

— Opera omnia. Brixiæ, fol.

ÆTAS II. ALDINA. 1501—1550—1561.

Per quam Aldina I. cum priores edd. tum Ascensianam eluctata, comites mox habuit Juntinam et Lugdunensem Carpentarii (1511.), cessit tamen ab an. 1550. Aldinæ juniori, s. Muretinæ, et Henrico-Petrinæ, s. Georg. Fabricii; quæ utraque superata a Lambino, novæ ætatis auctore.

1501 Aldina I. Q. Horatii Flacci poëmata, in quibus multa correcta sunt, et institutiones, suis locis positæ, commentariorum quodammodo vice funguntur: ex recognitione Aldi, cum metrorum generibus et annotationibus; apud Aldum et Andr. Socerum. Venet. 8.

1502 Q. Horatius Flaccus, ita emendatus, ut ejus interpretes non multum desideres, Lector candidissime. Mediol. fol. In fine: Mediolani apud Alex. Minutianum. Pridie Kal. Decembr. Splendide impressum opus.

— Epistolæ. Liptzk. 4.

1503 Ascensiana I. ipsius Ascensii cura et typis edita: Sermones et epistolæ cum explicatione Ascensii: Odæ, Epodi, et Carm. sæc. cum explicat. Mancinelli et Ascensii: Opera ipsius Ascensii: venundantur a Dionysio Roce. Paris. fol.

— Odæ, Carmen Epodon, et Sæculare, cum exactissima Antonii Mancinelli, et cum familiari Jodoci Badii Ascensii, explanatione. Ad v. Kalendas Septembr. MDIII. in nobilissimo Parrhisiorum gymnasio: Jehan Petit. Parrhis. 4.

— Opera, cum notis Tib. Claud. Donati. Argent. fol.

— Juntina I. Opera: Florentiæ, impensis Philippi (Juntæ) bibliopolæ anno salutis MDIII. v. Non. Oct. Petro Soterino vexillifero fœlicissimo. 8.

1504 Sermones, per Greg. Laticephalum. Lips. 4. (Laticephalus, i. e. Breitkopf. Breitkopf Conizensis Rector scholæ Nicolait. Lips. secundus fuit anno 1504.)

1505 Opera, Ascensianis asteriscis illustrata, in ædibus Ascensianis ad III. Idus Januar. Paris. 8.

1506 Opera, c. n. Ascensii. Paris. 4.

1508 cum IV. comment. Acronis, Porph. Land. et Manc. per Magistrum Leonardum Pachel. Die XXIII. Aug. MDVIII. fol.

— Epistolæ, per Baccal. Wolfgang Monacens. Lips. 4.

— Sermones. Francof. 4.

1509 Opera, cum IV. comm. Acr. Porph. Land. et Manc. et figuris nuper additis, per Philip. Pincium Mantuan. Die XIV. Maii. Venet. fol. ex ed. 1492.

— Aldina II. emendatior et ratione metrorum demonstrata—ad Jafredum Carolum Regii Senatus in urbe Mediolano moderatorem—Venet. mense Martio. 8.

1510 Epistolæ, per Baccal. Wolfgang Monac. Rep. ed. 1508. s. l. (Lipsiæ) 4.

1511 Ascensiana II.—Opera cum Mancin. et Jod. Badii Ascensii comm.—Venundantur Parrhisiis in vico divi Jacobi ab Joanne Parvo Dionysio Roce et ipso Ascensio. In fine Od. et Epod. ‘ Habes itaque lector Q. H. F. Odas, Epodon, et sæculare

carmen cum duplici commentario diligenter accuratione Ascensiana rursus impressa ad Nonas Septemb. MDXI.' Ad calcem Artis poët. 'hæc rursus in ædibus Ascensianis ubi cum ceteris operibus horatianis venundantur in via divi Jacobi: et in ædibus Joannis Parvi ac Dionysii Roce: finita ad Kalen. Octob. MDXI.' Sub finem vol. serm. et epp. 'Impressa est rursum hæc Horatiana poësis accuratione ipsius Ascensii in nobilissimo parrhisiorum gymnasio; ad Quintum Idus Octob. anni hujus MDXI.' Fol. Adest in Bibl. Gymn. Bip.

1511 Poëmata, in quibus multa nuperrime correcta sunt, et institutiones suis locis positæ, commentariorum quodammodo vice funguntur. Undeviginti metrorum genera, et quænam sint, et e quibus constent pedibus, et ante volumen simul habentur, et intus in volumine suis locis. Annotationes nonnullæ in toto opere, in quibus vel aliquid mutandum ostenditur, vel cur mutatum sit, ratio redditur. Die XXVI. Februar. s. l. 8. (per Sim. Carpentarium, Lugduni; quod tum ex currentium literarum similitudine, et eodem insigni cum illis in edd. Plauti et Quintil. colligunt Fabricius et Jani.) Textum habet Aldinum, sed ex antiquis libris correctiorem. Sic Carm. I. 25. extr. editum est *dedicet Euro* pro vulg. *Hebro:* quod omnes latuit; unde raritas hujus ed. apparet. Præfixa etiam est præf. Aldi.

1512 Opera, cum IV. comm. Acr. Porph. Land. Manc. impr. per Ludov. de Bebulco. Die XXVI. Augusti. Mediol. 4. Insunt quoque icones rudes.

— Epistolar. libr. duo per Melch. Lotter. s. l. (Lips.) 4.

— Epistolæ. Edit. II. ap. Jac. Tanner. Lips. 4.

— Ars poëtica. S. l. 4.

1513 Epistolæ. Francof. 4.

— Opera, apud Henr. Stephanum (I. Roberti I. patrem.) Paris. 12.

1514 Opera, cum comment. Acr. Porph. Land. et Manc. per August. de Zannis de Portesio. Die XV. mens. Octobr. Venet. fol.

— Liber epistolarum, ejusdem de Arte poëtica. Multa præterea hic sunt correcta, vel mutata ad exemplar Aldi. Lector eme, lege, et judicabis. Ex ædibus Schurerii. Mense Februario. S. l. (Argent.) 4. Filia edit. Lugdun. 1511.

— Epist. libri II. cura Wesleri ap. Melch. Lotterum. Lyptzk. 4.

1514 Epist. libr. I. et II. s. a. Basil. 4.

— Juntina II. Florent. 8.

1515 Epodon liber, ejusd. de Arte poëtica, it. Epist. libri II. In fronte denique Horatii vita per Petr. Crinitum. Florent. ex ædibus Schurerii. Mense Jan. Argent. 4.

1516 Ascensiana III.—ad IV. Kalend. Julias. Parrhis. fol.

— Eadem recusa Venetiis. Fol.

— Opera, cum notis Petri Pagani. Venet. fol.

— Ars poëtica, Sermones duo, et Epistolæ per Jo. Britannicum. Venet. fol.

— Epistolarum libri II. impress. per Melchiorem Lotterum. Lyptzk. 4.

— Odarum sive carminum libri IV. apud Matth. Schurerium. Mense Februario. Argent. 4.

1517 Sermonum libri duo. Annotationes nonnullæ in calce adjectæ, in quibus aliquid mutandum ostenditur, vel cur mutatum sit, ratio redditur. T. O. Ex ædibus Matth. Schureri. Mense Januario. Argent. 4.

— Epistolar. libri duo, ap. Jac. Tanner. Liptzk. 4.

1518 morales Epistolæ ex offic. literat. Alb. Pafrædt. Davent. 4.

— de Arte poëtica liber. In ædibus Quentelianis. Colon. 4.

— Poëmata omnia. Lugd. 8.

— Q. Horatius Flaccus cum commentar. Matth. Bonfinis. Lugd. 8.

1519 Ascensiana IV. auctior, cum commentt. Acr. Porph. Manc. Badii, M. Bonfinis, et Aldi Man. Parrhis. fol.

— cum comm. Acr. Porph, aliorumque, Paris. per Nyon et Guillyn. Fol.

— Opera cum IV. commentt. apud Jo. Parvum. Paris. Fol.

— cum V. commentariis. (præter Acr. Porph. Manc. et Land. illos Ascensii habet.) Lugd. fol.

— Aldina III. cum præf. Franc. Asulani, apud Aldum et Andr. soc. Venet. 8.

— Juntina III. apud Phil. Juntam. Florent. 8.

1520 cum commentariis per Guil. Fontanetum de Monteferrato. D. VII. April. Venet. fol.

— Poëmata, cum argumentis Georgii Fabricii. Lips. 8.—G. Fabricius Horatio operam egregiam navavit, suisque Argumentis

et Castigationibus sæpiuscule enarrationes pulchras, tanquam fulgidas gemmas, intexuit.

1520 Opera ex rec. Aldi Manutii, in ædibus Andr. Cratandri, mense Decembri. Basil. 8.

1521 Odarum liber I. et II. cum annotatt. Pauli Franci. Francof. ad v. 8.

— Opera, per Paganinum de Pagan. Venet. 12.

1522 P. Franci Problemata Horatiana per Satiram. Typis Hartmanni. Francof. ad v. 4.

1523 Prima Henr. Glareani cum annott. Friburgi Brisg. 8. Textus ex Aldina fluxisse videtur. Plura quidem vidit Glareanus, sed et arrogantior est. Sexies dein repetita.

1524 Opera per Valentin. Curionem. D. x. Kalend. Aug. Basil. 8. cum Juven. et Persio. Huic editioni an. 1527. et 1531. repetitæ, quas G. Fabricius ex impressis emendatissimas judicat, præfuit Mich. Bentinus, qui in præf. testatur, se vetustum cod. Jo. Sichardi adhibuisse. Ceterum ex Juntino exemplo ductam censet Jani.

1526 Odæ, fideliter emendatæ, cum breviusculis argumentis et tabula perfacili, qua lex carminis cujuslibet Odes clarissima redditur, per Nicol. Savatier. Paris. 4.

1527 Aldina IV. cura Franc. Asulani. Venet. mense Sept. 8.

— Poëmata, cum comment. Acronis Grammatici, nuper quam accuratissime castigati et indice illustrati, per Val. Curionem. Basil. 8.

1528 Opera, cum comment. Acr. Porph. Manc. Badii, et annot. Matth. Bonfinis, ac Aldi Manutii. Venundantur ap. Jo. Parvum. Excudebat Petrus Gromorsus, Paris. fol.

— Opera c. ann. in marg. adjectis, et N. Perotti de metris Od. Hor. libello, ap. Sim. Colinæum, mense Oct. Paris. 8.

1529 Ascensiana v. et ultima, sub prelo Ascensiano ad d. v. Kalend. Sept. Paris. fol.

— Opera. Antv. 8.

1530 per Seb. Gryphium. Lugd. 8. Ex Muretinis ducta videtur, et octies dein repetita est.

1531 Ars poëtica, cum comment. Auli Jani Parrhasii. Consent. Studio Bernardini Martyrani. Neapol. 4.

— Opera, per Val. Curionem. Basil. 8.

— Jo. Murmelii Modi undeviginti Odarum Horatianarum, ad

juventutem exercendam, per Francisc. Rhodum. Marb. 8. Inscribitur hic liber: De Partium Orationis accidentibus, Compendium Aldi, una cum Versificatoria Jo. Murmelii, modi undeviginti Odarum Horatianarum, ad juventutem exercendam facti.

1531 Opera, cum Nic. Perotti de metris Horat. libello, apud Sim. Colinæum. Mense Martio. Paris. 12.

1532 Melodiæ in Odas Horatii, Tenor, Discantus, Bassus, Altus. Apud Christ. Egenolphum. Francof. 8.

1533 Ars poëtica, cum trium doctissimorum Commentariis, A. Jani Parrhasii, Acronis, Porphyr. Adjectæ sunt Henr. Glareani annotationes. Ex offic. Rob. Stephani. Paris. 4.

— Ars poëtica, ap. Prigentium Calvarinum. Paris. fol.

— Q. H. F. cum Scholiis, apud Seb. Gryphium. Lugd. 8.

— Glareani II. Frib. Brisg. 8.

— Q. Horatii Flacci Epistolar. libri duo, cum Scholiis Wolph. Anemœcii. Ex offic. Henr. Steyner. August. Vind. 8.

— Odarum sive Carminum libri IV. et Epodon liber, cum annotatiunculis quam antea auctioribus in margine adjectis: accessit Nic. Perotti libellus de Metris Odarum Horat. ap. Sim. Colinæum. Paris. 8.

1534 Epistolæ, Satyræ, et Ars poëtica. Antv. 8.

1535 Opera, per Seb. Gryphium. Lugd. 8.

— Glareani III. apud Jo. Fabr. Emmeum, Juliac. Friburg. 8.

— Poëmata, cum Erasmi, Rhodigini, Politiani, Sabellici, Jo. Baptist. Pii, et Jacobi Bononiensis, annotat. Antv. 8.

1536 Opera, cum v. Commentariis et annotatt. Aldi Man. et Matth. Bonfinis. Venet. fol.

— Opera, per Phil. Romanum. Lugd. 8.

— Ars poëtica, cum A. Jani Parrhasii, Acronis, et Porphyrionis comment. Lugd. 8.

— Glareani IV. excud. Jo. Faber Emmeus Juliac. Frib. Brisg. 8.

— Opera, per Seb. Gryphium. Lugd. 8.

— Jodoc. Badii Ascensii Commentarii in Epistolas cum Variorum Notis. Paris. 8.

1537 Opera, cum annotat. Erasmi, Politiani, Sabellici, &c. ap. Jo. Gymnicum. Colon. 8.

— ap. Franc. Gryphium. Paris. 8.

1538 Poëmata omnia, doctissimis Scholiis illustrata, ap. Seb. Gryphium. Lugd. 8.

1539 Opera omnia, cum notis Nicol. Perotti, per Sim. Colinæum. Paris. 8.

— Opera, per Robert. Stephanum. Paris. 8. Juntinum exemplum imitatus esse videtur.

— Glareani annotatt. in Q. Horatium Flaccum. Friburg. Brisg. 8.

— Jodoci Willichii comment. in Artem poëticam Horatii. Argent. 8.

— Paul. Hofheimeri Harmoniæ poëticæ, sive Horatii aliorumque Poëtarum Odæ, musicis metris expressæ. Norimb. 8.

1540 Poëmata omnia, cum quinque commentantibus, Mancin. Acrone, Porphyr. Jo. Britannico, nec non Ascensio, viris eruditissimis. Centimetrum Marii Servii. Annotationes Aldi Manutii, Rom. Ratio mensuum, quibus Odæ eodem Aldo auctore tenentur. Nic. Perotti libellus de metris Odarum. Annotationes Matthæi Bonfinis, Asculani, suis locis insertæ, et ad finem ex integro restitutæ. Index copiosissimus omnium vocabulorum, quæ in toto opere animadversione digna visa sunt: per Venturinum Rofinellum. Mense Martio. Venet. fol.

— Anton. Thylesii, Consent. in Odas auspicia, ad juventutem Romanam. S. l. 4.

— Liber de Arte poëtica. Ex offic. Mich. Vascosani. Paris. 4.

— Poëmata omnia, doctissimis Scholiis illustrata, per Anton. Dumæi. Antv. 8.

— Epist. Sat. et Ars poët. cum Annotatt. Antv. 8.

— Opera, per Ventur. Roffinel. Venet. 8.

— Glareani v. Frib. 8.

— Poëmata omnia. Scholiis doctissimis illustrata, apud Seb. Gryphium. Lugd. 8.

— Opera, cum Scholiis. Antv. 12.

— Opera omnia. Cura Perotti. Ap. Simon. Colinæum. Paris. 16.

1541 Ars poëtica, cum explicatione Pomponii Gaurici. Rom. 4.

— Ars poëtica, per Chappelet. Paris. 4.

— Comm. in I. et II. Horatii Satyram, auctore Jul. Aurelio Haurechio, Lessigniensi: accessit ejusdem Paraphrasis in easdem, per Ant. Goynum. Antv. 8.

— Poëmata omnia, doctissimis Scholiis illustrata, apud Jo. Hillenium. Antv. 8.

1541 Epistolæ, per Rob. Stephanum. Paris. 8.

— Opera omnia, cum Nic. Perotti libello de Horat. Od. metris. Ex offic. Erasmian. Venet. 12.

1542 cum comment. Acr. Porphyr. Manc. et Badii, apud Jo. Roigny, (ex Ascensiana v.) Paris. fol.

— Poëmata, cum Scholiis doctissimis. Apud Seb. Gryphium. Lugdun. 8.

1543 Ascensiana v. repetita, adjectis notis Glareani, in ædibus Oudini Petit. Paris. fol.

— Poëmata, Scholiis brevibus iisque brevissimis illustrata. Paris. apud Jo. Roigny, excudebat Jo. Ludov. Tiletanus. 4.

— Ars poëtica, cum commentar. Viti Ammerbachii. Argent. 8.

— Glareani vi. Basil.

— ap. Sim. Colinæum. Paris. 12.

1544 Poëmata, cum ratione carminum, et argumentis ubique insertis. Interpretibus Acr. Porph. Parrhasio, Mancinello, nec non Ascensio, viris eruditissimis. Scholiisque D. Erasmi, Ang. Politiani, M. Ant. Sabellici, Lud. Cælii Rhodigini, Bapt. Pii, Petr. Criniti, Aldi Man. Matth. Bonfinis, et Jac. Bononiens. nuper adjunctis. His nos præterea Annotationes doctissimorum, Ant. Thylesii Consent. Fr. Robortelli Utin. atque Henr. Glareani, apprime utiles addidimus. Nic. Perotti Sipon. libellus de metris Odarum. Auctoris vita ex Petr. Crinito, Flor. quæ omnia longe politius ac diligentius, quam hactenus, excusa in lucem prodeunt. Apud Hier. Scotum. Venet. fol.

— O. cum N. Perotti libello de metris, Servii centimetro et variis lectt. Ex offic. R. Stephani. Die vii. Id. Maii. Paris. 8.

— cum notis Jo. Criniti. Antv. 8.

— Opera, Doctiss. viror. diligentia recognita. Frib. 8.

— Jasonis de Nores interpretatio ep. de Arte poëtica, ex quotidianis Tryphonis Gabrielii sermonibus, apud Matth. David. Paris. 8.

1545 Henrico-Petrina i. cum comm. tantum non iisdem, quos habet Veneta 1544. Basil. Mense Martio. fol.

— Opera, cum commentariis, per Henr. Petri. Basil. 4.

— Odæ et Epod. Ex offic. Mich. Vascosani. Paris. 4.

— Opp. cum notis H. Glareani, et Variorum. Basil. 4.

— cum commentar. Acr. et Porph. Basil. 8.

1545 Jod. Willichii, Resel. Commentaria in Q. Hor. F. Artem poët. Argent. 8.

— Opera, per Sebast. Gryphium. Lugd. 12.

— Opera, per Rob. Stephanum, cum Perotti Libello de metris Horat. Paris. 12.

— Poëmata, ex offic. Franc. Gryphii. Paris. 16.

1546 Ars poëtica, cum Ecphrasi Fr. Phil. Pedimontii, apud Aldi filios. Venet. 4.

— Q. H. F. cum Scholiis. Antv. 8.

— Opera lyrica, per Herman. Figulum, apud Chr. Egenolphum Hadamarium. Francof. 8.

— Opera, per Sebast. Gryphium. Lugd. 12.

1547 Poëmata omnia, doctissimis Scholiis illustrata. Ex offic. Jo. Loëi. Antv. 8.

— Viti Ammerbachii comm. in Artem poët. Argent. 8.

— Poëmata, cum Scholiis. Antv. 12.

1548 Franc. Robortelli Commentar. in aliquot locos Horatii. Florent. fol.

— Carminum libri IV. per Thom. Richard. Paris. 4.

— Opera, ap. Vicent. Valgris. Venet. 8.

1549 Opp. cum notis Varr. Apud heredes Petri Ravani. Venet. fol.

— Epistol. libri II. per M. Vascosanum. Paris. 4.

— Opera, cum Scholiis et Argg. per Henr. Stephanum. Ex offic. Rob. Stephani. Lutet. 8.

— Opera, cum notis Erasmi, M. Ant. Sabellici, Bapt. Pii, Aldi Manutii, Jac. Bononiens. Ang. Politiani, &c. Colon. 8.

— cum annotationibus H. Glareani. Excud. Stephan. Gravius. Frib. Brisg. 8.

— Opera omnia, per Seb. Gryphium. Lugd. 12.

— Ars poëtica. Apud Guil. Morellium Tillianum. Paris. Id. Maii. 4.

1550 Ars poëtica, per Vincent. Madium. Venet. fol.

— Liber de Arte poëtica, Jacobi Grifolii, Lucinian. interpretatione explicatus. Florent. 4.

1551 Sermonum, seu Satyrarum libri II. et Ars poëtica. Ex offic. M. Vascosani. Paris. 4.

— Sermonum libri II. per Thom. Richardum. Paris. 4.

1551 Muretina I. s. Aldina junior: cum scholiis M. Ant. Mureti, apud Aldum jun. Venet. 8.—Muretus, ut ait W. Baxter in præfat. Horat. pauca commentatus est, sed plane aurea.

— Opera, per Ant. Vincentium. Lugd. 12.

— apud Seb. Gryphium. Lugd. 12.

— apud Beringos. Lugd. 12.

1552 Ars poëtica, apud Thom. Richard. Paris. 4.

— Liber de Arte poëtica, cum Jac. Grifolii, Lucinian. interpretatione. Nunc primum post Florentinam editionem Lutetiæ impressus, ap. Matth. David. 8.

— Muretina II. apud Aldum jun. Venet. 8.

— per Jo. Loëjum. Antv. 8.

— per Jo. Gymnicum. Antv. 8.

1553 cum interpretationibus Christ. Landini. Venet. fol.

— Repetita ed. 1544. fol. ap. Petrum de Nicolinis de Sabio. Venet. fol.

— Achillis Statii, Lusitan. in Q. Horatii Flacci Artem poëticam commentarii, cum textu. Antv. ap. Martin. Nutium. 4.

— Odarum libri IV. et Epp. libri II. apud Vascosanum. Paris. 4.

— Carminum libri IV. Epodon, et carm. secul. per Thom. Richard. Paris. 4.

— Ars poëtica, cum comm. Parrhasii. Venet. 8.

— In Ep. Q. H. F. de arte poëtica, Jasonis de Noris, Cyprii, ex quotidianis Tryphonis Gabrielii sermonibus interpretatio: adjecta est ejusd. brevis et distincta summa præceptorum de arte dicendi, ex tribus Ciceronis libris de Oratore collecta. Ap. Aldi filios. Venet. 8.

1554 Jo. Amaritonis, Nonet. Comment. in Epp. librum I. apud Guil. Julianum. Paris. 8.

— Franc. Luisini, Utin. in librum de Arte poëtica Commentarius. Apud Aldi filios. Venet. 4.

— Opera, cura Jo. Dousæ. Venet. 4.

— Epp. libri II. apud Thom. Richardum. Paris. 4.

— Jasonis de Noris, Cyprii, Interpretatio in Ep. de arte poët. Paris. ap. Matth. David. 8.

— Opp. c. Schol. doct. per Seb. Gryph. Lugd. 8.

1555 Henrico-Petrina II. princeps editio:—Opp. Grammaticorum antiquiss. Helenii, Acr. et Porph. commentariis illustrata,

admixtis interdum C. Æmilii, Julii Modesti, et Florentii Scauri adnotatiunculis: edita auctius et emendatius per Georg. Fabricium Chemnicensem.—Accedunt Jo. Hartungi breves obss. Alter tomus habet comm. Landini, tum in Artem poët. Luisini, Grifolii, Jasonis de Nores; item notas Erasmi, Aldi, Rhodigini, Politiani, Sabellici, Bapt. Pii, Jacobi Bonon. P. Criniti, Glareani. Basil. per Henricum Petri. Mense Sept. 1555. fol. Editio præstans et raritate et bonitate. Operam enim per multos annos assiduam posuit Fabricius in restituendis veteribus Scholiastis.

1555 Franc. Robortelli, Utinens. Paraphrasis in librum Horatii, qui vulgo de Arte Poëtica ad Pisones inscribitur: Ejusdem Explicatio de Satyra, de Epigrammate, de Comœdia, de Salibus, de Elegia. Quæ omnia addita ab Auctore fuerunt, ut nihil quod ad poëticam spectaret, desiderari possit. Nam in iis scribendis Aristotelis methodum servavit: et ex ipsius libello de Arte poëtica principia sumsit omnium suarum explicationum. Per Jo. Hervagium. Basil. fol.

— Opera cum comment. Acronis, per Georg. Fabricium. Basil. 4.

— Liber de Arte poëtica, per Gualther. Fabricium. Col. Agr. 8.

— Opera, cum scholiis diversorum. Colon. 8.

— cum comment. Ant. Mureti et Aldi Manutii, additis scholiis Jo. Mich. Bruti ad libros Odarum et Epod. apud Paullum Man. Aldi F. Venet. 8.

1556 Poëmata scholiis brevibus, iisque doctissimis, illustrata, ap. Thom. Richardum. Paris. 4.

— Jo. Paul. Cæsarii Commentar. in XXXII. Q. H. F. Odas. Romæ. 8.

— Opera, cum metrica carminum ratione, et argg. ubique illustrata, tum etiam doctissim. Viror. Acronis, &c. Annotat. Col. Agr. 8.

— Opera, apud Mart. Nutium. Antv. 12.

1557 cum annotationibus Theod. Pulmanni, Craneb. Excud. Martinus Nutius. Antv. 8. Ed. ex Aldino textu ducta, sed ob emendd. Pulmanni et collatos ab eo Codd. perutilis.

— Poëmata, cum comm. M. Ant. Mureti. Apud Aldum jun. Ven. 8.

— cum scholiis. Ant. 8.

— cum comment. Adr. Turnebi. Paris. 8.

1558 cum scholiis brevibus. Apud Thom. Richardum. Paris. 4.

— cum scholiis. Lugd. 8.

— Poëmata omnia. Paris. 8.

— Opera, cura Jo. Boulierii, apud Ant. Vincent. Lugd. 8.

— per Rapheleng. Ex offic. Plantin. Antv. 12. Aldinam sequitur, et recusa 1575. 1590. et 1608.

1559 Repetito ed. 1544. fol. ap. Jo. Mar. Bonellum. Ven. fol.

— Opera, cum Annotat. M. A. Mureti et Aldi Manutii de Metris Horatian. et ejusd. Annotat. in Horat. apud Guil. Rovillium. Lugd. 8.

— Q. H. F. M. Ant. Mureti in eum scholia. Aldi Manutii de Metris Horat. Ejusdem Annotationes in Horatium. Apud Aldum. Venet. 8.

— Poëmata omnia, doctissimis scholiis illustrata. Ex offic. Jo. Loëi. Antv. 8.

— cum Annotat. Ant. Mureti et Aldi Manutii de Metris Horatianis, per Seb. Gryph. Lugd. 8.

— Opera ad castigatissimi cujusque exemplaris fidem quam accuratissime restituta. Lugduni ap. hered. Seb. Gryphii. 12.

— per Jo. Frellonium. Lugd. 12.

1560 Epp. Sermones, et Ars poëtica, per Jo. Loëjum. Antv. 8.

— Poëmata omnia. Basil. 8.

1561 Jo. Bapt. Pignæ Poëtica Horatiana, ad Franc. Gonzagam, Cardin. ampliss. Apud Vincent. Valgrisium. Venet. fol.

ÆTAS III. LAMBINO-CRUQUIANA
1561—1578—1698.

A principibus curatoribus et interpretibus, Dion. Lambino et Jac. Cruquio dicenda, quam præter eos ornarunt Theod. Pulmannus, Georg. Fabricius, Henr. Stephanus, Adr. Turnebus, Janus Dousa, Greg. Bersmannus, Dan. Heinsius, Janus Rutgersius, et eruditus Commentator Lævinus Torrentius, tandem novissime Tan. Faber et Andr. Dacierius.

1561 Lambiniana I. Q. Horatius Flaccus. Ex fide atque auctoritate decem librorum Mss. Opera Dionysii Lambini, Monstrol. emendatus: ab eodemque Commentariis copiosissimis illustratus, nunc primum in lucem editus, per Jo. Tornæsium. Lugd. 4.

1561 Sermonum lib. I. Satyr. 1. Ex offic. Gabr. Buon. Paris. 4.

— Libr. Odarum et Epod. cum Scholiis Mich. Bruti, ap. Aldum jun. Venet. 8.

— Q. H. F. cum Scholiis M. Ant. Mureti et Aldi Man. de Metris Horatianis. Venet. 8.

1562 Ed. 1544, vel 1559. repetita apud Boncllum. Venet. fol.

— Ars poëtica. Ex offic. Gabr. Buon. Paris. 4.

— Epodon liber, per Thom. Richard. Paris. 4.

— Epistolarum libri II. per Thom. Richard. Paris. 4.

— Ars poëtica, c. Schol. brevibus, sed eruditis. Paris. 4.

— Epistolarum libri II. cum Scholiis. Paris. 4.

— Philiberti Laudenoti, Hedui, comm. in libr. I. Epistt. Ex offic. Gabr. Buon. Paris. 4.

— Liber de arte poëtica, Jac. Grifolii, Lucinian. Interp. explicatus, apud Jo. Varisium et Socios. Venet. 8.

— Q. H. F. c. notis Acronis et aliorum, per G. Fabricium. Colon. 8.

1563 de Arte poëtica liber ad Pisones. Additæ sunt duæ Elegiæ Frid. Videbrandi. Excud. Donat. Ritzenhayn. Jen. 4.

— Carminum libri IV. Epod. et Carm. Secul. per Thom. Richard. Paris. 4.

— Ars poëtica, per Thom. Richard. Paris. 4.

— Opera. per Jo. Gryphium. Venet. 8.

— cum Annotationibus Doctissimorum Virorum. Ex offic. Ernest. Vœgelini. Const. Lips. 8.

— Epistolarum libri II. Leidæ. 8.

1564 Opera, cum annot. Mureti, apud Aldum jun. Venet. 8.

— Ars poëtica, et in eam Paraphrasis et Commentariolus Jo. Sambuci. Ex offic. Plantin. Antv. 8.

— Opp. cum scholiis Mureti, et animadverss. Bruti et Aldi Man. de Metris Hor. Ven. 8.

— Opera, cum annotat. XIV. Virorum doctor. Excud. Petrus Horst. Colon. 8.

— Q. H. F. c. comm. Th. Pulmanni, Craneb. Antv. 16.

1565 Q. H. F. ex fide decem Mss. opera Dion. Lambini, Monstr. emendatus, cum ejusd. comment. Venet. per Georg. de Caballis. 4. Est Lambinianæ I. repetitio.

1565 Carminum liber IV. ex antiquissimis Mss. Codicibus, cum commentariis falso adhuc Porphyrioni et Acroni adscriptis: Opera Jac. Cruquii, Messen. editus: Ejusdem in eundem annotationes. Apud Hub. Goltzium. Brug. Fl. 8.

— Opera, per heredes Seb. Gryphii. 12.

1566 Ars poëtica, cum Explicat. Achillis Statii. Antv. 4.

— Q. H. F. ex fide atque auctoritate decem librorum Mss. opera Dionys. Lambini Monstrol. emendatus, ab eodemque commentariis copiosissimis illustratus. His adjecimus Jo. Mich. Bruti in quatuor libros Carminum, atque in libr. Epodon explicationes. Index rerum et verb. memorabilium. Apud Paullum Manutium, Aldi fil. Venet. 4. Nitida et rara editio.

— Opera, cum notis Mureti et Aldi Man. Lugd. 4.

— Odæ et Epodi cum animadverss. J. M. Bruti. Ven. 4.

— Q. H. F. cum comment. Dion. Lambini, Monstr. Paris. 8. Repetitio Lambinianæ I.

— Epistolarum libri II. per Gabr. Buonium. Paris. 8.

— Jo. Cæsarii, Consent. Commentarius in XXXII. Libri I. Odas. Ex offic. Vinc. Lucchini. Rom. 8.

— Opera, per viduam Jo. Loëi. Antv. 8.

— ex castig. Th. Pulmanni, ad Mureti, Lambini, aliorumque editionem, atque veteres aliquot libros collatus, et Scholiis, e scriptis doctissimorum virorum collectis, illustratus. Ex offic. Plantini. Antv. 12.—Editio primaria, recusa dein sexies.

1567 Lambiniana II. Q. H. F. sex abhinc annis ex fide atque auctoritate complurium libr. Mss. opera D. Lambini emendatus, ab eodemque commentariis copiosissimis explicatus, nunc ab eodem recognitus, et cum aliquot aliis exemplaribus antiquis comparatus, multis locis purgatus, ejusdemque commentariis, plus tertia parte amplificatis, illustratus. Paris. ap. Jo. Macæum. Fol.

— Petri Pagani Argg. in Horatium. Francof. 8.

— Opera, cum Indice Th. Treteri, ap. Plant. Antv. 8.

— Q. H. F. cum Annot. M. Ant. Mureti, et Aldi Manutii de Metris Horat. per Seb. Gryphium. Lugd. 8.

— Q. H. F. Poëmata, a mendis iterum summa diligentia repurgata, ac doctissimis Franc. Irenici in Artem poët. et libros Epp. Annott. in gratiam studiosæ juventutis illustrata. Adjecta sunt insuper ubique carminum argg. et rationes prosodiacæ. Apud Georg. Cor. Sig. Feyerabendt. Francof. ad M. 8.

1567 Poëmata, cum Annotat. Franc. Irenici. Lugd. 8.

— Liber Epodon, cura Jac. Cruquii. Antv. 8.

— Ant. Herm. Gogavini Elenchus omissorum in Horatium poëtam. Sablon. 8. Rarissimus, ut subnotat Jani, et præclarissimus libellus.

1568 Leodegarii a Quercu oratio in librum II. Satyrarum Horatii, habita Kalend. Octobr. 1563. apud Dion. a Prato. Paris. 8.

— Matth. Collinii Harmoniæ univocæ in Odas Horatianas. Argent. 8.

— Opera, cum metrica carminum ratione. Col. Agr. 8.

— per hered. Nic. Bryling. Basil. 8.

— cum metrica carm. ratione, et argg. ubique illustrata, tum etiam doctiss. virorum Annott. Ex offic. Ern. Vœgelini, Constant. Lips. 8.

1569 de Arte poëtica liber, cum brevibus scholiis. Apud Gabr. Buon. Paris. 4.

— Q. H. F. cum commentar. Dion. Lambini, ap. Wechel. Francof. 4.

— Jo. Sambucus in Artem poëticam. Antv. 8.

— Opp. cum comm. Acr. Erasmi, Sabell. et aliorum. Apud hered. Christ. Egenolfi. Francof. 12.

1570 Henrico-Petrina II. cum commentt. XL. Grammaticorum. Basil. fol.

— Q. H. F. cum scholiis Ant. Mureti et animadverss. Bruti, apud Aldum. Venet. 8.

— auctoritate multorum Cod. Mss. emendatus opera D. Lambini. Ex offic. Guiliel. Silvii. Antv. 8.

— Odæ et Epod. cum scholiis J. M. Bruti, apud Aldum jun. Venet. 8.

— Opera, cum castigationibus Georg. Fabricii. Typis Vœgelinianis. Lips. 8. Ed. primaria Fabricii Codd. Mss. usi, sæpius dein repetita; cujus fundamentum videtur exemplum Juntinum.

— cum comm. Petri Criniti. Dillingæ, ap. Mayer. 8.

1571 Opera, ab obscœnitate repurgata. Dilling. 8.

— Poëmata, c. argg. et castigg. G. Fabricii, Chemnic. c. Ind. adagiorum. Lips. 8. ap. Jo. Steinmannum.

— Poëmata, accuratissime castigata: editio hæc argg. singg. Poëmatum certis, tum annott. copiosis instructa est, a Guil. Xylandro, ap. Jo. Majer. Heidelb. 8.

1571 Lugduni, 8.

— cum comm. D. Lambini. Monstr. Antv. 8.

1573 Venet. fol. Rep. ed. 1559. s. 1552.

— Q. H. F. Satyrarum, s. potius Eclogarum libri II. ex antiquissimis Mss. purgati, et clarius explicati, opera Jacob. Cruquii, Messen. Ejusdem in eosdem commentarii. Ex offic. Plant. Antv. 8.

— Poëmata, notis, scholiis, et argg. illustrata. Venet. ap. Domin. de Farris. 8.

— Lugdun. 12.

1574 Opera, per Guil. Norton. Londini. 8.

— cum Aldi Manutii et M. Ant. Mureti annott. Ejusdem Manutii de Metris Horatianis. Ap. Ant. Gryphium. Lugdun. 12.

1575 Epp. Libri II. et in eas Prælectiones methodicæ Cl. Minois, ap. Dion. a Prato. Paris. 4.

— Odæ quinque selectæ ex Epodon Libr. Paris. 4.

— Opera, c. comm. Dion. Lambini, Monstr. Florent. 8.

— Poëmata, cum argg. et castigg. Georg. Fabricii, Chemnic. Typis Vœgelinianis. Lips. 8.

— In Q. H. F. Poëmata omnia rerum ac verborum locupletissimus Index, studio et labore Thom. Treteri, Posnan. collectus, et in communem studiosorum utilitatem nunc primum editus. Ex offic. Plantini. Idibus Martii. Antv. 8. Thom. Treterus, Historicus Polon. Indicem suum ad paginas editionis Lugd. ap. Seb. Gryphium an. 1545. (cui etiam respondet illud, quod ab eodem typographo 1554. fuit editum) adornavit.

— Poëmata, accuratissime castigata, cum argg. et notis Guil. Xylandri, August. apud Jo. Majer. Heidelb. 8.

1576 Venet. fol. Rep. ed. 1573.

— Aldi Manutii Paul. F. Aldi N. in Artem poëticam commentar. apud Aldum. Venet. 4. Manutius in præfat. hujus commentar. dubitat, pluresne versus an interpretes Artis poëticæ sint.

— Ars poëtica cum comment. Guil. Xylandri, adjecto in totum Horatium Indice. Excudebat Jo. Majer. Heidelb. 8.

— Ars poëtica cum comment. Jo. Sturmii. Argent. 8.

1577 D. Lambini, Monstrol. in Q. Horatium Flaccum Commentarii, plus tertia parte amplificati. Editio postrema. Ex offic. Andr. Wecheli. Francof. ad M. fol.

— Adr. Turnebi Comment. in Libr. I. Carminum Horatii.

Ejusdem Turnebi comm. in locos obscuriores Horatii, ex ejus adversariorum libris excerptus. M. A. Mureti et Aldi Manutii in eund. Horatium annotationes. Exc. Martinus Juvenis. Paris. 8.

1577 Q. H. F. emendatus cum seorsim excusis Theod. Pulmanni in eum annotationibus. Aldi Man. scholia, et de metris Hor. M. A. Mureti scholia; Jo. Hartungii annott. Ex offic. Chr. Plantini. Mense Februar. Antv. 8. Rep. ed. 1566.

— Opp. cum schol. Aldi M. Antv. 12.

1578 H. Stephani I. Q. H. F. Poëmata, novis scholiis et argumentis ab Henrico Stephano illustrata: ejusdem H. Stephani Diatribe de hac sua editione Horatii, et variis in eum observationibus. (Paris.) 8. Editio primaria, in qua Stephanus in consilium adhibuit lectiones Codd. Lambini, Cruquii, Fabricii, Mureti, aliasque. Magni critici munere modeste functum laudat clar. Jani, ex ejusque aureis diatribis magnum se fructum abstulisse profitetur, de Hor. edd. p. XXXV. Tom. I.

— Cruquiana I. Operum: Q. H. F. ex antiquissimis XI. libris Mss. et schedis aliquot emendatus, et plurimis locis cum commentariis antiquis expurgatus, et editus, opera Jac. Cruquii, Messenii, apud Bruganos politioris Literaturæ Prof. publ. Ejusd. in eundem enarrationes, observatt. et variæ lectt. cum aliis quibusdam, et ind. locupletissimo. Ex offic. Ch. Plantin. Antv. 4. Cruquius interpretum antiquiorum princeps.

— Poëmata, illustrata argg. et castigg. Georg. Fabricii. Lips. 8.

1579 Q. H. F. ex fide Mss. emendatus, cum comment. D. Lambini et A. Turnebi. Ap. Jo. Macæum. Paris. fol.

— Cruquiana I. recusa. Ex offic. Ch. Plantini. Antv. 4.

— Hugol. Martelli Commentatio in Odam II. Libri IV. Carminum, apud Juntas. Florent. 4.

— Q. H. F. cum scholiis et argg. Venet. 8.

1580 Henrico-Petrina IV. cum comm. XL. grammaticorum. Basil. fol.

— Opera, cum notis Variorum. Paris. fol.

— Q. H. F. ex fide Mss. Codd. emendatus, cum comment. Dion. Lambini. Lutet. fol.

— Commentarius in I. et II. Satyram, auct. Jul. Aurelio Haurechio, Lessigniensi. Basil. 8.

— Phil. Engentinus in Lyrica Horatii. Basil. 8. Est etiam in Henrico-Petrina.

1580 J. Th. Freigii Comment. in Lyrica Horatii. Basil. 8. Et hic est in Henrico-Petrina.

— Franc. Luisini Paraphrasis in Hor. Basil. 8.

— Jani Dousæ in novam Q. H. F. editionem Commentariolus. Ex offic. Christ. Plantin. Antv. 16. Succidanea ad eum, ibid. 1582. 16.

— Q. H. F. cum Scholiis Th. Pulmanni. Antverp. 16.

1581 Q. H. F. Th. Pulmanni Annotatt. adjectæ sunt, præterea carminum genera, Georg. Fabricii argg. index, &c. Ex offic. Brylingeriana. Basil. 8.

— Lamb. Ludol. Pithopœi Paraphrasis in Horatii Satyr. I. et II. libri prioris. Heidelb. 8.

1582 Opera omnia, ex emend. et c. commentt. Pet. Gualth. Chabotii, per Ægid. Beys. Paris. 8.

— Eadem Chabotii ed. recusa. Basil. 8.

— P. G. Chabotii expositio analytica et brevis in universa Q. H. F. poëmata, ap. Martin. Juvenem. Paris. 8. Chabotii edd. quarum hæ sunt primæ, critices usibus plane ineptas et incertum unde expressas dicit Jani.

— Q. H. F. cum Scholiis Mureti et animadverss. Bruti, et Aldi Manutii de Metris Horat. Apud Aldum jun. Venet. 8.

— Q. H. F. cum Aldi Manutii et Ant. Mureti annotatt. Lugd. 8.

— Jo. Thom. Freigii Pædagogus, per Sebast. Henric-Petri. Basil. 8.—In hoc libro p. 215. Od. 1. 2. et 3. libri I. Horatii, numeris musicis ab eo dispositæ inveniuntur.

— Opera, cum notis Theod. Pulmanni et Jani Dousæ patris. Ex offic. Christ. Plantini. Antv. 12.

1583 Ars poëtica, ad J. Rami Dialecticam et Rhetoricam resoluta, studio Andr. Kragii, per Seb. Henric-Petri. Basil. 4.

— Carmina, cum Scholiis et Argumentis. Paris. 4.

1584 Bernhardini Parthenii Spilimb. in Q. H. F. Carmina atque Epodos Commentarii, quibus poëtæ artificium et via ad imitationem atque ad poëtice scribendum aperitur : cum privilegio. Apud Dominicum Nicolinum. Venet. 4.—De eo sic Morhofius Polyh. Tom. I. Lib. IV. c. 11. § 15. B. ‘Parthenius, qui tantum Carminum atque Epodon libros attigit, tam solide et eleganter adversus Scaligerum omnia illa, quæ atro iste lapillo notaverat, vindicavit, ut vix credam, hiscere adversus illum quenquam posse.’ Pauca exemplaria excusa esse, ex eo apparet, quod eodem mo-

nente Morhofio, in nullis pæne Bibliothecis publicis inveniantur; quare vix credibile est, quod nonnulli affirmant, anno 1585. iterum prodiisse.

1584 Q. H. F. Epp. Libri II. et in eas Prælectiones Methodicæ, quibus artis logicæ analysis, et moralis doctrinæ ratio illustratur, per Claudium Minoëm. Divis. Paris. 8.

— Epistolarum Lib. I. cum Scholiis, comment. atque argument. Paris. 4.

— Epodon liber cum Carm. Seculari, ad optimorum exemplarium fidem emendatus, apud Fed. Morel. Lutet. 4.

1585 Frid. Ceruti Veronens. in Q. Horatii Flacci Carmina, Epodos, Satyras, atque Epistolas Paraphrasis, unicuique poëmati ad calcem subjecta, per Hier. Discipulum. Veronæ. 4.

— Epistolarum Libri II. cum præf. Guil. Xylandri. Paris. 4.

— Opera, apud Newton. Lond. 8.

— Poëmata, c. argg. et castigg. Ge. Fabricii, Chemnic. per Jo. Steinmann. Lips. 8.

— Opera, ab obscœnitate purgata, cum comm. Fr. Irenici. Dilling. 8.

1586 Epod. II. de Laudibus Vitæ Rusticæ ab Aldo Man. explicata. IV. Id. May. Bonon. 4.—Gaudent. Roberti. Miscell. Ital. erudit. T. III. p. 513.

— Epp. Liber I. commentariis antiquis expurgatus, argg. quoque et Scholiis illustratus. Venet. 4.

— Georg. Æmilius Mansf. in Horatium. Basil. 8.

— Opera, cum animadv. Turnebi, Mur. et Man. Paris. 8.

— Nic. Frischlini Paraphrasis in Epistolar. Libros II. Typ. Jo. Spies. Francof. 8.

— Opp. cum comm. Parrhasii, Acr. et Porph. notisque Glareani. Lugd. 8.

— Opera cum Comment. Jac. Cruquii. Ex offic. Plantin. Antverp. 24.

1587 Opera omnia, cum comm. P. G. Chabotii, quibus ea triplici artificio, dialectico, grammatico, et rhetorico, explicantur. Ex offic. Leonh. Ostenii. Basil. fol. Comm. hos Morhofius 'pædagogica diligentia consarcinatos' dicit Polyh. IV. 11. neque hodie nemo triplex illud artificium sine tædio legat, edicente Jani.

— Opera, cum Dion. Lambini interpret. apud B. Macæum. Lutet. fol.

1587 Cruquiana III. e II. Antv. 4.

— Methodus de Arte poëtica, per Nic. Colonium exposita. Typis Comini Venturi. Bergomi. 4.

— Poëmata, cum Annotat. Th. Pulmanni, ap. Plant. Antv. 8.

— Fr. Irenicus in Artem poët. et Epist. Francof. 8.

— Th. Corrææ Lusit. Explanat. in Art. poëticam Horatii, ap. Franc. de Franciscis. Venet. 8.

— Nicod. Frischlini in Epp. libros II. Paraphrasis. Ap. Jo. Spies. Francof. 8.

— Q. H. F. cum Aldi Man. Scholiis et Jo. Hartungi annotat. Antv. 12.

— Poëmata omnia, cum Aldi Man. et Mureti annott. ejusdem Man. de Metris Hor. Typis Comini Venturi. Bergomi. 12.

— Latine cum versione Etrusca auct. Jo. Fabrini, et obss. Phil. Venuti Italice scriptis. Venet. 4.

1588 Opera, cum comm. Dion. Lambini. 2 voll. Lutet. fol.

— Frid. Ceruti Paraphrasis in Epp. Libr. et de Arte poëtica, per Hier. Discipulum. Veronæ, 4.

— Henr. Stephani II. quæ, præter Scholiorum locupletationem, aliquot insuper diatribas, et quasdam in veri Porphyrionis commentarios emendationes, necnon quasdam ad eos accessiones habet. S. l. (Paris.) 8.

— Opera, cum castigg. Georg. Fabricii. Lips. 8.

— Opera, expurgata. Col. Agr. 8.

1589 P. G. Chabotii in Q. H. F. poëmata expositio analytica. Per Leonh. Ostenium. Basil. 8.

— Opera, per Ant. Tardiff. Lugd. 12.

1590 Opera, cum notis Politiani, Sabellici, Manutii, et aliorum. Ap. Bertellum. Venet. fol.

— Poëmata cum argum. et annot. Guil. Xylandri, per Matth. Harnisch. Neostad. 8.

1591 P. G. Chabotii prælectt. in Q. H. F. poëmata. 2 voll. per Leonh. Ostenium. Basil. fol.

— Ant. Riccoboni Defensor, seu pro ejus opinione de Horatii Ep. ad Pisones, in Nic. Colonium, per Bened. Mammarellum. Ferrar. 4.

— Epist. Nic. Colonii ad Ant. Riccobonum. Patav. 4.

— Conciliatio Ant. Riccoboni cum Nicolao Colono ad Ill. et Ex. Princ. Alex. Estensem. Apud Laur. Pasquatum. Patav. 4.

1591 Angeli Pagnonii in Q. H. F. Satyras atque Epp. præfatio, et in I. Satyram Commentarius, apud Jo. Rossium. Bonon. 4.

— Epp. Libri II. per Petrum Elis. Andeg. 4.

— Ars poëtica, c. annotat. Franc. Sanctii (Sanchez,) Bacarens. Salm. 8.

1592 Q. H. F. cum Aldi Man. et Mureti annotatt. apud Ant. Gryphium, excud. Jac. Stœr. Lugd. B. 8.

1593 Opera, cum paraphrasi Frid. Ceruti : additus libellus incerti auctoris de re poëtica, per Hieron. Discipulum. Veron. 4.

— Cruquiana IV. e III. Lugd. B. 4.

— Poëmata cum argg. et castigg. G. Fabricii. Lips. 8.

— Q. H. F. expurgatus. Lugd. 12.

1594 P. Chabotii, Picton. Sanlup. Comment. tripl. in Q. H. F. Opera, per Leonh. Ostenium. Basil. fol.

— Ant. Thylesii, Consent. in Odas auspicia ad juventutem Romanam. S. l. 4.

— Poëmata omnia, ap. Fr. Raphelengium. Lugd. B. 8.

1595 Analysis logica omnium Epp. Artis Poëticæ et select. aliquot Odarum, auth. Jo. Piscatore, per Bernard. Albinum. Spiræ Nem. 8.

— Lamb. Ludolphi Pithopœi paraphras. in Artem poët. Heidelberg. 8.

1596 Lambiniana, 2 voll. apud heredes Andr. Wecheli. Francof. 4.

— Nic. Frischlini paraphr. in Epp. L. II. Typ. Jo. Spies. Francof. ad M. 8.

1597 Opera, cum uberioribus comment. Chabotii. Basil. fol.

— Cruquiana V. cum commentatione vetere et J. Dousæ in H. commentariolo. Lugd. B. (Plantin.) 4.

— cum paraph. Fr. Ceruti, Veron. Editio postrema et auctior. Apud Petr. Diserolum. Veron. 4.

— cum comment. Dion. Lambini, Monstrol. Lugd. 4.

1598 Q. H. F. ex fide veterum Codd. Typ. M. Jo. Cratonis. Vitenb. 8.

— cura Ge. Fabricii. Lips. 8.

— Analysis Logica Epp. Artis poët. auct. Jo. Piscatore. Spiræ. 8.

1599 Eilh. Lubini paraphrasis scholastica nova, qua retentis poëtæ verbis, et pedestri sermoni insertis, auctor gravissimus et

difficillimus, pleni commentarii vice, breviter et dilucide explicatur. Ex typ. Christ. Reusneri. Rostoch. 4.

1599 Phil. Venutii observationes in H. Venet. 4.

— Opera. Francof. ad Od. 8.

— Lat. c. vers. Etrusca auct. Jo. Fabrini. Venet. 4.

1600 cum castigg. G. Fabricii, ap. hered. Andr. Wecheli. Francof. 4.

— Ars poëtica, cura Sigis. Julii Mynsingii a Frondeck. Lauing. 4.

— Henrici Stephani III. plane repetita e II. (1588.) Exc. Paullus Stephanus. (Paris.) 8.

— Eadem ap. Her. Wechel. per Claud. Marnium et Jo. Aubrium. Francof. 8.

1601 Ars poëtica, per Nic. Colonium. Amberg. 12.

1602 Paraphr. in Lib. I. Satyr. per Sig. Jul. Mynsingium a Frondek. Aug. v. 4.

— Poëmata omnia, argg. et scholiis viror. doctiss. illustrata, cum indicatione diversarum lectt. partim e VI. Codd. vett. Mss. partim ex opt. notæ libris aliquot impressis, studio et opera Greg. Bersmani, Annæb. Impress. sumtibus Grosii et Vœgelini. Lips. 8. Ed. primaria, sæpius dein sub prelum revocata.

— Epp. cum comm. Frischlini, 2 voll. Francof. 8.

1603 Cruquiana VI. Lugd. B. 4.

— in corp. poëtarum Latin. Aurel. Allobr. exc. Sam. Crispinus. 4. Vol. I.

— Q. H. F. obscœnitate Romæ expurgatus. Col. Agr. 8.

1604 Theod. Marcilii, Prof. Eloq. Regii ad Q. H. F. opera omnia quotidianæ et emendatæ lectiones. Apud Barth. Macæum. Paris. fol.

— In Q. H. F. de Arte poëtica librum Hercules Manzonius, civis ab origine Bergomus. Qui aperte demonstrat, expressum ab Aristotelis poëtica Horatii poëtices ordinem. Quos vero interscribit particularum numeros, Aristotelicam in eos poëticen prudentia Madii dispositam secat. Typis Comini Venturi. Bergomi. 4.

— Lambiniana. Additæ sunt H. Stephani Diatribæ. Excud. Petrus de la Roviere. Aurel. Allobr. 4.

— Q. H. F. poëmata, illustrata argg. et castigg. Georg. Fabricii. Typis Vœgelinianis. Lips. 8.

1604 Odæ in locos communes digestæ studio Jos. Langii Cæsareomontani. Typis Wechelianis. Hanov. 8.

— Odæ, in locos communes digestæ. Studio Jos. Langii. Lugd. 12.

— Opera, cum novis argg. Ex offic. Plantin. Raphel. 12.

— Q. H. F. Poëmata; cum Juvenali. Londin. 12.

1605 Lambiniana, cum comm. Turnebi et Marcilii, ap. Barth. Macæum. Paris. fol.

— Lambiniana VI. et postr. editio. Additæ sunt Henr. Stephani diatribæ. Excud. Petrus de la Roviere. Aurel. Allobr. 4.

— Heinsiana I. Opera cum comm. Dan. Heinsii. Ex offic. Plantin. ap. Raphelengium. 8. Præceps ingenio tentator Musæ Horatianæ asseclas invenit.

— Opp. cum castigg. G. Fabricii. Lips. Typis Vœgelin. 8.

— Odæ in locos communes digestæ studio Jos. Langii. Lugd. 12.

— Q. H. F. ab obscœnitate purgatus. Paris. ap. Sonnium. 12.

— Poëmata. Francof. ad M. impensis Jo. Hartmanni, typis Wechel. 8.

1606 Opp. expurgata. Paris. 8.

— Bondii I. Q. H. F. cum notis Jo. Bondii. Londin. 8. Pleraque is ex Lubini paraphrasi hausit; inservitque bene tironum studiis. Unde ed. hæc creberrime repetita est.

— Eadem II. Brunsvic. 12.

1607 Opp. ab obscœnitate expurgata. Antv. 8.

— Q. H. F. Emblemata imaginibus ære incisis notisque illustrata: studio Oth. Vænii. Antv. per Hier. Verdusson. 4.

1608 Q. H. F. cum erudito Lævini Torrentii comm. item P. Nannii comm. in Artem poëticam. Antv. ex offic. Plantin. ap. Jo. Moretum, 4. Inter principes habetur L. Torrentius (van der Becken) Ep. Antv. tandem Archiepisc. Malin. designatus: non solum ut criticus diligentior textum vulg. in comm. suo emendavit et recensuit ad fidem aliquot Codd. sed etiam pro egregia sua Grammatices, antiquitatis omnis, etiam juris antiqui peritia Horatium præter Artem poët. illustravit; desiderant tamen elegantes in eo sensum poëticum. Nannii comm. in Artem poët. doctissimus adjectus est instar supplementi.

— Opp. expurgata Friburgi Helv. 8.

1608 Q. H. F. ex fide vett. Codd. Witteb. typis Laur. Seuberlich. 8.

— Bondii nobis III. Londin. Jo. Norton. 8.

— Opp. ex offic. Plantin. Antv. 12.

1609 Nic. Frischlini in Epistol. Libros II. Francof. 8. Typ. Nic. Hofmanni.

— et 1610. Opera cum notis Dan. Heinsii. Lugd. Bat. ap. Rapheleng. 8.

1610 In Q. H. F. poëmata omnia rerum ac verborum Index duplex, studio Jo. Petr. Tanii, Eugub. collectus, et nunc primum editus; apud hered. Pacifici Pontii. Mediol. 8.

— cum Mureti et Manutii annotationibus. Lugd. 8.

— Bondii IV. Hanov. ap. Guiliel. Antonium. 8.

— ex edit. Theod. Pulmanni, Craneb. Antv. 16.

— Ars poët. c. trad. Ital. Scip. Ponze. Neap. 4.

1611 Cruquiana VII. ex off. Plantin. Raphel. 4. quæ classica habetur et rarior. Adest vero in Bibl. Gymn. Bip.

— In Corp. poët. Latt. ed. II. Aurel. Allobr. excud. Sam. Crispinus, 4. Vol. I. p. 748—822.

— Nic. Colonii Responsio adversus absurdam sententiam Ant. Riccoboni de Horatii libello ad Pisones de poëtica. Typ. Comini Venturæ. Bergomi, 4.

— Bondii V. Londini, 8.

— cum notis Jac. Cruquii. Londin. per Jo. Norton. 8.

— Bersmaniana I. (Lips. 1602.) repetita. Basil. 8.

1612 Q. H. F. Emblemata, studio Oth. Væenii. Antv. 4.

— cum castigg. Georg. Fabricii. Heidelb. 8.

— Lambiniana. Francof. ap. her. Wechel. 4.

— Paul. Franci comm. in I. et III. Od. Lib. I. Horatii. s. l. 4.

— Q. H. F. cum paraphrasi Eilhardi Lubini jam de integro edita, et multis in locis correcta. Excud. Jo. Bringerus. Francof. 4.

— Heinsiana II. cum animadvers. et notis Dan. Heinsii longe auctioribus. Ejusdem Liber de Satyra. Apud Rapheleng. Lugd. Bat. 8.

— cum notis Dan. Heinsii ap. Lud. Elzevir. Amst. 12.

1613 De laudibus vitæ rusticæ comm. in Odam e Libro Epodon, auctore Bernh. Blascio, Foroliv. Florent. per Jo. Donatum. 4.

— cum paraphrasi Eilh. Lubini. Rostoch. 4.

1613 Q. Horatius Flaccus cum notis Jani Rutgersii. Ex typographia Rob. Stephani III. Lutet. 12. Editio præstans, cujus textus expressus est ex ed. Heinsii, etiam cum plerisque ejus emendd. Neque tamen omnes probat Rutgersius; a quo etiam vocant Rutgersianam I.

— Odæ Lyricæ, per Jos. Langium. Colon. 8.

— c. vers. Etr. Jo. Fabrini. Venet. 4.

1614 Bondii VI. Londin. impens. Thom. Adams. 8.

1615 cum comment. Chabotii, per Jo. Jac. Grasserum aucta et illustrata, ap. Lud. Regis. Colon. Mun. (Basil.) fol.

1616 Expurgatus, cum comment. Colon. apud Conrad Buetgenium. 8.

— per Valent. Cremcovium. S. l. 8.

— Bersmani II. locupletior, ab eodem recognita. Lips. typis Grossianis. 8.

— Amstel. ap. Henr. Laurentium. 12.

— Lugdun. in corp. poëtar. Latin. ab Alex. Ficheto S. J. edito. 4.

1617 Q. H. F. ab omni obscœnitate purgatus, ad usum Gymnasiorum S. J. Aldi Manutii de Metris Horat. et Odæ aliquot, scil. Ode 21. et 24. Libr. I. et Ode 6. Libr. II. et Carm. Secular. a Fed. Morello Græce eodem genere vers. Lyric. redditæ. Apud Jo. Libert. Paris. 12.

1618 Q. H. F. ab omni obscœnitate Romæ expurgatus. Monach. ex typogr. Bergiana. 12.

— Odæ, per Jos. Langium. Colon. 12.

1619 de Arte poëtica ad Pisones Epistola, ex rec. Dan. Heinsii seorsim edita. Addita et Dissertatiuncula ejusdem super Plauto et Terentio Comicis. Witteb. typ. Jo. Gormanni. 4.

— Opera. Ex typogr. Jac. Stœr. s. l. 12.

— Genevensis. 16.

— Amstel. ap. Guil. Janson. 24.

1620 Cruquiana VIII. ex offic. Plantin. Raphel. 4.

— cum Læv. Torrentii et P. Nannii Commentariis. Ed. longe auctior. Antv. Typ. Plantin. 4.

— Bondii VII. Londin. 8.

— Expurgatus. Luxemb. Typis Huberti Reulant. 12.

1621 P. Franci Comment. Horatiani Præmetium in I. et II. Libr. I. Odas, annotamenta exhibens. Francof. 4.

1621 Ars poëtica, per Jan. Parrhasium. Lugd. 8.

— Bondii VIII. excud. Petrus Antonius. Hanov. 8.

1623 Bondii IX. Lips. 8.

— Amstel. ap. Guil. Cæsium. 16.

— c. vers. Etr. Jo. Fabrini, et Phil. Venutii obss. Ven. per Gio. Battista Brigna. Ven. 4.

1624 Ex typographia Regia. Paris. fol. Regium opus, splendide excusum.

— cum annotatiunculis. Basil. 8.

— Purgatus. Duaci. 12.

1625 Jo. Weitz Comment. de laudibus vitæ rusticæ, in II. Odam e libro Epodon. Per Dan. et Dav. Aubrium. Francof. 8.

— Antverp. Ex offic. Plantin. 12.

— Amstel. ap. Jod. Hond. 12.

— Bondii X. Paris. 12.

1626 cum Paraphrasi Eilh. Lubini. Rostoch. 4.

— Q. H. F. Odæ selectæ, per Bonaventuram et Abrah. Elzevir. Lugd. B. 8.

1627 cum Scholiis Acronis. Basil. 8.

— cum novis argumentis. Ex typogr. Jo. Jannoni. Sedan. 32. Editio literis minutissimis, sed eleganter impressa, et valde rara.

— Genev. in Corp. poëtt. Latin. 4.

1628 Bondii XI. Amst. 8.

— cura Dan. Heinsii, per Elzevir. Lugd. B. 16.

1629 Bondii XII. Lipsiæ, typis Justi Jansonii, Dani. 8.

— Opera, cum observatt. Aldi. Vlysch. 8.

— Bondii XIII. Col. All. 8.

— Opera omnia, accedunt nunc Dan. Heinsii de Satyra Horatiana Libri II. cum ejusdem animadversionibus. 3 partes singulæ titulis inscriptæ. 2 voll. Ex offic. Elzev. Lugd. B. 12. Ed. classica eaque rara et eleg.

— Expurgata, Colon. Ex offic. Birckmann. 12.

— Bondii XIV. Francof. 12.

1630 Bondii XV. Londin. 8.

— Bondii XVI. Amst. ap. Guil. Blæu. 16.

— Expurgata. Antv. apud Jo. Cnobbarum. 24.

1632 Expurgata. Col. Agr. Ex offic. Birckmann. fol.

1633 Expurgata, cum Commentar. Phil. Bebii, Leodiens. Colon. fol.

1635 Bondii xvii. Amst. 12.

— Lyrica, sive Odæ, cum argg. Odarum et Ideis Horatianis Jo. Bapt. Masculi, Neapol. Duaci. 12.

1636 Expurgata, cum comment. Jod. Maresii. Duaci. 8.

— Bondii xviii. Amst. 12.

1637 Bondii xix. Lond. 8.

1638 cum notis Jod. Maresii. Duaci. 12.

— Bondii xx. Amst. 12.

1640 Bondii xxi. Goslar. typis Nic. Dunckeri. 8.

— Bondii xxii. Rothom. 8.

— Bondii xxiii. cum parod. Hoppii. Brunsw. 12.

— Bondii xxiv. Paris. 16.

1641 Ars poëtica. Paris. per Seb. Chappelet. 4.

— Opera. Paris. per Jo. Libert. 12.

1642 Opera omnia. E typographia Regia. Paris. fol. Repetitio ed. 1624.

1643 Bondii xxv. Amst. 12.

1646 Fr. Phil. Pedemontii Ecphrasis in Artem poëticam. Venet. 4.

1647 Odarum Lib. iii. expurgatus per Jacob. Dionysium. Rhedon. 4.

— Bondii xxvi. Brunsw. typ. Balth. Gruberi. 12.

— Expurg. cum notis Jod. Maresii S. J. Colon. Agr. per Wilh. Friessem. 16.

1648 Expurgatus. Brunsb. Typ. Casp. Weingærtner. 12.

— Expurg. Dantisc. 12.

— Opp. expurgata, per Jod. Maresium. Colon. 12.

1650 Bondii xxvii. Amst. ap. Jo. Blæu. 12.

1651 Bondii xxviii. Amst. 12.

1652 Bondii xxix. Genev. 8.

1653 Schreveliana i. cum commentariis selectissimis variorum, et scholiis integris Jo. Bond: accurante Corn. Schrevelio. Lugd. B. apud Franc. Hackium. 8.

— Heinsiana. Lugd. B. ap. Elzevir. 12.

— c. n. Jod. Maresii. Colon. 8.

— Amst. apud Jo. Janson. 16.

1654 Lat. c. vers. Belg. Jo. van Vondel. Amst. 12.

1655 Bondii XXX. Lips. 12.

— Bondii XXXI. acc. Parodiæ Dav. Hoppii. Brunsv. Typis Christ. Frid. Zilligeri. 12.

1656 Odarum paraphrasis heroica, per J. Wallium. Antv. 8.

— Latine cum vers. Belgica Jo. Vondelii. Amst. 12.

— cum notis Jac. Meursii. Antv. 12.

1657 Hodogeta Horatianus, opera et studio Dan. Avemanni. Brunsv. Ex offic. Zilligeriana. Fol.—Hodogeta Avemanni, ad libros et versiculos, atque adeo ad quascunque Horatii editiones accommodatus, omnium vocabulorum indicem exhibet.

1658 Schreveliana II. Lugd. B. 8.

1659 Ars poëtica, in methodum redacta per Francisc. de Cascales. Valent. 8.

— Christ. Funccii Aurora æstiva nova facie surgens, et consecrata illustramento Carminis Secularis Horatiani. Typ. Georg. Beutheri. Freib. 8.

1660 Jac. Duportii Gnomologia Horatii. Cantabr. 4.

— Ejusdem Appendix Testimoniorum de Horatio. Cantabr. 4.

— Bondii XXXII. Londini. 8.

1662 per Gid. Lithgow. Edinb. 12.

— Bondii XXXIII. Amst. 12.

— Venet. 12.

1663 cum notis Thom. Munckeri. Lugd. B. 8.

— Schreveliana III. Lugd. B. Ex offic. Hackiana. 8.

— Odæ, Epp. et Ars poëtica. Amst. 12.

1664 Ge. Christ. Cadesreuteri Dissert. Philol. super Ep. 16. Lib. I. Cizæ. 4.

— Bondii XXXIV. Amst. 8.

— cum notis et comment. Jod. Maresii. Col. Agr. 12.

1665 Dan. Bambergii Prosodia Linguæ Latinæ, cui adjecta Clavis Metrorum Horatii. Lips. 8.

1667 Hodogeta Horatianus Avemanni. Ex offic. Zilligeriana. Brunsv. 8.

— Opera. Rothom. per Lallemantium. 8.

1668 Schreveliana IV. Lugd. B. 8.

— Bondii XXXV. cum parodiis Hoppii. Brunsv. Typis Chr. Frid. Zilligeri. 12.

— Minellii I. Poëmata cum comm. Jo. Minellii, præmisso

Aldi Man. de Metris Horat. tractatu. Roterod. ap. Arn. Leers. 12. Sæpius dein recusa; inferior tamen habetur Bondiana.

1670 Schreveliana v. Lugd. Bat. et Roter. ex off. Hack. 8.

— Bondii xxxvi. Londin. 8.

— Eadem xxxvii. Amstel. ap. Jo. Jansson a Wæsberg. 12.

1671 Opera, recensuit Tan. Faber, et notulas, et monita ad odas addidit, cum specimine novæ interpret. Salmur. apud Ren. Pean. 12. Is quidem textum castigavit, sed e solo ingenio, Heinsium subinde insectans in notulis, neque eo tamen continentior.

1673 Minellii ii. Roterod. 12.

— Opp. ex offic. Plantin. Raphel. 8.

1674 Ars poëtica, cum Paraphr. Scholastica. Paris. 12.

1675 Gottfr. Weberi Hermanthea, h. e. Specimen Analyseos Philologicæ et Philosophicæ per universam Encyclopædiam, super Oda xvi. Lib. ii. Carmin. Berol. 8.

— Rappolti i. cum notis marginal. Jo. Minellii, et comment. Frid. Rappolti, nec non Supplem. Joach. Felleri. Lips. excud. Christ. Uhlmann. 2 voll. 8.

1676 Minellii iii. Londin. typis Societ. 12.

— Bondii xxxviii. Amst. ap. Dan. Elzev. 12.

— Opera, ex rec. Dan. Heinsii, ap. Elzevir. Amst. 12.

— Bondii xxxix. Venet. 12.

1677 Minellii iv. Roterod. 12.

— cum comm. Theod. Pulmanni, Craneb. Antv. 16.

1678 Epodon Liber expurgatus. Paris. 4.

— Epistolarum Liber ii. ibid. 4.

— Rappolti ii. Lips. ap. Christ. Uhlmann. 2 voll. 8.

— Bondii xl. Lond. 12.

1679 Bondii xli. Lugd. 12.

1680 Epistolarum Liber i. Paris. 4.

— Opera. Rothom. 12.

1681 Dacerii i. cum vers. Gall. notis et animadvers. crit. Andr. Dacerii et Annæ conjugis. Paris. 1681. 10 voll. 12. T. i. præmissa vita Horatii ex Suetonio versa. T. ii.—v. continentur Odæ et Ep. T. vi. et vii. Satyræ. T. viii. et ix. Epp. T. x. Ars poët. Textus est e rec. Tan. Fabri (1671.) cujus discipulus, gener, et cæcus assecla fuit. Ceterum magnam laudem meritus est doctrina, qua optimas antiquorum interp. explicationes collegit,

et de suo multa bona addidit, haud tamen semper accurata, neque raro copiosa nimis et aliena. Inprimis vero culpatur ob nimium allegoriæ studium in interpretatione.

1682 Q. H. F. Emblemata, imaginibus, notisque illustrata, studio Oth. Vænii, editio nova correctior, et SS. Patrum, Senecæ, atque aliorum Philosophorum et poëtarum sententiis, novisque versibus aucta. Bruxel. 4.

— Bondii XLII. Amstel. apud Janson. Wæsberg. 12.

— Opera. Venet. 12.

1683 Q. H. F. cum interpretatione et notis Petri Rodellii S. J. ad Ser. Galliarum Delphinum. Tolosæ, per Guil. Lud. Colomerium. 8.—Rodellius, qui privato ausu Horatium in usum Delphini edidit, pauca quidem, sed bona in Horatium conscripsit; quæ moribus obesse illi visa sunt, sua in paraphrasi omittit.

1684 Oth. Vænii Emblemata Horatiana, ap. Henr. Wetstein. Amstel. 8.

1685 Q. H. F. Selector. Carmin. Lib. IV. Paris. 4.

— Sat. Epp. et Ars poët. ab Hier. Tarterono, S. J. Gallice versæ ad exemplum edit. Lat. Juvencii. Paris. 12.

1686 Opera, cum notis Jod. Maresii. Duaci. 8.

— Opera, sine annotationibus. Paris. 12.

— cum notis Rodellii II. rep. ed. 1683. Paris. per Cl. Thiboust. 12.

1687 Opera. Paris. 12.

1688 Schreveliana VI. Lugd. B. 8.

— Carmina expurgata. Turonib. 12.

— Opera. Venet. 12.

— sq. Opera. Paris. 4.

1689 Daceriana II. Lugduni Paris. X. tom. 12.

1690 cum notis Rodellii III. Londin. ap. Abel. Swalle. 8.

— Bondii XLIII. cum parodiis Hoppii. Brunsv. 12.

— ex rec. Dan. Heinsii. Amstel. 24.

— Opp. cum novis argg. Lugd. Bat. 24.

1691 In usum Delphini I. Opera, interpretatione et notis illustrata a Ludov. Desprez, in usum Delphini. Paris. 4. per Frid. Leonhard. Despresii commentarius, neglecta doctrina critica, totus est e superioribus interpretibus.

— Daceriana III. Paris. X. Tom. 12.

— Eadem IV. Lugduni (Lyons) repetita.

1691 Paraphrasis Horatiana, elegiaco et heroico carmine reddita per A. Reland. Amst. 8.

1692 Opera. Venet. 12.

1693 Comment. Philosoph. ad illud Horatii Od. III. 6. 46. 'Ætas parentum,' &c. Lips. 4.

1694 In usum Delphini II. per Ludov. Desprez, repetita. Londin. 8.

— Opp. cum comm. Chabotii et alior. Basil. fol.

— Daceriana V. Londini repetita.

— cum notis Jo. Rutgersii. Ultraj. 12.

1695 Minellii V. Franc. et Herb. typis Jo. Phil. Andreæ. 8.

— Rodellii IV. Leodii. 8.

— In usum Delphini III. per L. Desprez. Acc. Horat. vita et Aldus M. de metris Hor. Amstel. 8.

1696 ex rec. Heinsii. Antv. 24. m.

— cum comm. Lambini. Edit. IV. Francof. 4.

— Rodellii V. Paris. 8.

— Opera, cum notis Eduard a Zurck. Harlem. ex typ. Nic. Braau. 8. Ed. rarior.

— Carmina expurgata, perpetua interpretatione illustravit Joseph. de Jouvency. Paris. per Sim. Benard et Rich. Lallement. 2 voll. 12.

1698 Opera expurgata. Lut. Par. 8.

— Opera. Venet. 12.

— Opera. Lugd. 24.

1699 In usum Delphini IV. per Desprez. Londin. 8.

ÆTAS IV. LITIGIOSA, TANDEM ECLECTICA

Antesignanos habet hæc ætas Jac. Talbotium, et Guil. Baxterum, Anglos; quos secutus est Rich. Bentleius, illis major, sed emendator ultra quam decet audax, cum Petro Burmanno, Batavo; superatus tamen fere acerbius ab Alex. Cuningamio, Anglo. Princeps post illos incessit Natalis Steph. Sanadon S. J. Promereri dein de Horatio conati sunt Georg. Wade et Jo. Jones, Angli, J. M. Gesnerus, Baxteri quidem assecla, sed is, ut inter eum et Bentleium medius sit: novissime Lud. Poinsinet de Sivry, Gallus, et qui tandem omnium criticis curis usus præ ceteris,

quamvis copiosius justo, illustrare Horatium aggressus est, Christ. Dav. Jani.

1699 Q. H. F. Opera, ad optimorum exemplarium fidem recensita; accesserunt variæ lectiones, quæ in libris Mss. et eruditorum commentariis notatu digniores occurrunt. Opera et studio Jac. Talbotii. Cantabr. typis Acad. Imp. Jacob. Tonson. 4. R. Bentleius judicat, Talbotium non male de Nostro meritum esse. Ceterum in hac splendide impressa editione textus Horatii summa fide, diligentia, et cura recensitus est.

— Q. H. F. accedunt Jo. Rutgersii Lectiones Venusinæ cura Petri Burmanni. Trajecti Bat. ap. Fr. Halma et Guil. van de Water. 12.

1700 Minellii vi. Roterod. 12.

— Opera. Venet. 12.

— Poëmata omnia. Typis Regiæ Celsitud. Florent. 12.

— Lat. c. vers. Gall. Hier. Tarteroni S. J. Paris. 12.

1701 Carmina expurgata, annotationibus illustrata. Rothom. 8.

— Baxteri i. Eclogæ, una cum scholiis perpetuis, tam veteribus quam novis, præcipue vero antiquorum Grammaticorum, Helenii Acronis, Pomponiique Porphyrionis; adjecit et sua, textumque vel corruptum vel turbatum restituit Guil. Baxter. Lond. 8. Nullis Baxterus usus est Mss. sed vulgata lectione pro fundamento posita ex commentt. animadverss. interdum et ex ingenio textum constituit. Excerpsit, quod tamen majori delectu fieri potuit, veteres interpr. et in his etiam quædam emendavit; ceterum ipse miser est interpres, sensu quippe et ingenio poëtico destitutus; dilogias aucupatur, ubique etymologias ex vett. linguis, Punica, Celtica, Britannica propinat lectoribus. Fecit tamen species quædam ingeniosi acuminis, et odium Bentleii superbioris critici, ut in honore haberetur Baxterus. Hæc fere cl. Jani de eo judicat.

— Talbotiana ii. Cantabrig. 12.

— cum Juvencii notis. 8.

1702 Carminum Lib. i. Paris. 4.

— Opera, cum notis Eduardi a Zurck. Lond. 8.

— Opera expurgata, cum notis Juvencii. Romæ, 8.

— Opera, ex Libris Mss. juxta edit. Rutgers. et Cantabrigiens. Lond. 12.

1704 Minellii vii. Francof. et H. Typ. Jo. Nic. Andreæ. 8.

1704 cum notis Dan. Heinsii. Edinb. 8.

1705 c. vers. Tarteroni. Paris. 8.

— Carminum Lib. II. Paris. 4.

1706 In usum Delphini v. per Lud. Desprez. Lond. 8.

— Minellii VIII. Lond. 8.

— Expurgata, cum annotat. Jos. Juvencii S. J. Rothom. per Jac. Jos. le Boullenger. 12.

1707 Opera, cum varr. lectionibus. Cantabr. 12.

1708 Minellii IX. cum præf. Christ. Junckeri. Lips. 8.

— In usum Delphini VI. Lud. Desprez. Hag. C. 8.

— Expurgata. Paris. 8.

— Baxteri repet. Londin. 8.

— cum notis Juvencii. Editio prioribus auctior et emendatior. Rothom. per Rich. Lallement. 8.

— Odæ. Col. Agr. 8.

— cum notis Juvencii. Paris. per Jo. Musier. 8.

1709 Ad modum Minellii. Studio Chr. Junckeri. Lips. 12.

1710 Bondii XLIV. Hannov. 8.

— Lat. c. vers. Gall. Tarteroni notisque crit. Petri Coste. 2 voll. Amst. 12.

1711 Bentleii I. ex recensione et cum notis Rich. Bentleii. Cantabr. 4. In hujus critici doctrina, quæ sane magna fuit æque ut audacia, stupere solet criticorum vulgus. Is certe tam ex Codd. Mss. quam ex suspicione, amplius 800. locis Horatium vel emendavit, vel exagitavit. Hinc ipse nactus est adversarios, partim acerbos, partim bene armatos. Primus quidem fuit Anonymus, cujus extat 'Aristarchus ampullans in curis Horatii,' auctore Philargyrio Cantabr. Londin. 1712. 8. Alterius, ejusque ludimagistri Nottinghamiensis, Rich. Johnsoni est 'Aristarchus Antibentleianus.' Nottingham. 1717. 8. Is quidem acerbior fuit, quam valens doctrina. Alex. dein Cuningamius vindex extitit Horatii; neque non ingenio et doctrina, qua pollebat, his, qui in Horatio sapiunt, Bentleium superasse videtur, nonnunquam paulo superbius in superbum egit. Præter hos etiam Lamb. Bos in spec. animadv. ad scriptt. Latt. Franeq. 1714. 8. nonnulla loca Hor. adversus Bentleium vindicat illuminatque.

— Rodellii VI. Lond. 8.

— cum notis Juvencii. Rothom. 8.

— fide Mss. emendatus. Ultraj. 8.

1711 In usum Delphini VII. per Lud. Desprez. Lond. 8.

— Opera, cum notis Chr. Junckeri. Lips. 12.

1712 Q. H. F. accuratissime emendatus et explicatus paraphrasi nova Eilh. Lubini. Francof. 4.

— Bondii XLV. ex rec. Heins. apud Jansson. Wæsberg. Amstel. 12.

1713 Bentleii II. Amstel. apud Wetsteinios. 4.—Adjectus est in fine Index olim collectus a Tho. Tretero, deinde omnibus editionibus accommodatus a Dan. Avemanno, nunc etiam Rich. Bentleii variantibus Lectionibus auctus et emendatus ab Isaaco Verburgio.

— Ad R. Bentleii edit. expressus, cum notis Thom. Bentleii. Impens. Corn. Crownfield. Cantabr. 12.

— cura Jac. Watson. Edinb. 12.

— Opera omnia, ad fidem Codd. Mss. emendata, per P. Burmannum. Trajecti, ap. Guil. van de Water. 12.

— c. vers. Tarteronii novo studio emendata. Paris. 12.

— In corp. poëtt. Latin. edente Mich. Mættario.

1714 cum notis Juvencii. Rothom. 8.

— Minellii X. Roterod. typis Fritsch. et Bohn. 8.

— Lat. c. vers. Angl. etiam notarum Bentleii. Londin. 2 voll. 12.

1715 Opera, cura Mich. Maittaire, cum variantibus Lectionibus Codd. apud Tonson et Watts. Lond. 12.

— Opp. Lat. et Gall. c. notis Pellegrini. Paris. 2 tom. 8.

— J. Sturmii Comment. in artem poëticam Q. Hor. Fl. ed. ab J. Henr. Ackero. Rudolstadii. 8.

1717 Bentleii III. Amstel. 4.

— In usum Delphini VIII. per Lud. Desprez. Lond. 8.

— cum notis Juvencii. Venet. 12.

— Sanadoni Theses Horatianæ. Paris. 4.

1718 ex rec. Heinsii. Amstel. ap. Jansson. Wæsbergios. 24.

— c. vers. Angl. poët. Th. Creech. Londin. 2 voll. 12.

1719 cum notis Juvencii. Paris. 8.

— ex recens. Heinsii et Fabri, ac cum variis Lectionibus R. Bentleii. Amstel. ap. R. et G. Wetsteinios. 24. Editio nitida.

— cum vers. Gall. et notis A. Dacerii.

— cum vers. Gall. Tarteroni. Paris. 12.

1720 Opera expurgata. Interpretatione ad verbum, variis lectionibus, ac notis illustravit Jo. du Hamel, in alma Univ. Pari-

siensi Eloq. Prof. 2 voll. apud fratres Barbou. Paris. 8. Is Horatium et ad Codd. Mss. fidem et multis locis ex ingenio correxit, majori arrogantia, quam doctrina; hinc subinde castigatur a Sanadono.

1721 Cuningamii I. Poëmata, ex antiquis Codd. et certis Observ. emendavit, variasque scriptorum et impressorum Lectiones adjecit Alex. Cuningamius. Hagæ Com. apud Th. Janson. 8.

— Ejusd. Animadversiones in Rich. Bentleii notas, et emendationes ad Q. H. F. Hagæ Com. apud Th. Janson. 8.

Cuningamius ed. suam quadringentis plus locis emendatiorem Bentleiana adornasse se affirmat; *certas* quas dicit *observatt.* inprimis ex Cod. Blandinio antiquissimo Cruquii et Pierio Valeriano, sibi informavit. Quamvis autem odio Bentleii ad superbiam vertisse videatur, emendationes tamen ejus censentur doctissimæ esse et ingeniosissimæ, sæpe, ut cl. Jani existimat, si ad leges artis criticæ excutiantur, pro unice veris lectionibus habendæ. Etiam ejus audacia videtur melior, quam aliorum indocta modestia; unde ipsum unum omnium, qui in Horatium scripserunt, criticorum principem, ipsique Bentleio anteferendum, pronuntiare haud dubitat Jani.

— Cuningamii II. Poëmata, cum observationibus criticis et variantibus lectionibus Alex. Cuningamii, una cum animadversionibus ejusd. in Rich. Bentleii notas et emendationes ad Horatium. Londin. apud Vaillant et Prevost. 8. In hac ed. obss. criticæ textui subjectæ accedunt.

— cum notis Juvencii. 2 tomi. Paris. 8.

— Opera, acced. Index variantium Lectionum insignioris notæ, quæ passim in Mss. occurrunt. Dublini, per Grieson. 12.

— In corp. poëtt. Latin. ap. Is. Vaillant. Londin. fol.

1723 Jer. Marcklandi Epistola critica ad eruditissimum virum, Franciscum Hare, in qua Horatii loca aliquot et aliorum veterum emendantur. Typis Academicis. Cantabr. 4.—Labor hujus viri merito laudatur. Vid. Act. erud. Lips. de an. 1726. p. 458.

— cum notis Junckeri et Minellii. Lips. 12.

1724 Q. Horatii Flacci Poëmata, mit Heinsii, Rappolti, Dacierii, Massonii, Tarteroni, P. Coste auserlesenen, wie auch seinen eigenen Philosophischen und Historischen Anmerkungen, von Caspar Gottschling. Halle, 8.

1725 Eclogæ, cum scholiis perpetuis tam veteribus quam novis,

per Guiliel. Baxter. Acc. novæ notæ, animadv. quamplurimæ in Bentleium et Cuningamium, &c. Imp. Jo. Batley. Londin. 8.

1726 Minellii xi. Londin. 8.

1727 Daceriana iv. rep. iii. Amstel. ap. Wetstein. 12. x. voll.

— In usum Delphini ix. per Ludov. Desprez. Venet. ap. Jo. Malachinum. 4.

— Opp. Lat. et Gall. per Dacerium. Amst. 10 tom. 8.

1728 Bentleii iv. ex recensione et cum notis atque emendationibus Rich. Bentleii. Ed. iii. cum indice locupletissimo Is. Verburgi. Amst. 4.

— Juvencii auctior et emendatior. Paris. 8.

— Minellii xii. Amstel. 12.

— Sanadoni i.—Carmina ad suum ordinem et nitorem revocata studio et opera N. S. Sanadoni e S. J. Les poésies d'Horace disposées suivant l'ordre chronolog. et traduites en François avec des remarques critiques par le P. Sanadon. Traduction d'une ancienne hymne sur les fêtes de Vénus, avec des remarques critiques sur la même piece. Paris. 2 tom. 4.

— Eadem, ibid. 8.—Ed. princeps. Sanadonus quidem, ut verbis cl. Jani utamur, 'in textu Horatii constituendo cum Lambinum, Cruquium, Torrentium, aliosque, qui Codd. Mss. usi sunt, consuluit, tum multas Bentleii emendd. sibi vindicavit; sed omnium maxime Cuningamium secutus est, etiam ubi is ultra lineas processit. Attamen et multæ emendd. ipsi propriæ sunt.' Omisit vero nonnulla carmina, et interdum quosdam versus resecuit, castitati consulturus. Interpretatio Gallica omnium est princeps. In notis non solum loca obscuriora egregia doctrina illustravit, sed et artificium virtutesque poëticas alto judicio et sensu elegantiæ explicavit; carmina tamen ad annos suos revocando sæpe forsan aberravit, ordinem certe vulgatum pervertit: nimis etiam subtiliter interdum et delicate venustates Horatii resecat: denique, pro ingenii sui luxuria, nimis allegoriæ deditus, etiam ea, quæ ex Græco exemplo ducta sunt, ad rem Romanam, Augusti familiam, et tempora refert. De his edd. pluribus exposuit clar. Th. Christ. Harles in vita Nat. Steph. Sanadoni, in vitis Philol. vol. iii. p. 63. sq.

— Expurg. cum notis Mich. Brochard. Paris. 12.

1729 Q. Horatius Flaccus compedibus metricorum numerorum solutus. Odarum Lib. iv. et Epod. Lib. opera et studio N. Bailey. Londin. 8.

1729 cum Juvencii notis. Colon. 8.

— cum vers. Tarteroni. Amst. 12.

1730 Duhamelii II. Paris. 2 voll. 8.

— cum emendd. et interpr. nova. Glasguæ ap. R. et A. Foulis. 8.

1731 In Corp. poëtt. Latin. cum versione Italica editorum. Mediolani. 4. Tom. VIII. et IX.

— Carminum Libr. V. recensuit et ex vetustis exemplaribus, editt. et commentariis emendavit Georg. Wade. Londin. per Guiliel. Bowyer. 8. Editor carmina ad certissimas artis crit. regg. quam plurimis locis emendasse se profitetur, neque vero visa est hæc edit. cl. Janio.

— cum notis Junckeri. Lips. 12.

— apud Robert. Freebarnium. Edinb. 12.

1733 Æneis tabulis incidit Jo. Pine. Lond. 2 voll. 8.—Hæc omnium splendidissima editio affabre graphio Piniano ære nitidissime ad editionem Talbotianam an. 1701. 12. descripta et sculpta est.

— ex castigat. et c. observat. Bentleii, Cuningamii, et Sanadoni. Hamb. Typ. A. van den Hœck. 12.

— E typographia Regia. Paris. 16.—Hæc editio literis minutissimis impressa, et admodum rara.

— Dacerii V. aucta notis et varr. lectt. Bentleii, Cuningamii, et Sanadoni. Amst. ap. van den Hœk. 4 voll. 4.

— Eadem, ibid. 12. X. voll.

— Jo. Harduini Pseudo-Horatius s. animadversiones criticæ in Horatii opera, in ejusd. Operibus variis, Amst. fol. p. 328. sqq.

1734 Ge. Waddelii animadverss. criticæ in loca quædam Horatii, &c. ap. Robert. Freebarnium. Edinb. 8.

1735 Dacerii et Sanadoni congesta editio, Amst. apud Wetstein. et Smith. 8 voll. 8.

1736 per Jo. Jones, ap. Brotherton et Jo. Nourse. Londin. 8. Jonesius Mss. quibusdam usus emendavit quædam, sed et audacter satis, subjecitque notas suas, tum varias lectt. et conjecturas virr. DD. denique indicem edd. ex Fabricio, nec tamen laudato, transcriptum. Doctrina, inquit Jani, critica longe inferior Cuningamio et Bentleio, Sanadonum in multis, quæ ei propria sunt, sequitur.

— cum vers. Tarteroni. Paris. 8. et 12.

1736 cum notis Juvencii editio nova, juxta exemplar Rom. per Nic. Lallement. Rothom. 12.

— c. annott. Lat. Colon. Agr. 8.

1738 Germ. illustrata per Casp. Gottschling. Hal. 8.

1739 Minellii XIII. Lips. et Hafniæ. 8.

— c. n. Germ. Gottschling. Noremb. 8.

1740 Ex castigat. et c. observat. Bentleii, Cuningamii, et Sanadoni. Londin. 12.

1741 Jo. Gottf. Hoer Delectus Carminum Horatii. Misen. typ. Just. Godofr. Lœwii. 8.

— Lat. et Angl. c. n. Dacerii, Sanadoni, aliorumque. Printed for Jos. Davidson. Londin. 3 voll. 8.

— c. n. Junckeri. Lips. 12.

1743 c. n. varr. Anglice vertit Phil. Francis. Londin. 8.

— ex recens. D. Heinsii et T. Fabri ac varr. Lectt. Bentleii et Sanadoni, apud Jac. Wetstein. Amstel. 24.

— ex rec. Sanadoni. Paris. 16.

1744 Minellii XIV. Lugd. B. apud Sam. Luchtmanns. 12.

— Opera. Typis J. Brindley. Londin. 24. Editio nitidissima.

— Glasguæ II. 12. Editio immaculata.

1745 ad exemplar Londinense a Jo. Pine edita. Berolin. 8.

— c. annott. Lat. Colon. 12.

1746 accurante Steph. Andr. Philippe. Sumt. Ant. Urb. Coustelier. Lutet. Paris. 12. Ed. venusta.

1749 apud Guil. Sandby. Londin. 8. maj. 2 voll. Elegantissima ed. cum 35. monumm. ære incisis.

— Ars poëtica, cum comm. et notis Angl. per W. Boyer. Londin. 4.

— Q. H. F. Electa, cura Henr. Jonath. Clodii. S. l. 12. Sine dubio Dresdæ.

1750 Poëmata Latine, cum vers. Gall. et notulis Caroli Batteux. Paris. 2 voll. 12.

— c. vers. Anglica poëtica notisque criticis selectis ex optimis quibusque Latinis et Gallicis commentariis per Phil. Francis, ed. IV. Londin. 4 voll. 12.

— Glasguæ III. excud. Robert. et Andr. Foulis. 8.

1752 Odarum Libri v. et de Arte poëtica, cum traductione poëtica Samuel. Gotthold Lange. Halæ. 8.

— Pars VI. Operum Horatii, ipsi et Sidonio Apollinari Laudes

Phœbi et Dianæ dicta, ex antiquissima recensione Sidonii nunc primum edita, argg. et nova paraphrasi collustrata, auctore Jo. Petro Anchersen S. R. M. Dan. et Norv. a consiliis justitiæ J. U. et Philos. D. Phil. et Eloq. P. P. O. &c. Hafniæ ap. Glasingii viduam. 8. Anchersenius ad mentem Sidonii Apollinaris Horatii libros recensentis Carm. IX. p. 218. poëmata in VI. partes distribuit, quarum I. constituunt libri Epp. II. libri Satt. III. Epodi. IV. libri Odarum. V. Ars poët. VI. eamque novam carmina sæcularia. Huc autem refert ille non modo tria, quæ in ed. Horatii Locheriana an. 1498. sic dicuntur, sed etiam quinque alia; unde sunt VIII. carmina sæcularia, quæ illustrare aggressus est: (1.) L. I. od. 32. (2.) L. IV. od. 6. (3.) L. III. od. 1. (4.) L. III. od. 22. (5.) L. I. od. 21. (6.) L. I. od. 31. (7.) carmen sæculare, in vulgus notum. (8.) L. III. od. 30.

1752 Eclogæ, una cum scholiis perpetuis tam veteribus quam novis, &c. adjecit, ubi visum est, et sua, textumque restituit, &c. Guil. Baxter, ad cujus II. editionem recudi curavit et varietate lectionis suisque observatt. auxit Jo. Matth. Gesnerus. Lips. 8.—Non solum in textu Baxteriano mutavit quædam ausa, receptamque lectionem a Bentleio tuetur, sed etiam e codd. et edd. antiquis varietatem lectt. quanquam minus plenam, sed quæ sententiam poëtæ vel veterem orthographiam mutet, vel aliud quid habeat memorabile, dedit. In notis bene dicta vel a scholiastis vett. Acr. et Porph. vel a Baxtero attulit, ipse de suo post meliores quosque interpretes alia addidit, ex quibus ad intelligentiam poëtæ proficerent ejus studiosi. Studiis certe juvenum accommodatissima videtur Gesneri opera. Suæ vero præf. subjunxit Bentleii sententiam de temporibus librorum Hor. et poëmatum adeo; dein de præsidiis hujus edit. et nominum compendiis monitum; tum Baxterianæ II. et I. præfatt. tandem vitam Horat. ex Suet. et Wase de metris Horat.

— Latine et Gallice. Parisiis. 5 voll. 12.

1753 Poëmata Latine cum versione Batteusii Gallica et notulis iterum prodiere. Paris. 2 voll. 12.

— c. n. Gottschlingii. Norimb. 8.

1754 ex edit. S. A. Philippe. Paris. 12.

— c. interp. ac notis Juvencii. Nova ed. nitidiss. et accuratiss. Paris. 2 voll. 12.

1755 Jo. Mich. Heinze Chrestomathia ex Horatio, &c. Lips. 8.

1755 c. n. Gottschlingii. Nurenb. 8.

1756 Sanadoni II. edit. nova correctior, ordine revocato et quibusdam additis. Paris. 8 voll. 8.

— Opera. Halæ. 12.

— Odæ, Latine et Germanice, interprete Friderico Lud. Comite de Solms. Brunsvici. 8.

1757 Epistolæ ad Pisones et Augustum, with an Englisch commentary and notes. To which are added two dissertations—The third edition. By R. Hurd. Cambr. 2 voll. 8. Germanice Hurdianum commentarium edidit Eschenburgius. Lips. 1772.

1759 Minellii XV. Lips. 8.

1760 Glasguæ, ed. IV. 8.

— Lat. et Anglice, interprete Phil. Francis. Lond. 8. Repetitio ed. 1743.

— Bentleii V. seu ad exemplar Bentleii excusa. Pragæ. 2 voll. 8.—Hanc editionem Celsissimus Landgravius de Fürstenburg, suis impensis, in forma consueta libri artis musicæ, Pragæ typis exprimi jussit.

1761 curante Jo. Petro Millero. Berolini. 8.

1762 Poëmata Latine et Gallice ex vers. Batteusii recusa. Jenæ et Lips. ap. Jo. Chr. Fischer. 2 voll. 12.

— In usum Delphini XII. auct. Lud. Desprez. Venet. ex typogr. Remondiniana. 4.

— Eadem, ibid. 2 voll. 12.

— Birminghamiæ typis Jo. Baskerville. 12. Omnium editionum nitidissima, et propter insignem formam literarum fere J. Pine sculptoris labores superans.

1763 Carmina expurgata, et Ars poëtica cum notis Lat. Henr. Braun. Aug. Vind. 8.

— Carmina nitori suo restituta. Paris. 12. ap. Barbou.

— Carmina expurgata, cum notis Juvencii. Coloniæ. 8.

1764 Du Hamelii III. Paris. ap. Barbou. 2 voll. 8.

— Christ. Adolph. Klotzii Vindiciæ Q. Horatii Flacci; accedit commentarius in carmina poëtæ. Bremæ. 8.

— c. n. Gottschlingii. Halæ. 8.

— Bentleii VI. Lips. 2 Tom. 8.

— Epistolæ, Latine et Italice, ex versione Franc. Corsetti. Senæ. 8.

1765 cura P. Henr. Braun. Aug. Vind. 8.

1765 Bentleii VII. Londin. 2 voll. 8.

1767 c. vers. Anglica metrica et prosaica interpr. notisque per C. Smart. Londin. 4 voll. 8.

— In usum Delphini XIII. Desprezii. Dublin. 8.

— Bondii XLVI. Aurel. typ. Couret de Villeneve. 12.

1768 Clavis poëtarum classicorum, sive Index Philolog. critic. in Horatium. Pars Prior et Posterior. Auctore Gottlob Benedict. Schirach. Halæ. 8.

1769 Chrestomathia poëtica Horatiana, cur. Jo. Mich. Heinze. Lips. 8.

— Odæ VI. selectæ, quas fidibus, vocalique musicæ post sæcula restituit Joseph Antonius Paganelli, Ducis Brunswic. et Luneb. Musicæ Compositor, Opera octava. Ap. Montouley. S. l. fol. (Lib. II. Od. 10. Lib. I. Od. 22. Lib. II. Od. 3. Lib. III. Od. 21. Lib. I. Od. 11. Lib. III. Od. 9.)

1770 Opera, ad fidem LXXVI. Codicum. Accedunt, (1.) Synopsis chronologica rerum Romanarum vivente Horatio. (2.) Tractatulus de metris Horatianis: (3.) Variæ LXXVI. Codicum lectiones: (4.) Phrasium difficilium enucleatio: (5.) Lexicon Mythologicum, Historicum, et Geographicum: (6.) Dictionarium Latino-Gallicum vocum Horatianarum, quæ lectorem morari possunt. Curante Jos. Valart. Paris. 8. Valartus Codd. ad quos Horatius adhuc recensitus est, numeravit quidem, sed nullum ipse inspexit. Is igitur principes editiones tantum contulit, Sanadoni textum basin fecit, multis et illius, et Cuningamii, et Bentleii, suisque conjecturis, in quibus quædam veri persimiles videntur, rescriptis, quædam etiam debet Gesnero, licet haud semper laudato. At non accurate satis tractasse interpretes optimos fertur in notis criticis, quæ cl. Harlesio admodum paucæ nec fructuosæ dicuntur.

— Birminghamiæ, typis Jo. Baskerville. Edit. 1762. recusa.

— Carmina, collatione scriptorum Græcorum illustrata ab Henr. Wagnero. Halæ. 8.

— Ejusd. Additamenta ad Q. H. F. Carmina, collatione scriptorum Græcorum illustrata. Halæ. 1771. 8.

— Chr. Ad. Klotzii Lectiones Venusinæ. Lips. 8.

— Chrestomathia Latina poëtica animadvers. illustrata a Theoph. Christoph. Harles. Ex offic. Richteriana. Altenb. 8.

1771 In usum Delphini XIV. Desprezii. Neapoli. 2 voll. 4 maj.

1771 Ars poëtica Gallice vers. et illustrata a Batteusio in collectione: Les quatre poetiques d'Aristote, d'Horace, de Vida, de Despréaux, avec les traductions et des remarques. Paris. 8. Tom. I.

1772 Gesneriana II. repetitio ed. 1752. Lips. 8. maj.

— Epp. ad Pisones et ad Aug. Latine, in comm. R. Hurd, Angli, a J. J. Eschenburgio Germ. verso. Lips. 8. Cf. verss. Germ.

1774 a Franc. Dorighello, Patavino, illustratus; tomi tres. Patavii, ex typographeo Seminarii. 8. maj. Textus æque ut comm. Dorighelli totus est e Sanadono expressus.

— Opera. Norimb. 12.

1775 Jo. Bernh. Basedov Encyclopædia philanthropica Horatii Flacci. Lips. 8. Inutilis.

1776 sqq. Latine c. vers. Germ. et notis Jac. Frid. Schmidt. Gothæ, 3 tom. 8. Melius vero Latine legitur Horatius.

— Horatius de arte poëtica: accesserunt alia quædam Horatii carmina, et clavis locorum difficiliorum interpretationem adjuvans. Halæ. 12.

1777 J. F. Engeri comm. in selecta Horatii loca. Vratisl. 12.

— cum annott. Gallicis Lud. Poinsinet de Sivry. Tomi II. Paris. 8.—Sivrius cum satis multas criticorum emendd. in contextum recepit, tum ipse inprimis in distractionibus quædam novavit, 'quæ vereor,' inquit Janius, 'ut omnia probari viris doctis possint.' 'In adnotationibus,' observante Janio, 'id ei fuit consilii propositum, ut Horatium a dissolutæ lasciviæ crimine liberaret, et ostenderet, omnia carmina luxuriosa et voluptaria, quæ in illius operibus sunt, nihil esse nisi versiones Græcorum carminum Alcmanis, Stesichori, Alcæi, aliorum. Cujus opinionis gratia pleræque adnotationes scriptæ sunt, ad illamque referuntur; reliquæ, non multæ admodum, pertinent vel ad defendenda ea, quæ novavit vir doctissimus, vel ad comparationem Græcorum, fere petitam e Dacerio, vel denique ad aliam Viro Cl. propriam opinionem, qua nomina quam plurima, inprimis Græca, apud Horatium obvia, quæ huc usque pro propriis habita sunt, appellativa esse censet, e Græco sermone ab Horatio simpliciter Latina facta: velut *Sestius* ei est pro *conviva* (e Gr. ἑστιος,) *Damalis* pro *juvenca*, *Petti* pro *latrunculi*, πεττοὶ,' &c.

1778 Q. H. F. Opera recensuit, varietate lectionis et perpetua

adnotatione illustravit M. Christianus David Jani. Tomus I. Lipsiæ, sumtibus S. L. Crusii 1778. 8 maj. Tom. II. 1782. Qui duo tomi exhibent Odarum libros IV. de qua ed. nobis etiam, quod ad Odas attinet, cum Gesneriana collata, lubet transcribere judicium a clar. Harlesio Introd. in Notitiam liter. Rom. Noribergæ 1781. P. II. p. 393. latum: 'Multa exempla scripta editaque collegit contulitque cl. Jani, vulgatam quidem recensionem posuit instar fundamenti: contextum tamen ad Msstorum auctoritatem et artis criticæ leges sobria verecundaque ratione constituit, varietate lectionis ab exegeticis observationibus secreta, et poëtam tam grammatice quam cum sensu judicioque pulchri, interdum vel justo uberius vel parcius, explicavit. Denique in prolegomenis de codicibus et editionibus poëmatum, de vita, ingenio, poësi, moribusque vatis, &c. pulchre docteque egit. Neque tamen pauca reliquit futuris interpretibus explicanda, et emendanda, præcipue cum fontibus, ex quibus Horatius tantum non hausit omnia, componenda.'

1778 Selectæ odæ. Præmissa auctoris vita, ad usum Gymnasiorum Trevirensium. Confluentiæ. 8.

1779 Opp. ex rec. J. M. Gesneri. Norimb. 12.

— Mannhemii, 2 voll. 8. Ad edit. Talbotianam I. Cantabrig. 1699. et Burmannianam expressa.

— Horatii carmen ad Ælium Lamiam, musicis numeris expressum a. Jo. Ad. Hiller. Lips. ex offic. Breitkopfii. Fol. transvers. Præmittitur ipsis modis textus Latin. Odæ 26. L. I. idemque Germanice expressus a Jac. Frid. Schmidt.

1780 Franc. Dorighelli ed. repetita Patavii 3 voll. 8. Vid. ad an. 1774.

— et 1783. Latine et Germanice, interprete Jo. Fr. Schmidt. Gothæ. 3 voll. 8. Editio secunda.

1782 cum notis Chr. Junckeri ad modum Minellii. Lipsiæ. 12.

1783 Bipontina I. Q. Horatii Flacci Opera ad optimas editiones collata. Præmittitur Notitia Literaria. Studiis societatis Bipontinæ. Editio accurata. Biponti. 8 maj. Ex typogr. Societatis.

1785 Opera. Avenione. 24. Editio nitida.

1787 Latine et Gallice. Lugd. 2 voll. 12.

— Opera. Francof. et Lips. 2 voll. 8.

1788 Q. Horatii Fl. Carmina, curavit Jer. Jac. Oberlin. Typis et sumtu Rollandi et Jacobi. Argentor. 4 maj. Editio typorum

nitore præstans. Calci adhærent variæ lectiones quatuor Codicum Argentoratensium.

1788 Q. Horatii Fl. Eclogæ, cum Scholiis veteribus : castigavit et notis illustravit Guil. Baxterus. Var. lect. et obss. addidit Matth. Gesnerus, quibus et suas adspersit Jo. Car. Zeunius. Lipsiæ, 8. ap. Fritsch.

— In usum Delphini xv. auct. Lud. Desprez. Londini, 8.

1791 Q. Horatii Fl. Opera. Parmæ, in ædibus Palatinis, typis Bodonianis, fol. maj. Editio splendida, quam curavit Jos. Nic. de Azara.

VERSIONES.

ITALICÆ.

1535 La Poetica d'Oratio tradotta de L. Dolce, per Franc. Bindone. Venet. 8.

1536 Eadem, ibid. 8.

1549 La Poetica e Sermoni con le morali Epistole d'Orazio, presso il Giolito. Vinegia. 8.

1559 I dilettevoli Sermoni, altrimenti Satire, e le morali Epistole di Horatio, insieme con la Poetica. Ridotte da M. Lodovico Dolce dal poema Latino in versi sciolti volgari. Con la vita di Horatio. Origine della Satira. Discorso sopra le Satire. Discorso sopra le Epistole. Discorso sopra la Poetica. Vinegia, appresso Gabriel Giolito de' Ferrari. 8.

— Eadem, ibid. 8.

1566 L'Opere d'Horazio, per Giov. Fabrini. Venet. 4.

1573 L'Opere d'Oratio, commentate in lingua volgare Toscana da Giov. Fabrini da Fighine. Venet. 4.

1581 Eadem, ibid. 4.

1584 Eadem, ibid. 4.

1587 L'Opere d'Horatio Latine, commentate in Lingua Toscana da Giov. Fabrini, con le Osservazioni di Filippo Venuti. Venet. 4.

1595 Cinque Libri delle Odi di Orazio Flacco dette in Canzoni, Festine, Ballate, e Madrigali da Giov. Giorgini de Jesi. Jesi. 12.

1599 L'Opere d'Oratio per Giov. Fabrini. Venet. 4.

1610 L'Arte Poetica d'Horazio in ottava rima; co'l testo Latino tradotta dal D. Scip. Ponze, e la spositione de' loughi piu oscuri, per Gio. Jacom. Carlino. Napoli. 4.

1613 L'Opere di Oratio, commentate da Giov. Fabrini. Venet. 4.

1623 Eadem, ibid. 4.

1630 La Poetica d'Oratio, tradotta da Leporeo in verso sciolto, per Franc. Corbelleti. Roma. 8.

1662 Le Opere di Q. Orazio Flacco, tradotte in Rima dal Franc. Borgianelli. Venet. 8.

1669 L'Opere d'Oratio, commentate da Giov. Fabrini da Fighine in lingua Toscana; nel fine ci sono aggiunte da Pil. Venuti da Cortana l'osservationi da esprimere tutte le parole latinamente, secondo l'uso di Oratio, per Gio. Battista Brigna. Venet. 4.

1670 Franc. Ant. Capponius, le Liriche Parafrasi sopra l'Ode di Oratio Flacco. S. l. 4.

1672 Federigo Nomi Oratio Toscano con IV. Libr. delle Poesie Lyriche d'Oratio. Firenza. 12.

1675 Eadem, ibid.

1680 Q. Horatii Flacci le Ode con simil ordine di methodo, ed egual numero di sillabe tradotte da Paolo Abriani, per Gian. Francesco Valvasense. Venet. 12.

1698 Sermoni e le Epistole di Horazio, per Lod. Dolce. Ferrar. 4.

— Della poetica d'Oratio Flacco Venusino, Parafrasi ridotta in versi Italiani dal Dott. Canonico Giulio Cesare Grazzini, per Bernard Pomatelli. Ferrar. 4.

1714 Sertorii Quatromanni Parafrasi Toscane della Poetica d'Oratio; traduzione della medesima in verso Toscano; alcune annotazioni sopra di essa. Neap. 8.

1715 La Poetica d'Horatio in versi Toscani, per Pand. Spannochi. Siena. 8.

Sermoni e le Epistole di Horatio, per Lod. Dolce. Siena. 8.

1726 Volgarizzamento dell' Arte Poetica di Q. Horatio Flacco ai Pisoni, padre et figliuoli, con ispiegazione ed aggiunta didi-

ceria opera del Co. Giampaolo della Torre di Rezzonico. Milano. 8.

1731 L'Opere di Q. Orazio Flacco, cioe: Li IV. Libri de' versi Lirici, alla somiglianza del Metro Latino in versi volgari sciolti ridotti dall' Abbate Girol. del Buono. L'Epodo ed il Carme Secolare del medesimo tradotti, e la Poetica trasportata in versi volgari da Ben. Pasqualio. Li II. delle Pistole tradotti in Terzetti da Fr. Borgianelli, et i II. Libri de' Sermoni o siano Satire, tradotte da M. Lod. Dolce di presente rimesse nelle loro mancanza e ridotte al vero sentimento del Latino Poeta da Parmindo Ibichense. Milano. 4.

1736 Il Canzoniere d'Orazio ridotto in versi Toscani dal Sig. Steph. Ben. Pallavicini. G. Saalbach. Lips. 8.

— I Sermoni di Orazio tradotti in versi Italiani da Fran. Borgianelli, Lat. et Ital. Ascoli. 8.

1738 L'Arte Poetica d'Orazio, volgarizzata da Pandolfo Spannochi, nella Stamperia del Publico. Siena. 8.

— L'Arte Poetica d'Orazio in Rima da Franc. Borgianelli, per Ant. Bortoli. Venet. 8.

1739 Le Epistole d'Orazio, tradotte in Rima da Franc. Borgianelli, per Ant. Bortoli. Venet. 8.

1743 Il Canzoniere d'Orazio ridotto in versi Toscani da Stef. Pallavicini, per Ang. Pasinelli. Venet. 8.

1744 Il Canzoniere, le Satire e parte delle Epistole d'Orazio, tradotte in versi Toscani da Stef. Pallavicini. Stanno nelle Opere del Pallavicini. Venet. 8.

1746 Q. Horatii Flacci, Le Ode espresse in vari metri di verso Italiano dal Co. Ottavio dalla Riva, per Jac. Vallarsi. Verona. 8.

— Le Ode, ed il Canto seculare d'Orazio, tradotte in Rima da Franc. Borgianelli, per Ant. Bortoli. Venet. 8.

— Le Satire d'Orazio, tradotte in Rima da Franc. Borgianelli, per Ant. Bortoli. Venet. 8.

1750 L'Arte Poetica d'Orazio di Benedetto Menzini di Bracio, di Pietr. Jac. Martello. Roma. 12.

1759 Le Satire di Q. Orazio Flacco tradotte da Francesco Corsetti. Siena. 8.

1761 Dissertatione sopra la villa di Orazio Fl. dell' Abbate Domin. de Sanctis. Nella Stamp. di generoso Salomon. Roma. 4. Rep. 1768.

1762 Le Opere di Q. Oratio Flacco tradotte in Rima dal Franc. Borgianelli. Ant. Bortoli. Venet. 8.

1764 Le Epistole di Q. Orazio Flacco tradotte in verso Italiano da Oresbio Agieo Pastor Arcade (Francesco Corsetti) con varie Annotazioni secondo l'edizione Bentleyana. Latino e Italiano. Siena, nella stamperia di Luigi e Benedetto Bindi. 8.

1765 Il Canzoniere d'Orazio ridotto in versi Toscani da Stef. Pallavicini. Appresso Giambat. Pasquali. Venet. 12.

1767 Alcune Ode di Orazio tradotte in rima dal Dottor Giannagostino Zeviani, con pochi Sonetti dello stesso. Verona, nella stamperia di Moroni. 8.

1777 Le Opere di Q. Orazio Flacco nuovamente tradotte. Siena. 8. Ex versione Corsetti et Bertolæ.

— La Poetica di Q. Orazio Flacco restituta all. ordine suo, e tradotta in Terzine. Con præfazione critica e note. (Auctore Petr. Ant. Petrini.) Rom. 8.

1783 Le Odi de Q. Orazio Flacco tradotti in versi Toscani da J. Ottav. Savelli. Livorno. 8. J. V. Falorni.

1786 Ode di Orazio volgarizzate. Reggio, nelle stamperia di Giuseppe Davolio. 8.

GALLICÆ.

1540 Jaq. Pelletier du Mans l'Art Poétique d'Horace en vers. Paris. 8.

1544 Bonaventure des Peries Le premier Livre des Sermons d'Horace en Prose. Lyon. 8.

1545 L'Art Poetique d'Horace, traduit en vers François par Jaq. Pelletier du Mans. Mich. de Vascosan. Paris. 8.

1549 Le Premier Livre des Sermons d'Horace, traduit en Rime françoise per Franc. Habert de Berry. L'im. de Mich. Fezandat. Paris. 8.

1551 Les Sermons satyriques d'Horace, en Rime françoise, par Franc. Habert, avec aucunes Epistres du dit Horace. Mich. Fezandat. Paris. 8.

1555 L'Art Poetique d'Horace, traduit en vers François, par Jaq. Pelletier du Mans. Lyon. 8.

1579 Q. Horatii Flacci cinq Livres des Odes en vers, par Jaques Mondot. Paris. 8.

1583 Les Œuvres d'Horace en vers, par L. de la Porte. Paris. 12.

1584 Les Œuvres d'Horace, par Ant. et Rob. Chevalier d'Agneaux, en vers. Paris. 8.

— Les Œuvres d'Horace en vers François, par L. de la Porte. Paris. 2 voll. 8.

1588 Les Œuvres d'Horace Latin et François de la traduction nouvelle de Robert et Ant. Chevalier d'Agneaux. Paris. 8.

1596 Les Œuvres d'Horace, de la traduction de Martignac, en prose. Paris. 2 voll. 8.

1618 Satyre d'Horace, ou Discours sur l'envie, traduite en François. C. Nego. Paris. 4.

1633 L'Horace François en prose, par le Sieur Bienvenu. Rolin Baragnes. Paris. 8.

1652 Les Œuvres d'Horace, Latin et François en prose, de la version de Mich. de Marolles. Toussaint Quinet. Paris. 2 voll. 8.

1656 Les Œuvres du Président Nicole, contenant diverses pieces choisies, traduites en vers François d'Horace, &c. par Ch. Serey. Paris. 12. Rep. 1681.

1660 Les Œuvres d'Horace en Latin et en François de la version de Mich. de Marolles, 2 voll. chez Guil. de Luyne. Paris. 8.

1664 Odes et Epodes d'Horace, par Pierre de Marcassus, en vers. Paris. 8.

1666 Recueil de diverses Pieces d'Horace, en vers, par le Président Nicole. Paris. 12.

1670 Les Œuvres d'Horace, en prose, par Algay de Martignac. Paris. 8.

1678 Les Œuvres d'Horace, par Mich. de Marolles, en prose. Paris. 8.

— Horace de la traduction de M. Algay de Martignac, en prose, 2 voll. chez Jean Bapt. Coignard. Paris. 12.

1681 Remarques Critiques sur les Œuvres d'Horace, avec une nouvelle traduction par André Dacier. 10 voll. Denys Thierry. Paris. 12.

1684 Les Œuvres d'Horace en Latin et en François, en prose, par M. Algay de Martignac. Paris. 8.

— Paraphrase d'Horace, traduite en vers François, par Jaq. Pelletier du Mans. Mich. de Vascosan. Paris. 8.

1684 Paraphrase de l'Art Poétique d'Horace aux Pisons, par le Sieur Brueys de Montpell. par la veuve Mauger. Paris. 12.

1685 Traduction nouvelle des Satyres, des Epîtres, et de l'Art Poétique d'Horace en prose, par le P. Jer. Tarteron, avec le Latin. par Andr. Balard. Paris. 12.

1687 Les Œuvres d'Horace en Latin et en François, par M. de Martignac. Lyon. 8.

1689 Les Œuvres d'Hor. par M. Dacier. 10 voll. Paris. 12.

1691 Eadem, ibid. 12.

— Eadem, à Lyon. 12.

1694 Eadem, Londini. 8.

— Traduction nouvelle des Satyres, des Epîtres, et de l'Art Poétique d'Horace par Jerome Tarteron. Paris. 8.

1695 Les Odes d'Horace en vers, par de Brueys. Paris. 8.

1697 Horace de la traduction de Martignac, avec des remarques, et le Latin à coté. Paris. 2 voll. 12.

1700 Les Œuvres d'Horace, traduction nouvelle, par le P. Tarteron. par Andr. Pralard. Paris. 12.

1704 Les Odes et Epodes d'Horace non chatrées, par l'Abbé de Bellegarde. Paris. 8.

1705 Traduction des Odes et des Epodes d'Horace, par le P. Jer. Tarteron. Paris. 8.

1708 Traduction des Œuvres d'Horace, par le P. Tarteron. Nouvelle édition. chez Andr. Pralard. Paris. 2 voll. 12.

— Nouveaux Eclaircissemens sur les Œuvres d'Horace, avec la Réponse à la Critique de M. Masson, par M. Dacier. P. de Coup. Paris. 12.

1709 Œuvres d'Horace, en Latin et en François, avec des remarques critiques et historiques, par Andr. Dacier. Troisieme édition, par J. B. Christ. Ballard. Paris. 10 voll. 12.

1710 L'Art Poétique d'Horace. Paris. 8.

— Œuvres d'Horace, traduites par le P. Tarteron, quatrieme edition, avec des remarques critiques, par Pierre Coste. Par P. de Coup. Amst. 2 voll. 12.

— Jean Masson, Lettre à M. de Valincour, touchant les nouveaux éclaircissemens de M. Dacier sur les Œuvres d'Horace. Paris. 12.

1711 Traduction en vers François de l'Art Poétique d'Horace, des Satyres IV. et X. de son premier Livre, de la premiere Epître

de son Livre second, et de quelques autres endroits qui regardent aussi les Poetes et les Auteurs anciens, &c. Par Prepetit de Grammont. Guil. Nic. Aubert. Paris. 12.

1713 Traduction des Œuvres d'Horace, par le P. Tarteron, nouvelle édition, par J. Mariette. Paris. 2 voll. 12.

1715 Les Odes d'Horace en vers. Paris. 8.

— Les Œuvres d'Horace traduites en vers, éclaircis par des notes, avec un discours sur ce Poete, et un abrégé de sa vie, par M. l'Abbé Pellegrin. Chez Pierre Witte. Paris. 2 voll. 12.

1719 Odes et Satyres d'Horace, chez Coignard. Paris. 8.

— Q. Horatii Flacci Opera, cum versione Gallica et notis Andr. Dacerii. Paris. 8.

— Les Œuvres d'Horace, par le P. Tarteron. Paris. 12.

1726 Œuvres posthumes de M. l'Abbé de Maucroix, contenant les Satyres, les Epîtres, et l'Art Poétique d'Horace. Paris. 8. Et quidem ex Libro I. Sat. 1. 2. 3. 4. 6. 9. et 10. integrum librum II. Satirarum, Epistolarum librum I. et II. et Artem Poëticam.

1727 Essai d'une nouvelle traduction d'Horace, en vers François, par divers Auteurs. Amsterd. 8. Has Gallico sermone ligato translationes collegit de la Martiniere. Illarum auctores sunt: Le Noble, la Motte, de la Fare, Gaçon, de Mimure, du Trosset, de la Fosse, Regnier de Marais, Faydit, de St. Bonnet, de Bussî Rabutin, et le Laboureur.

— Œuvres d'Horace en Latin et François, par M. Dacier. Amsterd. chez Wetstein. 10 voll. 12.

1728 Les Poésies d'Horace, disposées suivant l'ordre Chronologique et traduites en François, avec des remarques et des dissertations critiques, par le P. Sanadon. chez Guil. Cavelier, Paris. 4.

1729 Horace de la traduction du P. Tarteron, avec le Latin à coté. Amst. 2 voll. 12.

1733 Œuvres d'Horace en Latin et en François, par M. Dacier. v. Ed. revue, corrigée d'un nombre considérable de fautes, et augmentée de notes critiques, historiques et géographiques, et de différentes leçons de M. Bentlei, et Cuningam, et du P. Sanadon. tom. IV. De l'imprimerie de A. Vandenhœck. Gœtting. 4.

— Eadem, ibid. 10 voll. 12.

1735 L'Art Poétique d'Horace, en prose, par Brueys. Paris. 8. Vid. Les Œuvres de M. de Brueys, p. 363.

1735 Œuvres d'Horace en Latin, traduites en François par M. Dacier et le P. Sanadon, 8 voll. 12. Amst. J. Wetstein et G. Smith.

1736 Q. Horatii Flacci Opera par P. Jer. Tarteron. Paris. 8.

1738 Eadem, ibidem. 12.

1742 Eadem. Amst. 2 voll. 12.

1750 Les Poésies d'Horace, traduites en François, par M. Charles Batteux. Paris. 2 voll. 12.

1752 Traduction des Œuvres d'Horace, en vers François, avec des Extraits des Auteurs, qui ont travaillé sur cette matière, et des notes pour l'eclaircissement du texte. Paris. 5 voll. 12.

1753 Les Poésies d'Horace, traduites en François. Nouvelle édition. Chez Desaint et Saillant. Paris. 2 voll. 12.

1756 Les Poésies d'Horace, avec la traduction Françoise du R. P. Sanadon. Nouvelle édition, enrichie des notes tirées de tous les meilleurs interpretes d'Horace, avec un dictionnaire Alphabétique, &c. divisé en trois tables, pour l'intelligence de la Fable, de l'Histoire, et de la Géographie. Paris. 3 voll. 12.

— Les Poésies d'Horace, avec la traduction Françoise du R. P. Sanadon. Amst. 2 tom. 12.

1757 Poésies de M. le Marquis de la Fare. Chez J. F. Bernard. Amst. 12. Non omnes et singulas Odas transtulit, sed tantum Lib. I. Od. 1. 2. 3. 4. 5. 11. 13. 19. 23. 30. et 33. Lib. II. Od. 8. 11. 12. 14. 16. 18. et 19. Lib. III. Od. 1. 2. 3. 9. 29. 30. Lib. IV. Od. 1. 7. 13. Epod. 1. 2. 7. 14.

1759 Odes d'Horace, traduites par l'Abbé des Fontaines. Berlin. 12. Hæc translatio prosaica in se continet Odas Libri I. et II. et primas 23. Odas Libri III.

1762 Les Poésies d'Horace, par Char. Batteux. Nouvelle édition. Amst. 2 voll. 12.

— Eadem, Jenæ et Lips. 2 voll. 12.

1767 Découverte de la Maison de campagne d'Horace. Ouvrage utile pour l'intelligence de cet Auteur, et qui donne occasion de traiter d'une suite considérable de lieux antiques, par M. l'Abbé Capmartin de Chaupi. Par Zempel. Rome. 3 tom. 8.

1768 Œuvres mêlées de Madame de Montégut. Paris. 2 voll. 8. Tom. II. horum Operum continet Lib. IV. Odarum, Lib. Epodon, et Carmen Sæculare, ligata oratione translata.

— Andr. Dacier Nouveaux éclaircissemens sur les Ouvrages

d'Horace, avec la Réponse à la Critique de M. Masson. Chez Pierre Cot. Paris. 12.

1771 Les quatre Poétiques, d'Aristote, d'Horace, de Vida, de Despréaux, avec la traduction et des remarques, par l'Abbé Batteux. Paris. 2 voll. 8.

1774 Odes d'Horace, traduites en vers François, avec des notes, par M. de Chabanon de Maugris. A Paris. 12.

1781 Traduction des Odes d'Horace, avec des observations critiques, &c. Par M. de Reganhac. 2 voll. à Paris, chés Laporte.

1783 Les Œuvres d'Horace traduites en François par M. Binet. 2 voll. à Paris, chés Colas. 12.

ANGLICÆ.

1566 Q. Horatii Flacci, &c. two Books of Satyres in English verse. Lond. 4.

1567 Art of Poetry, Pistles, and Satyres of Horace, Englished by Thom. Drant. Lond. 4.

1635 Odes and Epods of Horace in English verse, by Sir Thom. Hawkins. Lond. 8.

1638 All the Odes and Epodes of Horace translated into English verse, by Henry Rider. Print. by John Haviland. Lond. 12.

— Odes of Horace, the best of Lyric poets, containing much morality and sweetness. By Sir Thom. Hawkins. Printed by John Haviland. The fourth edition. Lond. 12.

1640 Horace's Art of Poetry made English, by Ben. Johnson. Lond. 12.

1649 The Odes and Epodes, Select Satyres, and Epistles of Horace, in English verse, by Smiths. Southw. 8.

1652 Horace translated into English verse, by Barten Holyday, pr. W. Webb. London. 8.

— Selected Parts of Horace, in English verse, &c. London. 8.

— Q. Horatii Flacci Sermones, Odæ, Epodi, in Anglicum sermonem versi a Fanshaw. Per Gabr. Bedell. Londin. 8.

1666 The Poems of Horace, rendred in English verse, by several Persons. London. 8.

— The Works of Horace in English verse. Edidit H. Brome. London. 8.

1671 Eadem, ibid. 8.

1680 Horace's Art of Poetry with Remarks by the Earl of Roscommon. Lond. 4.

— Poems of Horace paraphrased. By several Persons. Edidit H. Brome. Lond. 8.

1684 The Odes and Epodes of Horace in English verse by Sir Thom. Hawkins. Lond. 8.

— The Odes, Satyres, Epistles and Art of Poetry of Horace: by Th. Creech. Pr. Jac. Tonson. Lond. 8.

1685 Miscellany Poems, &c. Inter hæc poëmata miscellanea versiones sunt ex Virgilio, Ovidio, et Horatio. A Joan. Dryden. Ap. J. Tonson. Lond. 8.

1695 Horace's Art of Poetry, translated into English verse by Ben. Johnson. Lond. 8.

— Horace's Art of Poetry translated into English prose, by the Earl of Roscommon. Lond. 8.

1709 The Satyres and Epistles of Horace, in English prose, by S. Dunster. pr. D. Browne. Lond. 8.

1711 The Odes, Satyres, Epistles, and Art of Poetry of Horace, by Th. Creech. Lond. 8.

1712 The Satyres, Epistles, and Art of Poetry of Horace, in English prose, by S. Dunster. Pr. Browne. Lond. 8.

— The Odes, Epodes, and Carm. Secul. of Horace, in English. Lond. 8.

1713 The Odes, Epodes, and Carmen Seculare of Horace, in Latin and English, with a Translation of Bentley's notes, to which are added Notes upon Notes in 24 Parts. 2 voll. Print. for Bern. Lintot. Lond. 12.

1714 A new Edition of the Odes, Epodes, and Carmen Seculare of Horace, in Latin and English. London. 2 voll. 12.

1715 The Odes and Satires of Horace, done into English verse; by the most eminent hands; with his Art of Poetry, by the Earl of Roscommon. Lond. 8.

1717 Q. Horatii Flacci Ars poetica, in English verse, by the Earl of Roscommon. Lond. 8. Vid. Poems by the Earl of Roscommon.

1718 The Odes of Horace, translated into English verse, by Henry Coxwell, Gent. Oxford. 4.

1718 Horace, in Latin and English, with a poetical version of Thom. Creech. Lond. 2 voll. 12.

1719 The Odes, Epodes, and Carmen Secul. of Horace, in English verse, by M. Oldisworth. Lond. 8.

— Horace's Satires, Epistles, and Art of Poetry, done into English prose, with notes, by S. Dunster, D.D. Prebendary of Sarum. Lond. 8.

1720 The Odes, Satires, Epistles, and Art of Poetry of Horace, by M. Creech. Lond. 8.

1721 Horace's Odes, Satires, and Art of Poetry. Lond. 8.

1726 Q. Horatii Flacci Opera, in English prose, cum not. Dacerii, per Welsted. Lond. 6 voll. 8.

1728 Horace's Art of Poetry in English numbres by H. Ames. Lond. 8.

1729 Odæ et Epodi of Horace, by Nath. Baily. Lond. 8.

— Horace's Satires, Epistles, and Art of Poetry, by S. Dunster. Lond. 8.

1730 Translations of several Odes, Satires, and Epistles of Horace. Print. by W. Burton. Lond. 4.

— Translat. of several Odes, Satires, and Epistl. of Horace, by Major Hanway. Print. by W. Burton. Lond. 8.

— The Odes, Satires, and Art of Poetry of Horace. Print. for Jac. Tonson. Dublin. 8.

— The Odes, Satires, Epistles, and Art of Poetry of Horace, in English, by M. Creech. Print. for Jac. Tonson. Lond. 12.

— The Odes and Satires of Horace, done into English verse, by the most eminent hands, (Rochester, Roscommon, Cowley, Otway, Prior, Dryden, &c.) with his Art of Poetry, by the Earl of Roscommon. Print. for Jac. Tonson. Lond. 8.

1731 Translation of the second Book of Horace's Epistles. Dublin. 4.

1734 The first and second Satires of the second Book of Horace by Alex. Pope. Lond. 4.

1735 Horace's Art of Poetry, in English numbres by H. Ames. Lond. 8.

1737 The Odes, Epodes, and Carm. Secul. of Horace in verse, p. M. Oldisworth. Lond. 8.

— A Translation of the Odes and Epodes of Horace in En-

glish verse. Attempted by T. Hare, A.B. Master of Blandford School. Lond. 8.

— The Odes, Satires, Epistles, and Art of Poetry of Horace, done into English by M. Creech. Pr. for J. and R. Tonson, Lond. 8.

1739 Horace's Satires, Epistles, and Art of Poetry done into English, with notes, by S. Dunster. Pr. for W. Mears. Lond. 8.

1741 Q. Horatius Flaccus in Latin and English, with the notes of Dacier, Sanadon, and others, and Latin text put in order of construction. By Jos. Davidson. Lond. 3 voll. 8.

1743 Q. Horatii Flacci Opera omnia, cum notis criticis variorum, Anglice vertit Phil. Francis. Lond. 8.

— Horace's Treatise concerning the Art of Poetry, by the Earl of Roscommon. Dublin. 12.

1746 The Odes, Epodes, Carmen Seculare, Satires, Epistles, and Art of Poetry of Horace, translated into English prose. By Jos. Davidson. Lond. 2 voll. 4.

1749 Q. Horatii Flacci Ars Poëtica, with an English Commentary and notes. Print. by W. Bowyer. London. 4.

1750 The Works of Horace, translated into English prose, begun by David Watson, and published by S. Patrick. Print. for J. Oswald. Lond. 8.

— A Poetical Translation of the Works of Horace, with the Original Text, and Critical Notes collected from his best Latin and French Commentators, by the Rev. Philip Francis. 4 voll. Print. for A. Millar. Lond. 12.

1757 Q. Hor. Fl. Epistolæ ad Pisones et Augustum, with an English Commentary and notes. To which are added two dissertations; the one, on the Provinces of the Drama; the other, on Poetical imitation: and a letter to M. Masson. The third edition corrected and enlarged. 2 voll. by R. Hurd. Camb. 8.

1762 The Works of Horace, translated into verse, with a prose Interpretation, and occasional notes, by Christoph. Smart. 4 voll. Print. for W. Flexney. Lond. 8.

1767 The Works of Horace, in English verse, by M. Duncombe, Sen. J. Duncombe, M.A. and other hands. With notes historical and critical. Lond. 12.

1781 Select Odes of Pindar and Horace translated; and other

original Poems: together with notes, critical, historical, and explanatory. By William Tasker. London. 8. Dodsley.

1783 The Art of Poetry, an Epistle to the Pisos. Translated from Horace. With notes. By George Colman. London. 4. Cadell.

HISPANICÆ.

1591 Q. Horatii Flacci Ars poetica Espanola, per Vincente de Espinel. Apud Ludov. Sanchez. Madriti. 8.

1592 El Arte Poetica de Horatio, traduzida de Latin en Espanol por Don Luis Zapata. En Lisboa, p. Alexandro de Syqueira. 4.

1599 Q. Horatio Flacco, Poeta Lyrico Latino, sus Obras, en lengua Castellana: por el Johan Willen de Biedma. per Seb. de Mena. Granad. f.

1682 Obras de Q. Horatio Flacco, traducidas en prosa Espanola, con argumentos, Ephomes y notas en el mismo idioma por Urb. Campos. Leon. 8.

1783 Horacio Espanol o Poesias Liricas de Quinto Horacio, traducidas por el Padre Urbano Campos, ilustradas y aumentadas por el Padre Luis Minguez. Madrit. 8. ap. Sancha.

Matth. Alemanni, Philippi II. Hispan. Regis Secret. Algunas Traduciones de Horacio se vidisse Mss. refert D. Thomas Tamaius. Conf. Nic. Antonii Bibl. Hispan. Tom. II. p. 92.

GRÆCÆ.

1600 Q. Horatii Flacci Carmen Seculare et Hymnus in Apollinem ac Dianam, Græcis Sapphicis a F. Morello reddita. Apud Fed. Morel. Lutet. 4.

1607 Eadem, ibid.

1617 Q. Horatius Flaccus, ab omni obscœnitate purgatus, ad usum gymnasiorum Societ. Jesu; Aldi Manutii de Metris Horatianis, et Odæ aliquot, vid. 21. et 24. Libr. I. et Ode 6. Libr. II. et Carm. Secular. a Fed. Morello Græce eodem genere vers. lyr. redditæ. Apud Joh. Libert. Paris. 12.

Q. Horatii Flacci Carmina, Græce pari tum numero, tum metro versa a Joh. Benedicto, Medico in Acad. Salmur. Ob quam

versionem ab Is. Casaubono commendatus Philippo Mornæo, locum inter Doctores publicos Salmurienses obtinuit. Vid. Thom. Bartholini. Diss. de Medicis Poetis. Hafn. 1669. p. 135.

POLONICÆ.

1609 Q. Horatius Flaccus per Sebast. Petrycy. M. D. Cracov. 4.

1647 Q. Horatius Flaccus Przekladania Jana Libickiego. Cracov. 4.

1773 Piesni Wszystkie Horacyuska Przekladania roznych tom. I. et II. Nakladem Michala Grolla Bibliopoli y Komisarza. Warsz. 8. Curavit hanc collectionem Adam Naruszewick, Poëta Polonus. Tom. I. duos priores libros Odarum, Tom. II. Libr. III. et IV. Odarum et Libr. Epodon in se continet, ita ut una Ode plus simplici vice occurrat. In præfatione nomina eorum, qui in hac palæstra desudarunt, diligenter indicavit, inter quos eminet ipse Collector.

GERMANICÆ.

1639 Andr. Heinr. Bucholtz erstes verdeutschtes, und mit kurtzen Noten erklærtes Odenbuch des Q. Horatius Flaccus. Gedruckt durch Petr. Lucius. Rinteln. 8.

— Andr. Heinr. Bucholtz verteutschte und mit kurtzen Noten erklærte Poetereykunst des Q. Horatius Flaccus, gedruckt durch Petr. Lucius. Rinteln. 8.

1643 Q. Hor. Fl. erstes Odenbuch von Joh. Bohemus. Gedruckt durch Gimel Bergers Erben. Dresden. 8.

1656 Q. Hor. Fl. vier Bücher Odarum, in Teutsche Poesie übersetzet von Joh. Bohemus, durch Melch. Bergen. Dresden. 8.

1659 Andr. Heinr. Bucholtz erstes Odenbuch des Q. Horatii Flacci, in Teutsche Poesie übersetzet. Rinteln. 8.

1671 Q. Horatii Flacci Opera, in ungebundener Rede übertragen von Jac. Rothen. Basel. 8.

1690 Lieder des Q. Horatius Flaccus, in hochdeutsche Reime übersetzt, durch Gotthilf Flamin Weidner. Leipzig. 8.

1698 Q. Horatius Flaccus in ungebundener Schreibart verdeutschet von Joach. Rulffen. Leipzig. 8. Desunt in hac editione Libri duo Satirarum, qui tamen in illa de anno 1707. accesserunt.

1707 Eadem, ibid. 8.

— interprete Jac. Frid. Reimanno. Lipsiæ. 8.

— H. A. E. G. U. D. (Jo. Georg. v. Eckard) Horatius von der Dichtkunst, in Teutsche Verse übersetzet. Braunsw. 8.

1729 Casp. Abel fünf Bücher des Horaz und einige seiner Satyren und Sendschreiben. Goslar. 8. Vid. Ejusd. Gedichte und Uebersetzungen.

1730 Jo. Chr. Gottsched Poetische Uebersetzung der Dichtkunst des Horatius. Lipz. 8. Vid. ejusd. Einleitung zu dem Versuch einer Critischen Dichtkunst. Rep. 1737.

— Q. Horatii Flacci Gedanken von der Dichtkunst, in Deutsche Verse übersetzt, von C. H. Langen. Lübeck. 8.

1732 Casp. Abel verschiedene Gesænge des Horatii, &c. Joh. Christ. Kœnig. Goslar. 8.

1739 Uebersezung einiger Oden aus dem Horaz von Hinüber. Bremen. 8.

1741 Teutsche Poetische Uebersetzung des ersten Buches der Horazianischen Oden, durch Joh. Paul Rœder. Nürnb. 8.

1744 Der Schwæzer nach dem Horaz, ein moralisch Gedicht. Hamb. 4. Rep. 1751. ibid. Auctor hujus poëmatis est Frid. ab Hagedorn. Extat etiam in ejusd. Opp. Poët.

1745 Joh. Christ. Brœstet Oden des Horatius, erstes Buch et Sat. 8. Lib. II. Epist. 1. 2. 3. 4. 5. Lib. I. Typ. Sternisch. Lüneb. 8.

1749 Groschuf ungebundene Uebersetzung der Gedichte des Q. Hor. Fl. 2 voll. Huter et Hermes. Cassel. 8.

1752 Des Q. Horatius Flaccus Oden fünf Bücher, und von der Dichtkunst ein Buch, poetisch übersetzt, von Sam. Gotth. Langen. Halle. 8.

1756 Horazens vier Bücher der Oden und der Epoden, nebst deren poetischen Uebersetzung. Brauns. 8. Auctor hujus versionis est Illustriss. Frid. Ludov. Comes de Solms, Princ. Elect. Sax. Comes Consistorianus.

1757 Karl Wilhelm Ramlers ungebundene Uebersetzung der Dichtkunst des Horatz. Leipzig. 8. Vid. Ramlers Einleitung in die schœnen Wissenschaften.

1764 Q. Horatii Flacci lyrische Gedichte, in Deutschen Oden übersetzt, von Gotth. Flam. Weidnern. Leipzig. 8.

1769 Die Oden des Horatz, in deutschen Versen, mit Anmer-

kungen. Leipzig. 8. Auctor hujus versionis est Georg. Aug. von Breitenbauch.

1769 Karl Wilhelm Ramlers Oden aus den Horatz. Berlin. 8. Lib. I. Od. 4. 7. 8. 18. Lib. II. Od. 18. 19. Lib. III. Od. 11. 12. 13. Lib. IV. Od. 3. 5. 7. 8. Epod. Lib. Od. 11. 18.

1770 Vorlesungen über den Horatz von Joh. Chr. Briegleb. Altenb. 8. Derselben zweyter Theil. 1781.

1771 Versuch einer Uebersetzung der 12. ersten Oden vom Horaz, nach dem Sylbenmaase, dessen er sich bedienet hat. Leipzig. 8.

— Drey Gesænge Horazens in Teutsche Reime übersetzet, und mit Anmerkungen erklæret durch Ignaz Klein. Würtzb. 8.

— Sechs Oden aus dem Horaz, nach seinem Sylbenmaase übersetzet. Berlin. 8. Lib. I. Od. 22. et 28. Lib. II. Od. 3. Lib. III. Od. 2. 3. et 9.

1772 Horatzens Oden erstes Buch, von Karl Aug. Küttner. Leipzig. 8.

— Karl Wilhelm Ramlers lyrische Gedichte aus dem Horaz. Berlin. 8.

— Nachahmungen und Uebersetzungen aus dem Horaz von C. F. Weisse. Vid. Weissens kleine lyrische Gedichte, zweyter Band. Leipzig. 1772. 8.

— Horazens Episteln an die Pisonen und an den August, mit Kommentar und Anmerkungen, nebst einigen Kritischen Abhandlungen von R. Hurd, aus dem Englischen übersetzet, und mit eigenen Anmerkungen begleitet, von Joh. Joach. Eschenburg. Leipz. 2 voll. 8.

1773 et 1775 Die Werke des Horaz aus dem Lateinischen übersetzet, I. Theil, 1773. II. und III. Theil, 1775. Anspach. 8.

1774 Karl Mastalliers Gedichte, nebst Oden aus dem Horaz. Wien. 8. Versio hæc continet duodecim Odas, scil. ex Lib. I. Od. 24. 31. Libr. II. Od. 2. 3. 10. 13. 14. 16. 17. Lib. III. Od. 3. 24. 29.

— Sechszehen Oden aus dem Horaz. Leipzig. 8. Ex Lib. I. Od. 2. 9. Lib. II. Od. 2. 3. 8. 13. 16. 20. Lib. III. Od. 2. 3. 5. 10. 16. 23. 27. Lib. IV. Od. 13.

1775 Die Oden des Horaz in deutschen Versen mit Anmerkungen. Jena, bey Gollner. 8.

1776 Horaz Latein. und Deutsch. mit Anmerk. für junge

Leute von Jac. Frid. Schmidt. Gotha. 3. Theile. 8. Repetita a. 1780-1788.

1779 Dreissig Oden aus dem Horaz und drey Eklogen aus dem Virgil übersetzt. Leipzig. 8.

1780 Noch dreyssig Oden aus dem Horaz übersezt. Leipzig. 8.

— Auserlesene Oden aus dem Horaz. Frankf. am Mayn. 8.

1781 Horazens Oden, erstes und zweites Buch, übersezt von Bremer. Leipzig. 12.

— u. 1787. Horazens Oden, aufs neue verdeutscht von K. H. Jœrdens. Berlin. 8.

1782 Horazens Briefe, aus dem Latein. übersetzt und mit hist. Erlæuterungen versehen von C. M. Wieland. 2 Theile. Dessau. 8.

— Horazens Satyren in launigte Reime übersetzt. Frankfurt. 8.

1784 Horazens Dichtkunst, erlæutert, übersetzt und als ein vortrefliches Ganze vorgestellt von Joh. Andr. Christ. Michelsen. Halle, im Verlag des Waysenhauses. 8.

— Zwœlf Oden aus dem Horaz von N. T. Rœsler. Brünn und Wien. 8.

1785 Philosophische und andre Gedichte aus dem Lateinischen des Lucrez, Katull, Ovid, Horaz, Virgil, Lucan, in der Versart der Originale verdeutscht und mit Anmerkungen versehen vom Uebersetzer des goldnen Esels des Apulejus. Hamburg, bey Hofmann. 8.

1786 Horazens Satyren, aus dem Lateinischen übersetzt und mit Einleitungen und erlæuternden Anmerkungen versehen von C. M. Wieland. Leipzig, bey Weidmanns Erben und Reich. 2 Theile. 8.

1787 Eadem recusa Francofurti. 2 voll. 8.

— 1788 u. 1791 Oden des Horatius Flaccus. Uebersetzt und mit Anmerkungen begleitet von C. F. K. Herzlieb. Stendal, bey Franzen und Grossen. 3 Theile. 8.

1789 Horazens Dichtkunst, übersetzt und erklært in Prosa von K. W. Ramler; in Versen von C. M. Wieland. Basel. 8.

1790 Q. Horatio Flacci Carminum libri quinque. Des Q. Horatius Flaccus Oden fünf Bücher. Uebersetzt und mit einigen Anmerkungen begleitet von Joh. Fridr. Roos. Leipzig, bey Fleischer. 8.

1791 Horazens Brief über die Dichtkunst, übersetzt von G. W. C. Starke. Halle. 8.

1791 Horazens Epistel an die Pisonen, mit einem durchgængigen Kommentar und Anmerkungen, horausgegeben von Michael Engel. Maynz. 8.

BELGICÆ.

1654 Q. Horatii Flacci Lierzangen en Dichtkunst in Ondicht vertaelt, door Joost van den Vondel. Amst. 12.

1656 Eadem, ibid. 12.

1657 Eadem, ibid. 12.

1677 Q. Horatii Flacci Dichtkunst, mit Latynsch Dicht in Niederduitsch Vaarsen overgebracht, door A. Pels. Amst. 8.

1682 Bygedichten op Otto Vænius Zinnbeelden uit Horatius. By Albert Magnus. Amst. 8.

1694 Q. Horatius Flaccus Dicht-Kunst in Vaarsen, door A. Pels. Amst. 8.

1703 Q. Horatius Flaccus Lierzangen en Dichtkunst in Ondicht vertaelt, door J. V. Vondel. Edit. quarta, by Jan Lamsfeld. Amst. 4.

1706 Q. Horatii Flacci Dichtkunst uit Latynsch Dicht in Niederduitsch Vaarsen overgebracht, door A. Pels. Amsterd. 8.

1726 Hekelgedichte in Brieven van Q. Horatius Flaccus, uit Latynsch Dicht in Niederduitsch Ondicht overgebracht, door B. Huydecoper. Amst. 4.

1735 Q. Horatius Flaccus Lierzangen en Dichtkunst in Ondicht vertaelt, door Joost v. Vondel. Amst. 4.

1737 Heckelgedichten, Brieven, en Dichtkunst van Q. Horatius Flaccus in Niederduitsche Vaarsen overgebracht, door B. Huydecoper. Amst. 4.

RUSSICÆ.

Utrum versio Carminum Horatii Russica per Eliam Kopiewicz, cujus mentionem faciunt Commentarii Trevoltini, (Mémoires de Trévoux) an. 1711. p. 1657. unquam lucem viderit, dubitat Fabricius Bibl. Lat. Tom. I. p. 249.

Satiras quidem Horatii Iwan Borkow, in linguam Russicam, ligato sermone, nuper cum notis secundum Teutonicam versionem transtulisse, comperimus ex Diariis Literariis.

PLURES editores, commentatores, et interpretes, ni fallimur, quam ullus alius Scriptorum Classicorum, occupavit Horatius; et in iis exponendis felix et elaborata est, ut jam vidimus, Notitia Literaria Bipontinorum. Multa tamen restant, quæ huic acervo addi possint. At nec nos magna profitemur: hæc vero nostra, qualicumque successu collecta, cum Bipontinis nunc aggredimur colligare; etsi, ut probabile est, in tanta editionum multitudine enumeranda, tædium lectorem jam invaserit.

Quod ad Editionem Principem spectat, quænam ista revera sit, non disputatur, sed de vero ejus typographo: de quo vide Dibdin. in Biblioth. Spencer. vol. I. p. 63. Hæc editio sic memoratur in Biblioth. Askeuiana: 'Editio princeps, sine anno, loco, vel impressoris nomine, liber rarissimus, editoribus incognitus, exemplar pulcherrimum.' Editoribus vero liber nunc bene cognitus est.

Inter editiones primarias, nempe Antonii Zaroti, numerat Harlesius unam anni 1471. adjicit vero in parenthesi: 'ex catalogo tantum librorum venalium quodam.'

Horatii Opera omnia. Per Arnoldum de Bruxella, Neapol. 1474. 4to. Hujus editionis, ut fertur, unicum tantum exemplar superstes est, in Bibliotheca Spenceriana asservatum. Describitur a Dibdino in Suppl. ad Bibliothecam Spencerianam, Lond. 1823. 8vo.

Horatii Odarum Lib. IV. Ep. Lib. I. Carmen Sæculare, et Ars Poëtica, editore Jo. Aloysio Tuscano, sine loco, anno, et typographo, sed, ut putatur, Romæ excusa, circa annum 1475. Audiffredi (in Catal. Editt. Roman. p. 413.) existimat prodiisse hanc editionem ex officina Barthol. Guldinbeckii.

Multus est editor Bipontinus (de editione sub anno 1520.) de laudibus Geo. Fabricii, qui 'Horatio,' ut ait, 'operam egregiam navavit,' &c. At quidem mire errat, ut videtur, nam 'Geo. Fabricius Chemnicensis, magnis utique viris annumerandus, *natus* a. 1516.' Centuria Fabriciorum, scriptis

clarorum, a Jo. Alberto Fabricio, Hamb. 1700. De Horatianis Geo. Fabricii sic Jo. Albertus, p. 30. 'In Horatium Lips. 1571. 1578. 1588. 1605. 8vo. et veteres Horatii interpretes ab eo recensiti, 1555. 1580. fol.'

Horatii Opera, cum comment. Parthenii, 4to. Ven. apud Aldum, 1585. Biblioth. Askeuiana, p. 71.

Certain selected Odes of Horace Englished. By John Ashmore. 1621.

Edit. Aurel. Allobrogum, 4to. 1640. extat in Biblioth. Bodleiana.

Odes and Epodes, translated by J. H. Esq. 1684.

Thomæ Creechii versio recusa est Lond. 1688.

Baxteri ed. celeberrima recusa Lond. 1733. 8vo.

Una tantum editio Watsoni Anglicæ versionis a. 1750. notatur a Bipontinis, sed aliæ quatuor fuere: priores duæ, 1741. et 1747. 2 voll. 8vo. posteriores duæ, 1760. et 1792. 2 voll. 8vo. Et notatu digna est hæc editio, vel hæ editiones, non solum ut quæ exhibent bonam versionem, etsi *liberalem*, sed alia quædam, Horatii lectoribus utilissima, quæ frustra in aliis Anglicis versionibus quæras; nempe, varias Bentleii lectiones, Douglasii Editionum Horatii Catalogum, una cum multis bonis annotationibus, et critica in Horatii Opera Dissertatione.

Odes of Horace, disposed according to chronologic order, by P. Sanadon, with an English translation in poetic-prose, by Matthew Towers, LL. D. 1744.

Horatii Opera, cura J. Hawkay, Dublin. typis Academicis, 1745. 8vo.

Sunt quædam editiones repetitæ nitidæ istius versionis Anglicæ, per Phil. Francis, quæ effugerunt Bipontinos, nempe 1746. 1747. 1753. cum multis aliis, 12mo.

Horace, Latin and English, with a literal prose translation, order of construction, and notes, by Davidson. Repet. Lond. 1748. 1760. 1811. 8vo. 2. voll.

Opera Horatii, cum textu originali, et Anglica versione in pedestri sermone expressa, per Joh. Stirling. Lond. 12mo. 1752. 1753.

Schirachii Clavis Poëtarum Class. sive Index Phil.-Crit. in Horatium et Terentium. Halæ 1769. 8vo. 2 voll.

Editio multum laudanda Baxtero-Gesneriana recusa est Londini, 1772. 8vo.

Epistolarum ad Pisones et Augustum, &c. cura Episcopi Hurd, ed. repet. Lond. 1776. 8vo. min.

Versionibus Hispanicis a Bipontinis jam notatis aliam subjungimus: Horacio del Arte Poëtica Epistola a los Pisones, por D. Thomas de Uriarte, con las licencias necessarias, en Madrid, 1777. 8vo. Subjunguntur etiam observationes.

Satyræ Selectæ Horatii, temporibus aptatæ, ab Alexandro Geddes, 1779. 4to.—Satis acute redditæ.

A New Poëtical Version, Engl. by W. Green, M.D. Liverpool, 1783. 8vo.

Odæ Horatii expurgatæ, in usum Juventutis, cum notis. Lond. 8vo. 1784. Sine nomine prodiit, sed editor fuit Knoxius.

Horatii Opera, Edinb. 1789. 24mo.

Inter versiones pedestres Germanicas eminet Jo. Fred. Roosii, textu Lat. et doctis observationibus comitata, Lips. 1791. 8vo. maj. et Henrici Joerdens, cujus novissima editio vulgata est Lips. 1815. 8vo. Quibus subjungatur Artis Poëticæ Versio, a Fr. Petri. Fuldæ, 1815. 4to.

Q. Hor. Flacci Opera. Aros. (in Suecia) 1791. 8vo. Habet auctorem hæc editio Hen. Stamberg. Sequitur plerumque lectiones edit. Amst. 1735. et exhibet observationes criticas, partim Latina, partim Suecica lingua confectas.

Horatii Carmina in usum Scholarum. Marburg. 1792. 8vo.

Q. Horatii Opera omnia, ad optimorum exemplarium fidem recensita. Ed. nova. Edinb. 1792. 12mo.

Q. Horatii Flacci Opera, cum variis lectionibus, notis. Variorum, et indice locupletissimo, Lond. 2 voll. 4to. 1792 curantibus Carolo Combe et Henrico Homer, qui inter la-

bores immature obiit. Notas excerptas habet Cruquii, Lambini, Torrentii, Sanadoni, Bentleii, Cuningamii, Baxteri, Gesneri, Klotzii, Jani, Waddeli, Wakefieldi, et aliorum. Splendida quidem editio est, sed parum accurata. Vid. British Critic, Jan. et Feb. 1794. et Classical Journal, vol. v. p. 161. et p. 336.

Splendida illa editio Bodoniana recusa est Parmæ, 1793. 4to. et 8vo. Clementinus Vannetti eam acriter impugnavit in opere (in 3 voll.) cui tit. Osservazioni intorno ad Orazio, 1793. at lectiones Bodonianæ retinentur et defenduntur in editione secunda; atque iterum reprehenditur Vannetti, in 'Lettera di Stefano Arteaga a Giov. Bat. Bodoni, intorno alla censura publicata dal Caval. Clement. Vannetti, Academico Fiorentino, contro l' Edizione Parmen dal Orazio.'

Odes, Epodes, and Carmen Seculare, by William Boscawen, Esq. 1793.

Catulli, Horatii, aliorumque Poëtarum Lat. Carmina Lyrica, editore J. A. Nasser. Kilon. 1794. 8vo.

Q. Horatii Fl. quæ supersunt, recensuit et notis instruxit Gilbertus Wakefield, A. B. Coll. Jes. Cantab. nuper socius. Lond. 1794. 8vo. min.—Hæc editio, bibliopolæ Londinensis rogatu suscepta, ad exemplar Gesnero-Baxterianum impressa est, et, pro modulo suo, in forma et apparatu eleganter confecta. Doctus vero editor, suo Museo inclusus, non satis codices secutus est, et plus quam satis conjecturis indulsit: idem vero sæpe sagax et felix. Fuit in animo alios poëtas, tam Græcos quam Latinos, simili forma concinnare: at morte præreptus multum deflendus obiit, Bione, cum Moscho, et Virgilio tantum prelo commissis, 1795-1796.

Horace's Satires by Clobbe, Ipswici, 1795. 4to.

Eclogæ, &c. ex editione G. Baxteri, cum notis, Glasguæ, in Ædibus Academ. 1796. 8vo.

Horatii Opera, curante Huntero, Professore in Academia Andreap. 1797. 8vo. Andreap. Hæc editio, ut aliæ

ejusdem, cura et fide confecta, et nitide excusa est.

Œuvres d' Horace, traduites en vers par P. Daru, 2 voll. 8vo. 1797. Hæc versio repetita est 1804-1805. 8vo. 4 voll. Alia etiam editio, quæ et optima, (impr. a Didot) prodiit 1816. 2 voll. 8vo.

Opera, &c. ad exemplar Bentleii recudenda curavit et illustravit J. Ch. F. Wetzel Liegn. 1799. 2 voll. 8vo.

Quintus Horatius Flaccus. Editio nova, a Joanne Livie recognita. Lond. typis et impensis G. et C. Spilsbury, 1799. 12mo.

Horatii Op. Excudebat Petr. Didot, natu major, 1799. Magnifica editio, cum figuris splendidis.

Horatii Opera, Paris. 1800. 18mo. ap. Didot. Editio stereotyp. repet. 1802.

Opera Horatii illustravit Ch. Guil. Mitscherlich. Lips. 1800. 2 tom. 8vo. Eximia est hæc Editio.

Inter Versiones metricas Germanicas præstat Wielandi, cujus variæ fuerunt editiones. Novissima editio Epistolarum, a Wielando ipso aucta et emendata, publici juris facta est Lips. 1801. 2 tom. 8vo. maj. Satirarum tertia editio, a Wielando itidem emendata, prodiit Lips. 1804. 2 voll. 8vo. maj.

Editio Operum Horatii, 2 voll. Berolin. 1800-1. a J. Hen. Martin Ernesti, non multum laudata: altera vero Lips. 1803. 2 voll. 8vo. bene audit, ut quæ juvenibus, antiquitatum studiosis, magna præbet adjumenta.

Opera Horatii, &c. incepta a Paulo Frid. Achat Nitch, et absoluta a Jo. Frid. Haberfeldt, in tom. 4. 8vo. maj. Habet hæc editio textum Lat. a vulgata recensione plerumque desumtum, commentarium Germanicum, et versionem Germanicam pedestrem, et, ut ait Klügling, satis plerumque languentem. Felicioribus auspiciis continuavit hanc editionem Haberfeldt, Tom. III. et IV. Tom. IV. prodiit 1802. cui adjungitur Critica Appendix. Posteriores Tomi carent Germanica versione.

Horatius prodiit Vindob. 1802. 8vo.

Clavis Horatiana, sive Indices Rerum et Verborum phil.-

crit. in Opera Horatii, a J. A. Ernesti. Berol. 1802-3. 8vo. 3 voll.

De Arte Poëtica, continua exegesi, &c. per L. Q. Sahl Hafn. 1802. 8vo. maj.

Gesnero-Zeuniana editio, Observationibus auctior, a Car. Chr. Wendlero, repetita est Lips. 8vo. 1802. et iterum Lips. 1805. et 1815. 8vo.

Batteusii Versio Gallica iterum edita per F. Peyrard, Par. 1803. 2 voll. 12mo.

Horatii Opera recensuit et illustravit Frid. Gul. Dœring, Lips. 1803. 8vo. maj. Tom. I. Editio auctior Lips. 1815. 8vo. maj. Tom. II. 1825. Hæc editio magni æstimatur.

Lyrics of Horace in English verse, Lond. 1803. Auctor est hujus versionis, ut fertur, qui antea Catullum, Monobiblon Propertii, Lucretii primum librum, et Joannis Secundi Basia Anglice vertit.

Operum Horatii versio Germanica, a C. F. Preiss, prodiit Lips. 1805. 8vo. 4 voll.

Horatius, collatione scriptorum Græcorum perpetua et notis Variorum illustratus. Præmittuntur duæ Odæ Horatianæ Græce conversæ. Per S. Weston. Lond. 1805. 8vo.

Operum omnium Horatii versio Germanica, a Jo. Henr. Voss, prodiit Heidelberg. 1806. 8vo. 2 voll.

Edit. a Prædicow. Viteberg. 1806. 8vo.

Editio cum Scholiis Cl. Bond. repetita est Par. 1806. 8vo. edente Nic. Lud. Achaintre.

Horatii de Arte Poëtica librum, cum Prolegomenis, edidit, notisque criticis et exegeticis illustravit Schelle. Lips. 1806. 8vo.

Cum scholiis perpetuis Bond. Paris, 1806.

Editio M. Christiani Dav. Jani recusa est Lips. 1809. 8vo.

Horatii Odæ, cum versione Græca metrica, Petropol. 1810. 8vo.

Horatii Opera. Ad Mss. codices plurimis in locis emen-

davit, notisque, præsertim in iis quæ ad Romanas antiquitates spectant, illustravit Carolus Fea. Rom. 1811. 8vo. 2 voll.

Epistolas Horatii, una cum Wielandi Observationibus, rediddisse dicitur Hungarice J. Kis. Ordenb. 1811. 8vo. 2 voll.

Poesie di Orazio, tradotte da Giuseppe Solari. Geneva. 2 voll. 8vo. 1811.

Libri v. Odarum et Epodorum Horatii. Ad fidem Mss. xviii. Parisiensium recensuit, notis illustravit, et Gallice reddidit C. Vanderbourg. Lut. Par. 1812. 8vo. maj. 3 tom. Variæ lectiones ex tot Mss. non satis copiosæ videntur, et ab aliis sæpius antehac notatæ sunt. Annotationes sunt partim criticæ, partim exegeticæ, et in lingua Gallica scriptæ.

Opera Horatii edente J. Hunter, Cupri Fifanorum, 1813. 2 voll. in 8vo. min. Antea, n. a. 1797. nitidam editionem Horatii vulgaverat J. Hunter.

Q. Horatii Flacci Opera, curante Aug. Chr. Borheck, Lemgov. Tom. i. Pars 1. et 2. 1814-15. 8vo. Tironibus potissimum consultum ivit, ait Harlesius, hic auctor, et prodesse iis poterit hæc ejusdem opera.

Horatii Satyren, ertlärt von Lud. Fred. Heindorf, Vratisl. 1815. 8vo. maj.

Multum laudatur Satiræ primæ Germanica versio a F. A. Wolf. Berolin. 1815. 8vo.

Q. Horatii Flacci Opera ad exemplar Bentleianum plerumque efformata, et brevibus notis instructa, a Th. Kidd. A. M. Cantabrigiæ, 1817. 8vo.

Horatii Opera ad exemplar Bentleii recudenda curavit, argumentis, notis criticis, indicibusque illustravit Wetzel. Lips. 1817. 8vo. 2 voll.

Quinti Horatii Flacci Opera, ex editione J. C. Zeunii, sedula recensione accurata. Lond. 1817. 18mo.

Textus Horatianus, at sine Commentariis aut Observationibus, emendate datur, in editione Operum Horatii, curante Sandero, apud Gerstenbourg. 1817. 8vo. et in Tom.

I. Bibliothecæ Romanæ Classicæ, probatissimorum Scriptorum Latinorum Opera exhibentis, curante G. H. Lünemann, Gotting. 1818. 8vo.

Car. Guil. Rumleri versio Odarum et Epodorum recusa est Berol. 1818. 8vo.

Ernestii Parerga Horatiana, Hal. 1819. 8vo.

Grævii Scholia ad Horatii Odarum Libros II. ex autogr. edidit Bothe. Heid. 1820. 8vo.

Quintus Horatius Flaccus. Londini, typis C. Corrall, impensis G. Pickering, 1820. 48vo. Hæc pumila, sed pulchra, editio, iterum prelo, ut audivimus, commissa est, emendatius proditura.

Q. Horatii Flacci Opera ad fidem sex Codicum MSPT. nondum adhibitorum Bibliothecæ Regiæ Bambergensis, nec non Schoenborniano-Gaibacensis æque ac Hellerianæ, collata cum optimis editionibus, præcipue illa Caroli Fea, aucta lectionum varietate perpetuaque adnotatione, et scholarum in usum edita a Joachimo Henrico Jaeck, Bibliothecæ Regiæ Bambergensis Præfecto. Vinariæ, 1821. 12mo. Præmittitur Prologus et Horatii Vita 'a Suetonio Tranquillo conscripta:' accedunt Specimina Scripturarum. Bene audit hæc editio.

The Lyrics of Horace: being the first four books of his Odes. Translated by the Rev. Francis Wrangham, M. A. F.R.S. Eboraci, 1821. 8vo. Latinum textum concinnavit, et e regione posuit versionem Anglicam, metris octosyllabicis, per omnes Odas, duobus exceptis, quæ sunt dithyrambicæ. Ex Monito Lectori videtur, voluisse sese ostendere aptum potius, quam paraphrasticum interpretem. Optandum vero est, virum multiplici doctrina præditum, ut alia ejus opera satis testantur, subjecisse huic metricæ versioni suas quasdam criticas observationes.

Excerpta ex Virgilio et Horatio, in usum quartæ classis apud Scholam Harroviensem. Lond. in Ædibus Valpianis, 12mo. s. a.

Horatii Opera, ex editione Gesnero-Zeuniana, cum notis selectis, in usum Scholæ Carthusianæ excusa Lond. 1822.

Q. Horatii Flacci Eclogæ, cum selectis scholiastarum veterum et Gulielmi Baxteri, Jo. Matthiæ Gesneri et Jo. Car. Zeunii annotationibus. Recognovit Frider. Henr. Bothe, &c. Editio repetita et emendatior. Lips. 1822. 8vo.

Quinti Horatii Flacci Opera, ex editione J. C. Zeunii, sedula recensione accurata, Lond. 1822. 18mo. Recensuit et accuravit Joannes Carey, LL. D.

Editio Delphinia vicesima tertia, prioribus longe emendatior, prodiit Lond. 8vo. 1823. Huic editioni accessere Vita Horatii cum Dacerii notis, ejusdem Chronologia Horatiana, et Præfatio de Satira Romana.

Horatius in usum Scholarum a Hobler. Vien. 1823. 8vo.

Horatii Opera recensuit et emendavit F. G. Pottier. Paris. 1823. 8vo.

Q. Horatii Flacci Opera, ad fidem optimorum exemplarium castigata. Ed. tertia, cum notis Anglicis. Lond. in ædibus Valpianis, 1823. 18mo. In usum Scholarum. Eadem sine notis.

Quinti Horatii Flacci Opera, ad fidem editionis J. M. Gesneri. Lond. 1824. 8vo. min. ap. Harding, Mavor, et Lepard. Typis nitidis, cum icone.

Hactenus de *Editionibus* Horatii. Addas etiam Observationes in quasdam *sententias* Horatii quæ ab Homero derivatæ sunt, a Sam. Shaw, M. D. in Grammatico ejus Dictionario, Lond. 1726. 8vo. et Epist. T. Molineux, F. R. S. ad Episcopum Clogherensem, de Lyra Græca et Romana, in Philosoph. Transact. vol. XXIII. p. 1267-1278. M. etiam Stradæ (Italici) Prolusiones, Oxoniæ, e prelo Clarendoniano.

In scriptis, quæ, ab operibus Horatii sejuncta, lucem iis afferunt, notandis, dives et copiosa est Bipontinorum Notitia Literaria. Brevissime mentionem facimus sequentium.

Dissertatio, qua Pindarus et Horatius comparantur, prius olim Gallice scripta (ut notatur a Bipontinis) per

Monsieur Blondell, postea Anglice versa, Lond. 1680. 1696. 8vo.

Quaternæ Epistolæ: prima et secunda ad Ricardum Bentleium, tertia ad Ezech. Spanhemium, quarta ad Ludovicum Fridericum Bonetum. Lond. 1713. 8vo.

Comment. in quandam Horatii Oden, in qua auctor probare tentat, Horatii Bacchum esse Judæorum Jehovam, a celebri Antiquario, Gul. Stukeley, in Palæographia Sacra, Lond. 1736. 4to.

M. L. Cupmartin de Chaupy scripsit de Villa Horatii, ou Découverte de la Maison de Campagne d' Horace, Romæ 1796. 8vo. De eadem re etiam Dominici de Sanctis, in Dissertazione sopra la Villa di Orazio Flacco, Romæ 1761. 4to. Recusa ibid. 1768. Dominici de Sanctis vulgavit alium librum, in qua confirmat sententiam, quam in priori propagavit, Ravennæ 1784. 4to.

Criticæ Observationes in Horatium, per J. Jortin, D. D. in Miscellaneis ejus philologicis et criticis. Lond. 8vo. 1790.

His addantur Vita Horatii in Vitis Romanorum Poëtarum per L. Crusium, Lond. 1726. 8vo. et in Biographia Classica, Lond. 1740. 8vo.

Criticæ quædam Observationes in Horatium, subjectæ poëmatiis partim Latine scriptis, partim redditis, per Gilb. Wakefield, Coll. Jes. socium, Cantab. 1776. 4to. min.

Rene D'Auber de Vertot, in Dissertatione de Characteribus Augusti, Horatii, Agrippæ, et Mæcenatis, cum aliis consimillimis, una cum Observationibus in Opera Horatii, per Comitem de Shaftesbury, Lond. 1740. 4to.

Quod ad stylum Horatii spectat, extant quædam in Epistolis elegantibus Fitzosborn (Melmoth), Lond. 1758. 8vo. et in obss. de Satiris Horatii, a Beattie, et in annotationibus Thomæ Harmer, in Observationibus suis valde mirandis in varias sententias Sacrarum Scripturarum, &c. Lond. 1787. 8vo. Vol. III. et IV. et in Ogilvii Observationibus in Poësim lyricam Horatii præmissis Poëmatibus suis, Lond. 1762.

De Metris Horatianis addas, 'De Metris, quibus usus est Horatius Lyricus,' in Roberti Wyttyntoni Lichfeldiensis secunda Grammaticæ parte, &c. Lond. per Wynandrum de Worde, 1515. 1524. Vid. Herberti Typogr. Antiq. vol. I. p. 151-166. et Palmeri Hist. Typograph. p. 348.—Metra etiam Horatiana, a Christoph. Ware, Lond. 1690. 8vo. et de Metris Horatianis in Libro, cui tit. Latin Primer, a Ricardo Lyne.—Remarks on the Latin Alcaic and Sapphic Metre, as exhibited in the Odes of Horace, Lond. 1824.—Sketch of the Scansion and Structure of the Alcaic Stanza in Horace; in Classical Journal, vol. XI. p. 351. a *J. T.* (Jacobo Tate, Richmondiensi,) viro doctissimo, et harum rerum peritissimo.

De quibusdam aliis scriptis, Germanicis et Belgicis, quæ illustrant Horatium, separatim ab operibus, et quæ non habent locum in Bipontina Notitia, et in his nostris additamentis locum non inveniant, commode consulatur Harlesius, in Supplement. ad Brev. Notitiam, &c. p. 199. et deinceps.

Hactenus, et forsan satis, de Horatii admiratoribus et panegyristis: at simul fuerunt, qui eundem non adeo fuisse poëtam in omnibus partibus absolutum existimarunt, ut nulla vexaretur censura. Fuerunt certe Horatio-Mastyges, qui Horatium nimiæ erga Romanæ libertatis parricidas adulationis, nimiæ in amoribus lasciviæ arguere parati sunt. Hinc forsan est, quod, præ timore Inquisitionis, quædam partes Horatii raro aut nunquam ab Hispanicis editæ sunt; et hinc apud alias gentes castratæ illæ, quæ appellantur, editiones Horatii, ob maximam illam reverentiam quæ pueris debetur. Et apud quosdam recentiores valuit opinio, quod melius sit sequi quosdam Germanicos, imaginatione magis discursiva, et etiam Lopez de Vega Hispanici Extemporalia, quam Horatium, studiose nimis elaboratum. Multa præterea reprehenderunt Julianus Cæsar Scaliger, Perrault, et Anglicus quidam censor, ut notatur a Bipontinis, quibus, ne plura dicamus, addan-

tur quæ F. Sayers, M. D. Norvicensis, protulit in Disquisitionibus Metaphysicis et Literariis, 8vo. Lond. 1798.

De Imitatoribus Horatii quædam subjungemus. Horatius enim adeo abundat deliciis, ut non miremur, si multi fuerint ejus imitatores: immo fuerunt pæne innumeri. Ex multis pauca accipiamus. Tasso cum aliis Lyricis Italicis multa ex ore Flacci nostri libaverunt; nec minus illi qui Latini Italici vocantur, sive artem poëticam, sive lusus amatorios, sive res sacras tractaverint; ut Hieronymus Vida, de Arte Poëtica, Cardinalis Barbarini, in Poëmatiis, cum aliis sui sæculi. Similiter Galli, a Marot usque ad Boileau et Joh. Baptist Rousseau. Et fortasse critici eorum, præcipue quod ad res dramaticas spectat, eum nimis secuti sunt. Germanicis subjungimus, 'Odæ Horatianæ in aliud genus carminis versæ,' Amst. 12mo. 1697. 'Paraphrases Horatianæ,' Amst. 12mo. 1693. et quidem præter Horatii editiones, versiones, et quæ ex professo imitationes sunt, omnes pæne modos Horatianos Germani suis poëmatibus aptaverunt.

Quod ad nostrates spectat, omnes pæne elegantioris venæ poëtæ quædam Horatiana metrice verterunt, vel ex professo Horatium imitati sunt. Inter hos eminent Miltonus, Couleius, B. Jonson, Dryden, Prior, Otway, Fanshaw, Beaumont, Addisonus, Thomas Brown, cum aliis minoris famæ. Inter eos qui ex professo Horatii imitatores extiterunt numerandi sunt, Oldhamus, de Arte Poëtica, et in Satiris; Comes de Roscommon, de Arte Poëtica; Popius, in Epistolis suis Moralibus, et Satiris; et Nevellius, Collegii Jesu Cantab. quondam socius. Et quidem ex quo tempore (a. 1775.) Gulielmus Brown, Eques Auratus, Horatii imitatoribus *aurea* donavit præmia, multas præclaras Odas Vati Venusino consecravit Cantabrigia; ut satis testantur Carmina præmiis donata, ed. 1817. et eximii T. Tweddell prolusiones, ed. 1793. Quædam etiam istius generis publici juris fecerunt Oxonienses, ut in Musarum Anglicarum Analectis, Oxon. 1692. et magis auctis, 3 voll. Lond. 1714. et

in Wartoni Elegiis et Odis, et etiam in aliis Lyricis Oxoniensibus, quæ extant in Miscellaneis Oxoniensibus, ed. Lond. 8vo. 1685.

Multi etiam qui in arte critica præstiterunt, flosculos quosdam ex hortis Horatianis decerpserunt, ut inter alios, Hugo de Grost, (Grotius,) Daniel Heins, (Heinsius,) Petrus Burmannus, Hoffmannus, cum nostris Gul. Jonesio, Equite aurato, et Gilb. Wakefieldo in Poetical Translations from the Ancients, Lond. 1795.

RECENSUS CODICUM MSS.

QUINTI HORATII FLACCI,

QUI IN BIBLIOTHECIS BRITANNICIS ASSERVANTUR.

CLARUS Bentleius fuit criticus, ut omnes norunt, satis audax. Quod ad Horatium spectat, mutavit eum in locis pæne DCCC. Idem vero, si sæpe errabundus, et damnandus, quippe ingenio et conjecturis nimis confisus, extitit simul felix sæpe, ac admirandus. Est enim ubi codices Mss. ipsi misere erroribus, præ scribarum ignorantia, fœdati sunt, quos viri sagacitate et doctrina præditi, atque artis criticæ periti, facile possint deprehendere et emendare. Et revera in editione sua Horatii nullo modo auxilia codicum sprevit Bentleius; immo ad eos multum provocavit, affirmavitque, se optimos omnes Britannicos studiose consuluisse. Nos igitur virum doctum hic loci breviter sequemur.

Codices Cantabrigienses et Oxonienses.

'Ex Britannicis,' ait Bentleius, 'quos omnes ipsi oculis usurpavimus, palmam facile aufert Codex *Collegii Reginensis*, Oxonii, DCC. annorum et ab omni parte integer: post hunc liber e Biblioth. *Regiæ Societatis* Londini, alter *Petrensis Domus* Cantabrigiæ, tertius *Collegii Magdal.* Oxonii, quartus viri ornatissimi *Rogeri Galei*, quintus Rev. admodum *Episcopi Eliensis*, qui sub initiis typographiæ scriptus est eadem plane manu ac alter e *Collegio Regio* Cantabrigiæ, qui falso præconio *Bembinus* venditatur. Præter hos

et alii plures accesserunt, qui partem tantummodo Horatianorum operum continebant:....alter e *Bibliotheca Regia*, Sermones et Epistolas Artemque complexus, cui plane geminus est ab eodem librario descriptus in Collegio Magdal. Oxon. Eadem fere habent tria exemplaria ex Collegio nostro *S. Trinitatis.* Carmina vero et Epodos *Bodleiani* duo et *Vigorniensis;* Artem autem Poëticam *Vigorniensis* alter et *Digbeanus* (Bodl.) Oxonii.'

Iidem Codices Cantabrigienses, a Bentleio brevissime notati, sic describuntur in editione Cantabrigiensi, 1701.

1. *Gale.* Codex Ms. Doc. Gale, cui inseruntur Horatii Opera, cum scholiis ad marginem scriptis.

2. *Gale.* Ejusdem cod. Ms. vetustus, continens Horatii Epistolas, cum scholiis et glossa interlineari.

3. *Bemb.* Cod. Ms. Cardinalis Bembi, continens Horatii Opera, in Bibliotheca Collegii Regalis servatus.

4. *Petr.* Codex Ms. Collegii Petrensis, cui inseruntur Horatii Odæ, Satiræ, et Epistolæ, cum scholiis et glossa interlineari.

5. *Tr.* Cod. Ms. Trin. Coll. Cantab. cui inseruntur Horatii Epistolæ.

N. B. Codex Galeanus, notatus a Bentleio, nunc in *Biblioth. Trin. Coll.* et Episcopi Eliensis (Morei) nunc in *Biblioth. Publ.* Univers. Cantab. servatur.

Nulli Codices Cantabrigienses, præter dictos, nobis notescunt. Qui sequuntur *Oxonienses* addendi manent:

Bibliotheca Bodleiana continet antiquam Anglicam Versionem Artis Poëticæ.

Inter Codd. Manuscriptos, et Impressos cum notis Manuscriptis, olim *D'Orvillianos*, in Biblioth. Bodl. sunt:

X 1. 5, 9. Horatii Opera hoc ordine: Ars P. 1—11. Epp. ii. 11—44. Epodi et Carm. Sæc. 44. b—60. Odæ 61—127. Sermones desunt. Ms. chart. in 4to.

X 1. 5, 10. Horatius. N.B. Ars Poëtica statim post Carmen Sæculare ponitur. Codex membr. in 4to.

X 1. 5, 11. Horatius, cum Scholiis et Glossis, et alia nonnulla. Viz. 1. Horatii Odæ, Epodi, Carmen. f. 1—40.

4. Horatius de Arte Poëtica, Sermonum Libb. II. Epistolarum Libb. II. 43—114. Codex membr. in 4to. 'Nitidissimus et optimus, literis in Gothicas abeuntibus.' Strackh. Vid. D'Orville ad Charit. p. 22=211.

X 1. 6, 9.—2. Collatio Horatii cum duobus codd. quorum alter cum scholiis sæc. X. alter sæc. XIII. pp. 7. Ms. in 4to.

X 2. 1, 9. Q. Horatius Flaccus ed. Burmanni, 12mo. Traject. 1699. cum foliis puris insertis, et notis Mss. Vlamingii.

X. 2. 2, 2. Horatius Torrentii. Antverp. 1608. 4to. cum Ms. antiquo Franequerano (v. Bentleium Ep. II. ad Hemsterhus. init.) collatus a J. Tollio.

X 2. 4, 16-17. In Horatii Odas Notæ J. P. D'Orvillii. Tom. i. pp. 557. tom. ii. pp. 322. et pp. 580. Ms. in 4to.

X 2. 4, 22. Notæ, ut videtur, W. Vlamingii in Juvenalem et Horatium. Ms. spissus in 4to.

X 2. 5, 19. Horatius, Traj. Bat. 1713. 12mo. interfol. in 4to. cum notis Mss. J. P. D'Orvillii.

X 2. 6, 26. Horatius ap. Gryphium, Lugduni 1551. 8vo. cum Ms. a D'Orvillio collatus.

X 2. 6, 27. Horatius Mureti ap. P. Manutium. Venet. 1555. cum notis Mss. Th. Canteri.

X 2. 6, 28. Horatius ap. Aldum, Venetiis, 1501. cum Var. Lectt. e cod. membranaceo excerptis per Cajetanum Vulpium Presb. Patavinum an. 1724.

X 2. infr. 2, 2. Notæ sive Variæ Lectiones in Virgilium et Horatium. Viz. in Horatium ed. Zurk. Harl. 1696. Notæ Mss. G. Vlamingii, pp. 4. et 27.—Elzev. 1627. Not. Mss. p. 11.—Amstel. 1695. Not. Mss. T. Canteri, pp. 3.—Amstel. 1616. et Prosodiam Sim. Verepuei Antv. 1609. Not. Mss. pp. 3.—Cruq. 1578. Collatio cod. Ms. a J. Broukhusio, pp. 33.—Veronæ 1585. Not. Mss. pp. 23.—Ms. Strackhovii in 4to.

Hæc omnia D'Orvilliana ex Catal. Cl. Gaisford. Oxon. 1806. 4to.

Canonici Lat. 24. Lib. de Arte Poëtica, et Epistolæ, cum

variis gloss. et notis marginalibus. Cod. Membran. sæc. XIV.

25. Comment. in Libros Odarum Horatii. Cod. Chartac. illum. sæc. XV.

26. Horatii Odarum Liber, cod. membran. charact. Ital. sæc. XIV. vel XV. illumin. pulchre scriptus, cum paucis notis.

27. Horatii Sermones. cod. chart. sæc. XIV. cum paucis quibusdam notatis in margine.

28. Liber Sermonum Horatii, cui præmissæ Juvenalis et Persii Satiræ. Cod. membran. nitide scriptus, cum multis annotationibus, sæc. XV.

29. Horatii Ars Poëtica, et Epistolæ. Cod. membran. sæc. XIV.

Codices in Museo Britannico.

Codices Harl. a Carolo Combe, in editione Operum Horatii, Lond. 1792. memorati. A. 2755. sæc. X. B. 3534. sæc. XII. C. 2724. sæc. XIII. D. 3754. sæc. XV. E. 2609. sæc. XV. F. 4862. sæc. XV. G. 2621. sæc. XIII.

Inter Codices *Burneianos* N. 181. Horatii Lyrica. Describitur in Catalogo, ut cod. Ms. membran. paginis 190. et ut collat. ad quasdam paginas editionis Ricardi Bentleii, quæ Amstelodami edita est 1713. illumin. et pulchre scriptus. Vita Horatii per Petrum Crinitum Florentinum præfigitur, Ital. charact. Sæc. XV.

Horatii Ars Poëtica, una cum Epistol. Lib. I. et II. Codex membran. sæc. XIV. cum multis glossis interlin. et notis marginal.

Horatii Ars Poëtica, cod. chartac. sine gloss. aut notis, scriptus, ut videtur, in Hispania.

Inter codices Burneianos sunt quatuor alii diversæ formæ et characteris.

Codex *Lansdoun.* N. 836. Horatii Opera, membran. eleganter script. Italica manu, et illumin. sine glossis aut annotationibus marginalibus: olim fuit Matthiæ Corvini,

Regis Hungariæ; tandem venit in possessionem Antonii Askew, M. D. viri in codicibus Mss. Latinis et Græcis indagandis inter primos curiosi et assidui. Sub initio hujusce Codicis Askeuius hæc verba exscripserat: 'Lettres critiques de Gisbert Cuper, à Amsterdam, 1742. p. 381. J'ai l'Horace d'Amsterdam. Mr. Bentley est hardi dans ses conjectures. Je me suis entretenu sur quelques-unes, avec un de mes amis, et j'ai un bon manuscrit sorti de la Bibliotheque du Roi Matthias Corvinus, ou j'ai trouvé diverses leçons, dont ce sçavant Anglois ne fait pas mention.'

In Collect. Mss. Indescript. in Museo Britan. v. II. p. 819. Carminum Lib. I. cum notis et Vita Horatii ex variis auctoribus collectis, ab Henrico Finch, et patri suo dedicatis, 1577.

His adjiciantur, quippe quæ sub eadem pagina notantur, variæ Odæ Metris Anglicanis versæ, et Tractatus in diversas partes Horatii ab auctoribus variis confecti.

Codices in Palatio Archiepiscopali apud Lambeth.

In Biblioth. Mss. Archiepiscopi Cantuar. apud Lambeth, codex est, partim membran. partim chartac. in 4to. sæc. XV. complexus, inter alia multa classica, Horatii Sermonum Libros duos, cum notis margin. N. 425.

In eadem Biblioth. et sub eadem Catalogi pagina, (54.) est cod. membran. sæc. XIV. complexus, inter alia, Florilegium ex Claudiano, Ovidio, Horatio, &c.

ADDANTUR etiam hæc exemplaria impressa, quæ cum notis Mss. in Bibliothecis publicis servantur:

Editio Paris. apud Robertum Stephanum, 1541. 8vo. exstat in Biblioth. Bodl. cum annotationibus Mss.

Edit. Lugd. apud G. Rovillium, 1559. 8vo. extat in Biblioth. Bodl. cum observationibus Mss. et Interpretationibus.

Editio Lambini, Par. 1567. fol. extat in Biblioth. Bodl. cum notis Mss.

Ed. Cruquiana v. Lugd. Bat. (Plantin.) 1597. 4to. cum notis Mss. Ric. Bentleii, in Mus. Brit.

Ed. Heinsiana II. Lugd. Bat. 1612. 8vo. extat in Mus. Brit. cum notis Mss. Ric. Bentleii.

Ed. Horat. Cantab. 1669. 4to. cum notis Mss. Ric. Bentleii, in Mus. Britan.

Horatii Opera, Traj. Bat. 1699. cum notis Mss. Ric. Bentleii, in Mus. Brit.

INDEX

IN

HORATIUM.

Od. Odas: *Ep.* Librum Epodon: *C. S.* Carmen Sæculare: *S.* Libros Sermonum: *Epl.* Epistolas: *A. P.* Artem Poëticam: numerus Romanus minusculus Librum designat; Odæ, Epodæ, Satiræ, et Epistolæ indicantur numero Arabico sequente commate; sequente vero puncto versum monstrat.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

I.

L.

N.

O.

Q.

S.

T.

V.

FINIS HORATII OPERUM.